

PROVINCIE FLEVOLAND

FLEVOLAND
INNOVATIEF
EN
ONDERNEMEND

JAARSTUKKEN 2017

2017

Aan Provinciale Staten van Flevoland

Voor u liggen het Jaarverslag 2017 en de Jaarrekening 2017 (hierna: Jaarstukken). Deze Jaarstukken blikken terug op het jaar 2017. Bij de start van de nieuwe bestuursperiode is het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) opgesteld. In deze jaarstukken leggen wij verantwoording af over het uitgevoerde beleid en de realisatie van vooraf gestelde doelen (uit de begroting en het CUP). We gaan in op wat we bereikt hebben (doelen en prestaties), wat we daarvoor gedaan hebben en wat dat gekost heeft.

De jaarstukken zijn ingericht conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Dit betekent dat de opzet van de Jaarstukken 2017 aansluit op de Programmabegroting 2017.

Deze jaarstukken beginnen met een bestuurlijke samenvatting (deel I). In deel II hebben we onze verantwoording over de programmaonderdelen opgenomen. Deel III bestaat uit de verplichte paragrafen en deel IV bevat de Jaarrekening 2017.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

Secretaris

Voorzitter

Inhoudsopgave

I BESTUURLIJKE SAMENVATTING	5
I. ALGEMEEN	5
II. JAARRESULTAAT 2017	5
III. WEERSTANDSVERMOGEN	6
IV. SAMENSTELLING COLLEGE VAN GEDEPUTEERDE STATEN	6
V. LEESWIJZER	7
II PROGRAMMAVERANTWOORDING	10
1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID	11
1.0 Inleiding	12
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	14
1.2 Water	17
1.3 Totale lasten en baten	18
2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR	19
2.0 Inleiding	20
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	21
2.2 Natuur en landschap	23
2.3 Totale lasten en baten	25
3 ECONOMIE	27
3.0 Inleiding	28
3.1 Ondernemerschap en groei	30
3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	33
3.3 Totale lasten en baten	34
4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT	35
4.0 Inleiding	36
4.1 Cultuur	37
4.2 Samenleving en sport	39
4.3 Totale lasten en baten	40
5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT	41
5.0 Inleiding	42
5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	44
5.2 Energie en klimaat	45
5.3 Totale lasten en baten	48
6 MOBILITEIT	49
6.0 Inleiding	50
6.1 Openbaar vervoer	53
6.2 Mobiliteitsbeleid	55
6.3 Nieuwe infrastructuur	58
6.4 Bestaande infrastructuur	59
6.5 Totale lasten en baten	61
7 GEBIEDSONTWIKKELING	63
7.0 Inleiding	64
7.1 Noordelijk Flevoland	66
7.2 Midden Flevoland	67
7.3 Zuidelijk Flevoland	70
7.4 Nieuwe Natuur	72
7.5 Totale lasten en baten	74
8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR	75
8.0 Inleiding	76
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	78
8.2 Bestuurszaken	84
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	86
8.4 Onvoorzien en stelposten	87

8.5	Bedrijfsvoering	88
8.6	Reserves	90
8.7	Totale lasten en baten	93
III	PARAGRAFEN	95
1	LOKALE HEFFINGEN	96
1.1	Beleid ten aanzien van heffingen	96
1.2	Kwijtscheldingsbeleid	97
1.3	Overzicht tarieven	97
1.4	Lokale lastendruk	98
1.5	Opbrengst van de lokale heffingen	98
2	WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING.....	100
2.1	Inleiding	100
2.2	Risicobeleid en risicomanagement.....	100
2.3	Risicoprofiel	101
2.4	Weerstandsvormogen.....	104
2.5	Toelichting op de risico's	106
2.6	Niet financiële risico's	111
2.7	Financiële kengetallen BBV	111
3	ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	112
3.1	Algemeen.....	112
3.2	Beleidskader ten aanzien van het onderhoud	113
3.3	Middelen.....	115
4	FINANCIERING.....	117
4.1	Ontwikkelingen.....	117
4.2	Performance en uitzettingen	117
4.3	Risicobeheer	119
4.4	Renteschema.....	119
5	BEDRIJFSVOERING	121
5.1	Sturing en beheersing	121
5.2	Onderdelen bedrijfsvoering.....	123
6	VERBONDEN PARTIJEN.....	126
6.1	Algemeen.....	126
6.2	Overzicht verbonden partijen	127
7	GRONDBELEID.....	134
IV	JAARREKENING.....	137
1	JAARREKENING 2017 OP HOOFDLIJNEN	138
1.1	Omvang resultaat	138
1.2	Analyse resultaat.....	138
1.3	Financiële kengetallen	140
2	OVERZICHT BATEN EN LASTEN IN DE JAARREKENING	142
2.1	Detailtering baten en lasten per programma.....	142
2.2	Specificatie diverse baten en lasten	143
2.3	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	146
3	BALANS.....	148
3.1	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	149
3.2	Toelichting op de balans (activa)	151
3.3	Toelichting op de balans (passiva).....	156
3.4	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen.....	160
BIJLAGEN		163
1	Toelichting reserves en voorzieningen.....	164
2	Verdeling van de lasten en baten over de taakvelden.....	180
3	Incidentele lasten en baten	183
4	Single information Single audit (SiSa).....	185
5	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	186

I Bestuurlijke samenvatting

I. Algemeen

Na de collegevorming in 2015 is een koers ingezet in de lijn van het coalitieakkoord met als titel 'Innovatief en ondernemend'. Een koers die duidelijk gestalte heeft gekregen in het jaar 2017 waar we in dit verslag op terugkijken. Eén van de hoogtepunten in het afgelopen jaar vormde het vaststellen van de Omgevingsvisie FlevolandStraks, met daarin breed gedragen opgaven voor Flevoland en een nieuwe visie op de rol van de provincie als modern middenbestuur. Verder is er binnen alle programma's voortgang geboekt en is uitvoering gegeven aan de opgaven in het college uitvoeringsprogramma. In dit jaarverslag leggen wij verantwoording af over wat we hebben gedaan, wat daarmee is bereikt en wat het heeft gekost.

II. Jaarresultaat 2017

De Jaarrekening 2017 van de provincie Flevoland sluit met een positief saldo van € 7,2 mln. In 2017 hebben we aan Provinciale Staten een aantal maal gerapporteerd over de uitvoering van de Programmabegroting 2017 en vonden er reeds bijstellingen plaats. Het verschil ten opzichte van de begroting na wijziging wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere lasten voor bedrijfsvoering, projecten die niet (volledig) in 2017 uitgevoerd of afgerond konden worden, en meevallers als gevolg van hogere opbrengsten uit het provinciefonds en de opcenten motorrijtuigenbelasting. De individuele verschillen zijn toegelicht in de desbetreffende programma's.

Tabel 1.1: Opbouw resultaat

Omschrijving	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Totale lasten	154.676	160.827	191.984	178.936	13.048
Totale baten	-207.672	-187.763	-207.252	-206.342	-910
Saldo van baten en lasten	-52.997	-26.936	-15.268	-27.406	12.138
Toevoegingen reserves	78.935	65.028	82.523	82.679	-156
Onttrekkingen reserves	-31.670	-38.092	-67.255	-62.473	-4.783
Saldo van reservemutaties	47.265	26.936	15.268	20.206	-4.939
Gerealiseerd resultaat	-5.732	0	0	-7.201	7.201

Bedragen x € 1.000

In de Jaarstukken 2017 (onderdeel IV) gaan we bij de diverse programmaonderdelen in op de afwijkingen ten opzichte van de Programmabegroting 2017 (na wijziging) en op het ontstaan van het rekeningresultaat over 2017. Op hoofdlijnen is dit resultaat als volgt te verklaren:

Tabel 1.2: Verklaring resultaat op hoofdlijnen

Resultaatgebied	Afwijkingen (excl. reserves)	Resultaat (incl. reserves)
A. Efficiency (inclusief vraaguitval en meer-/minderwerk)	3.887	2.959
B. Uitstel, vertraging	5.608	2.195
C. Niet uitgevoerde beleidsvoornemens	135	0
D. Overig	2.508	2.047
Totaal	12.138	7.201

Bedragen x € 1.000

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die van invloed zijn op het resultaat 2017.

III. Weerstandsvermogen

De provincie heeft in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 impliciet aangegeven om risicovollere activiteiten te willen ondernemen. Daarom heeft de provincie vanaf 2015 het risicomanagement verder geïntensiveerd. Dit is verwerkt in de nieuwe Nota Risicomanagementbeleid 2017, welke op 13 december 2017 door Provinciale Staten is vastgesteld.

Ten opzichte van de vorige periode zijn er, als gevolg van deze intensivering, meer risico's geïdentificeerd en tegelijkertijd beter beheersbaar gemaakt. In de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 is een bandbreedte voor de weerstandsratio opgenomen van 1,1 tot 2,0. Door het gestegen risicoprofiel en de lagere weerstandscapaciteit is de weerstandsratio (dekkinggraad) de afgelopen jaren gedaald. Om die reden heeft Provinciale Staten bij de vaststelling van de Zomernota 2017 besloten het voordelig saldo van € 5 mln. in te zetten ter versterking van het weerstandsvermogen (en daarmee de weerstandsratio).

Eind 2017 ligt de weerstandsratio op 1,4 en daarmee binnen de vastgestelde bandbreedte.

IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

De samenstelling van het college (inclusief bijbehorende portefeuille) is als volgt:

Naam	Portefeuille
Dhr. L. (Leen) Verbeek Commissaris van de Koning	Voorzitter Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten met in portefeuille: Raad van Europa, Integriteit, Lobby, Rijkstaken (samenwerking in de provincie, werkbezoeken gemeenten, burgemeesterszaken, Koninklijk huis, KO's, bezwaarschriften & klachten en veiligheid), Veiligheidsregio's, P&O, Inkoop en aanbesteding, Facilitaire zaken, Archiefinspectie en Coördinatie IFA.
Dhr. J. (Jaap) Lodders	Gedeputeerde met in portefeuille: Ruimtelijke ordening, Wonen, Mobiliteit (exclusief OV), Amsterdam Lelystad Airport, OMALA (inclusief Airport Garden City C.V.), Schaalsprong Almere/RRAAM, IJsseldelta-Zuid, Rijksvastgoedbedrijf, Water, Sport, IPO BAC Duurzame Ruimtelijke Ontwikkeling en Waterbeheer, IPO BAC Mobiliteit en 1 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. J.N.J. (Jan-Nico) Appelman	Gedeputeerde met in portefeuille: Economische Zaken, Maritieme Strategie, Flevokust Haven, Maritieme servicehaven Noordelijk Flevoland, Kornwerderzand, Landbouw en Visserij, Nieuwe Natuur, Floriade, Hoger onderwijs, OMALA (inclusief Airport Garden City C.V.), Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V., Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland, IPO BAC Regionale Economie, Bestuurlijk Overleg Platform Economie MRA en 2 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. M. (Michiel) Rijsberman	Gedeputeerde met in portefeuille: Recreatie en Toerisme, Gebiedspromotie, Nationaal Park Nieuw Land, Kunst en cultuur, Europa (Comité van Regio's, Coördinatie Interreg en Assembly of European Regions), Markermeer-IJmeer, Flevolandse samenwerkingsagenda, Bestuurlijke vernieuwing, Verbonden partijen, Coördinatie Interbestuurlijk Toezicht (IBT), Digitale infrastructuur buitengebied, Communicatie en ICT, Huis van de Nederlandse Provincies, IPO BAC Cultuur en 3 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. A.M. (Ad) Meijer	Gedeputeerde met in portefeuille: Financiën, Klimaat en energie, Openbaar Vervoer, Samenleving (zorg), Vitaal Platteland (inclusief POP3 en Fonds leefbaarheid landelijk gebied), Natuur en Landschap, IPO-bestuur, Milieu, Vergunningverlening/ toezicht/ handhaving (VTH), DE-on, IPO BAC Vitaal Platteland, IPO BAC VTH,

Naam	Portefeuille
	IPO BAC Financiën en E-provincies, IPO BAC Energie, Alliander N.V., N.V. Afvalzorg Holding, N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten, Vitens N.V., Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland, Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek en 4 ^e loco commissaris van de Koning.
Dhr. T. (Tjeerd) van der Wal	Provinciesecretaris / algemeen directeur

Gedeputeerde Staten van Flevoland verrichten naast hun bestuurlijke functie een aantal nevenfuncties. Zie voor een volledig overzicht: www.flevoland.nl

V. Leeswijzer

Doelstelling jaarstukken

De jaarstukken zijn een belangrijk instrument voor Provinciale Staten. Hierin leggen wij verantwoording af over gerealiseerde doelstellingen, uitgevoerde activiteiten en de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking stond. De jaarstukken zijn daarmee ook een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de controlerende rol van Provinciale Staten.

Plaats jaarstukken in de planning en control cyclus

In de *programmabegroting* wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. De programmabegroting wordt door Provinciale Staten vastgesteld. Een en ander wordt in financiële zin verder uitgewerkt in de *productenraming*, die door Gedeputeerde Staten wordt vastgesteld.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere cyclus gebeuren via de *perspectiefnota* en de *zomernota*, maar ook tussentijds op basis van door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten genomen besluiten. Indien deze bijstelling financiële consequenties kent dan wordt met dat besluit eveneens een begrotingswijziging door Provinciale Staten vastgesteld (of in mandaat door Gedeputeerde Staten, conform de financiële verordening).

In de *jaarstukken* wordt eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- en zomernota of separate voorstellen. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over daarvoor uitgevoerde activiteiten en de inzet van financiële middelen. Dit document dient ter ondersteuning van de controlerende rol van Provinciale Staten.

Structuur jaarstukken

De structuur van de jaarstukken wordt bepaald door wettelijke en niet wettelijke voormissen.

Wettelijke voormissen: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat voormissen voor de jaarstukken. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- een *programmaverantwoording*, waarin per beleidsprogramma een verantwoording wordt gegeven over de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop getracht is deze te verwezenlijken;
- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven een verantwoording over de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen en Grondbeleid. Daarnaast kunnen Provinciale Staten besluiten additionele (informatie in de) paragrafen op te nemen. Zo nemen we op verzoek van Provinciale Staten in de paragraaf bedrijfsvoering een 'follow-up' op van de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer;

- een *jaarrekening* welke opgebouwd is uit een *jaarrekening op hoofdlijnen*, een *overzicht van baten en lasten*¹, dat alle baten en lasten van de in de programmaverantwoording opgenomen activiteiten bevat, en een *balans met toelichting*. De jaarrekening vormt de basis voor de controle op de rechtmatigheid en het getrouwe beeld door de accountant.

Niet-wettelijke vormeisen

Ieder hoofdstuk uit de programmaverantwoording begint met een korte introductie op het hoofdstuk, een beschrijving van de met het programma beoogde effect, een overzicht van de indicatoren en de doelenboom. Per programmaonderdeel worden vervolgens de doelen, doelrealisatie en de daarbij uitgevoerde activiteiten beschreven aangevuld met, indien van toepassing, een duiding van de risico's en beheersmaatregelen bij dit doel. Tot slot volgt een overzicht van de aangewende middelen² en een verklaring bij het verschil tussen de rekening en de begroting na wijziging. Met deze werkwijze sluiten we aan bij het voorschrift van het BBV om binnen de programmaonderdelen onderscheid te maken in de 3 vragen (Wat hebben we bereikt, Wat hebben we daarvoor gedaan, Wat heeft het gekost).

Autorisatie

De programmabegroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) wordt vastgesteld door Provinciale Staten. Het financiële autorisatieniveau van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat Gedeputeerde Staten per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaal van de lasten (begroting na wijzigingen). In deze jaarstukken verantwoorden wij in hoeverre wij binnen het geautoriseerde bedrag blijven.

Mandaatverlening

Door eerdere besluitvorming van Provinciale Staten zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Dit houdt in dat wij eerst een voorstel aan Provinciale Staten moeten voorleggen, alvorens wij verplichtingen ten laste van reserves aan mogen gaan.

Provinciale Staten hebben uit oogpunt van het vergroten van de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie, bij het vaststellen van de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 (Provinciale Staten van 16 december 2015) besloten de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor een aantal reserves bij Gedeputeerde Staten neer te leggen. Het betreft hier de reserves Personeel, Sportaccommodaties c.a., Gladheidsbestrijding, Flevokust Haven, Doorgeschoven activiteiten en Mobiliteit. Nadien is bij het instellingsbesluit van de reserve Economisch Programma besloten deze te delegeren aan Gedeputeerde Staten. De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd.

2. Gemandateerde begrotingswijzigingen

Provinciale Staten hebben - via de Financiële verordening provincie Flevoland - het college gemandateerd om de onderstaande begrotingswijzigingen door te voeren. Dit heeft tot doel om het aantal begrotingsmutaties dat in de loop van een begrotingsjaar via een begrotingswijziging ter vaststelling aan Provinciale Staten wordt voorgelegd, te verlagen. In veel gevallen gaat het om technische (detail)wijzigingen of wijzigingen waarbij de provincie geen beïnvloedingsmogelijkheden heeft. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel;
- reeds genomen Statenbesluiten;
- gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven);
- begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten.

¹ Door afronding in duizendtallen, kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

² In het overzicht van de middelen bestaat de kolom 'begroting 2017 ontwerp' uit de vastgestelde Programmabegroting 2017 (boekwerk) plus de 1ste begrotingswijziging 2017 (doorwerking Zomernota 2016).

Om Provinciale Staten volledig op de hoogte te stellen van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen Gedeputeerde Staten haar van gemandateerde wijzigingen in kennis (via de besluitenlijst).

Bij de vaststelling van de Programmabegroting 2018 hebben Provinciale Staten besloten om Gedeputeerde Staten mandaat te verlenen om begrotingswijzigingen vast te stellen die betrekking hebben op oormerken in de stelpost Nieuw Beleid en de reserve Strategische projecten, voor zover deze voortvloeien uit de Perspectiefnota 2017 (met uitzondering van het onderdeel Energieagenda). Omdat dit mandaat van toepassing is op de uitvoering in 2018 en latere jaren heeft dit nog geen impact op de Jaarstukken 2017.

Verklaring resultaat per programmaonderdeel

Om praktische redenen worden in het jaarverslag enkel verschillen boven de € 100.000 tussen begroting na wijziging en realisatie, op het niveau van afzonderlijk de baten en lasten, per programmaonderdeel toegelicht. Ter verhoging van de informatiewaarde hebben wij hieraan toegevoegd of de afwijking effect heeft op een reserve of op het rekeningsaldo. In de jaarrekening komt deze verklaring op hoofdlijnen terug.

II Programmaverantwoording

1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID

1.0 Inleiding

Omgevingsvisie FlevolandStraks

Op 8 november 2017 hebben Provinciale Staten de Omgevingsvisie FlevolandStraks vastgesteld. De visie is tot stand gekomen met de inzet van meer dan zeventig partijen, die intentioneel hebben aangegeven samen met de provincie bij te willen dragen aan de realisatie van deze visie. Het draagvlak voor de visie bleek ook uit de ter inzage legging. Meer dan 80% van de inspraakreacties was positief en constructief van toon. Met de vaststelling is het visiedeel van het Omgevingsplan uit 2006 vervangen. De Omgevingsvisie benoemt de prioritaire onderwerpen en de ambities voor de lange termijn inzet van de provincie (de opgaven). De opgaven zijn:

- Het Verhaal van Flevoland
- Krachtige Samenleving
- Ruimte voor Initiatief
- Regionale Kracht
- Duurzame Energie
- Circulaire Economie
- Landbouw Meerdere Smaken

Naast de opgaven beschrijft de visie de wijze waarop de provincie haar rol als modern middenbestuur gaat vormgeven. Deze gaat uit van het credo van wederkerigheid: alleen door gezamenlijke inspanning met inwoners, private en maatschappelijke organisaties, instellingen en overheden kunnen we Flevoland op adequate wijze voorbereiden op de toekomst. Hiernaast is de stap van “nee tenzij” naar “ja mits” een leidend thema. Na vaststelling van de visie is direct de derde fase gestart, die leidt tot uitvoering en realisatie. Hiervoor hebben Provinciale Staten acht startnotities vastgesteld.

Voorbereidingen voor de Omgevingswet

De Omgevingswet vraagt van alle overheden een zorgvuldige implementatie, zodat ondernemers en bewoners met ingang van 2021 ook daadwerkelijk kunnen profiteren van de vereenvoudiging van de regels. Voor de implementatie van de Omgevingswet in Flevoland is een plan van aanpak opgesteld. We hebben inbreng geleverd op de regelgeving van het Rijk en het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en ingezet op de regionale ketensamenwerking in Flevoland. De uitgangspunten voor samenwerking - om te komen tot het werken als één overheid, zijn in de bestuurderstafel Omgevingswet Flevoland afgestemd tussen provincie, gemeenten, waterschap, OFGV, brandweer en GGD. Vanuit Flevoland zijn presentaties gegeven bij landelijke workshops, bij de Unie van Waterschappen en het IPO over hoe overheden in Flevoland met elkaar samenwerken bij de invoering van de Omgevingswet.

Inhoudelijk is een start gemaakt met de technische en beleidsarme omzetting van beleid en regelgeving voor de fysieke leefomgeving naar de instrumenten van de Omgevingswet (programma's en omgevingsverordening). Met de beleidsarme omzetting worden bestaand beleid en regelgeving, dat nu nog is weergegeven in meerdere documenten, omgevormd naar de instrumenten van de Omgevingswet en wordt 'de basis op orde' gebracht. Waar beleid en regelgeving relevant zijn voor de opgaven van de Omgevingsvisie wordt dit meegenomen in de beleidsactieve omzetting van beleid in het kader van het opstellen van programma's voor de opgaven van de omgevingsvisie.

Overheidsparticipatie

In het Coalitieakkoord 2015-2019 staat: 'Flevoland verdient een overheid die zich open opstelt naar de samenleving, die de dialoog zoekt met haar inwoners, die ontvankelijk is voor nieuwe ideeën, die uitnodigt en meedenkt.' Om deze houding als provinciale overheid waar te maken, wordt aangehaakt bij goede ideeën uit de samenleving waarbij de provincie kan helpen om die ideeën om te zetten in concrete resultaten. Daarbij wordt gezocht naar onderwerpen die aansluiten bij het takenpakket van de provincie. Dit is onder andere gebeurd in het proces van de Omgevingsvisie. De provincie gaat dit samen met onder andere de gemeenten en het waterschap verder oppakken in het kader van de opgave 'Ruimte voor initiatief'.

Ruimtelijke Visie Werklocaties

Het overaanbod aan werklocaties in Flevoland is significant verminderd omdat de gemeenten plannen voor nieuwe locaties geschrapt hebben en/of bestaande werklocaties hebben getransformeerd in een andere bestemming. De harde planvoorraad bedrijventerreinen is ten opzichte van de nulmeting (1 januari 2014) met een derde verminderd (van 722 ha. naar 489 ha.). Hierdoor zijn gemeenten gekomen tot een aanbod van werklocaties waar meer vraag naar is. Dit en de (economische) factoren die hebben bijgedragen aan de toegenomen uitgifte ten opzichte van de vergelijkingsperiode heeft zich in 2017 vertaald in een historische uitgifte van 63 ha. en reserveringen voor 25 ha. bedrijventerrein, waar de uitgifte over de periode 2002-2016 gemiddeld op 29 ha. per jaar lag. Gemeenten lopen hierdoor minder financiële risico's en de ruimte op werklocaties wordt zorgvuldiger benut.

Water- en bodembewustzijn

Het klimaat verandert, de verwachting is dat er meer en meer heftige buien gaan vallen. De sloten, tochten en vaarten in Flevoland moeten voldoende ruimte blijven bieden aan al dat water. Maar we hebben ook te maken met een dalende bodem, een daling die de komende vijftig jaren nog doorzet. Dit heeft als gevolg dat er bij neerslag minder ruimte is om water in de sloten, tochten en vaarten op te vangen. Water en bodem hebben we veel meer als één systeem benaderd. Hiermee zijn kansen gecreëerd om de nadelige gevolgen van klimaatverandering en bodemdaling op te vangen.

Maatschappelijk effect

Behoud van het gevarieerde aanbod van de leefomgeving door een evenwichtige en duurzame doorontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied als aandeel aan de regionale ontwikkeling.

Effect van ons beleid

Er is goed afgewogen waar voor welke ontwikkelingen ruimte is in Flevoland en dat is helder en makkelijk te vinden voor alle betrokkenen.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Evenwichtige en duurzame doorontwikkeling	Harde planvoorraad bedrijventerreinen <i>Toelichting: (nulmeting 1-1-2014: 28 jaar), 1-1-2016: 26 jaar</i>	< 26 jaar	18 jaar (1-1-2017)
	Leegstand kantoren <i>Toelichting: leegstand = aanbod (te koop of te huur) gedeeld door totale voorraad. 2012: 23,6%, 2016: 31,1%</i>	< 23%	29%
	Percentage regionale waterkeringen dat voldoet aan norm (2015: 49%). <i>Toelichting: in 2018 vindt er besluitvorming plaats om 14 kleinschalige buitendijkse gebieden die buiten het provinciaal belang vallen niet langer aan te wijzen als regionale waterkering.</i>	98%	98%

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Een integrale omgevingsvisie als bijdrage aan nieuwe ontwikkelkracht voor Flevoland	Alle andere programmaonderdelen
		Een overheid die zich openstelt naar de samenleving	Alle andere programmaonderdelen
		Zuinig omgaan met ruimte	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 5.2 Energie en klimaat
		Bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig	5.2 Energie en klimaat
	1.2 Water	Behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 5.1 Milieu

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij droeg daarmee bij aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouder

J. Lodders

M.A. Rijsberman (Overheidsparticipatie)

Doel (2015-2019)

Een integrale omgevingsvisie met een langetermijnvisie voor Flevoland en doelen en prioriteiten voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling, zodat er een nieuwe basis ontstaat voor de ontwikkelkracht van de provincie.

Doelrealisatie

De Omgevingsvisie is op 8 november 2017 vastgesteld. Daarmee heeft Flevoland een integrale visie voor de lange termijn inclusief de ambities, prioriteiten en doelen. Hiermee is een nieuwe basis gelegd voor de ontwikkelkracht van de provincie.

Activiteiten

- We hebben uitvoering gegeven aan de door Provinciale Staten vastgestelde startnotitie voor de realisatie van een omgevingsvisie en de daarin opgenomen planning (UP 1.1.2). We hebben daartoe de Antwoordnota Omgevingsvisie, de Omgevingsvisie FlevolandStraks en de startnotities ter uitvoering van de opgaven in november 2017 aan Provinciale Staten voorgelegd (UP 1.1.4). Ook is voor Provinciale Staten de Flevotop gefaciliteerd.
- We hebben geanticipeerd op de Omgevingswet die in 2021 in werking zal treden, zodat we daar als organisatie tijdig klaar voor zijn.
- We hebben de impact van de Omgevingswet op het instrumentarium, de informatievoorziening en het databeheer verder uitgewerkt. Hierbij hebben we tevens aandacht besteed aan de benodigde cultuuromslag en transitie van de werkprocessen inclusief de afstemming met andere overheden.

- We zijn gestart met de beleidsarme omzetting van beleid en regelgeving voor de fysieke leefomgeving naar instrumenten van de Omgevingswet (omgevingsvisie, programma's en omgevingsverordening).
- We hebben de Vijfde wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Flevoland 2012 vastgesteld. Dit betreft de onderwerpen wind, luchtvaart en water.
- We hebben de Zesde wijziging van de Verordening voor de fysieke leefomgeving Flevoland 2012 voorbereid. Dit betreft het verbod varende te ontgassen.

Risico

Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld tot naar verwachting 2021. Daarmee schuift het verkrijgen van de duidelijkheid over de financiële gevolgen van de Omgevingswet verder in de tijd.

Doel (2015-2019)

Een overheid die zich openstelt naar de samenleving, die de dialoog zoekt met haar inwoners, die ontvankelijk is voor nieuwe ideeën en die uitnodigt en meedenkt.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de doelrealisatie.

Activiteiten

- We hebben de startnotitie voor 'Ruimte voor initiatief' (1 van de 8 startnotities) in het kader van de Omgevingsvisie aan Provinciale Staten voorgelegd.
- We hebben meegewerkt aan goede ideeën uit de samenleving waarbij de provincie kan helpen om die ideeën om te zetten in concrete resultaten. Daarbij is gezocht naar onderwerpen die aansluiten bij het takenpakket van de provincie.

Doel (2015-2019)

We zijn zuinig omgegaan met ruimte op basis van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan zuinig ruimtegebruik.

Activiteiten

- We zijn, samen met partners, gekomen tot een gezamenlijke vraaggerichte, regionaal afgestemde ruimtelijke programmering, zoveel mogelijk ingepast binnen bestaand stedelijk gebied (UP 1.2.1).
- We hebben de Ruimtelijke Visie Werklocaties geborgd in de Uitvoeringsstrategie Plabeka 3.0 die op 23 juni 2017 is vastgesteld.
- We hebben de Ruimtelijke Visie Werklocaties 2015 uitgevoerd en de resultaten gemonitord (UP 1.2.2). We hebben de resultaten gepresenteerd op het congres 'Transitie Flevolandse werklocaties' aan ambtenaren, ondernemers, buurprovincies, gemeenteraadsleden en statenleden.
- We hebben het provinciaal Herstructureringsprogramma Werklocaties en de daarbij behorende nadere regel Herstructurering werklocaties uitgevoerd. Zo hebben we de kwaliteit van de uitgegeven bedrijventerreinen verhoogd en hebben we het zorgvuldig ruimtegebruik bevorderd (UP 1.2.1).
- We hebben uitvoering gegeven aan het Convenant Voorraadbeheersing en Afstemming Werklocaties Flevoland en aan de Uitvoeringsstrategie Plabeka 3.0, zodat we overschot aan bedrijventerreinen en kantorenlocaties zijn tegen gegaan en tegelijk ervoor zorg hebben gedragen dat er voldoende goede locaties zijn voor bedrijven die zich willen vestigen.
- We hebben de opschaling en sanering van windmolens landschappelijk goed ingepast, zodat een betere ruimtelijke structuur ontstaat en verrommeling van het landschap wordt tegengegaan (UP 1.2.4).
- We hebben bijgedragen aan de aanpak van de opgaven in de Metropoolregio Amsterdam (MRA), bij de bestuurlijke platforms Economie, Mobiliteit en Ruimte. Aan de aanpak van de MRA Actie Agenda is meegewerkt en vele acties hebben geleid tot intensievere samenwerking, afstemming en onderlinge hulp. Binnen MRA Deelregio Flevoland is nauw samengewerkt met Lelystad en Almere.

Risico

Het risico van onvoldoende regionale afstemming waardoor ontwikkelingen ontstaan die niet bijdragen aan zuinig ruimtegebruik, heeft zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

In 2020 handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig bij het (her)ontwikkelen van de gebouwde omgeving.

Doelrealisatie

We hebben in samenwerking met het waterschap stappen gezet in waterrobuust en klimaatbestendig handelen.

Activiteiten

- We hebben gewerkt aan een klimaatagenda waarin de acties om te komen tot een waterrobuust en klimaatbestendig Flevoland worden gebundeld (UP 5.4.1). Deze agenda zal in 2018 gereed komen.
- We hebben voorbeelden van klimaatadaptatie laten zien aan de Deltacommissaris tijdens zijn bezoek aan Flevoland op 21 november 2017.
- We hebben ons ingezet voor het stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Middelen

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Lasten	1.144	1.273	2.607	2.015	593
Baten	0	-32	-102	-81	-21
Saldo	1.144	1.240	2.505	1.933	572

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. FlevolandStraks	374	0	374
2. Omgevingswet	122	0	122
Overige kleine verschillen	97	0	97
Totaal lasten	593	0	593
Baten			
Kleine verschillen	-21	0	-21
Totaal baten	-21	0	-21

Bedragen x € 1.000, -= nadeel

Toelichting

1. Lagere lasten FlevolandStraks

De middelen voor de Omgevingsvisie zijn bestemd voor de uitwerking van de opgaven Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie alsmede de startnotities voor de uitwerking van de opgaven Omgevingsvisie zijn 8 november 2017 vastgesteld. Vóór 8 november lag het accent op het voorbereiden van de formele uitvoering. Vanaf 8 november kon de uitvoering worden opgestart. Als gevolg van de beperkte tijd in 2017 zijn de voorgenomen activiteiten nu ten dele doorgeschoven naar 2018.

2. Uitstel Omgevingswet

Voor de Omgevingswet zijn halverwege 2017 extra gelden beschikbaar gesteld voor 2017 en 2018. Door uitstel van de omgevingswet is de inzet van het budget hierop afgestemd. Een deel van het budget is daarom bij de Zomernota 2017 reeds doorgeschoven naar 2018. In het najaar heeft de minister bovendien bekend gemaakt dat de wet wordt uitgesteld tot 1 januari 2021. Dat houdt in dat de werkzaamheden ook meer gespreid plaats zullen vinden. De inschatting is dat de werkzaamheden zullen doorlopen tot in 2019.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Omgevingsvisie	896	-60	837
1.1.2 Ruimtelijke kaderstelling	942	0	942
1.1.3 Ruimtelijke informatievoorziening	176	-21	154
Totaal	2.015	-81	1.933

Bedragen x € 1.000

1.2 Water

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

We werken samen met alle betrokkenen bij bodem en water aan behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem, zodanig dat er ruimte is voor ontwikkeling en dat de kwaliteiten van Flevoland worden beschermd.

Doelrealisatie

Er zijn stappen gezet in de samenwerking met ondernemers en andere betrokkenen, door middel van het Actieplan Bodem en Water (ABW). In combinatie met kennisontwikkeling en -verspreiding is dit de basis om te komen tot een gezond bodem- en waterbeheer en een toekomstbestendige landbouw.

Activiteiten

- We hebben vanuit het ABW meerdere activiteiten en projecten - met de LTO-Noord en Waterschap Zuiderzeeland - geïnitieerd en uitgevoerd, die gericht zijn op een gezond bodem- en watersysteem als basis voor een duurzame, toekomstgerichte landbouw (UP 1.3.1), zoals:
 - Het project 'Zicht op de bodemstructuur', waarin ondernemers hun bodemstructuur leren lezen en vertalen naar hun bedrijfsvoering (UP 1.3.3);
 - Het project Spaarwater, waarin wordt geëxperimenteerd met een systeem van actieve drainage, gericht op het tegengaan van bodemdaling en droogte in de landbouwsector. Dit gebeurt op de locaties Zeewolde en Nagele (UP 1.3.3).
- We hebben samen met Waterschap Zuiderzeeland en de gemeente Noordoostpolder gewerkt aan het gebiedsproces rondom bodemdalingsgebied Noordwest Schokland. We zijn in dialoog gegaan met de bewoners in gebiedsbijeenkomsten en keukentafelgesprekken (UP 1.3.1).
- We hebben gewerkt aan de omzetting van het waterbeleid, dit gebeurt binnen de beleidsarme omzetting beleid en regelgeving fysieke leefomgeving (UP 1.3.2).
- We hebben de nadere uitwerking buitendijkse waterveiligheid op 13 december 2017 ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd waarin, naast preventie door keringen, ook alternatieve oplossingen en maatwerk een plaats hebben (UP 1.3.2).
- We hebben voorbereidingen getroffen om het maatschappelijk proces rond de Knardijk in 2018 samen met het Waterschap Zuiderzeeland te starten. Dit is bedoeld om bekendheid te geven aan de nieuwe status van de Knardijk en de toegenomen ruimtelijke ontwikkelingskansen die dit biedt.
- We hebben gewerkt aan de waterketen om de innovatie te bevorderen door meerdere activiteiten en projecten zoals een bijdrage aan de ontwikkeling van het Living Lab Waterketen en een innovatiecafé drinkwaterbesparing.
- We hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de Wereld Water Atlas (internationale waterproblematiek) door de inhoudelijke uitwerking en vormgeving van een Flevolandse verhaallijn, gekoppeld aan kaarten, data, illustraties en een animatie.

Middelen

1.2 Water	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	392	481	578	546	32
Baten	-458	-470	-495	-551	57
Saldo	-66	11	83	-5	88

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening- saldo
Lasten			
Kleine verschillen	32	0	32
Totaal lasten	32	0	32
Baten			
Kleine verschillen	57	0	57
Totaal baten	57	0	57

Bedragen x € 1.000, -= nadeel

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.2.1 Water	546	-551	-5
Totaal	546	-551	-5

Bedragen x € 1.000

1.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Lasten	1.144	1.273	2.607	2.015	593
	Baten	0	-32	-102	-81	-21
	Saldo	1.144	1.240	2.505	1.933	572
1.2 Water	Lasten	392	481	578	546	32
	Baten	-458	-470	-495	-551	57
	Saldo	-66	11	83	-5	88
Totaal programma 1	Lasten	1.536	1.754	3.185	2.561	625
	Baten	-458	-502	-597	-632	36
	Saldo	1.078	1.252	2.588	1.929	661

2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR

2.0 Inleiding

Vitaal Platteland

De Agenda Vitaal Platteland geeft aandacht aan de grote uitdagingen waar het landelijk gebied zich voor gesteld ziet. De agenda omvat zeventien punten die uiteenlopen van ruimtelijke vraagstukken, via economische kansen en uitdagingen tot leefbaarheidsopgaven. Langdurige en vereende inzet van vele partijen is nodig om het platteland vitaal te houden. Als provincie dragen wij bij aan die inzet. Het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied heeft bewoners en andere lokale partijen gestimuleerd met initiatieven te komen, die de leefbaarheid ten goede komen. De stuurgroep Agrarische structuurversterking onderzoekt de mogelijkheden voor ondersteuning van vrijwillige kavelruil via een nieuwe POP3 regeling en bekijkt de ontwikkelingen op middellange termijn die invloed hebben op de noodzaak en mogelijkheden van kavelruil. Daarnaast heeft Stichting Polderlab de uitkomsten gepresenteerd van het onderzoek naar inspirerende voorbeelden voor herbestemming van vrijkomende erven in het kader van Erf zoekt Kans. In Noordelijk Flevoland wordt volop glasvezel in het buitengebied aangelegd. De helft van het gebied is nu voorzien van glasvezel.

Nationaal Park met internationale allure

De verkiezing van 'Mooiste natuurgebied van Nederland' als onderdeel van het programma 'naar Nationale Parken van Wereldklasse' heeft binnen Flevoland zeven partijen bijeengebracht. Onder regie van de provincie zijn Natuurmonumenten (Marker Wadden), Staatsbosbeheer (Oostvaardersplassengebied) en Het Flevo-landschap (Lepelaarplassen en omgeving), de gemeenten Lelystad en Almere en Rijkswaterstaat (Markermeer) in 2017 gezamenlijk bezig geweest met het opstellen van een masterplan voor het op te richten Nationaal Park 'Nieuw Land'. Dit masterplan is de basis voor de statusaanvraag bij het Rijk en een gedegen basis voor de samenwerking tussen de zeven partijen in de verdere ontwikkeling van het nationaal park. Dit is een kans voor de profilering van Flevoland op de (inter-)nationale toeristenmarkt met een grote sociaal economische spin off voor de regio.

Maatschappelijk effect

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied met een vitale en aantrekkelijke natuur waar het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is.

Effect van ons beleid

We hebben een positieve bijdrage geleverd aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het landelijk gebied en aan de toename van natuur- en recreatieve waarden.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied	Aantal inwoners in het landelijk gebied <i>Toelichting: landelijk gebied is inclusief de kleine kernen, maar exclusief de AZC's. 2015: 37.935. 2016: 38.030</i>	≈38.000	38.480
	Aantal bedrijven in het landelijk gebied <i>Toelichting: inclusief de kleine kernen. 2015: 5.302, 2016: 5.256.</i>	> 5.200	5.305
	Aantal landbouwbedrijven met niet-agrarische nevenactiviteiten (2013: 39,8% van de 1.806 agrarische bedrijven, 2016: 36,2%) <i>Toelichting: Een update van het CBS komt in 2020 over het jaar 2019 (om de drie jaar).</i>	> 39,8%	n.b.
	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk (2015: 26.505 ha),	≈26.000	26.273 (2017)
	waarvan aantal hectaren in gesubsidieerd beheer (2015: 23.206). <i>Toelichting: medio 2018 zullen de voorlopige cijfers over 2017 bekend worden.</i>	≈23.000	23.453 (2016)

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
2 Landelijk gebied en natuur	2.1 Leefbaarheid Landelijk gebied	Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt	4.2 Samenleving en sport
		Digitale ontsluiting landelijk gebied en kleine kernen	3.1 Ondernemerschap en groei 4.2 Samenleving en sport
	2.2 Natuur en landschap	De natuurwaarden zijn behouden en de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen	5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten 7.4 Nieuwe Natuur
		Opstellen en indienen van de aanvraag voor status Nationaal Park	3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie
		Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (leefbaarheid landelijk gebied)

M.A. Rijsberman (digitale ontsluiting buitengebied)

Doel (2015-2019)

De Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt, zodanig dat de vitaliteit van het landelijk gebied verbetert.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het verbeteren van de vitaliteit van het landelijk gebied.

Activiteiten

- We hebben de regeling voor het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied uitgevoerd door de eerste tranche van het fonds open te stellen. Op 1 november 2017 zijn 28 subsidie aanvragen voorgelegd aan een commissie van deskundigen, die ons adviseert over de kwaliteit ervan. We zullen begin 2018 besluiten welke aanvragen voor een bijdrage uit het fonds in aanmerking komen (UP 2.1.2).
- We hebben de ruimtelijk-economische onderdelen van de Agenda Vitaal Platteland uitgevoerd. In de commissie Duurzaamheid is driemaal de voortgang besproken (informatie over het doel, de resultaten en de activiteiten) (UP 2.1.3).

Doel (2015-2019)

De digitale ontsluiting buitengebied en de kleine kernen is gerealiseerd.

Doelrealisatie

Met de onderstaande activiteiten hebben wij invulling gegeven aan onze faciliterende rol bij de digitale ontsluiting.

Activiteiten

- We hebben onderzocht op welke manier de digitale bereikbaarheid van het landelijk gebied kan worden gerealiseerd en hoe daarbij financiële middelen kunnen worden ingezet (UP 2.3.1 en UP 2.3.2):
 - We hebben een enquête gehouden onder de inwoners van het buitengebied van Oostelijk en Zuidelijk Flevoland waarin we hen gevraagd hebben naar het gebruik en de (on)tevredenheid ten aanzien van het huidige netwerk en de betalingsbereidheid ten aanzien van aanvullende voorzieningen.
 - We hebben een bijeenkomst georganiseerd voor bewoners en ondernemers uit het buitengebied waarin een verdieping op de enquête plaatsvond en ervaringen, wensen en verwachtingen werden gedeeld.
 - We hebben onderzoek gedaan naar de toekomstvastheid van de aanwezige voorzieningen in het buitengebied.

Aan de uitkomsten hiervan wordt in 2018 een vervolg gegeven.

Risico

Het risico dat er geen actieve deelname van belanghebbenden is waardoor de realisatie van snel internet voor het landelijke gebied niet mogelijk is, heeft zich niet voorgedaan door te investeren in een goede samenwerking met alle belanghebbenden.

Middelen

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	13	100	160	76	84
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	13	100	160	76	84

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening-saldo
Lasten			
Kleine verschillen	84	84	0
Totaal lasten	84	84	0

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Leefbaarheid landelijk gebied	40	0	40
2.1.2 Digitale infrastructuur buitengebied	36	0	36
Totaal	76	0	76

Bedragen x € 1.000

2.2 Natuur en landschap

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (Natuur en landschap)

M.A. Rijsberman (Nationaal Park Nieuw Land, Oostvaardersplassen)

Doel (2015-2019)

De natuurwaarden zijn behouden, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen.

Doelrealisatie

De doelrealisatie van het natuurbeleid vindt uiteindelijk plaats in het veld en wordt vooral gedaan door een breed scala aan gebiedspartners.

Activiteiten

- We hebben ingezet op een goede samenwerking en het stimuleren en faciliteren van gebiedspartners om de goede dingen te doen. Hiervoor zijn onderstaande activiteiten, in het kader van de Nota Flevoland Verrassend Groen (UP 2.4.1 en 2.4.2), uitgevoerd:
 - We hebben voor het N2000 gebied Oostvaardersplassen een stuurgroep, een deskundigengroep en een klankbordgroep ingesteld. Hierin zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van de noodzakelijke maatregelen. Dit heeft onder andere geleid tot afspraken met Rijkswaterstaat over de aflaat van water op het Markermeer, waarmee een dure maatregel als een bezinkmoeras is voorkomen (UP 2.4.3).
 - We hebben een externe adviescommissie voor het dierenwelzijn van de Oostvaardersplassen ingesteld. Deze is gestart met gesprekken met belanghebbenden, waarbij gebruik wordt gemaakt van de door Provinciale Staten vastgestelde bouwstenen.
 - We hebben, samen met provincie Overijssel, het N2000 beheerplan Wieden-Weerribben vastgesteld. Samen met Rijkswaterstaat en 5 andere provincies hebben we ook het N2000 beheerplan IJsselmeergebied afgerond (UP 2.4.3).
 - We hebben, in samenwerking met de terreinbeheerders, een pilot uitgevoerd met een in IPO-verband ontwikkeld monitoringssysteem om meer zicht te krijgen op de kwaliteitsontwikkeling, ook ten opzichte van landelijke trends. Het beheer van de natuurgebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is goed op orde (UP 2.4.3).
 - We hebben, samen met het Flevolands agrarisch collectief, een extra cluster voor agrarisch natuurbeheer ontwikkeld. Ook hebben we afspraken gemaakt met het waterschap over maatregelen die bijdragen aan de natuur-en waterkwaliteit in de landbouwsloten.
 - De middelen die Provinciale Staten bij de Perspectiefnota 2017-2021 beschikbaar hebben gesteld voor beheer buiten het NNN en voor het verhogen van de recreatiebijdrage aan terreinbeheerders hebben we verwerkt in de subsidiesystematiek zodat ze ook voor de uitvoering in het veld beschikbaar komen (UP 2.4.5).
 - Op ons verzoek hebben de groene organisaties IVN, Natuur en Milieufederatie Flevoland (NMF), Het Flevo-landschap en Landschapsbeheer Flevoland gezamenlijk afspraken gemaakt over hoe ze hun krachten beter kunnen bundelen en elkaar kunnen aanvullen zonder de eigen identiteit te verliezen (UP 2.4.4).
 - We hebben, samen met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, een green deal gesloten met partijen die zich inzetten voor de aanleg van Voedselbossen. Vanuit het Programma Nieuwe Natuur zal bij Almere een groot voedselbos worden aangelegd.
 - De problematiek van het essentaksterven is in Flevoland goed zichtbaar. We hebben, samen met alle betrokken partijen, een analyse gemaakt van de knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen.
 - Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht. Hiermee is het takenpakket van de provincie uitgebreid. We hebben hiervoor het addendum bij het faunabeheerplan, dat is opgesteld door de faunabeheereenheid voor een goede uitvoering van jacht- en wildbeheer vastgesteld. We hebben ook de nieuwe taken met betrekking tot soortbescherming in het stedelijk gebied en het Programma Aanpak Stikstof (PAS) opgepakt.

Doelen (2015-2019)

De aanvraag voor status Nationaal Park is samen met de gebiedspartners opgesteld en ingediend bij de Staatssecretaris Natuur, uitgaande van een balans tussen beschermen en beleefbaarheid.

Doelrealisatie

Met de onderstaande activiteiten hebben wij de voorbereidingen getroffen voor het Nationaal Park Nieuw Land.

Activiteiten

- We hebben ons ingespannen om de status Nationaal Park te kunnen verkrijgen (UP 2.5.1).
- We hebben geïnvesteerd in (voorzieningen voor) de ontwikkeling van het Nationaal Park (UP 2.5.3).

Doelen (2015-2019)

Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de handhaving van karakterbepalende landschapselementen.

Activiteiten

- We hebben de op te stellen visie op landschap meegenomen in de aanpak van de opgave Het Verhaal van Flevoland. De Landschapsvisie wordt geheel geïntegreerd in deze opgave (UP 2.6.1).
- We hebben het bestaande landschapsbeleid uitgevoerd, zodat landschapsbepalende elementen behouden blijven (UP 2.6.2).

Risico

De (politieke) discussie over extra middelen voor het beheer van natuur en landschapselementen is op gang gekomen. Dit heeft geleid tot de aangenomen Statenmotie 'Financiering beheer natuur & landschap buiten Natuurnetwerk Nederland'. De motie is uitgevoerd en verwerkt in de Perspectiefnota 2017-2021 en in de Programmabegroting 2018.

Middelen

2.2 Natuur en landschap	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Lasten	6.703	8.851	9.463	8.795	668
Baten	-50	-51	-1	25	-26
Saldo	6.653	8.800	9.463	8.820	642

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening- saldo
Lasten			
1. Agrarisch Natuurbeheer	290	290	0
2. N-2000 maatregelen (bezinkmoeras)	135	135	0
3. Dierenwelzijn Oostvaardersplassen	76	0	76
Overige kleine verschillen	168	126	42
Totaal lasten	668	551	118
Baten			
Kleine verschillen	-26	0	-26
Totaal baten	-26	0	-26

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Kosten Agrarisch Natuurbeheer vallen mee

Voor de kosten van het Agrarisch Natuurbeheer wordt een vergoeding ontvangen vanuit de Europese Commissie (POP3-subsidie). Er was gerekend op een vergoeding van 50%, echter in de eerste jaren van het POP3 programma wordt 75% vergoeding ontvangen. Daarnaast is de afrekening van het Agrarisch Natuurbeheer over 2016 lager uitgevallen dan verwacht. De niet bestede middelen zijn gestort in de reserve Beheer en ontwikkeling natuur.

2. Activiteiten voor het bezinkmoeras zijn vooralsnog niet nodig (N-2000 maatregelen)

In het kader van de beheermaatregelen voor het Natura 2000 gebied de Oostvaardersplassen was verwacht dat er in 2017 gestart zou worden met de voorbereidingen van het bezinkmoeras in de Oostvaardersplassen. Nu er onder andere met Rijkswaterstaat andere afspraken zijn gemaakt over de aflaat van het water op het Markermeer is de aanleg vooralsnog niet nodig. De niet bestede middelen zijn gestort in de reserve Beheer en ontwikkeling natuur.

3. Externe adviescommissie Dierenwelzijn Oostvaardersplassen zal in 2018 haar advies uitbrengen

De externe adviescommissie Dierenwelzijn Oostvaardersplassen is in het najaar van 2017 van start gegaan en zal in het voorjaar van 2018 het ontwerp beleidskader voor de Oostvaardersplassen en haar advies opleveren. Aangezien aan de voorkant van het traject niet was in te schatten wat de planning van het traject zou worden en welke kosten zich wanneer zouden voordoen was het volledige budget in 2017 opgenomen. Nu blijkt dat het advies in 2018 komt, zal een deel van de kosten doorschuiven naar 2018.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	8.795	25	8.820
Totaal	8.795	25	8.820

Bedragen x € 1.000

2.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	13	100	160	76	84
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	13	100	160	76	84
2.2 Natuur en landschap	Lasten	6.703	8.851	9.463	8.795	668
	Baten	-50	-51	-1	25	-26
	Saldo	6.653	8.800	9.463	8.820	642
Totaal programma 2	Lasten	6.716	8.951	9.623	8.871	752
	Baten	-50	-51	-1	25	-26
	Saldo	6.666	8.900	9.622	8.896	726

Bedragen x € 1.000

3 ECONOMIE

3.0 Inleiding

Nieuwe impulsen voor de Flevolandse economie

Over de gehele breedte van het Economisch Programma hebben we stappen gezet in de doorontwikkeling en uitwerking. De voucherregeling Ondernemerschap Flevoland, behorend bij de programmalijnen Financiering & Support en de Human Capital Agenda, is vastgesteld en klaar voor uitvoering. Het programma Human Capital is in 2017 volop benut door verschillende samenwerkingsverbanden van onderwijs en bedrijfsleven. De programmalijnen Markt, Cultuur en Groeiversneller zijn nader uitgewerkt ten behoeve van het stimuleren van internationaal ondernemerschap en het versterken van de Flevolandse netwerken en ondernemerscultuur.

We hebben met Win4All³ de eerste fase van ontwikkeling van het Ecosysteem voor Ondernemerschap op systematische wijze in gang gezet. Met partners in Win4All zijn we gezamenlijke projecten gestart om ondernemerschap en groei in het Flevolandse bedrijfsleven te stimuleren.

Investeren in vrijetijdseconomie en gebiedspromotie

De groeisector toerisme en recreatie biedt vele kansen voor Flevoland. We hebben bijgedragen aan de versterkte profilering van Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming. Dat hebben we gedaan door in te zetten op promotie en het stimuleren van product- en routeontwikkeling en daarnaast door een betere recreatieve benutting van natuur, landschapskunst en monumenten. Ook in andere programma's is er geïnvesteerd in de vrijetijdseconomie, zoals in het ontwerpprogramma Mobiliteit, Nationaal Park Nieuw Land en bovengenoemd Economisch Programma.

Maatschappelijk effect

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit van Flevoland zijn versterkt door het stimuleren van innovatie, groei, scholing, internationaal ondernemen en gebiedspromotie.

Effect van ons beleid

De provinciale stimuleringsmaatregelen voor innovatie, groei, vinden van personeel en internationalisering zijn in 2017 doorontwikkeld. Het ecosysteem voor ondernemerschap heeft vorm gekregen in Win4All.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Economie algemeen ⁴	Bruto Binnenlands Product Flevoland (x € 1 miljard) 2014: € 10,75 miljard (definitief), 2015: € 11,16 miljard (voorlopig aangepast)	> 10,56	11,65 (voorlopig 2016)
	Innovatiekracht conform Regionaal innovatie Scorebord EU 2012: 0,45 2014: 0,46 2016: 0,46 <i>Toelichting: een update van de innovatie Index van de ING is niet meer beschikbaar, daarom is gekozen voor het EU Innovation Scoreboard, dat 2 jaarlijks verschijnt.</i>	> 0,46	n.n.b.

³ Met Win4All zetten ondernemers, onderwijs en overheden zich in voor de versterking van de Flevolandse economie. Doel is barrières weg te nemen die duurzame economische groei en ondernemerschap in de weg staan. Provincie Flevoland heeft op 12 oktober 2017 samen met haar partners de koers voor Win4All bepaald. Naast het uitbouwen van het ecosysteem werken we aan een aantal concrete resultaten zoals beschreven in het werkprogramma.

⁴ het Economisch Programma zet in op ondernemerschap en groei. Om het effect van dit programma meetbaar te maken oriënteren we ons op een andere set indicatoren met reële streefwaarden voor groei- gerelateerd aan de invloed die wij als provincie daarop hebben.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Recreatie en toerisme	Bezoekers		
	Vrijetijdsactiviteiten (x 1 miljoen) (2015: 81,66 mln.) <i>Toelichting: dit onderzoek vindt eenmaal per drie jaar plaats. Eind 2018 worden de resultaten hiervan verwacht.</i>	≥ 95	n.n.b.
	Overnachtingen (x 1 miljoen) (2015: 2,27 mln.)	≥ 2,35	2,63 (2016)
	Economische impact		
	Aantal banen (2015: 10.180, 2016: 10.420)	≥ 9.900	11.370
	Omvang bestedingen (x € 1 miljard) (2015: € 1,4 miljard, 2016: € 1,4 miljard)	≥ 1,40	1,40

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
3. Economie	3.1 Ondernemerschap en groei	Ondernemersklimaat gericht op groeiambitie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit
		Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020	
		Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven	
		Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid en vestiging van internationale bedrijven	8.1 (Inter-)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering 4.1 Cultuur
		Meer groeiende bedrijven en het lerend vermogen van partijen is vergroot	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit
	3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 4.1 Cultuur

Verbonden partij(en)

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) heeft subsidie ontvangen voor de uitvoering van het jaarplan 2017 dat gedeeltelijk gericht is op het afronden van projecten en werkzaamheden van onze Economische Agenda 2012-2016. Voor de uitvoering van ons huidige Economisch Programma heeft de OMFL een opmaat gemaakt. Onder andere om gereed te zijn voor het Proof of Concept fonds en voor uitvoering van de voucherregeling.

De OMFL (afdeling Toerisme Flevoland) heeft tevens subsidie ontvangen voor het promoten van vrijetijdsaanbod van Flevoland. Hiermee is het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland onder de aandacht gebracht bij de diverse kansrijke (inter)nationale doelgroepen. Zij draagt daarmee bij aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie.

3.1 Ondernemerschap en groei

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Een ondernemersklimaat (ecosysteem) waar bedrijven met toekomst in Flevoland hun groeiambitie kunnen waarmaken.

Doelrealisatie

We hebben nieuwe samenwerkingen in het ecosysteem voor ondernemerschap vorm gegeven met Win4All. Met nieuwe en bekende partners hebben we een start gemaakt met concrete initiatieven die bijdragen aan het oplossen van de in Win4All gezamenlijk geformuleerde en vastgestelde uitdagingen voor Flevoland.

Activiteiten

- We zijn gestart met de uitvoering van het door Provinciale Staten vastgestelde Economische Programma (UP 3.1.2).
- We zijn gestart met het aanpassen van het takenpakket en de governance van de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL), zodat zij optimaal uitvoering kan geven aan het Economisch Programma (UP 3.1.3).
- We hebben samen met de provincies Fryslân en Overijssel en deelnemende gemeenten gewerkt aan de planvorming met betrekking tot de verbreding en de verdieping van het sluizencomplex Kornwerderzand. Daarnaast hebben we bijgedragen aan de kosten van planvoorbereiding en de kosten van de aanvraag van een Europese TEN-T subsidie (UP 3.2.4).

Risico's

- Resultaten van het Economisch Programma zijn pas later zichtbaar en meetbaar doordat afstemming en uitwerking tijd kosten. De uitvoering wordt in nauwe samenspraak met partners binnen en buiten de regio bepaald. Dit risico is van toepassing op de twee hierna volgende doelen.
- Met een open en constructieve houding zijn we in dialoog met onze partners. Transparantie over wat wij als provincie wel en niet kunnen doen, heeft ervoor gezorgd dat we in 2017 niet overvraagd zijn. We hebben waar mogelijk de kracht van partners optimaal gepositioneerd en benut.
- Het verbreden en verdiepen van het sluizencomplex Kornwerderzand is een complex proces met veel partners, waarbij het risico bestaat dat uit de onderzoeken blijkt dat het financieel niet haalbaar is om het sluizencomplex Kornwerderzand te verbreden en te verdiepen. In december 2017 is gebleken dat de aanvraag voor een TEN-T subsidie niet is gehonoreerd. In 2018 zal worden bezien of de financiering desondanks sluitend kan worden gemaakt. Een hernieuwde aanvraag van een TEN-T subsidie is één van de opties hiertoe.

Doel (2015-2019)

Vergroten van de toegang tot kapitaal van 33% naar 40% in 2020.

Doelrealisatie

We hebben in 2017 de provinciale instrumenten in de programmalijn Financiering & Support van het Economisch Programma verder uitgewerkt en zijn actief in twee concrete Win4All projecten die tot doel hebben de toegang tot (privaat) kapitaal te verbeteren.

Activiteiten

- We hebben de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland ontwikkeld. Deze regeling richt zich op het vergroten van de kans op financiering, door middel van inhuur van kennis en expertise en door middel van persoonlijke ontwikkeling van de ondernemer. De regeling is vastgesteld en gereed voor uitvoering.
- De EFRO aanvraag voor het Proof of Concept fonds (PoC Fonds) is gehonoreerd. We hebben de nodige stappen gezet in de ontwikkeling van dit nieuwe fonds, waaronder de voorbereiding van uitvoering en de voorbereiding voor het opstellen van statuten ten behoeve van oprichting van een nieuwe B.V.
- We hebben Provinciale Staten geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het MKB Doorstartfonds. De evaluatie en besluitvorming over de verdere toekomst van het fonds is gepland in 2018 (UP 3.3.1).

- Met partners in Win4All zijn we gestart met het realiseren van een ‘Financieringsoverleg Flevoland’, waarin we gezamenlijk de vraag van ondernemers naar groeifinanciering zullen matchen, via het organiseren van ‘Crowd Capital’.

Risico's

- Transparantie over wat wij als provincie wel en niet kunnen doen, heeft ervoor gezorgd dat we niet overvraagd zijn.
- Het risico dat de Management Autoriteit Kansen voor West II (EFRO) de aanvraag voor een bijdrage aan het PoC Fonds afwijst, heeft zich niet voorgedaan. De EFRO aanvraag is geheel gehonoreerd.

Doel (2015-2019)

Op maat geschoold personeel beschikbaar voor bedrijven.

Doelrealisatie

We hebben de provinciale instrumenten in de programmalijn Human Capital Agenda van het Economisch Programma verder uitgewerkt en zijn actief in een concreet Win4All project dat tot doel heeft talentvolle medewerkers te behouden en aan te trekken voor de regio.

Activiteiten

- We hebben de behoefte van bedrijven op het gebied van menselijk kapitaal in kaart gebracht (door vraagarticulatie en vraagbundeling) en hebben samenwerkingsverbanden van ondernemers, overheden, onderwijs- en kennisinstellingen gestimuleerd en gefaciliteerd om die vraagstukken aan te pakken.
- We hebben de Voucherregeling Ondernemerschap Flevoland ontwikkeld. Binnen deze regeling is het mogelijk een voucher in te zetten voor een bedrijfsscholingsscan in het kader van Leven Lang Leren. Hiermee kunnen ondernemers inzetten op het ‘arbeidsvitaal’ houden van hun personeel. De regeling is vastgesteld en gereed voor uitvoering.
- We hebben in het kader van Human Capital een directe koppeling van het bedrijfsleven aan het onderwijs gestimuleerd en gefaciliteerd. We hebben gezamenlijk geïnvesteerd in de publiek private samenwerking (PPS) Topcentrum E-commerce, een regio-overstijgende samenwerking met de regio Zwolle. Ook aan het Techpack Flevoland is vanuit deze regeling bijgedragen.
- Met partners in Win4All zijn we gestart om gezamenlijk invulling te geven aan de ontwikkeling van een talentenpool om kennis binnen de regio te laten circuleren en ondernemers toegang te geven tot een netwerk van talent.

Risico

We kunnen door de buitenwereld overvraagd worden. Dit risico heeft zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

Meer zichtbare (inter)nationale bedrijvigheid van Flevolandse ondernemers en hun producten en meer vestigingen van internationale bedrijven in Flevoland.

Doelrealisatie

We hebben de programmalijnen Markt & Cultuur en Groeiversneller nader uitgewerkt tot een programmalijn gericht op Internationaal ondernemerschap. Deze is in september 2017 door Provinciale Staten vastgesteld.

Activiteiten

- We hebben het internationaal ondernemerschap in Flevoland, de mogelijkheden en onze rol daarbij in beeld gebracht.
- We hebben bijgedragen aan de succesvolle acquisitie om een vestiging van een groot internationaal kledingconcern naar Flevoland te halen.
- Partners in Win4All hebben we de ruimte geboden om samen te werken in een project gericht op het ontwikkelen van een gedeeld en gedragen imago en deze uit te laten dragen door en voor ondernemers uit onze provincie.

Doel (2015-2019)

Er zijn meer groeiende bedrijven in Flevoland en het lerend vermogen van partijen in het economisch ecosysteem is vergroot.

Doelrealisatie

We hebben de twee lijnen Markt & Cultuur en Groeiversneller uit het Economisch Programma nader uitgewerkt tot een programmalijn gericht op Groeihuis, Cultuur en Groeiversneller. Deze is in september 2017 door Provinciale Staten vastgesteld. In samenwerking met nieuwe en bekende partners in Win4All hebben we hieraan gewerkt.

Activiteiten

- Met partners in Win4All hebben we een start gemaakt met het vormen van concrete samenwerkingen om de Flevolandse ondernemersnetwerken te versterken, kennisuitwisseling te verbeteren en ondernemers aan te zetten tot de eerste groeistappen.
- We hebben samen met de Rabobank en Beter Koersen een succesvolle pilot gedraaid van de businessversneller, een programma gericht op ondernemers met een ambitie om te groeien.

Middelen

3.1 Ondernemerschap en groei	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	2.850	3.072	4.722	3.810	912
Baten	-23	0	0	0	0
Saldo	2.827	3.072	4.722	3.810	912

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Herstructurering bedrijventerreinen	166	164	2
2. PPS-regeling	255	255	0
3. Uitvoering financieringsinstrumenten Economisch Programma	387	387	0
Overige kleine verschillen	104	0	104
Totaal lasten	912	806	106

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Herstructurering bedrijventerreinen

De Flevolandse gemeenten kunnen aanvragen indienen voor subsidie voor het herstructureren van bedrijventerreinen. De gemeenten hebben minder aanvragen ingediend dan vooraf verwacht waardoor het budget in 2017 niet volledig is uitgeput. De overgebleven middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Strategische projecten.

2. Fasering PPS-regeling is aangepast

Om de publiek private samenwerking (PPS) tussen het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen te stimuleren is in 2017 de subsidieregeling PPS-Human Capital 2017-2020 in het leven geroepen. Deze regeling kan door Flevolandse onderwijsinstellingen gebruikt worden als cofinanciering voor de landelijke regeling Regionale Investeringsfonds mbo (RIF). De uitputting van deze regeling loopt op schema. Echter om aan te sluiten op de systematiek van het Rijk is de fasering over de jaren anders dan van tevoren ingeschat (de last wordt verdeeld over meerdere jaren in plaats van in het eerste jaar), hierdoor ontstaat een verschuiving van de middelen van 2017 naar toekomstige jaren. Deze verschuiving zal via de reserve Economisch Programma plaatsvinden.

3. Voorbereiding op uitvoering financieringsinstrumenten Economisch Programma duurt langer

In 2017 is gestart met de ontwikkeling van de financieringsinstrumenten voor het Economisch Programma. De PPS-regeling voor Human Capital is inmiddels opengesteld. De voucherregeling voor Ondernemend Flevoland 2017-2020 is inmiddels vastgesteld, echter de regeling is in 2017 nog niet opengesteld. Eerst moeten duidelijke afspraken met een (externe) uitvoeringsorganisatie gemaakt worden voordat de regeling opengesteld kan worden. Voor het Proof of Conceptfonds zijn de voorbereidingen in volle gang en wordt de

instelling van het fonds in 2018 verwacht. De overgebleven middelen blijven in de reserve Economisch Programma beschikbaar.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Ondernemerschap en groei	3.810	0	3.810
Totaal	3.810	0	3.810

Bedragen x € 1.000

3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie van Flevoland, waarin het karakteristieke van Flevoland herkend wordt en gezamenlijk uitgedragen wordt met Flevolandse ondernemingen en evenementen.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie.

Activiteiten

- We hebben in samenwerking en afstemming met de gemeenten een uitvoeringsagenda Toerisme & Recreatie Flevoland 2018-2022 opgesteld. In deze agenda zijn lopende activiteiten en ambities opgenomen die leiden tot een betere benutting en verbinding tussen de diverse vrijetijdsproducten en een goede profilering van Flevoland (UP 3.6.2).
- We hebben een stimuleringsregeling opgesteld ter facilitering en stimulering van de (door)ontwikkeling van aantrekkelijke vrijetijdsproducten. Deze dragen bij aan groei in bezoekersaantallen en bestedingen en aan het uitdragen van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming (UP 3.6.3).
- We hebben Toerisme Flevoland opdracht gegeven het vrijetijdsaanbod (onder andere ruimte, natuur, landschapskunst, cultuur, sport en archeologie) van Flevoland te promoten. Hierbij zijn de diverse beeld dragers van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland onder de aandacht gebracht bij de diverse kansrijke (inter)nationale doelgroepen (UP 3.6.4).
- We hebben samengewerkt met het Nederlands Bureau Voor Toerisme & Congressen om divers aanbod middels themalijnen aan elkaar te knopen ter promotie in het buitenland (UP 3.6.4).
- We hebben ons ingezet in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) ten behoeve van de uitvoering van de Strategische Agenda MRA Toerisme (UP 3.6.4).
- We hebben de resultaatindicatoren van de vrijetijdssector gemonitord door deel te nemen aan diverse onderzoeken. Dit om zo goed inzicht te verkrijgen in de ontwikkelingen van de vrijetijdssector van Flevoland.

Risico

Het risico dat er minder investeringen in de (door)ontwikkeling van voorzieningen en recreatieve infrastructuur zijn door de vermindering van Europese middelen, is ondervangen door verbinding en aansluiting bij de beleidsthema's zoals natuur, mobiliteit, cultuur en economie te zoeken. Toerisme & Recreatie leent zich bij uitstek voor integratie met andere beleidsvelden.

Middelen

3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	1.543	890	990	886	104
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	1.543	890	990	886	104

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening-saldo
Lasten			
1. Uitvoeringsagenda gemeenten	100	50	50
Overige kleine verschillen	4	0	4
Totaal lasten	104	50	54

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Uitvoeringsagenda gemeenten

Er is in 2017 voor gekozen om eerst een uitvoeringsagenda Toerisme & Recreatie Flevoland 2018-2022 op te stellen en daarna pas uitvoering te geven aan een regeling voor het recreatief benutten van monumenten en de ontwikkeling van Toeristische Overstappunten Flevoland (TOP's). In 2017 heeft alleen de voorbereiding plaatsgevonden. Dit leidt tot een lagere onttrekking aan de reserve Strategische projecten van € 50.000 voor de recreatieve benutting monumenten en tot een onderuitputting van € 50.000 voor de TOP's.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Gebiedspromotie, recreatie en toerisme	886	0	886
Totaal	886	0	886

Bedragen x € 1.000

3.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
3.1 Ondernemerschap en groei	Lasten	2.850	3.072	4.722	3.810	912
	Baten	-23	0	0	0	0
	Saldo	2.827	3.072	4.722	3.810	912
3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	Lasten	1.543	890	990	886	104
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	1.543	890	990	886	104
Totaal programma 3	Lasten	4.393	3.962	5.712	4.696	1.016
	Baten	-23	0	0	0	0
	Saldo	4.370	3.962	5.712	4.696	1.016

Bedragen x € 1.000

4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT

4.0 Inleiding

Batavialand van start

Batavialand is per 1 juli 2017 van start gegaan en vertelt het verhaal van Nederland, de geschiedenis van het leven met water, de strijd tegen het water en het bewoonbaar maken van de delta waarin we leven. Batavialand is dus meer dan alleen een museum over de geschiedenis van Flevoland; het kan uitgroeien tot een erfgoedpark en publiekstrekker en zo draagt het bij aan het culturele 'merk' Flevoland. Batavialand versterkt het culturele voorzieningenniveau.

Koers houden in cultureel beleid

Het nieuwe cultuurbeleid 2017-2020 'Typisch Flevoland, net even anders' is in januari 2017 door Provinciale Staten vastgesteld. In de nieuwe nota staan de kaders die zorgen voor een doorgaande opbouw en behoud van de Flevolandse culturele infrastructuur en behoud van cultureel erfgoed. Speciale aandacht is er voor de groei van de Flevolandse identiteit en het versterken van de binding van de inwoners met Flevoland.

Sportbeleid rendeert in Flevoland

Sport draagt bij aan de identiteit en samenleving in Flevoland. Het beleid dat is vastgelegd in de nota 'Sportbeleid rendeert in Flevoland' is in 2016 door Gedeputeerde Staten verlengd tot 2019. Sportservice Flevoland heeft een verbindende en uitvoerende functie. Deze verbindende positie bij onder andere evenementen, talentontwikkeling, gehandicaptensport en kennisontwikkeling wordt gewaardeerd en gewenst door maatschappelijke partners in sport en leisure/vrije tijd en levert resultaat.

Maatschappelijk effect

In Flevoland is het goed wonen, werken en recreëren met een versterkte Flevolandse identiteit en een verbeterd imago.

Effect van ons beleid

De promotie van de culturele voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Goed recreëren	Aantallen bezoekers van voorstellingen/festivals die met provinciale middelen mogelijk gemaakt zijn. (2014: 93.590, 2015: 88.500) <i>Toelichting: het aantal bezoekers 2017 is medio 2018 beschikbaar.</i>	> 93.590	102.264 (2016)
Sport	Realisatie grootschalige ((inter-)nationale) sportevenementen (2015: 5, 2016: 9)	≥ 3	9
	Realisatie Regionale trainingscentra (2015: 7, 2016: 5)	≥ 3	4
	Percentage mensen met een beperking dat aan sport doet (0-meting 2015: 52%, in 2018 vervolgmeting). <i>Toelichting: doel betreft 5% toename ten opzichte van 0-meting 2015</i>	Toename met 5%	n.b.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
4. Cultuur, samenleving en sport	4.1 Cultuur	Batavialand draagt bij aan de bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en het draagvlak voor cultureel erfgoed	3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie
		Er is een aantrekkelijke promotie van de Flevolandse culturele kracht en identiteit	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie
	4.2 Samenleving en sport	CMO Flevoland heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied
		De sport in Flevoland is onderscheidend	3.1 Ondernemerschap en groei

Verbonden partij(en)

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland, heeft uitvoering gegeven aan de nota Sportbeleid. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel (de sport in Flevoland is onderscheidend) en aan de Flevolandse identiteit. Dit heeft geleid tot grotere bekendheid en meer bezoekers.

De gemeenschappelijke regeling (GR) Erfgoedcentrum Nieuw Land (NLE) heeft de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 behartigd en andere taken uitgevoerd zoals een wetenschappelijke functie en museale activiteiten. Na de ontvlechting/omvorming van het NLE (per 1 juli 2017) voerde Het Flevolands Archief (HFA) de wettelijke archieftaken uit.

4.1 Cultuur

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

De Stichting Erfgoedpark Batavialand (kort: Batavialand) wordt gerealiseerd op basis van een goede businesscase, hierdoor groeit de bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en daarmee het draagvlak voor behoud en versterking van het Flevolandse culturele erfgoed.

Doelrealisatie

Per 1 juli 2017 is Batavialand van start gegaan.

Activiteiten

- We hebben een succesvolle start van Batavialand gerealiseerd en daarmee heeft Batavialand een stevige basis om zich verder te ontwikkelen.
- We hebben de gemeenschappelijke regeling NLE gewijzigd, zodanig dat alleen de wettelijke archieffunctie voor betrokken overheden via de gemeenschappelijke regeling Het Flevolands Archief zijn geregeld en dat de museale en collectiebeheertaken bij Batavialand zijn onder gebracht (UP 4.1.3).
- We zijn een subsidierelatie met Batavialand aangegaan voor de museale en collectiebeheertaken. Dit hebben we gedaan zonder structurele verhoging van de provinciale exploitatiebijdrage (UP 4.1.2), zoals die tot en met 2016 is verstrekt aan de gemeenschappelijke regeling Erfgoedcentrum Nieuwland (NLE) ten behoeve van de museale en collectiebeheertaken.
- We hebben het beheer van het provinciaal depot van bodemvondsten en de uitvoering van het Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland (SAMF) ondergebracht bij Batavialand (UP 4.1.4).

Risico

Het risico ten aanzien van het ontbreken van een succesvolle start van Batavialand waardoor de museale en collectiebeheertaken van NLE niet zouden kunnen worden overgedragen en dat er geen sprake kon zijn van een ontvlechting van de NLE, heeft zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

Er is een aantrekkelijke promotie en versterking van de Flevolandse culturele kracht en identiteit.

Doelrealisatie

Het nieuwe cultuurbeleid voor 2017-2020 is vastgesteld en richt zich op het versterken van de Flevolandse culturele kracht. Daarbij is nadrukkelijk aandacht besteed aan de groei van de Flevolandse identiteit en het versterken van de binding van de inwoners met Flevoland.

Activiteiten

- We hebben de nieuwe cultuurnota 2017-2020 ter vaststelling voorgelegd aan Provinciale Staten, in lijn met de landelijke afspraken voor het cultuurbeleid (UP 4.2.1).
- We hebben gewerkt aan de ontwikkeling en promotie van thematische routes rond onder andere landschapskunst en monumenten (UP 4.2.2)
- We hebben de viering van 100 jaar Zuiderzeewet in 2018 voorbereid (UP 4.2.3).
- We hebben de financiële mogelijkheden voor het realiseren van een grootschalig kunstwerk in Dronten verkend (UP 4.2.4).
- We hebben onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om de bibliotheekondersteuning toekomstbestendig te maken, zodat de slagkracht toeneemt en de kwetsbaarheid afneemt (UP 4.2.5).
- We hebben bijgedragen aan het proces op Schokland om te komen tot een betekenisvolle verbinding tussen het nieuwe natuurgebied, het werelderfgoed-centrum en de toeristisch-recreatieve voorzieningen.

Middelen

4.1 Cultuur	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	7.107	4.938	9.364	8.972	392
Baten	-47	0	0	0	0
Saldo	7.060	4.938	9.364	8.972	392

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Verbouwing archeologisch depot	167	0	167
2. Ontvlechting NLE vs Batavialand	62	0	62
3. Voorbereiding Erfgoedvisie	40	40	0
Overige kleine verschillen	123	0	123
Totaal lasten	392	40	352

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Verbouwing archeologisch depot in 2018

Doordat Batavialand pas per 1 juli van start is gegaan, wordt de verbouwing van het archeologisch depot niet in 2017 maar in 2018 uitgevoerd.

2. Ontvlechting NLE versus Batavialand pas per 1 juli gerealiseerd

Voor de transitie van Batavialand zijn extra middelen beschikbaar gesteld. Door een latere start (1 juli in plaats van 1 januari) zal een deel van deze activiteiten/uitgaven in 2018 worden gerealiseerd.

3. Voorbereiding Erfgoedvisie duurt langer

De ontwikkeling van de erfgoedvisie is gekoppeld aan de opgave Het Verhaal van Flevoland (Zomernota 2017 en conform de vastgestelde startnotitie). De activiteiten/uitgaven worden pas in 2018 gerealiseerd. Deze middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Strategische projecten.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Cultureel erfgoed	6.267	0	6.267
4.1.2 Kunst	2.705	0	2.705
Totaal	8.972	0	8.972

Bedragen x € 1.000

4.2 Samenleving en sport

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (samenleving)

J. Lodders (sport)

Doel (2015-2019)

Het Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Flevoland (CMO Flevoland) heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving.

Doelrealisatie

CMO Flevoland heeft bewezen goed verbinding te kunnen leggen met het sociale domein van de gemeenten. De gemeenten hebben aangegeven positief te zijn over de rol en de resultaten van CMO Flevoland.

Activiteiten

We hebben CMO Flevoland gesubsidieerd en hebben invulling gegeven aan onze rol als opdrachtgever van CMO Flevoland. CMO is actief geweest binnen de opgave Krachtige Samenleving.

Risico

Het risico dat CMO Flevoland te autonoom opereert vanuit provinciale doelen zonder verbinding met het sociaal domein van de gemeenten is ondervangen door frequent voortgangsoverleg te voeren (ambtelijk en bestuurlijk) met CMO Flevoland en met de Flevolandse gemeenten.

Doel (2015-2019)

De sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het realiseren van het doel.

Activiteiten

- We hebben samen met de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland en diverse partners als overheden, onderwijs en de sport & leisuresector uitvoering geven aan de nota Sportbeleid (UP 4.4.1):
 - We hebben verschillende (bovenregionale en internationale) sportevenementen ondersteund en gestimuleerd die passen bij de Flevolandse identiteit.
 - We hebben sporttalenten ondersteund en bijgedragen aan de toegankelijkheid en zichtbaarheid van aangepast sporten / gehandicaptensport door geld beschikbaar te stellen voor onder andere de 'maand van het aangepast sporten' en door met de Flevolandse gemeenten een convenant 'aangepast sporten' op te stellen.
 - We hebben samen met Sportservice Flevoland door middel van regelmatige digitale nieuwsbrieven resultaten van het sportbeleid zichtbaar gemaakt.
 - We hebben samen met de gemeente Almere en landelijke partners uit sport- en onderwijs het Almere Kenniscentrum Talent (AKT) gerealiseerd en geopend.
 - We hebben diverse sport, leisure en business platforms georganiseerd waarin kennis en ervaringen zijn uitgewisseld.

Risico

Het risico met betrekking tot onvoldoende samenwerking tussen betrokken partijen is ondervangen door goede uitvoerings- en samenwerkingsafspraken met deze partijen. Dit zijn naast Sportservice Flevoland onder andere: sportbonden, Regionale Trainingscentra (RTC), evenementorganisaties en haar stakeholders, Werkgroep Evaluatie Sportevenementen (WESP), onderwijsinstellingen (Windesheim, ROC Flevoland), Flevolandse gemeenten, zorg- en welzijnsinstellingen en sportcentra.

Middelen

4.2 Samenleving en sport	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	2.119	1.721	1.786	1.750	36
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	2.119	1.721	1.786	1.750	36

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening- saldo
Lasten			
Kleine verschillen	36	0	36
Totaal lasten	36	0	36

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Samenleving	1.098	0	1.098
4.2.2 Sport	651	0	651
Totaal	1.750	0	1.750

Bedragen x € 1.000

4.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
4.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	7.107	4.938	9.364	8.972	392
	Baten	-47	0	0	0	0
	Saldo	7.060	4.938	9.364	8.972	392
4.2 Natuur en landschap	Lasten	2.119	1.721	1.786	1.750	36
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	2.119	1.721	1.786	1.750	36
Totaal programma 4	Lasten	9.226	6.659	11.150	10.722	428
	Baten	-47	0	0	0	0
	Saldo	9.179	6.659	11.150	10.722	428

Bedragen x € 1.000

5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT

5.0 Inleiding

Energieagenda

Via een programmatische aanpak is aan de opgave Duurzame Energie gewerkt, zoals vastgesteld in de Omgevingsvisie en bijbehorende startnotitie. Het programma Duurzame Energie wordt in de loop van 2018 voorgelegd aan Provinciale Staten. In 2017 lag de focus op één van de uitvoeringsstrategieën, namelijk de Flevolandse Energieagenda. De Flevolandse Energieagenda, opgesteld met 16 regionale partners, is het resultaat van verbinding met de regio en ontwikkelingen om ons heen. In december 2017 is hierover bestuurlijke overeenstemming bereikt. Het beschrijft de gedeelde ambitie. Ook bevat de agenda afspraken over een gezamenlijke strategie en wijze van samenwerking. In de volgende fase (eerste half jaar 2018) volgt een proces van bottum-up invulling (projecten en maatregelen) door de partners. Daarnaast is gewerkt aan andere uitvoeringsstrategieën zoals de uitvoering van het Regioplan Windenergie en het opstellen van beleid ten behoeve van zonne-energie.

Regioplan Windenergie

We zien het afgelopen jaar goede voortgang in de ontwikkeling van windinitiatieven. Het vaststellen van het inpassingsplan voor het windpark Zeewolde was een belangrijke mijlpaal voor de daadwerkelijke realisatie van het eerste windpark uit het Regioplan Windenergie. Belangrijke aandachtspunten blijven de hoogtebeperking vanuit de luchthaven en het realiseren van de volledige saneringsopgave.

Goede milieukwaliteiten koesteren

Flevoland kan zich nog steeds gelukkig prijzen met zijn goede milieu. Dat draagt er aan bij dat het in Flevoland prettig wonen, werken en recreëren is. Die goede uitgangspositie verdient bescherming. Dat betekent dat we nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig hebben ingepast, zodat zij zo min mogelijk ten koste gaan van de kwaliteit van de leefomgeving. Hierbij hebben we ingezet op kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij tenminste wordt voldaan aan de wet- en regelgeving.

Maatschappelijk effect

De bewoners en bedrijven van Flevoland profiteren van de energietransitie, de CO₂-uitstoot vermindert en de Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Flevoland produceert in 2020 evenveel hernieuwbare energie als door bewoners, bedrijven en instellingen exclusief transport aan energie wordt gebruikt. Er zijn eerste stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 inclusief transport. De leefomgevingskwaliteit is goed afgewogen bij nieuwe ontwikkelingen in de ruimte.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Energie	Percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport <i>Toelichting: in 2016 hebben Provinciale Staten kennis kunnen nemen van de definitieverandering voor energieneutraal, waarbij 'Peta Joule voor Peta Joule' wordt gehanteerd voor de doelstelling voor 2020 'energieneutraal, exclusief mobiliteit'. Dit betekende een berekeningsverandering. Hierdoor ontstaat er een trendbreuk in de monitoring. Daarbij is als kanttekening aangegeven dat door het aanpassen van de definitie het onzeker is of de doelstelling voor 2020 wordt gehaald. Een verlaging van het % is toen geschat; in plaats van 60% (2015) zou het op circa 48% uitkomen. Met dit uitgangspunt is een berekening gemaakt voor 2016 - het laatste jaar waarvoor de meetgegevens beschikbaar zijn - en een herberekening voor het jaar 2015.</i>	90%	n.b.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
	<i>In beide jaren is het percentage ongeveer 41%; 40,9% in 2015 en 41,1% in 2016⁵. Dit is destijds niet meer in de Begroting 2017 verwerkt.</i>		
	Bewoners en ondernemers in Flevoland krijgen gelegenheid financieel te participeren bij nieuwe windmolens*.	ja	ja
Milieu	Luchtkwaliteit (aantal inwoners dat is blootgesteld aan hogere waarden dan toegestaan) = 0	0	0

*Volgens partiële herziening van het Omgevingsplan door Provinciale Staten (2016)

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
5. Energie, milieu en klimaat	5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	Behoud van goede uitgangspositie omgevingskwaliteit (inclusief geluid en stikstof-depositie)	1.2 Water 2.2 Natuur en landschap
	5.2 Energie en klimaat	De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt	
		Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit)	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
		De ondergrond is duurzaam beschermd en benut	3.1 Ondernemerschap en groei 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Zij draagt daarmee bij aan het behoud van een goede uitgangspositie van de omgevingskwaliteit.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland heeft de financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen beheerd en er op toegezien dat de middelen enkel aan nazorg zijn besteed. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

DE-on heeft, met behulp van een lening van de provincie, duurzame energie projecten mede mogelijk gemaakt. Daarmee heeft zij bijgedragen aan het bereiken van de doelen: energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

⁵ Het energieverbruik is in 2015 en 2016 nauwelijks gegroeid. Ook de hoeveelheid geproduceerde hernieuwbare energie is nauwelijks toegenomen, waardoor het aandeel hernieuwbaar ook nauwelijks is gegroeid. Het opgesteld windvermogen is wel flink gestegen (van 1039 MW naar 1186 MW). Reden dat dit niet is te zien in de hoeveelheid hernieuwbaar is dat 2015 een erg goed windjaar was (2043 vollasturen, terwijl het gemiddeld 1708 was in de periode 2010-2016). En in 2016 was het met 1687 vollasturen relatief laag. Als de windopbrengst wordt gecorrigeerd door te rekenen met het gemiddeld aantal vollasturen dan stijgt de hoeveelheid hernieuwbaar uit wind in 2016 met 0,9 PJ ten opzichte van 2015. Dit vertaalt zich in een percentage hernieuwbaar van 38,5% in 2015 en 42,8% in 2016.

Deze gecorrigeerde berekening laat zien dat rekenen met een aanname (gemiddelde vollasturen/jaar, statistisch bepaald) of gemeten waarde er verschillen optreden. Bij alle berekeningen moet er aan het getal achter de komma weinig waarde worden toegekend.

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

Behoud van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid zodat het prettig wonen en werken blijft in Flevoland. Hierbij wordt ingezet op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij wordt voldaan aan de wetten en regels.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de bescherming van de milieukwaliteiten in Flevoland, met ruimte voor het versterken van de economie.

Activiteiten

- We hebben opdracht gegeven voor de uitvoering van onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving aan de regionale uitvoeringsdiensten: de Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) en de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (NZKG):
 - er is besloten om de kostprijsystematiek in te voeren per 1-1-2018;
 - we zijn gestart met een eigen evaluatie van de OFGV;
 - uit een evaluatie die is uitgevoerd door de OFGV komt naar voren dat de opdrachtgevers over het algemeen tevreden zijn over de kwaliteit die de OFGV levert.
- We hebben uitvoering gegeven aan het Programma Aanpak Stikstof (PAS) 2015-2021 en bijgedragen aan het ontwikkelen, beheren en onderhouden van het rekeninstrument AERIUS (UP 5.7.1). Er zijn circa 35 vergunningen verleend en meldingen gedaan in het kader van de PAS en er is een geactualiseerde versie van het rekeninstrument AERIUS van kracht geworden.
- We hebben de geluidsbelastingskaarten voor alle provinciale wegen in Flevoland vastgesteld ter voorbereiding van het Actieplan Geluid (2018-2023).

Middelen

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	4.653	5.499	5.586	5.174	412
Baten	-618	-489	-499	-485	-14
Saldo	4.035	5.010	5.087	4.689	398

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Provinciaal Uitvoeringsprogramma Leefomgevingstaken (PUL)	160	40	120
2. Omgevingsdiensten	319	0	319
Overige kleine verschillen	-67	0	-67
Totaal lasten	412	40	372
Baten			
Kleine verschillen	-14	0	-14
Totaal baten	-14	0	-14

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Lagere uitvoeringskosten PUL

De onderuitputting van het budget voor het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Leefomgevingstaken (PUL) van € 0,16 mln. is vooral veroorzaakt doordat een aantal activiteiten vertraagd zijn en gedeeltelijk verschuiven naar het volgende jaar. Het gaat daarbij o.a. om de evaluatie van de OFGV die op verzoek van Provinciale Staten uitgevoerd wordt. De voorbereiding kost echter meer tijd dan voorzien. Het hiervoor geraamde budget van € 0,04 mln. blijft beschikbaar in de reserve Strategische projecten.

Daarnaast zijn we in gesprek met de OFGV om de samenwerking te verbeteren en tevens te richten op de komst van de nieuwe Omgevingswet. Doordat er vertraging is opgetreden bij de invoering van deze wetgeving vinden deze activiteiten later plaats dan verwacht. Tenslotte zijn een aantal stappen op het gebied van data analyse niet uitgevoerd omdat dit nu in het kader van de Omgevingsvisie wordt opgepakt.

2. Omgevingsdiensten

Het rekeningresultaat van de OFGV over 2016 is teruggestort naar de partners. Het Flevolandse deel in het resultaat is € 0,26 mln. Bij het onderdeel Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied is sprake van een voordelig effect van € 0,03 mln. als gevolg van een lagere bijdrage over 2017 door invoering van de prestatiegerichte financieringsmethodiek. Tot slot zijn er voor diverse activiteiten geen kosten gemaakt. Dit levert een voordeel op van € 0,03 mln.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Milieu	1.071	-492	580
5.1.2 Omgevingsdiensten	4.103	6	4.109
Totaal	5.174	-485	4.689

Bedragen x € 1.000

5.2 Energie en klimaat

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt en de uitvoering ligt op schema om het doel voor 2020 te behalen, namelijk energieneutraal exclusief vervoer.

Doelrealisatie

Met het vaststellen van het inpassingsplan voor windpark Zeewolde, het ondertekenen van de intentieovereenkomsten voor windplan Blauw en windplan Groen is uitvoering gegeven aan het Regioplan Windenergie dat in 2016 is vastgesteld.

Activiteiten

We hebben geparticipeerd in het opstellen van rijksinpassingsplannen voor de realisatie van de windparken uit het Regioplan Windenergie (UP 5.1.2). Het betrof het windpark Zeewolde (projectgebied Zuid) en windplan Blauw (projectgebied Noord). Daarbij zijn de voorwaarden uit het Regioplan Windenergie Zuidelijk en Oostelijk Flevoland leidend geweest. Voor windplan Groen (projectgebied Oost) en de ontwikkeling van een windpark in projectgebied West zijn de eerste verkennende stappen gezet. Voor windplan Groen is met de ondertekening van een intentieovereenkomst een start gemaakt met de rijkscoördinatieprocedure. Voor projectgebied West zijn verkenningen uitgevoerd over de mogelijke invulling van het gebied.

Risico's

De hoogtebeperkingen van de luchthaven, de gevraagde grondvergoedingen door het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en de uitvoering van de saneringsopgave betreffen de voornaamste risico's in de windprojecten. De ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Infrastructuur en Waterstaat zijn intensief met elkaar in overleg om duidelijkheid te verschaffen over de hoogtebeperking die vanuit de geplande luchthaven gaat gelden. Voor het verschil in grondvergoedingen tussen lokale deelnemers en het RVB is er voor windpark Zeewolde een saneringsfonds ingesteld. Om te stimuleren dat initiatiefnemers de saneringsopgave volledig realiseren heeft Provinciale Staten voor het windpark Zeewolde uitgesproken dat zij het onteigeningsinstrument als uiterste redmiddel gaan inzetten.

Doel (2015-2019)

Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief vervoer) en de stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie voorziet aantoonbaar in een behoefte.

Doelrealisatie

Met onderstaande activiteiten hebben we, samen met 15 regionale partners, stappen gezet op weg naar energieneutraliteit.

Activiteiten

- We hebben, met de 16 regionale partners, de Flevolandse Energieagenda opgesteld. De agenda bevat de gezamenlijke ambitie, beschrijft koerslijnen, formuleert processtappen en benoemt projecten (UP 5.2.2). In de Flevolandse Energieagenda:
 - werken we aan een CO₂-neutrale energievoorziening in Flevoland in 2050;
 - leveren we een volwaardige bijdrage aan de landelijke doelstellingen ten aanzien van CO₂-reductie.
 - formuleren we een tussendoel in lijn met de ambitie van het Rijk: het streven is om in 2030 op de helft te zijn in de realisatie, met concreet zicht op realisatie van het resterend deel van de opgave;
 - wordt de opgave zodanig opgepakt dat de Flevolandse burgers en bedrijven rechtstreeks zijn gebaat bij de aanpak, in termen van het beheersen of zelfs verlagen van de woonlasten en het creëren van nieuwe werkgelegenheid en versterken van de economie.
- We hebben het in beeld brengen van kansrijke grondstofstromen opgenomen als activiteit in de startnotitie Circulaire Economie bij het vaststellen van de Omgevingsvisie FlevolandStraks. In 2017 is gestart met de uitvoering.

Doel (2015-2019)

De ondergrond is duurzaam beschermd en benut.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het duurzaam beschermen en benutten van de ondergrond.

Activiteiten

- We hebben het beleid van de nota Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond gecontinueerd (UP 5.5.1).
- We hebben het programma Duurzaam gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016-2020 uitgevoerd door met onze maatschappelijke partners diverse initiatieven te ontwikkelen en financieel te steunen, gericht op verduurzaming van het agrarisch bodemgebruik en de bescherming van aardkundige waarden (UP 5.5.3).
- We hebben kennisontwikkeling over geothermie gestimuleerd en bijgedragen aan een goede informatievoorziening over warmte-koudeopslag (WKO). We hebben de voorgenomen subsidieregeling voor de aanleg van WKO installaties niet doorgezet, omdat hier geen maatschappelijke vraag naar was (UP 5.5.4).
- We hebben activiteiten gefinancierd gericht op de sanering van verontreinigde bodemlocaties (UP 5.5.3).

Risico

In 2017 zijn geen boringen in de diepe ondergrond uitgevoerd. Het risico dat boringen met een achtergestelde lening van de provincie niet rendabel blijken, heeft zich dan ook niet voorgedaan.

Middelen

5.2 Energie en klimaat	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Lasten	1.882	1.545	2.244	2.088	156
Baten	-112	0	-188	-164	-24
Saldo	1.771	1.545	2.056	1.924	132

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Windenergiebeleid	88	0	88
2. Duurzaamheid	80	0	80
3. Programma Duurzaam Gebruik Ondergrond	146	146	0
4. Afwikkelingsverschil (DE-on)	-178	0	-178
Overige kleine verschillen	20	0	20
Totaal lasten	156	146	10
Baten			
Kleine verschillen	-24	0	-24
Totaal baten	-24	0	-24

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Lagere kosten Windenergiebeleid

De eerste verkennende stappen zijn gezet voor projectgebied Oost en de ontwikkeling van een windpark in projectgebied West. Daarnaast is door het opstellen van rijksinpassingsplannen de realisatie van de windparken uit het Regioplan afgerond. Er was minder provinciale inzet nodig dan geraamd.

2. Lagere kosten Duurzaamheid

Op de lasten voor het programma Duurzaam Door en de energieagenda bestaat een onderschrijding van € 0,08 mln. doordat diverse kosten lager uitvielen dan begroot.

3. Lagere kosten programma Duurzaam Gebruik Ondergrond door vertraging

In 2016 is start gemaakt met de uitvoering van het programma Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016-2020. Binnen het programma is er op de diverse onderdelen een onderschrijding van € 0,15 mln. door vertragingen van projecten zoals bodemsanering en geothermie. Daarnaast hebben een aantal projecten niet geleid tot uitgaven, waaronder bodematlas en bodem in relatie tot duurzame landbouw. Hierdoor heeft een lagere onttrekking aan de reserve Bodem plaatsgevonden.

4. Voorziening getroffen voor de lening DE-on

De huidige prestaties en financiële positie van DE-on liggen in belangrijke mate in lijn met de meerjarenprognoses. In overleg met de accountant is voorzichtigheidshalve toch een deel van de lening die verstrekt is aan DE-on voorzien. De hoogte van de voorziening is gelijk aan het negatieve eigen vermogen van DE-on op balansdatum 31 december 2017 van € 0,18 mln.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.1 Hernieuwbare energie en energiebesparing	0	0	0
5.2.2 Duurzaamheid, inclusief duurzaam bodemgebruik en DE-on	2.088	-164	1.924
Totaal	2.088	-164	1.924

Bedragen x € 1.000

5.3 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
5.1 Milieu inclusief Omgevingsdiensten	Lasten	4.653	5.499	5.586	5.174	412
	Baten	-618	-489	-499	-485	-14
	Saldo	4.035	5.010	5.087	4.689	398
5.2 Energie en klimaat	Lasten	1.882	1.545	2.244	2.088	156
	Baten	-112	0	-188	-164	-24
	Saldo	1.771	1.545	2.056	1.924	132
Totaal programma 5	Lasten	6.535	7.044	7.830	7.262	568
	Baten	-730	-489	-687	-649	-38
	Saldo	5.805	6.555	7.143	6.613	530

Bedragen x € 1.000

6 MOBILITEIT

6.0 Inleiding

Mobiliteit en Ruimte

In samenwerking met gebiedspartners hebben we het programma Mobiliteit & Ruimte opgesteld en is het programma voor inspraak door Provinciale Staten vrijgegeven. Het programma geeft een goed beeld van waar de komende jaren investeringen in de provincie plaatsvinden en vormt zo een sluitstuk op ons provinciaal mobiliteitsbeleid. De vorm die we voor het programma hebben gekozen geeft de flexibiliteit om op actuele zaken inzet te plegen en maakt het daarmee goed mogelijk om de uitvoering samen met verschillende partners op te pakken. Begin 2018 is het programma voor definitieve vaststelling aan Provinciale Staten aangeboden.

Op weg naar innovatie binnen het openbaar vervoer

In 2017 zijn een aantal positieve stappen gezet voor het in uitvoering brengen van de OV-visie Flevoland. Naar aanleiding van de werkconferentie is voor de Noordoostpolder een onderzoek gestart gericht op de verbetering van het busvervoer in Noordelijk Flevoland. Om voor de reiziger het gebruik van het OV in Flevoland te vergemakkelijken is in 2017 een nieuw OV-tarievenstelsel ingevoerd.

Op gebied van nieuwe OV-concessies hebben zich belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. In Almere is in december de nieuwe concessie gestart. Opvallend bij deze concessie zijn de nieuwe routeringsborden die in straatbeeld zijn opgenomen. Daarnaast zijn we gestart met de voorbereiding van een aanbesteding voor de hoogwaardige OV ontsluiting van Amsterdam Lelystad Airport. Binnen het verband van OV Oost is een verkenning gestart naar mogelijkheden voor het gezamenlijk aanbesteden van OV-concessies in Flevoland, Gelderland en Overijssel.

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren. De kwaliteit van het openbaar vervoer is op peil gehouden.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Openbaar vervoer	Stiptheid: % ritten van de concessie IJsselmond dat voldoet aan stiptheidsnormen (2015: 93%, 2016: 92,1%)	≥ 85%	86,6 ⁶
	Klanttevredenheid over het streekvervoer in de concessie IJsselmond (2015: 7,4 ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 7,5 en 2016: 7,5 ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 7,6)	Landelijk gemiddelde (2017: 7,6)	7,5
Doorstroomtijden provinciale wegen	Doorstroomtijden provinciale wegen De norm is een reistijd die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Zuidelijk Flevoland, namelijk: - de stadsautowegen van Almere - Hogering	< 1,25	1,16

⁶ Het stiptheidspercentage ligt lager dan in 2015 en 2016. Dit heeft als oorzaken dat in het 4^e kwartaal van 2017 de stiptheid beduidend lager lag door veel winters weer en er sprake is van een trendbreuk doordat er nu een andere (meer betrouwbare) meetmethode gebruikt wordt.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
	○ Tussenring ○ Buitenring • de Waterlandseweg / Gooiseweg (N305) • de Nijkerkerweg (N301) • de Ganzenweg / Larserweg (N302) • Hanzeweg (Roggebotsluis) <i>Toelichting: op de Hanzeweg werd in 2016 de norm structureel overschreden, dit lijkt zich in 2017 niet specifiek voorgedaan te hebben. Op de N302, deel Ganzenweg, is de reistijd toegenomen ten opzichte van 2016. Dit komt door filevorming bij de rotonde voor het viaduct. Reconstructie van dit kruispunt is voorzien voor 2020/2021. Op de overige wegen blijft de reistijd naar verwachting voor 2018 en verder onder de norm.</i>	< 1,25 < 1,25 < 1,25 < 1,25	1,04 1,12 1,20 1,08 1,15 1,31 1,04 1,13
Ernstige verkeersslachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen wordt opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. In dit verband wordt onderscheid gemaakt tussen: • Aantal verkeersgewonden (in ziekenhuis opgenomen) • Aantal verkeersdoden <i>Toelichting: in de gehele provincie (alle wegen) is het aantal verkeersdoden 10. De algemene trend laat de afgelopen jaren een daling noch een stijging van het aantal doden en gewonden zien.</i> <i>* Het streefgetal van < 19, opgenomen in de Programmabegroting 2016 en 2017, is een "beste aanname" geweest in de overgangsfase van een nieuwe definitie, systematiek en wijze van monitoring.</i>	< 19*	57 3
Onderhoudstoestand	De provinciale wegen hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 97%) De provinciale kunstwerken hebben ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 92%) De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het door Provinciale Staten vastgestelde onderhoudsniveau (2016: 91,3%) <i>Toelichting: de vervanging van diverse trajecten oeverbeschoeiing Hoge Vaart en Lage Vaart wordt in het voorjaar 2018 afgerond, daarmee staat de indicator dan op 95%.</i>	98% 98% 95%	99% 100% 92%
Doorstroming op vaarwegen	Aantal sluizen waar de schuttijd langer duurt dan de norm <i>Toelichting: alleen bij de Urkersluis wordt de normtijd overschreden, omdat deze in de praktijk trager geschut wordt in verband met veiligheid voor de recreatievaart.</i>	1	1

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Verkeersveiligheid	De provinciale wegen zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen (2016: 75%) <i>Toelichting: in 2018 wordt het verschil ten opzichte van de begroting als gevolg van spreiding van werkzaamheden weer ingelopen.</i>	80%	77%
	De provinciale wegen zijn bij gladheid binnen 4,5 uur gestrooid (2016: 98%)	98%	100%

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
6. Mobiliteit	6.1 Openbaar vervoer	Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Innovatieve en circulaire economie 3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie 8.5 Bedrijfsvoering
		Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie 8.5 Bedrijfsvoering
	6.2 Mobiliteitsbeleid	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 Ondernemerschap en groei 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu
		De bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven, de ooststrand en de maritieme servicehaven is verbeterd	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		De bediening van bruggen en sluizen veroorzaken zo min mogelijk files	3.2 Recreatie en toerisme
		De verkeersveiligheid is verbeterd	8.5 Bedrijfsvoering
		Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit	3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie
	6.3 Nieuwe infrastructuur	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 Ondernemerschap en groei 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu 7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
	6.4 Bestaande infrastructuur	Kostenefficiënte instandhouding infrastructuur, zodat vlot en veilig verkeer op (vaar-)wegen mogelijk is	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Innovatieve en circulaire economie 3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie 8.5 Bedrijfsvoering

Verbonden partij(en)

Niet van toepassing

6.1 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel (2015-2019)

Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen. Door bij de reële mobiliteitsvraag aan te sluiten moet 40% kostendekking gehaald worden.

Doelrealisatie

De toegankelijkheid van het openbaar vervoer is op peil gebleven. Met de invoering van het nieuwe tarievenstelsel voor het OV ('Tarievenhuis') is enerzijds het reizen over kortere afstanden duurder geworden, anderzijds is frequent reizen over grotere afstanden voordeliger geworden. Per saldo is de betaalbaarheid van het OV gelijk gebleven. De kostendekkingsgraad is ten opzichte van 2016 in 2017 met 1,4% gestegen naar 47,4%.⁷

Activiteiten

- We hebben gezorgd voor instandhouding, beheer en ontwikkeling van het regulier OV (UP 6.1.1), waarbij:
 - We hebben toegezien op een goede uitvoering van het OV door de vervoerders;
 - Een nieuw OV-tarievenstelsel is ingevoerd om het reizen met het openbaar vervoer te vergemakkelijken;
 - Een verkenning is gestart naar de toekomst van de OV-concessies in Flevoland, Gelderland en Overijssel;
 - In Almere de nieuwe OV-concessie is gestart.
- We hebben stappen gezet ter realisatie van de OV-visie Flevoland (UP 6.1.2):
 - We hebben een werkconferentie over de implementatie van de OV-visie en de toekomst van het OV in de Noordoostpolder georganiseerd en een onderzoek gericht op de verbetering van het busvervoer in Noordelijk Flevoland uitgevoerd.
 - Voorbereidingen voor de aanbesteding van een hoogwaardige OV-verbinding tussen treinstation Lelystad en de luchthaventerminal zijn gestart.
- We zijn gestart met het ontwikkelen van een visie op het bieden van vervoersmogelijkheden op tijden en locaties waar "regulier" openbaar vervoer (op termijn) niet haalbaar is (UP 6.1.3).
- We zijn een onderzoek gestart naar de mogelijkheden om de mobiliteitscentrale Flevoland voort te zetten, omdat eind 2018 het contract afloopt (UP 6.1.5).
- We hebben met de andere partners binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) spoorgroep gelobbyd bij de Nederlandse Spoorwegen voor verbeteringen in de spoordienstregeling. Eén van de belangrijke elementen is de bediening op de OV-SAAL-corridor (Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad). De focus ligt sterk op de bediening overdag en 's avonds maar ook wordt aandacht gevraagd voor de bediening in de nacht (UP 6.1.6).

Risico

Het risico dat de verhouding tussen kosten en opbrengsten zich ongunstig zou ontwikkelen, heeft zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

Bedrijventerreinen zijn ook via openbaar vervoer goed ontsloten.

Doelrealisatie

De bereikbaarheid van bedrijventerreinen per openbaar vervoer is op peil gehouden.

Activiteiten

- We hebben de bereikbaarheid van bedrijventerreinen op peil gehouden en waar mogelijk verbeterd binnen de bestaande kaders (UP 6.2.1):

⁷ Dit is een voorlopig cijfer, gebaseerd op een eindejaar prognose. Het definitieve cijfer kan berekend worden op het moment dat alle reizigersopbrengsten bekend zijn. Naar verwachting zal dit rond de zomer in 2018 het geval zijn.

- Bij bedrijventerrein Stichtse Kant zijn we gestart met een deelfietsenproject. Hierdoor is, ondanks het (tijdelijk) vervallen van een bushalte aan de Waterlandseweg, het bedrijventerrein toch goed bereikbaar. De fietsen worden gebruikt tussen het bedrijventerrein en een andere bushalte.
- We hebben de mogelijkheden geïnventariseerd om de bereikbaarheid van bedrijventerrein Trekkersveld met deelfietsen te verbeteren. In de loop van 2018 zullen deze worden geconcretiseerd.

Risico

Het risico dat er alleen naar traditionele oplossingen wordt gekeken heeft zich niet voorgedaan.

Middelen

6.1 Openbaar vervoer	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	32.541	33.414	32.617	32.403	214
Baten	-32.414	-30.889	-31.571	-31.850	279
Saldo	127	2.525	1.046	553	493

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Beheer OV	88	88	0
2. Regiotaxi	114	114	0
Overige kleine verschillen	12	12	0
Totaal lasten	214	214	0
Baten			
2. Regiotaxi	-170	-170	0
3. OV IJsselmond	449	449	0
Overige kleine verschillen	0	0	0
Totaal baten	279	279	0

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Lagere kosten beheer OV

De gerealiseerde stappen bij de implementatie van de OV-visie hebben minder gekost dan vooraf was geraamd. Daarnaast zijn diverse andere beheeractiviteiten tegen lagere kosten gerealiseerd.

2. Lagere kosten en lagere opbrengsten Regiotaxi

De kosten voor de Regiotaxi zijn lager uitgevallen als gevolg van de inzet van de Mobiliteitscentrale en het verplichte OV-advies. Door de daling van de totale kosten van de Regiotaxi wordt er ook minder doorbelast dan begroot aan de deelnemende gemeenten (Dronten, Lelystad, Noordoostpolder en Zeewolde).

3. Hogere opbrengsten en bijdragen OV IJsselmond

Bij de bevoorschotting van de concessie OV IJsselmond heeft de provincie, op basis van ervaringscijfers van voorgaande jaren, een hoger bedrag als opbrengsten in mindering gebracht op de bevoorschotting aan de vervoerder. Op basis van een opgave met een controleverklaring van de accountant wordt achteraf afgerekend met de vervoerder. Dit kan echter in latere jaren leiden tot een nabetaling als dan blijkt dat er nu te weinig is bevoorschot.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	32.403	-31.850	553
Totaal	32.403	-31.850	553

Bedragen x € 1.000

6.2 Mobiliteitsbeleid

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

De knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn in 2019 alle opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Doelrealisatie

De meest urgente knelpunten zijn opgenomen in het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT) 2018-2022. In de investeringsagenda wordt een doorkijk van noodzakelijke mobiliteitsinvesteringen voor de komende 10 jaar gegeven.

Activiteiten

- We hebben het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. Dit is tot stand gekomen in samenwerking met gemeenten en veel andere relevante partijen.
- In het kader van het 'Actieplan Smart Mobility Flevoland' hebben we samen met betrokken partners de afwikkeling van het verkeer bij grote evenementen onderzocht. Op basis daarvan wordt bekeken welke maatregelen er op het gebied van doorstroming moeten worden getroffen (UP 6.3.5).
- De Omgevingswet is uitgesteld waarmee de uitvoering van het nieuwe geluidskader ook vooruit moet worden geschoven. Het meetnet van verkeersintensiteiten is inmiddels wel uitgebreid zodat monitoring kan plaatsvinden (UP 5.6.1).
- Wij hebben samen met andere overheden en bedrijfsleven het 'Actieplan Smart Mobility Flevoland' opgesteld. We zijn gestart hier uitvoering aan te geven. Hierbij richten wij ons op economische en maatschappelijke ontwikkelingen op het raakvlak met mobiliteit.
- In het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte is een groot aantal doorstromingsknelpunten opgenomen. In 2018 zullen we hier een definitieve rapportage van maken (UP 6.3.1).
- We participeren in de Vervoerregio Amsterdam, we beslissen met de partners en met behoud van eigen zeggenschap en identiteit over het instellen van de Vervoerregio Amsterdam (UP 6.3.4).

Risico

De belangen en investeringsbereidheid van andere stakeholders kunnen afwijkend zijn van onze beleidsdoelen. Omdat het proces van totstandkoming van het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte gezamenlijk met de stakeholders is doorlopen, heeft dit risico zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

De verbetering in de bereikbaarheid van Flevokust, de luchthaven en de maritieme servicehaven is gerealiseerd en/of voorbereid.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de verbetering van de bereikbaarheid van Flevokust Haven, de luchthaven en de maritieme servicehaven.

Activiteiten

- In 2017 hebben we een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de verbinding over de baai van Van Eesteren (UP 6.4.1). De uitkomsten van dit onderzoek worden begin 2018 aan Provinciale Staten aangeboden.
- We hebben de haalbaarheid verkend van een goederenvervoerlijn die aansluit op de Hanzelijn (UP 6.4.2). Een fysieke investering in een spoorwegaansluiting blijkt op dit moment niet haalbaar te zijn.
- Eind 2017 is een onderzoek gestart naar een betere ontsluiting van Flevokust Haven (buitendijkse terminal en binnendijks bedrijventerrein).

Doel (2015-2019)

De bediening van bruggen en sluizen veroorzaakt zo min mogelijk files.

Doelrealisatie

Er zijn vervolgstappen gezet zodat de bediening van bruggen en sluizen zo min mogelijk files veroorzaakt.

Activiteiten

- We hebben (samen met de provincie Overijssel) afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat om het aantal openingen van de Roggebotbrug voor recreatievaart in de middagspits terug te dringen.
- Uit de 'Effectstudie Nijkerkerbrug' is gebleken dat het bij de Nijkerkerbrug niet nodig is om hierover afspraken te maken met Rijkswaterstaat (UP 6.5.2). Hier is al sprake van een hogere brug en er geldt een middagspitsluiting voor recreatievaart in het vaarseizoen, uitgezonderd juli-augustus. In die maanden blijkt het aantal brugopeningen in de middagspits echter beperkt en is het wegverkeersaanbod geringer.

Risico

Het risico dat er een discussie ontstaat vanwege tegengestelde belangen tussen het waterverkeer (Rijkswaterstaat) en het wegverkeer (provincie) heeft zich niet voorgedaan door een goede samenwerking en door het gezamenlijk in beeld brengen van wederzijdse belangen.

Doel (2015-2019)

De verkeersveiligheid is verbeterd.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten zijn ingezet ter verbetering van de verkeersveiligheid. Ondanks deze maatregelen zijn er meer slachtoffers in het verkeer gevallen, een beeld dat past binnen de landelijke trend. We blijven ons inzetten om van de 'nul een punt' te maken.

Activiteiten

- In het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte zijn de speerpunten en activiteiten opgenomen hoe we de verkeersveiligheid op provinciale wegen verder kunnen verbeteren. De thema's zijn 'snelheidsbeheersing', 'alertheid in het verkeer' en 'duurzaam veilige weginrichting'.
- We hebben een aantal gedrag beïnvloedende campagnes uitgevoerd die aansluiten bij landelijke campagnes.
- We hebben een bijeenkomst verkeersveiligheid georganiseerd met als thema 'alertheid in het verkeer'.
- We hebben extra aandacht besteed aan het thema landbouwverkeer. De provincie heeft een meldpunt ingericht. Op basis van de meldingen worden verbeteringen doorgevoerd via het Programma Mobiliteit & Ruimte.
- Bij de voorbereiding van projecten en tijdens de uitvoering hebben we aandacht besteed aan verkeersveiligheid door de keuze van voorzieningen en omleidingsroutes voor voetgangers, fietsers, automobilisten en overig verkeer. Via diverse communicatie uitingen is dit onder de aandacht van weggebruikers gebracht.
- In het kader van het 'Actieplan Smart Mobility Flevoland' hebben we geïnventariseerd waar we in Flevoland intelligente (veiliger) verkeerslichten (i-VRI's) kunnen gaan toepassen. Dit wordt in 2018 verder uitgewerkt (UP 6.6.1).

Risico

Gedragscampagnes (en innovatieve maatregelen) hebben niet altijd een duidelijk meetbaar effect. Echter voor de uitvoering hiervan blijkt breed maatschappelijk draagvlak te zijn (bijvoorbeeld alertheid in het verkeer).

Doel (2015-2019)

Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de verbetering van de compleetheid en kwaliteit van het fietspadennetwerk.

Activiteiten

- We hebben als onderdeel van het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte de subdoelen 'Een volledig/sluitend, veilig, vlot, aantrekkelijk regionaal fietsnetwerk' en 'Toename van het fietsgebruik' opgenomen (UP 6.7.2).
- We hebben onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van een fietsbrug tussen Zeewolde en de Veluwe. Uit dit onderzoek is gebleken dat realisatie van de brug niet haalbaar is (UP 6.7.2).
- We hebben in MRA verband een onderzoek gedaan naar knelpunten/oplossingen op het snelfietsroutenetwerk in Flevoland waarbij in MRA verband een intentieovereenkomst is opgesteld.
- We hebben samen met de gemeenten Almere en Lelystad een plan van aanpak fietsparkeren bij NS stations opgesteld dat wordt gebruikt om mogelijke cofinanciering vanuit beschikbare rijksmiddelen mogelijk te maken.
- We hebben afspraken gemaakt met de gemeente Lelystad om de fietsroute vanuit het centrum van Lelystad naar Amsterdam Lelystad Airport op te waarderen zodat de luchthaven ook per fiets op een hoogwaardige manier te bereiken is.

Risico

Het risico dat er geen overeenstemming is met andere wegbeheerders over het regionale netwerk en/of de differentiatie in kwaliteit hiervan heeft zich niet voorgedaan.

Middelen

6.2 Mobiliteitsbeleid	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Lasten	1.133	1.614	1.623	1.290	332
Baten	15	0	-46	-46	0
Saldo	1.148	1.614	1.577	1.245	332

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Samenwerkingsverbanden	58	0	58
2. Voorverkenningen	106	106	0
3. Vervoersmanagement	110	110	0
Overige kleine verschillen	58	37	21
Totaal lasten	332	253	79

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Lagere lasten samenwerkingsverbanden

Binnen de Metropoolregio Amsterdam wordt met ander overheden samengewerkt op onder andere het gebied mobiliteit. Een deel van deze activiteiten binnen het samenwerkingsverband is efficiënter uitgevoerd dan vooraf was geraamd.

2. Lagere lasten voorverkenningen

Jaarlijks wordt een vast bedrag geraamd voor de reguliere voorverkenningen. De afgelopen jaren zijn er veel grote voorverkenningen geweest naar de ontwikkelingen op de Flevolandse wegen. Op basis hiervan is een groot aantal werken in de huidige programmering opgenomen. In 2017 zijn slechts een aantal kleine voorverkenningen uitgevoerd. De niet uitgegeven middelen blijven beschikbaar in de reserve Mobiliteit. Daarnaast zijn drie voorverkenningen uitgevoerd die in het College uitvoeringsprogramma waren opgenomen. Deze zijn gedekt uit de reserve Strategische projecten.

3. Lagere lasten vervoersmanagement

Jaarlijks is een bedrag van € 35.000 geraamd als cofinanciering in landelijke projecten rondom intelligente transportsystemen (ITS-projecten). Dit jaar zijn er geen projecten geweest waar de provincie een bijdrage aan heeft geleverd. Daarnaast is het programmamanagement voor Smart Mobility efficiënter uitgevoerd. Deze middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Mobiliteit.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeersmanagement	738	-46	693
6.2.2 Verkeersveiligheid en verkeershinder	552	0	552
Totaal	1.290	-46	1.245

Bedragen x € 1.000

6.3 Nieuwe infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

De oplossing van de knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland wordt voorbereid, zodanig dat in 2019 alle knelpunten opgelost zijn of de voorbereidingen voor het oplossen ervan zijn afgerond.

Doelrealisatie

De voorbereidingen voor de grote projecten zorgen voor een kwalitatief en kostenefficiënt eindproduct dat bijdraagt aan goede bereikbaarheid en veiligheid.

Activiteiten

- We hebben investeringsprojecten uit het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (p-MIRT jaarschijf 2017) uitgevoerd (UP 6.3.2):
 - de Passage Dronten is conform planning december 2017 op feestelijke wijze opengesteld voor verkeer;
 - de openstelling van de baanverdubbeling Waterlandseweg eind 2017 is vier maanden vertraagd vanwege een uitvoeringsfout van de aannemer.
- Wij hebben de werkzaamheden voor de volgende jaarschijven (2018 t/m 2021) voorbereid, waar onder:
 - Ontsluitingsweg Amsterdam Lelystad Airport: het eerste deel van de Anthony Fokkerweg is opengesteld. Deze weg ontsluit het terminalterrein en de circuits. Voor het tweede deel van de Anthony Fokkerweg, die de A6 met een extra aansluiting verbindt met Amsterdam Lelystad Airport, is het inpassingsplan onherroepelijk geworden en zijn de gesprekken over de grondverwerving gestart. Begin 2018 wordt het definitief ontwerp afgerond.
 - Voorbereiding Hanzeweg (Roggebotsluis): we hebben gewerkt aan de planuitwerking van dit project dat tot doel heeft de doorstroming op de N307 te verbeteren via een ongelijkvloerse kruising N306/N307, een nieuwe brug bij Roggebot en de ombouw van de N307 tussen de N50 en Roggebot tot een 2x1 stroomweg met parallelwegen.
 - Voorbereiding reconstructie kruispunt Ganzenweg-Knardijk: dit project omvat het ombouwen van de huidige turborotonde tot een ongelijkvloerse aansluiting om de doorstroming te verbeteren. Op basis van ontvangen feedback op de voorkeursvariant zijn mogelijke optimalisaties verkend, heeft afstemming met de omgeving plaats gevonden en is de 1^e stap gezet voor het aanvragen van de benodigde vergunningen.
 - Voorbereiding Stedelijke Bereikbaarheid Almere: capaciteitsuitbreiding Hogering. Dit project beoogt de capaciteit van de Hogering uit te breiden door een verbreding van de hoofdrijbaan, de aanleg van twee ongelijkvloerse kruisingen en de aanleg van parallelwegen. In 2017 is het voorlopig ontwerp vastgesteld en is gestart met het definitief ontwerp ten behoeve van het aanbestedingstraject.
 - Fietsroute Grote Trap: dit is een recreatief fietspad dat de provincie op verzoek van Provinciale Staten (motie) aanlegt als ontbrekende schakel tussen de fietsbrug over de A6 (Almere) en de fietsbrug over de Gooiseweg naar het Horsterwold (Zeewolde). Hiermee wordt de natuurstrook de Grote Trap toegankelijk gemaakt voor natuur beleving. Het is een gezamenlijk project van provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland en Het Flevo-Landschap. Onderdelen zijn de aanleg van een recreatief fietspad, het realiseren van natuurvriendelijke oevers en het verhogen van de ecologische waarde door de aanleg van nevengeulen en slikken. In 2017 is de ontwerpfasen afgerond en is het project op de markt gezet t.b.v. de uitvoering.

- Realisatie sluitend fietspadennet: zie 6.2 onder het doel 'Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit'.
- We hebben het convenant Bereikbaarheid Lelystad Airport (MOBLA) samen met het Rijk en de gemeente Lelystad (UP 6.4.3 en UP 7.5.2) uitgevoerd:
 - Voor de afstemming tussen bereikbaarheidsprojecten heeft de provincie de regie gevoerd.
 - We hebben de rol als concessiehouder voor de rechtstreekse busverbinding tussen treinstation Lelystad en de luchthaven van de gemeente overgenomen.
 - We hebben deelgenomen aan de verkenning van de verdubbeling van de A6 tussen Almere-Buiten-Oost en Lelystad.

Risico's

Als onderdeel van het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte is een financieel meerjarenplan opgesteld om de beschikbare middelen te monitoren en voorstellen voor projecten aan te toetsen. Daarbij is gelet op de financiële ontwikkelingen en de financieringsbronnen voor die ontwikkeling. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele grote infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Middelen

6.3 Nieuwe infrastructuur	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	12.326	2.980	16.767	16.767	0
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	12.326	2.980	16.767	16.767	0

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investing provinciale infrastructuur	16.767	0	16.767
Totaal	16.767	0	16.767

Bedragen x € 1.000

6.4 Bestaande infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel 2016

De instandhouding van *bestaande* provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus, zodanig dat vlot en veilig verkeer op alle provinciale wegen en vaarwegen mogelijk is.

Doelrealisatie

De provinciale infrastructuur is in stand gehouden op de afgesproken kwaliteitsniveaus, door gestructureerd en planmatig onderhoud uit te voeren. Goed onderhouden wegen en vaarwegen zorgden voor een goede doorstroming.

Activiteiten

- Wij hebben de reguliere onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd waaronder jaarlijks onderhoud, gladheidbestrijding, calamiteitendienst, maaien bermen en bediening van bruggen en sluizen.
- In het laatste kwartaal van 2017 is het programma Groot onderhoud bruggen en sluizen aanbesteed. Als gevolg van de inbreng die we hebben ontvangen van diverse stakeholders is dit later dan voorzien. We hebben aanvullend onderzoek gedaan naar: second opinion verbreding Friese Sluis brug, verkenning noodzaak verbreding Voorstersluis brug, hergebruik en instandhouding leegstaande gebouwen bij bruggen en sluizen in het kader van watererfgoed en voornemen tot aanwijzing gemeentelijk monument Noordersluis.

- We hebben uitvoering gegeven aan de projecten in het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI). De volgende projecten zijn afgerond en weer vrijgegeven aan de (vaar)weggebruiker:
 - Schokkerringweg (onderhoud verharding rijbaan);
 - Biddingringweg (onderhoud verharding rijbaan);
 - Nijkerkerpad (verbreding en onderhoud);
 - Zeewolderdijk (onderhoud verharding rijbaan en fietspad);
 - Hogering (onderhoud verharding gedeelten rijbaan en viaducten).
 De vervanging van diverse trajecten oeverbeschoeiing Hoge Vaart en Lage Vaart wordt voorjaar 2018 afgerond. Verbreding en onderhoud van het Larserpad is doorgeschoven naar 2018 in verband met werkzaamheden rond Amsterdam Lelystad Airport.
- Wij hebben de voorbereiding van de werkzaamheden van de volgende jaarschijven gecontinueerd of ter hand genomen.

Risico

Het risico van vertraging heeft zich niet voorgedaan.

Als onderdeel van het ontwerpprogramma Mobiliteit & Ruimte is een financieel meerjarenplanning opgesteld om de beschikbare middelen te monitoren en voorstellen voor projecten aan te toetsen. Daarbij is gelet op de financiële ontwikkelingen en de beschikbare financieringsbronnen voor die ontwikkeling. In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is aandacht voor de (financiële) risico's die we lopen op enkele grote infrastructurele projecten en de daarbij behorende beheersmaatregelen.

Middelen

6.4 Bestaande infrastructuur	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	16.733	20.158	20.487	20.495	-8
Baten	-795	-2.474	-2.474	-2.607	133
Saldo	15.938	17.684	18.012	17.887	125

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Gladheidbestrijding	-169	-169	0
2. Jaarlijks onderhoud	200	109	91
Overige kleine verschillen	-39	0	-39
Totaal lasten	-8	-60	52
Baten			
3. Kleine verschillen	133	102	31
Totaal baten	133	102	31

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Hogere kosten gladheidbestrijding

Vanwege de sneeuwval begin december is meer gestrooid dan normaal. De hogere kosten worden gedekt uit de egalisatiereserve Gladheidbestrijdingen.

2. Lagere kosten jaarlijks onderhoud

We hebben een aantal meerjarige onderhoudscontracten voor bijvoorbeeld jaarlijks onderhoud aan het asfalt of oeverconstructies. Inzet van middelen is afhankelijk van de staat van onderhoud van de infrastructuur en derhalve jaarlijks niet gelijk.

3. Kleine verschillen (baten)

De kleine verschillen bestaan uit hogere inkomsten gladheidbestrijding (€ 17.000) van derden, hogere inkomsten uit schadevergoedingen dan begroot (€ 85.000) en afwikkelingsverschillen afgelopen jaren van derden (€ 31.000).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.4.1 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	20.495	-2.607	17.887
Totaal	20.495	-2.607	17.887

Bedragen x € 1.000

6.5 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	32.541	33.414	32.617	32.403	214
	Baten	-32.414	-30.889	-31.571	-31.850	279
	Saldo	127	2.525	1.046	553	493
6.2 Mobiliteit	Lasten	1.133	1.614	1.623	1.290	332
	Baten	15	0	-46	-46	0
	Saldo	1.148	1.614	1.577	1.245	332
6.3 Nieuwe infrastructuur	Lasten	12.326	2.980	16.767	16.767	0
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	12.326	2.980	16.767	16.767	0
6.4 Bestaande infrastructuur	Lasten	16.733	20.158	20.487	20.495	-8
	Baten	-795	-2.474	-2.474	-2.607	133
	Saldo	15.938	17.684	18.012	17.887	125
Totaal programma 6	Lasten	62.733	58.166	71.494	70.955	538
	Baten	-33.194	-33.363	-34.091	-34.503	412
	Saldo	29.539	24.803	37.403	36.452	950

Bedragen x € 1.000

7 GEBIEDSONTWIKKELING

7.0 Inleiding

In de gebiedsontwikkeling hebben we ook in 2017 onze ruimtelijke economische ambities tot uitvoering gebracht. Vanuit de gebiedsprogramma's hebben we innovatief en ondernemend met het Rijk, onze gemeenten en het waterschap gewerkt. De Europese programma's hebben we ingezet als middel om de beleidsdoelen te behalen en de gebiedsontwikkeling van Flevoland te versterken. De verantwoording over de inzet van Europese programma's is opgenomen in programma 8.

Noordelijk Flevoland

De Zuiderzeelijngelden (ZZL/NF-gelden) zijn ingezet om Noordelijk Flevoland extra economische impulsen te geven. Zo zijn voor de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland vervolgstappen gezet, waaronder een vastgesteld investeringsplan.

Midden Flevoland

We hebben stappen gezet in de ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport/OMALA. Naast de luchthaven is ook de buitendijkse overslaghaven Flevokust Haven van bovenregionaal belang en daar is de 1e fase van gerealiseerd. Voor het programma Rijksvastgoed Lelystad zijn voorkeursscenario's voor het RCE-gebied, Hanzepark en Lelycentre uitgewerkt.

Zuidelijk Flevoland

In de Bestuursovereenkomst Rijk- Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer zijn afspraken vastgelegd over de uitvoering van de drievoudige ambitie:

- verdere verstedelijking: de verdere groei van Almere met in principe 60.000 woningen;
- verbetering bereikbaarheid: uitbreiding van de weg en het spoor tussen Schiphol, Amsterdam en Almere en een IJmeerverbinding als stip op de horizon;
- uitbreiding natuur- en recreatiemogelijkheden in het Markermeer en IJmeer.

Via het programma Floriade Werkt! (challenges) en via de Flevo Campus wordt gewerkt aan versterking van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw en de omgevingsvergunning voor het Innovatiepaviljoen is verleend. Voor de realisatie van Marker Wadden fase 1 zijn vervolgstappen gezet.

Nieuwe Natuur

Voor het programma Nieuwe Natuur hebben we intentie- en realisatieovereenkomsten met projecteigenaren gesloten en de projecten Luierpark en Natuur op G38 zijn in 2017 opgeleverd.

Maatschappelijk effect

De ruimtelijke economische structuur is versterkt door integrale grootschalige gebiedsprogramma's.

Indicatoren

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Noordelijk Flevoland	Besluiten over besteding ZZL/NF-gelden <i>Toelichting: percentage van budget dat beschikt is.</i>	> 33%	42%
	De maritieme servicehaven is planologisch mogelijk <i>Toelichting: er loopt nog een beroepsprocedure bij de Raad van State tegen het vastgestelde inpassingsplan.</i>	100%	90%
Midden Flevoland	Operationele luchthaven <i>Toelichting: de ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport voorziet in een gefaseerde bouw van de benodigde infrastructuur en faciliteiten.</i>	0%	0%
	Operationele multimodale overslaghaven Flevokust Haven <i>Toelichting: de oplevering vindt in 2018 plaats.</i>	100%	75%
	Een gedragen samenwerkingsagenda voor de Rijksvastgoedstrategie Lelystad	100%	100%

Indicator	Omschrijving	Begroting 2017	Rekening 2017
Zuidelijk Flevoland	Een vastgesteld jaarprogramma Almere 2.0 op basis van het meerjarenprogramma	100%	100%
	Het innovatiepaviljoen Floriade Werkt! is gebouwd en in gebruik <i>Toelichting: de bouw van het innovatiepaviljoen (voorheen: werkplaats) is, mede omdat we de eerste aanvragers op het terrein waren, vertraagd door een lang vergunningsproces.</i>	100%	20%
	Marker Wadden fase 1 en Luwtemaatregelen Hoornse Hop zijn gerealiseerd. <i>Toelichting: de realisatie van Marker Wadden fase 1 gaat snel. De planuitwerkingsfase Luwtemaatregelen Hoornse Hop is gestopt. De middelen zijn beschikbaar gesteld voor een alternatieve maatregel.</i>	0%	75%
Nieuwe Natuur	Met de initiatiefnemers van de gehonoreerde projecten zijn overeenkomsten afgesloten. <i>Toelichting: met alle initiatiefnemers zijn intentieovereenkomsten gesloten en met 10 initiatiefnemers realisatieovereenkomsten. De complexiteit van de processen en het grote aantal betrokken partijen zorgden voor enige vertraging.</i>	50%	45%

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
7. Gebieds-ontwikkeling	7.1 Noordelijk Flevoland	De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt	6.3 Nieuwe infrastructuur
		De maritieme servicehaven is operationeel	6.2 Mobiliteitsbeleid
	7.2 Midden Flevoland	De luchthaven is operationeel	6.2 Mobiliteitsbeleid 6.3 Nieuwe infrastructuur
		De overslaghaven Flevokust is operationeel	6.2 Mobiliteitsbeleid
		Rijksvastgoed in Lelystad is optimaal ingezet	
	7.3 Zuidelijk Flevoland	Realiseren ambities RRAAM m.b.t. de ontwikkeling van Almere	6.3 Nieuwe infrastructuur
		Floriade Werkt! benut de kansen die zich voordoen met de komst van de Floriade	
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld	
	7.4 Nieuwe Natuur	Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld	2.4 Natuur en landschap

Verbonden partij(en)

Mede via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. hadden wij directe invloed op de ontwikkelingen rondom de luchthaven teneinde de economische, infrastructurele en duurzaamheidsdoelstellingen met betrekking tot deze ontwikkeling te realiseren.

7.1 Noordelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

Versterken van de economische structuur van Noordelijk Flevoland.

Doelrealisatie

De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt door de uitvoering van diverse projecten.

Activiteiten

- We hebben het programma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland (ZZL/NF) geëvalueerd en op basis van deze evaluatie besloten tot herziening van het programma.
- We hebben relevante grootschalige investeringen geïdentificeerd en besloten over de besteding van de ZZL/NF-gelden (UP 7.7.2).
- We hebben de uitvoering van projecten gemonitord en hebben over de voortgang van het programma gerapporteerd (UP 7.7.3).

Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland

Doel (2015-2019)

De Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland is operationeel.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet in de ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland.

Activiteiten

- We hebben de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland van provinciaal belang verklaard en hebben ons instrumentarium daarop ingezet (UP 7.7.4).
- We hebben een provinciaal inpassingsplan vastgesteld.
- We hebben de financiële onderbouwing (financieringsconstructies) opgesteld ten behoeve van een investeringsbesluit.
- We hebben grondovereenkomsten met Rijk en Waterschap Zuiderzeeland voorbereid.
- We hebben contracten met afnemers voorbereid.
- We hebben met gemeenten aan de optimalisering van de economische structuurversterking gewerkt.

Risico's

- Het risico dat met potentiële afnemers geen overeenstemming bereikt zou worden, heeft zich niet voorgedaan. De gesprekken met potentiële afnemers om tot overeenstemming te komen zijn gaande.
- Het risico dat door fysieke belemmeringen de doorlooptijd en kosten toenemen, heeft zich niet voorgedaan.

Middelen

7.1 Noordelijk Flevoland	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	3.885	2.595	2.595	4.701	-2.106
Baten	-559	-150	-150	-678	528
Saldo	3.326	2.445	2.445	4.023	-1.578

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Afrekening N50 project Ens - Emmeloord	-2.321	-2.321	0
2. Procesgeld MSNF	151	151	0
Overige kleine verschillen	64	64	0
Totaal lasten	-2.106	-2.106	0
Baten			
1. Afrekening N50 project Ens - Emmeloord	528	528	0
Totaal baten	528	528	0

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Afrekening N50 project Ens - Emmeloord

In 2017 is het ZZL project N50 Ens-Emmeloord afgerekend met Rijkswaterstaat. Deze afrekening was niet begroot, omdat er werd verwacht dat de omvang van de afrekening pas in 2018 bekend zou zijn. De lasten van de afrekening zijn circa € 3,0 mln. en komen ten laste van de daarvoor beschikbare middelen in de reserve Zuiderzeelijngelden. Doordat de afrekening van het project in 2017 heeft plaatsgevonden zijn ook de gemeentelijke cofinancieringsbijdragen hoger dan begroot. In december 2017 zijn Provinciale Staten middels een mededeling hierover geïnformeerd.

2. Partners hebben bijgedragen in het procesgeld MSNF

De besteding van de procesgelden MSNF is lager dan begroot omdat we een deel van de kosten hebben kunnen delen met het consortium van ondernemers (de toekomstige afnemers van het terrein). De voorwaarden van de kostendeling zijn vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst met het consortium. De niet bestede middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Noordelijk Flevoland	4.701	-678	4.023
Totaal	4.701	-678	4.023

Bedragen x € 1.000

7.2 Midden Flevoland

Portefeuillehouder

J. Lodders (Amsterdam Lelystad Airport/OMALA, Rijksvastgoed)

J.N.J. Appelman (Flevokust Haven)

Amsterdam Lelystad Airport/OMALA

Doel (2015-2019)

De luchthaven Amsterdam Lelystad Airport is operationeel; de faciliteiten en de benodigde infrastructuur zijn gereed.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet in de ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport.

Activiteiten

- We hebben deelgenomen aan de Alderstafel Lelystad, de Omgevingsraad Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Lelystad (CROLL). Op verzoek van de CROLL is onder leiding van de provincie het proces in gang gezet om te komen tot organisatie van de klachtenbehandeling voor vliegverkeer van en naar Lelystad Airport.
- We hebben meegewerkt aan het vinden van een toekomst vaste locatie buiten Flevoland voor het bestaande zweefvliegterrein in Biddinghuizen. We hebben de zweefvliegclub in contact gebracht met de provincie Gelderland, waarmee nu een toekomst vaste locatie in Nunspeet wordt onderzocht.

- Via OMALA hebben we het bedrijfsleven gestimuleerd zich te vestigen op Lelystad Airport Businesspark. Zo is aan Inditex in de eerste helft van 2017 35 hectare grond verkocht voor de bouw van een global distributiecentrum en later dat jaar nog 2,5 hectare voor een strijkcentrale.
- We hebben ingezet op de ontwikkeling van (Maintenance, Repair and Overhaul) bedrijvigheid rondom de luchthaven. Het ROC van Amsterdam, het ROC van Flevoland, Lelystad Airport, Werkbedrijf Lelystad, Luchtvaart Themapark Aviodrome, de provincie Flevoland en de gemeente Lelystad hebben eind september de overeenkomst 'SamenwerkingsCollege Amsterdam Lelystad Airport' ondertekend. De onderwijsportfolio bevat 4 onderdelen: Leisure & Hospitality, MRO, Airport Services en Logistiek.
- We hebben ingezet op verdere verkenning en ontplooiing van economische kansen, onder meer door deelname aan bovenregionale netwerken zoals de Amsterdam Airport Area (AAA).
- We hebben het gebruik van Europese fondsen (EFRO, INTERREG) voor een duurzame ontwikkeling van de luchthaven en Lelystad Airport Businesspark gestimuleerd en gefaciliteerd (UP 8.3.3). Een innovatief pilotproject (PowerParking) wordt uitgevoerd om (grootschalige) parkeerterreinen in te gaan zetten als lokale, duurzame energiecentrale.
- We hebben een goede inpassing van Amsterdam Lelystad Airport in de leefomgeving met betrekking tot gezondheid en milieu bewaakt (UP 7.5.1). Lelystad Airport, provincie Flevoland en gemeente Lelystad hebben in juni gezamenlijk het Luchthavenfonds opgericht. Doel van het Luchthavenfonds is het stimuleren van duurzaamheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling op en rond de luchthaven. De provincie heeft op verzoek van de CROLL het oprichten gecoördineerd van een gezamenlijk geluidmeetnetwerk in de regio door de gemeenten Lelystad, Dronten, Zeewolde, NOP, Lelystad Airport en provincie.
- We hebben het Faunabeheerplan voor het luchthaventerrein gevalideerd en onderdelen van het Faunabeheerplan Flevoland geactualiseerd. Binnen de 6 kilometer zone wordt een vogelmonitoringonderzoek uitgevoerd.
- We hebben ons ingezet voor een hoogwaardige OV verbinding naar de luchthaven ter uitvoering van het convenant tussen Rijk, provincie en gemeente Lelystad over de bereikbaarheidsmaatregelen (MOBLA) (UP 7.5.2).
- We hebben de inzet van Amsterdam Lelystad Airport bij het bereiken van een zo hoog mogelijke ambitie op het punt van duurzaamheid ondersteund en gestimuleerd (UP 7.5.3). Met gebiedspartners, onderzoeks- en kennisinstellingen is tijdens een oriëntatiesessie gesproken over mogelijkheden voor onderzoek en pilots op en nabij de luchthaven gericht op duurzaamheid en innovatie.
- We hebben gezamenlijk met de luchthaven, OMALA en andere gebiedspartners aan een programma duurzame ontwikkeling gewerkt (UP 7.5.4). Het grote aantal duurzame projecten en plannen is samen met gemeente Lelystad, Lelystad Airport en OMALA beschreven in de duurzaamheidsnotitie Lelystad Airport.
- We hebben aanvullende investeerders voor OMALA gezocht en gevonden (UP 7.5.5), met de participatie van Schiphol Real Estate (SRE) in Flight District (kavel grenzend aan de luchthaven).

Risico's

- Het risico dat Amsterdam Lelystad Airport later dan in 2019 operationeel is, heeft zich voorgedaan. We blijven in overleg met betrokken partijen (Amsterdam Lelystad Airport, ministerie en gemeente Lelystad) en vertrouwen erop dat Amsterdam Lelystad Airport zo snel als mogelijk en verantwoord open kan.
- Het risico dat de ontwikkeling van OMALA vertraagt, heeft zich niet gemanifesteerd.

Rijksvastgoed

Doel (2015-2019)

Het leeggekomen rijksvastgoed in Lelystad is gevuld met nieuwe activiteiten die passen binnen gezamenlijk (Rijk, provincie, gemeente) geformuleerde voorkeursscenario's.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om het leeggekomen rijksvastgoed in Lelystad te vullen met nieuwe activiteiten die passen binnen gezamenlijk (Rijk, provincie, gemeente) vastgestelde voorkeursscenario's.

Activiteiten

- We hebben de vastgestelde voorkeursscenario's voor het RCE-gebied, Hanzepark en Lelycentre uitgewerkt.
 - Het gebouw van het Scheepsarcheologisch museum plus terrein is verkocht voor de verdere ontwikkeling van Bataviastad.
 - Voor het Lelycentre is een gebiedsvisie opgesteld. De transitie van de eerste gebouwen is gestart. De transitiemogelijkheden van (delen van) de twee rijksgebouwen in het gebied naar woon/werk combinaties zijn in beeld gebracht.
 - Voor de panden in het Hanzepark worden gesprekken gevoerd met geïnteresseerde partijen die binnen het voorkeursscenario passen.
- We hebben op basis van voortgangsrapportages periodiek overlegd met het Rijksvastgoedbedrijf over de gehele verzameling aan dossiers waar Rijksvastgoedbedrijf en provincie elkaar ontmoeten.
- We hebben de samenwerking tussen gemeente, provincie en Rijksvastgoedbedrijf met een jaar verlengd tot en met 2018.

Flevokust Haven

Doel (2015-2019)

De buitendijkse multimodale haven met containerterminal is operationeel.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet in de ontwikkeling van de buitendijkse multimodale haven met containerterminal.

Activiteiten

- We hebben de 1e fase van de buitendijkse overslaghaven Flevokust Haven: 400 meter terminalterrein, golfbreker en toegangsvaargeul voor 75% gerealiseerd (UP 7.6.1).
- We hebben een multimodale ontsluiting bevorderd, onder meer door aansluiting van de Hanzelijn op Flevokust Haven te onderzoeken (UP 7.6.2). Een fysieke investering in de aansluiting van de Hanzelijn op Flevokust Haven is op dit moment niet haalbaar.
- We hebben de ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein door de gemeente Lelystad gestimuleerd (UP 7.6.3).
- We hebben het vervoer van ladingstromen om de benutting van Flevokust Haven te optimaliseren onderzocht (UP 7.6.4).
- We hebben de doorgroei van de overslaghaven Flevokust Haven voorbereid (UP 7.6.5).

Risico's

- De realisatiekosten zijn binnen het krediet gebleven door een gedegen contractbeheersing.
- Het risico dat de exploitatie van de kade achterblijft bij verwachting, heeft zich niet gemanifesteerd.
- Het risico dat de economische potentie van Flevokust Haven onderbenut wordt, heeft zich niet voorgedaan.

Middelen

7.2 Midden Flevoland	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	217	199	386	231	155
Baten	-7	0	0	0	0
Saldo	210	199	386	231	155

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening- saldo
Lasten			
1. Luchthavenfonds	81	81	0
Overige kleine verschillen	74	75	-1
Totaal lasten	155	156	-1

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Minder aanvragen Luchthavenfonds

De lasten van het Luchthavenfonds bestaan uit bijdragen (of subsidies) die op basis van aanvragen beschikbaar worden gesteld. Voor de besteding daarvan zijn we afhankelijk van derden, als het gaat om de timing en de omvang van de bijdrage. In 2017 zijn er minder aanvragen binnengekomen dan verwacht en daardoor zijn er ook minder bijdragen / subsidies verstrekt. De niet bestede middelen blijven beschikbaar in de reserve Zuiderzeelijngelden. Het fonds blijft nog tot en met 2019 bestaan. Wij verwachten dat het fonds in deze twee resterende jaren nog tot uitputting zal komen.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	223	0	223
7.2.2 Concentratie Rijksvastgoed Lelystad	5	0	5
7.2.3 Flevokust Haven	3	0	3
Totaal	231	0	231

Bedragen x € 1.000

7.3 Zuidelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J. Lodders (RRAAM/Almere 2.0/programmaliijnen 1 en 3)

M.A. Rijsberman (Markermeer-IJmeer/programmaliijn 4)

J.N.J. Appelman (Floriade Werkt!/programmaliijn 2)

Almere 2.0

Doel (2015-2019)

Samen met het Rijk en de gemeente Almere realiseren van de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om samen met het Rijk en de gemeente Almere de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. te realiseren.

Activiteiten

- We hebben samen met het Rijk, de gemeente Almere, de provincies Noord-Holland en Utrecht, de gemeente Amsterdam en de Stadsregio Amsterdam de bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) uitgevoerd.
- We hebben de overeenkomst geëvalueerd. Op hoofdlijnen is geconcludeerd dat de uitvoering goed loopt. De aanbeveling is gedaan om de relatie tussen Almere 2.0 en Markermeer-IJmeer te versterken.
- We hebben samen met het Rijk en de gemeente Almere de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 uitgevoerd.
- Voor het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) hebben we gewerkt vanuit het meerjarenprogramma en het vastgestelde jaarprogramma (UP 7.2.2).
- We hebben (samen met partners) het vastgestelde jaarprogramma FVA 2017 uitgevoerd (UP 7.2.3).

Floriade Werkt!

Doel (2015-2019)

De kansen die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw zijn benut.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om de kansen te benutten die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw.

Activiteiten

- We hebben in de aanloop naar de Floriade ingezet op kennis ontwikkelen en het stimuleren van innovaties, vooral op het gebied van Feeding the City.
- We hebben de bouw van het Innovatiepaviljoen voorbereid (UP 7.3.2).
- We hebben de eerste challenge over voeding & gezondheid uitgevoerd. Uit 47 ideeën zijn drie winnaars gekozen, maar ook met de niet-winnaars blijven we in contact om ze te helpen bij de doorontwikkeling van hun idee. Kennisvragen worden via een voucherregeling aan de Flevo Campus gekoppeld.
- We hebben met partners overlegd over een tweede challenge, die we bij voorkeur willen koppelen aan een meerjarig living lab van ondernemers en Flevo Campus.
- We hebben gewerkt aan de realisatie van de Flevo Campus, een kenniscampus op het gebied metropolitane voedselvraagstukken (UP 7.3.3).

Risico

De bouw van het Innovatiepaviljoen is later gestart dan gepland. De omgevingsvergunning voor het Innovatiepaviljoen is verleend en in werking; wel loopt er nog een bodemprocedure tegen deze vergunning en tegen het nieuwe bestemmingsplan.

Markermeer-IJmeer

Doel (2015-2019)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om in het Markermeer-IJmeer natuur en recreatiemogelijkheden te ontwikkelen als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Activiteiten

- We hebben het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) in het Markermeer en IJmeer voor de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Flevoland gestimuleerd.
- We hebben een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van Marker Wadden fase 1 door ondersteuning van het proces.
- We hebben een financiële bijdrage geleverd aan de totstandkoming van Marker Wadden fase 1 en de alternatieve maatregel voor Luwtemaatregelen Hoornse Hop; de aanleg van natuur langs de Houtribdijk ter hoogte van het Enkhuizerzand (UP 7.4.1).
- We hebben met samenwerkingspartners gezocht naar een effectieve governancestructuur om (de samenhang tussen) de verschillende ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer te optimaliseren.
- We hebben de effecten van de ruimtelijke ingrepen op het Markermeer-IJmeer geregistreerd en gemonitord (UP 7.4.3).

Risico

De relatie tussen natuurinvesteringen en ontwikkelruimte blijft onduidelijk. De Stuurgroep Markermeer-IJmeer heeft de discussie hierover uitgesteld tot een moment waarop er meer urgentie is om hierover door te praten.

Middelen

7.3 Zuidelijk Flevoland	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	5.761	12.281	15.281	15.197	84
Baten	-140	-325	-325	-288	-37
Saldo	5.621	11.956	14.956	14.909	47

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
Lasten		Reserve	Rekening-saldo
Kleine verschillen	84	0	84
Totaal lasten	84	0	84
Baten			
Kleine verschillen	-37	0	-37
Totaal baten	-37	0	-37

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	11.732	-288	11.444
7.3.2 Markermeer-IJmeer	3.465	0	3.465
Totaal	15.197	-288	14.909

Bedragen x € 1.000

7.4 Nieuwe Natuur

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om te komen tot toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie.

Activiteiten

- We hebben de provinciale eigendommen in het voormalig plangebied OostvaardersWold beheerd door zorg te dragen voor onder andere onderhoud en verpachting.
- We hebben de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden beheerd, door in de realisatieovereenkomsten de compensatieverplichtingen op te nemen.
- We hebben de projecteigenaren bij het concretiseren van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur geholpen (UP 7.8.1).
- We hebben blijvend de dynamiek in het programma Nieuwe Natuur gefaciliteerd en hebben ingespeeld op ontwikkelingen (UP 7.8.2).
- We hebben de criteria die aan de projecten zijn gesteld bewaakt en we hebben de uitvoering van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur gemonitord (UP 7.8.3).
- We hebben intentie- en realisatieovereenkomsten met projecteigenaren gesloten, waaronder een realisatieovereenkomst voor het project Eemvallei-Zuid (inclusief de kralen Voedselbossen, Vliervelden en Speelwildernis).
- De projecten Luierpark en Natuur op G38 zijn opgeleverd en financieel verantwoord.
- Voor de projecten Urkerveld, Gouden Randen en Hollandse Hout zijn de benodigde gronden beschikbaar gekomen via de grondtransactie met Rijksvastgoedbedrijf. Daarbij zijn ook de gronden voor de eerste fase van de projecten Noorderwold en Eemvallei-Zuid beschikbaar gekomen.

Risico

Het risico dat de inzetbaarheid van de gronden niet toereikend is, heeft zich niet voorgedaan.

Middelen

7.4 Nieuwe Natuur	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Lasten	3.381	5.439	5.689	828	4.861
Baten	-11.249	-3.150	-3.150	-358	-2.792
Saldo	-7.868	2.289	2.539	471	2.068

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening- saldo
Lasten			
1. Projecten Nieuwe Natuur	3.906	3.906	0
2. Afwaardering grond	810	810	0
3. Proceskosten	65	65	0
Overige kleine verschillen	80	80	0
Totaal lasten	4.861	4.861	0
Baten			
1. Projecten Nieuwe Natuur	-2.800	-2.800	0
Overige kleine verschillen	8	8	0
Totaal baten	-2.792	-2.792	0

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Projecten Nieuwe Natuur nog niet in uitvoeringsfase

Op het budget voor bijdragen aan projecten is € 3,9 mln. minder uitgegeven dan verwacht doordat voor een deel van de projecten nog geen realisatieovereenkomst kon worden gesloten. Wel zijn voor alle projecten intentieovereenkomsten gesloten. De verwachting is dat voor de resterende projecten in 2018 een realisatieovereenkomst gesloten zal worden. De resterende middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Nieuwe Natuur. In samenhang hiermee is de boscompensatie voor twee projecten nog niet afgerond, waardoor de baten uit compensatiegelden van € 2,8 mln. niet benut konden worden in 2017. De compensatiegelden zijn in het verleden vooruit ontvangen van Rijkswaterstaat en zijn op de balans opgenomen. De (per saldo) niet bestede middelen blijven beschikbaar in de reserve Nieuwe Natuur.

2. Geen eigen gronden ingezet

In de zomer van 2017 heeft een omvangrijke grondtransactie plaatsgevonden binnen het programma. Dit betroffen echter gronden van onze twee programmapartners, Het Flevo-landschap en Staatsbosbeheer. Omdat er voor de invulling van het programma in 2017 geen eigen gronden zijn ingezet en er geen afwaardering nodig was, zijn de lasten € 0,81 mln. lager dan begroot.

3. Lagere lasten voor uitvoering proces

Onderdeel van de procesgelden is het verstrekken van bijdragen voor de voorbereiding van de projecten door initiatiefnemers. Omdat de voorbereidingsfase nog niet voor alle projecten afgerond is, hebben wij nog niet alle beschikbaar gestelde bijdragen betaald en afgerekend.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.4.1 Nieuwe Natuur	828	-358	471
Totaal	828	-358	471

Bedragen x € 1.000

7.5 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
7.1 Noordelijk Flevoland	Lasten	3.885	2.595	2.595	4.701	-2.106
	Baten	-559	-150	-150	-678	528
	Saldo	3.326	2.445	2.445	4.023	-1.578
7.2 Midden Flevoland	Lasten	217	199	386	231	155
	Baten	-7	0	0	0	0
	Saldo	210	199	386	231	155
7.3 Zuidelijk Flevoland	Lasten	5.761	12.281	15.281	15.197	84
	Baten	-140	-325	-325	-288	-37
	Saldo	5.621	11.956	14.956	14.909	47
7.4 Nieuwe Natuur	Lasten	3.381	5.439	5.689	828	4.861
	Baten	-11.249	-3.150	-3.150	-358	-2.792
	Saldo	-7.868	2.289	2.539	471	2.068
Totaal programma 7	Lasten	13.244	20.514	23.951	20.958	2.994
	Baten	-11.955	-3.625	-3.625	-1.323	-2.302
	Saldo	1.289	16.889	20.326	19.635	692

Bedragen x € 1.000

8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR

8.0 Inleiding

Algemeen

Als bestuurslaag heeft de provincie een speciale positie tussen de gemeenten en het Rijk. Vanuit die rol zijn we het afgelopen jaar erin geslaagd om de belangen en mogelijkheden van Flevoland over het voetlicht te brengen. Zo heeft Flevoland zich hard gemaakt voor bijvoorbeeld de uitbreiding van het vliegveld Amsterdam Lelystad Airport, de Metropoolregio Amsterdam en natuurprojecten Marker Wadden en Nationaal Park Nieuw Land. Ook zijn diverse natuurprojecten, de vestiging van een kledingconcern nabij het vliegveld en de havenontwikkelingen breed uitgemeten in de landelijke pers. In het proces van de Omgevingsvisie FlevolandStraks hebben we laten zien dat we in staat zijn om lokale, regionale en (inter)nationale opgaven te verbinden en partijen bij elkaar te brengen. Voor de positionering van Flevoland en het behartigen van de Flevolandse belangen zijn we gebaat bij contacten in en deelname aan nationale en Europese netwerken, zoals de AER⁸, CPMR, Comité van de Regio's en Raad van Europa.

Samenwerken aan ontwikkeling

Flevoland kan alleen effectief zijn door samen te werken met anderen. Als middenbestuur heeft de provincie een uitstekende positie om inhoud te geven aan samenwerking met andere overheden. Maar ook het belang van samenwerking buiten de overheidsketen wordt steeds groter. We zoeken voortdurend de juiste partners binnen en buiten de provincie om samen te werken aan de Flevolandse opgaven. Dat doen we door uiteenlopende belangen met elkaar te verbinden rondom de Flevolandse opgaven. We hebben daarmee in 2017 mooie resultaten bereikt bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie FlevolandStraks. Daarmee is een goede basis gelegd voor de uitvoeringsfase.

Meerwaarde verbonden partijen

De verbonden partijen hebben een aantal belangrijke taken voor de provincie uitgevoerd en hebben daarmee een bijdrage kunnen leveren aan onze provinciale doelen. Deze inhoudelijke bijdragen komen in het beleidsdeel van de begroting aan de orde. Na de evaluatie van de verbonden partijen en de bespreking ervan is de uitwerking van de daarbij genomen besluiten in 2017 in gang gezet.

Europa

Ontwikkelingen op Europees niveau hebben om de nodige inzet in EU verband gevraagd. Flevoland heeft zich het afgelopen jaar gericht op onder meer de beïnvloeding van de beleidsvorming over de toekomst van de structuurfondsen en het Europees energiebeleid. Ook in andere Europese instellingen, zoals de Raad van Europa (RvE) is Flevoland actief. De commissaris van de Koning is lid van het Congres van Lokale en Regionale Overheden dat zich vooral richt op regionale democratie en mensenrechten; hij is onder andere voorzitter van de Monitoring Committee en woordvoerder namens het Congres over radicalisering en voorkoming van extremistisch geweld.

Interbestuurlijk toezicht

In het kader van onze formele toezichtstaak hebben we zowel inhoudelijk, financieel als ook over het bestuurlijk reilen en zeilen, regelmatig overleg met alle gemeentebesturen en het waterschap over de ontwikkelingen in onze regio. Daarnaast houdt via werkbezoeken de commissaris van de Koning als rijksheer eveneens een vinger aan de pols. Daarbij voert hij gesprekken met de gemeenteraden. Soms komen de taken als samenwerkingspartner en toezichthouder in projecten samen.

Bestuursstijl

We hebben uitgesproken dat we een andere bestuursstijl willen hanteren, gekenmerkt door openheid, transparantie, samenwerking en wederkerigheid. Dat gebeurt niet van het ene op het andere moment, maar dat gaat geleidelijk. Bij sommige projecten, onderwerpen of thema's past zo'n stijl beter dan bij andere programma's. Partnerschap en horizontale samenwerking lukken niet altijd. Van onze ervaringen willen we leren. Het afgelopen jaar hebben Provinciale Staten bijvoorbeeld in het proces van de Omgevingsvisie duidelijk gemaakt dat zij op basis van gelijkwaardigheid en wederkerigheid willen werken aan de gekozen opgaven. Kern van dit denken is dat niet alleen de overheid maar ook de inwoners van Flevoland zich verantwoordelijk voelen voor de ontwikkeling van de samenleving. Daarom zoeken we de dialoog. Ook Provinciale Staten zoeken deze, bijvoorbeeld door de organisatie van de Flevotop in oktober 2017. Zo ontstaat er meer ruimte voor plannen en ideeën vanuit de samenleving en worden in die beweging de

⁸ AER: Assembly of European Regions, CPMR: Conference of Peripheral Maritime Regions.

opgaven uitgewerkt. Ook in andere programma's en projecten wordt al langere tijd gewerkt en geëxperimenteerd met initiatieven van derden, zoals in het programma Nieuwe Natuur.

Vaak vinden we samenwerking een effectieve aanpak om ambities vorm te geven. Het hoeft niet altijd efficiënt te zijn en ook zijn resultaten niet van te voren te bepalen. Toch zijn ondanks dergelijke onzekerheden dit jaar diverse afspraken, convenanten en samenwerkingsrelaties vastgelegd, zowel met bestuurlijke als met andere partners, binnen en buiten de regio. In dergelijke processen kunnen onzekerheden groter zijn dan voorheen en is in algemene zin aandacht nodig voor risicomanagement. In 2017 zijn in MRA-verband afspraken gemaakt, convenanten zijn gesloten in het kader van de Zuiderzeelijn-gelden, en er zijn intentieovereenkomsten en dergelijke gesloten. In verschillende processen heeft de provincie experts, betrokkenen, stakeholders en partners uitgenodigd om kansen en ontwikkelingen te bespreken. Tijdens vele bijeenkomsten in de provincie hebben wij de goede voorbeelden van samenwerking gepresenteerd en deskundigheden uitgenodigd om met partners en overheden samen op te trekken in de ontwikkeling van onze samenleving.

Provinciale Staten / Statengriffie

De ingezette koers van maximale transparantie van het besluitvormingsproces door Provinciale Staten, met weinig belemmerende regels, is in 2017 gecontinueerd.

Het project 'digitalisering ondersteuning statenwerk' (DOS) stond in 2017 in het teken van de beschrijving van de vergaderprocessen en de realisatie van de eerste digitale producten. In 2017 zijn de vergaderprocessen van commissies en Provinciale Staten beschreven en zijn verder 'digitaal verantwoord' (fractievergoedingen) en een aangepaste website opgeleverd. Het proces digitaal declareren is in de testfase. De bestaande (vergader)app van Provinciale Staten is steeds meer de centrale informatiebron voor de leden van Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten, de ambtelijke organisatie en andere belangstellenden. De informatie op de website van Provinciale Staten is aangepast aan de doelgroep en de toegankelijkheid verbeterd.

Maatschappelijk effect

Flevoland wordt goed bestuurd.

Effect van ons beleid

Een verbeterde (inter)nationale positie van Flevoland.

Doelenboom

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
8. Kwaliteit openbaar bestuur	8.1a Provinciale Staten / Statengriffie	Optimaal ondersteunde besluitvorming	
		Optimaal gefaciliteerde Staten in haar verschillende rollen	
		Bevorderen strategisch gestuurde agendering Provinciale Staten	
		Kwalitatief goed functionerende Statengriffie	
	8.1b (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	De belangenbehartiging van de provincie Flevoland is versterkt	3.1 Ondernemerschap en groei
		Flevoland is een actieve regionale partner in de EU	
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen	3.1 Ondernemerschap en groei 3.2 Recreatie en toerisme, inclusief gebieds promotie 7.2 Midden Flevoland
		Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten	3.1 Ondernemerschap en groei

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
	8.2 Bestuurszaken	Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht	
	8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Een solide financieel beleid en een efficiënte begroting	
	8.4 Onvoorzien en stelposten		
	8.5 Bedrijfsvoering	Het inkoop- en aanbestedings-beleid is verder verduurzaamd	
	8.6 Reserves		

Verbonden partij(en)

In dit bestuurlijk programma zijn enkele verbonden partijen te noemen die bijdragen aan het doel 'kwaliteit van het openbaar bestuur'. De provincies werken in IPO-verband op diverse onderdelen intensief samen. De Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft zich dit jaar zichtbaar gepositioneerd als belangenbehartiger van de twaalf provincies: tijdens en na de formatie van een nieuw kabinet hebben de provincies, gemeenten en waterschappen laten weten dat zij samen een deel van de nationale opgaven voor hun rekening willen nemen. In IPO-verband nemen de provincies deel aan het interbestuurlijk programma (duurzame energie, klimaat, platteland, regionale economie). Het is aan de afzonderlijke provincies om een aandeel op zich te nemen en dit om te zetten in acties.

De provincie is aandeelhouder van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Deze systeembank verzorgt voor de decentrale overheden het betalingsverkeer. Ook het schatkistbankieren loopt via deze instelling.

De missie van de Randstedelijke Rekenkamer is het verbeteren van het functioneren van het provinciaal bestuur (van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland) en de daarmee verbonden organen en het versterken van de publieke verantwoording. De Randstedelijke Rekenkamer heeft - vanuit zijn taak onafhankelijk onderzoek te doen naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid in de vier Randstadprovincies - het afgelopen jaar een aantal onderzoeken gepresenteerd over het beheer van wegen en kunstwerken, natuurcompensatie en stiltegebieden. Met de Programmaraad heeft de Rekenkamer overleg gevoerd over het huidige en toekomstige onderzoeksprogramma.

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

A. Provinciale Staten / Statengriffie

Beoogd effect:

- a) Optimaal ondersteunde besluitvorming door Provinciale Staten
- b) Optimaal gefaciliteerde Staten in haar kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol
- c) Strategisch gestuurde agendering door Provinciale Staten
- d) De Statengriffie garandeert haar going concerntaken op het gevraagde kwaliteitsniveau

Doel (a)

Going concernprocessen zo efficiënt mogelijk ingericht en digitaal bekend gemaakt.

Doelrealisatie

In 2017 zijn de going concernprocessen rondom de vergaderingen van commissies en Provinciale Staten beschreven. Voor het verdere verloop van het project 'Digitale ondersteuning statenwerk' wordt een aparte projectverantwoording aan Provinciale Staten aangeleverd.

Activiteiten

Het project 'Digitale ondersteuning statenwerk' bestaat verder uit de volgende onderdelen:

- Digitale verantwoording fractievergoedingen (in 2017 gerealiseerd, op basis van de nieuwe verordening Verantwoording Fractievergoedingen 2016, ingaande 1 januari 2017);
- Digitaal declareren voor staten- en burgerleden (in 2017 ontwikkeld en in testfase);
- Digitale stateninstrumenten (moties, amendementen, toezeggingen en Lange Termijn Planning. In 2017 in ontwikkelfase);
- Digitaal vergaderen (waaronder digitaal stemmen en digitale invoering spreektijden. In 2017 in ontwikkelfase).

Ten behoeve van dit project, is voor genoemde deelprojecten in 2017 gestart met het inzichtelijk maken van de bestaande en te optimaliseren werkprocessen.

Doelen (b)

- Bevorderen van de inzet van instrumenten Provinciale Staten.
- Provinciale Staten toerusten met gevarieerde vraag gestuurde activiteiten in de beeldvormende fase van het besluitvormingsproces.
- Provinciale Staten faciliteren in het "van buiten naar binnen" opereren.

Doelrealisatie

Het aantal instrumenten dat Provinciale Staten in 2017 heeft gehanteerd en geïnitieerd, is in vergelijking met 2016 licht gedaald. Het betreft onder meer moties, amendementen en interpellaties. Het aantal agenderingsinitiatieven in commissies is daarentegen ten opzichte van 2016 gestegen.

Het door Provinciale Staten "van buiten naar binnen" opereren is nadrukkelijk onderwerp geweest van een tweedaagse Statenconferentie in 2017. Tevens heeft in 2017, bij wijze van experiment, de eerste Flevotop plaatsgevonden. Hierbij zijn, op initiatief van de Staten, circa 100 Flevolandse uitgenodigd actief mee te denken over de uitvoering van de 7 opgaven in de Omgevingsvisie FlevolandStraks. De evaluatie van deze Flevotop vindt in 2018 plaats.

Activiteiten

- Monitoren en digitaliseren van het aantal door Provinciale Staten in te zetten (vergader) instrumenten. In onderstaand overzicht is de inzet van instrumenten ten opzichte van voorgaande jaren weergegeven. Vanaf 2017 is tevens bijgehouden van hoeveel schriftelijke vragen de beantwoording buiten de gestelde termijn heeft plaatsgevonden.

Overzicht Stateninitiatieven 2017	2013	2014	2015	2016	2017
Moties (inclusief ingetrokken)	67	46	35	42	39
Amendementen	27	30	15	34	21
Schriftelijke vragen	24	21	21	28	24
Waarvan buiten termijn beantwoord (30 dagen)	-	-	-	-	13
Staten-initiatieven	2	1	0	6	13
Werkbezoeken	2	2	0	7	7
Hoorzitting	0	1	0	1	1
Initiatiefvoorstel	0	4	0	3	3
Interpellatie	2	2	5	4	1
Statenacademies	-	-	-	9	3
E-petities	-	-	-	1	2

- De beeldvormingsactiviteiten, gekoppeld aan statencommissies, betreffen in 2017 onder meer werkbezoeken aan windpark Zeewolde, Infrastructuur projecten, Flevokust Haven, Oosterwold en Bedrocan. Tevens zijn activiteiten gericht op professionalisering van het Statenwerk in de vorm van de Statenacademie gecontinueerd.
- Naar aanleiding van de tweedaagse Statenconferentie in 2017, zijn vier werkgroepen gestart rond de thema's "Scenaristen", "Rapporteurschap", "Van buiten naar binnen" en "Startnotities".

Doel (c)

Bevorderen van strategische agenderings- en planningsinstrumenten ten behoeve van sturing op de agenda van Provinciale Staten.

Doelrealisatie

In 2017 zijn de agendacommissies van de statencommissies beter in positie gebracht ten opzichte van voorgaande jaren. De planning van de agendacommissies is als vast onderdeel in het vergaderschema opgenomen en de agendacommissies zijn actiever geworden in het benutten van de instrumenten uit het Reglement van Orde, zoals de memo's agendacommissie en de Lijst ingekomen stukken (LIS). De Lange Termijn Plannings van de statencommissies en Provinciale Staten vormen de basis voor agendering. Naast sturing door de agendacommissies, zijn rond enkele majeure dossiers aparte begeleidingscommissies gecontinueerd, dan wel gestart. Het betreft de werkgroep Europa en begeleidingscommissies voor de dossiers Oostvaardersplassen, Nieuwe Natuur en de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

Activiteit

Ten behoeve van onderlinge afstemming tussen de statencommissies, is in 2017 het gezamenlijke overleg van commissievoorzitters en commissiegriffiers gecontinueerd.

Doel (d)

Formatie, taakverdeling en competenties afgestemd op going concern en behoefte Provinciale Staten.

Doelrealisatie

In 2017 heeft een herschikking van taken binnen de Statengriffie plaatsgevonden.

Activiteit

Ten aanzien van de commissieondersteuning en going concern, zijn een drietal gelijkwaardige functies gecreëerd, met afzonderlijke aandachtsvelden en koppeling aan de vier statencommissies. Door diverse personele wisselingen, is in 2017 nadrukkelijk aandacht besteed aan teambuilding en coaching van medewerkers.

B. (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Europa, INTERREG)

J.N.J. Appelman (EFRO)

A.M. Meijer (POP3)

Doel (2015-2019)

De mogelijkheden om via samenwerking met andere overheden de belangenbehartiging van de provincie Flevoland te versterken zijn benut.

Doelrealisatie

De belangenbehartiging van de provincie Flevoland is via samenwerking met andere overheden versterkt.

Activiteiten

- In onze Europese lobby hebben we in Regio Randstad verband nauw samengewerkt, enerzijds om gezamenlijk een stevigere positie te hebben en anderzijds om het lobby werk onderling te verdelen tussen de Randstadprovincies. De gezamenlijke Europastrategie Regio Randstad vormt het kader voor de gezamenlijke inzet (UP 8.1.2 en 8.4.2).
- Namens de gezamenlijke provincies heeft het IPO zich gepresenteerd als gesprekspartner voor het Rijk en andere overheden. Zo heeft het IPO met VNG en UvW een gezamenlijke Investeringsagenda opgesteld en aangeboden aan de nieuwe regering. De provincies zijn bereid om ons aandeel van nationale opgaven in de regio's op te pakken. De samenwerking op het gebied van energie is daarvan een voorbeeld. Het college participeert daarin actief. Op deze wijze zijn de provincies als middenbestuur in positie gebracht.

- We hebben op diverse terreinen onze belangen naar voren gebracht. Met het Rijk hebben wij bijvoorbeeld intensief gesproken over beleid en regels op het gebied van energie, de Nationale Omgevingsvisie, economische regionale ontwikkeling, mobiliteit, veiligheid, digitalisering van de samenleving en bestuurlijke ontwikkelingen.
- We hebben ons tijdens de kabinetsformatie in MRA-verband geprofileerd en in dat kader ook bijvoorbeeld de regionale belangen van Flevoland in relatie tot Amsterdam Lelystad Airport onder de aandacht van de minister en Tweede Kamer gebracht.
- De governance van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) heeft het afgelopen jaar vorm gekregen. Het college is met twee bestuurders vertegenwoordigd. De MRA heeft een bedrijfsbureau ingericht en heeft haar programma voor de komende jaren gepresenteerd. Het college heeft deze agenda met de Staten besproken. Over de regionale thema's zijn diverse bijeenkomsten en conferenties georganiseerd voor de raden en staten. Met de Regio Zwolle zijn ambtelijk en bestuurlijke contacten onderhouden. (UP 8.1.4).
- We hebben met de Staten enkele malen gesproken over het programma en de begrotingsstukken van de MRA om de informatiepositie te verstevigen. Afgesproken is om thematisch in de verschillende commissies presentaties te organiseren.

Doel (2015-2019)

Flevoland is een actieve regionale partner in de Europese Unie.

Doelrealisatie

Flevoland heeft zich onder andere met onderstaande activiteiten opgesteld als regionale partner in de Europese Unie.

Activiteiten

- We hebben het afgelopen jaar actief gelobbyd in Brussel om Europese regelgeving en wetgeving te beïnvloeden op de thema's zoals bepaald in de Europastrategie, waaronder Europese cohesiebeleid 2020, energiebeleid en visserijbeleid (UP 8.2.1).
- We hebben geparticipeerd in het Comité van de Regio's en deelgenomen in Europese netwerken zoals de AER, Peri Urban Regions Platform Europe (PURPLE) en sinds 2017 ook in CPMR (UP 8.2.2).
- In het kader van de lobby voor structuurfondsen hebben we het rapporteurschap voor het Comité van de Regio's voor de 'EU Financiële verordening' en het rapporteurschap voor de AER 'Cohesiebeleid 2020' (over de toekomst van structuurfondsen) vorm gegeven; in beide gevallen zijn de voorstellen van de rapporteur overgenomen (UP 8.2.3).
- We hebben met het rapporteurschap van het Comité voor de Regio's over de Europese richtlijnen voor energie-efficiëntie en de energieprestatie van gebouwen onze doelstellingen voor energieneutraliteit in Europa kracht kunnen bijzetten.
- We hebben met een integraal lobbyprogramma geparticipeerd in de Europese Week van Regio's en Steden.

Doel (2015-2019)

Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen.

Doelrealisatie

Flevoland heeft waar dat mogelijk was een beroep gedaan op de Europese structuurfondsen.

Activiteiten

- We hebben de thematische fondsen en structuurfondsen optimaal benut en zodanig dat met name aanvragen op het gebied van de zes topsectoren en MKB zijn ingediend (UP 8.3.1).
- We hebben EFRO/Kansen voor Flevoland-projecten gesteund, waarmee we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het MKB ondersteunen (UP 8.3.2). Zes projecten zijn beschikt en ontvangen provinciale cofinanciering.
- We hebben aan INTERREG-projecten gewerkt, waarmee we grensoverschrijdende (MKB-)samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen (UP 8.3.3). Zo zijn we bijvoorbeeld Leadpartner van FoodChains 4 Europe en EV Energy.

- Wij hebben het gebruik van POP3-gelden gestimuleerd en POP3-subsidies verstrekt, waarmee we de agrarische sector stimuleren, de waterkwaliteit verbeteren en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterken (UP 8.3.4). Er zijn zes POP3-maatregelen opengesteld en meer dan honderd aanvragen zijn ontvangen, waarvan dertig reeds beschikt.
- We hebben aangesloten bij de kaders van het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied en zo veel mogelijk gestreefd naar een maximaal multipliereffect (UP 8.3.5).
- We hebben voor Flevolandse projecten een scan van Europese fondsen uitgevoerd om de kansen van een aanvraag vooraf goed te kunnen inschatten.
- We hebben deelgenomen aan het Nederlands Investeringsagentschap (NIA) om kansen voor Flevoland te benutten die zich in het Europees Fonds voor Strategische Investerings ('Plan Juncker') voordoen en om ons voor te bereiden op de oprichting van Invest NL. In 2017 zijn geen projecten via het NIA in Flevoland gerealiseerd.

Doel (2015-2019)

Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten.

Doelrealisatie

De betrokkenheid van Provinciale Staten bij de Europese activiteiten van Gedeputeerde Staten is vergroot.

Activiteiten

- We hebben de Statenwerkgroep Europa vier keer geïnformeerd over de Europese belangenbehartiging (UP 8.4.2).
- We hebben in de commissie Bestuur door middel van een halfjaarrapportage terug- en vooruit geblikt op de resultaten en activiteiten die voortvloeien uit Europastrategie Regio Randstad en Europastrategie Flevoland.
- In juni 2017 hebben we een publieke informatiebijeenkomst georganiseerd over de consequenties van de Brexit voor Flevoland. Bedrijfsleven, politiek en stakeholders zijn daarbij aanwezig geweest.
- We hebben de informatie over de Europese lobby op de provinciale website vernieuwd.

Middelen

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	7.333	6.924	6.354	4.915	1.438
Baten	-3.177	-945	-1.095	-989	-106
Saldo	4.156	5.979	5.258	3.926	1.332

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening-saldo
Lasten			
1. Budget Provinciale Staten	260	0	260
2. APPA voorziening	240	0	240
3. Uitvoeringskosten en cofinanciering POP3	526	525	1
4. Cofinanciering en projectlasten Europese cohesieprogramma's	241	241	0
Overige kleine verschillen	171	0	171
Totaal lasten	1.438	766	672
Baten			
3. Uitvoeringskosten en cofinanciering POP3	86	86	0
5. Cofinanciering Europese programma's	-195	-118	-77
Overige kleine verschillen	3	0	3
Totaal baten	-106	-32	-74

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Onderbesteding budget Provinciale Staten

De onderbesteding laat zich enerzijds verklaren doordat de kosten voor onderzoek, advies en accountancy lager zijn uitgevallen dan begroot en anderzijds door terug (te) ontvangen bijdragen bestaande uit:

- een ontvangst van de Randstedelijke Rekenkamer naar aanleiding van het vaststellen van de Jaarrekening 2016;
- de inschatting van de vordering op de fracties, welke voortvloeit uit het door de accountant uitgevoerde onderzoek naar de fractievergoedingen over de jaren 2015 en 2016. Conform de Verordening op de ambtelijke bijstand en fractieondersteuning 2011 worden de overschotten in de fractiereserves teruggevorderd.

2. Lagere storting APPA voorziening door rentestijging

Jaarlijks wordt een storting aan de pensioenvoorziening (APPA) voor (oud-) gedeputeerden geraamd. Door de renteontwikkeling, welke gunstiger was dan begroot, is in 2017 een lagere storting nodig dan begroot.

3. Uitvoeringskosten en cofinanciering POP3

In 2017 zijn er meerdere maatregelen opengesteld, maar de omvang van de cofinanciering en uitvoeringskosten is lager dan begroot bij de aanvang van het programma. Voor de omvang en het tempo van de besteding van deze middelen zijn wij afhankelijk van derden, namelijk de subsidie aanvragers en de uitvoeringsorganisatie (RVO.nl). Het betreft een verschuiving in de tijd. De uitvoeringskosten zijn € 0,09 mln. lager en we hebben een nagekomen vergoeding voor technische bijstand ontvangen van € 0,09 mln. inzake de uitvoeringskosten 2016. De lasten van cofinanciering zijn € 0,04 mln. lager doordat er minder beschikkingen zijn afgegeven. Daarnaast heeft er minder inhuur plaatsgevonden vanuit de samenwerkingsovereenkomst met provincie Noord-Holland (voormalig DLG-medewerkers) waardoor de lasten daarvan € 0,39 lager zijn. Het overige verschil bestaat uit afronding en afwikkelingsverschillen.

4. Lagere cofinanciering en projectlasten Europese cohesieprogramma's

In 2017 zijn er minder cofinancieringsbijdragen verstrekt dan begroot, respectievelijk € 0,11 mln. voor het programma Kansen voor West en € 0,10 mln. voor het programma Interreg. De projectlasten van de projecten waarbij de provincie partner is, zijn € 0,04 mln. lager dan begroot. Deze verschillen worden veroorzaakt door afwijking in de tijd en afrekening van de projecten, waarvoor wij grotendeels afhankelijk zijn van derden. Het overige kleine verschil betreft de lasten voor technische bijstand.

5. Lagere baten Europese programma's

De baten van de Europese programma's zijn in totaal € 0,20 mln. lager dan begroot. Het verschil bestaat enerzijds uit een lagere bijdrage voor technische bijstand van € 0,10 mln. en daarnaast uit lagere projectsubsidies. Dit hangt samen met de lagere projectlasten, zoals toegelicht bij punt 4. Lagere cofinanciering en projectlasten Europese cohesieprogramma's. Doordat de lasten van de projecten lager waren en later worden gerealiseerd, konden we in 2017 ook minder declareren bij de EU.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.1.1 Provinciale Staten	1.419	0	1.419
8.1.2 Gedeputeerde Staten	635	-30	605
8.1.3 (Inter)nationale bestuurlijke samenwerking	649	0	649
8.1.4 Europees programma: POP3 Flevoland	1.874	-86	1.788
8.1.5 Europees programma: Kansen voor West	269	-826	-557
8.1.6 Europees programma: Interreg	70	-47	23
Totaal	4.915	-989	3.926

Bedragen x € 1.000

8.2 Bestuurszaken

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Bestuurlijke zaken)

L. Verbeek (Kwaliteit openbaar bestuur (rijkstaak))

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Doelrealisatie

De effectiviteit van het openbaar bestuur is toegenomen.

Activiteiten

- We hebben opdracht gegeven voor een extern onderzoek naar de gezamenlijke opgaven van de Flevolandse gemeenten en de provincie en om na te gaan welke (strategische) opties daaruit volgen. Tijdens diverse gezamenlijke en individuele bijeenkomsten zijn samenwerkingsonderwerpen en regionale ontwikkelingen geagendeerd (UP 8.5.1).
- We hebben in onze Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) een onderdeel ‘open overheid’ opgenomen. In dit kader wordt, in samenwerking met een aantal Flevolandse gemeenten en het waterschap gewerkt aan een platform voor open data. Daarnaast haken we met MAB in op nieuwe interprovinciale initiatieven op dit gebied (UP 8.5.3).
- Met de intervisiegroep Planning en control en de commissie Bestuur hebben we gesproken over de doorontwikkeling van de P&C-cyclus. De Perspectiefnota 2017 hebben we op een andere leest geschoeid om het debat op hoofdlijnen in de Staten te kunnen voeren. Daarnaast is besloten de Zomernota in 2018 te vervroegen. Er is een traject opgestart om in samenspraak met de Staten de toepassing van indicatoren in de P&C-documenten te versterken (UP 8.5.2). Zie ook programmaonderdeel 8.5 Bedrijfsvoering.
- Aan de hand van een artikel 217a Provinciewet onderzoek dat wij hebben laten uitvoeren naar de samenwerkingsrelatie tussen Provinciale Staten en het college hebben we over de versteviging van deze samenwerking doorgesproken tijdens de statenconferentie. De uitwerking van gemaakte afspraken loopt nog. Een nieuw onderzoek naar het huidige en toekomstige financieringsinstrumentarium hebben we in het najaar opgestart.
- Het onderwerp integriteit heeft de commissaris regelmatig besproken in overleggen met colleges, raden en burgemeesters. Daarbij heeft hij expliciet gewezen op het belang van integriteit, mede in het licht van de komende raadsverkiezingen. Ook wij hebben als college aandacht besteed aan integriteit.
- We hebben de bestuurlijke ontwikkelingen met de colleges van de gemeenten afzonderlijk besproken. Daarnaast legt de commissaris minimaal een keer in de twee jaar een ambtsbezoek af aan de gemeenten. Met de gemeenteraad en het college is hij in gegaan over hoe het loopt in de gemeente en wat er zowel inhoudelijk als bestuurlijk speelt. In 2017 heeft hij Lelystad, Noordoostpolder en Urk bezocht. Het ontwikkeltraject met Urk dat hij samen met de burgemeester heeft opgestart heeft de commissaris eind 2017 voor wat betreft zijn rol afgesloten.
- We hebben alle wettelijke provinciale veiligheidsstaken in kaart gebracht.
- De aangetrokken adviseur integrale veiligheid is begonnen met het bouwen en onderhouden van een netwerk met alle partners op het gebied van veiligheid (zoals de Veiligheidsregio, politie, waterschap, provincies, ministeries en gemeenten).
- We hebben het initiatief genomen om aandacht te besteden aan veiligheidsaspecten van diverse projecten in Flevoland, zoals de luchthaven Amsterdam Lelystad Airport en de havenontwikkelingen. Daarnaast zijn we gestart met het opstellen van een integraal operationeel veiligheidsplan.
- Bij alle Flevolandse gemeenten is een inventarisatie gestart naar ondermijnende criminaliteit, met name naar knelpunten en kwetsbaarheden in de eigen organisatie en mogelijke maatregelen. Dit loopt door tot in begin 2018 en het wordt gecomplementeerd met de mogelijke risico's voor de provinciale organisatie. Het Regionaal Informatie en Coördinatiecentrum (RIEC) heeft ons op dit gebied ondersteuning gegeven.
- Halverwege deze bestuursperiode hebben we in de Tussenbalans 2017 een voortgangsrapportage van het College uitvoeringsprogramma opgesteld; deze is gebruikt als inbreng voor de Perspectiefnota 2017.

Doel (2015-2019)

Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht.

Doelrealisatie

Er is een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht (IBT).

Activiteiten

- Wij hebben de toezichtinformatie van de gemeenten - conform de bestuursovereenkomst - over het algemeen tijdig en toereikend ontvangen. De conclusie is dat de genoemde medebewindstaken door gemeenten over het algemeen naar behoren worden uitgevoerd. Wij hebben onze wettelijke toezichthoudende taken in 2017 conform de bestuursovereenkomst uitgevoerd.
- In 2017 hebben wij op basis van de beschikbare toezichtinformatie het jaarverslag IBT over het jaar 2016 vastgesteld. Dit verslag is aan de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten aangeboden.
- Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in 2017 het rapport Evaluatie ICL-gelden Lelystad uitgebracht. Flevoland heeft, evenals de gemeente Lelystad en het ROB (Raad voor Openbaar Bestuur), hierover een bestuurlijk advies vastgesteld. In 2018 neemt het ministerie een besluit op grond van de diverse uitgebrachte adviezen.

Risico

Het risico dat de aangeleverde informatie onvoldoende zou zijn om een oordeel te geven over de uitgevoerde taken per thema heeft zich niet voorgedaan.

Doel 2015-2019

Onze verbonden partijen zijn getoetst op de wenselijkheid van voortzetting van de status van verbonden partij.

Doelrealisatie

De verbonden partijen zijn geëvalueerd en hun status is beoordeeld.

Activiteiten

We hebben in 2017 een begin gemaakt met de uitwerking van de eerder vastgestelde evaluatie van verbonden partijen. Per partij wordt uitgewerkt of, en zo ja hoe de relatie met deze partij wordt voortgezet.

Middelen

8.2 Bestuurszaken	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	58	93	93	45	48
Baten	-16	0	0	0	0
Saldo	42	93	93	45	48

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
Kleine verschillen	48	0	48
Totaal lasten	48	0	48

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.2.1 Kabinet, openbare orde en veiligheid, rechtsbescherming	39	0	39
8.2.2 Interbestuurlijk toezicht	6	0	6
Totaal	45	0	45

Bedragen x € 1.000

8.3 Algemene dekkingsmiddelen

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Doel 2015-2019

Een degelijk en solide financieel beleid zodanig dat er jaarlijks een sluitende begroting wordt aangeboden en dat onze reserves op een verantwoord niveau blijven.

Doelrealisatie

Uit de financiële kengetallen zoals opgenomen in de jaarstukken 2017 (onderdeel IV Jaarrekening) en de Begroting 2018 (onderdeel IV Financiële begroting) blijkt dat de provincie over een gezonde financiële positie beschikt en de inkomsten en uitgaven structureel met elkaar in evenwicht zijn.

Activiteiten

- Bij de uitvoering van ons financieel beleid hebben we de zeventien 'Financiële uitgangspunten provincie Flevoland' toegepast, zoals die zijn opgenomen in het Coalitieakkoord 2015-2019.
- We hebben ons risicomanagementbeleid geactualiseerd (Nota Risicomanagementbeleid 2017) en geïmplementeerd.
- Op 8 november 2017 heeft Provinciale Staten de hernieuwde Financiële verordening provincie Flevoland 2018 vastgesteld.
- We hebben ter verbetering van de sturing en verantwoording een perspectiefnota op hoofdlijnen geïntroduceerd.

Middelen

8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	314	34	87	449	-362
Baten	-155.186	-146.546	-163.973	-165.027	1.054
Saldo	-154.872	-146.513	-163.886	-164.578	692

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Afwikkelingsverschil	-433	0	-433
Overige kleine verschillen	71	0	71
Totaal lasten	-362	0	-362
Baten			
2. Uitkering provinciefonds	458	0	458
3. Opcenten motorrijtuigenbelasting	568	0	568
Overige kleine verschillen	28	0	28
Totaal baten	1.054	0	1.054

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Afwikkelingsverschil in verband met voorziening voor oninbaarheid

Conform de bepalingen uit de leningovereenkomst met Stichting Thuishaven voor het project Reedewaard is de betaling van rente- en aflossingsverplichtingen opgeschort. Vanwege het risico op oninbaarheid is uit voorzichtigheid de openstaande vordering voor de tot en met 2017 in rekening gebrachte rente van € 0,43 mln. voorzien.

2. Hogere uitkering provinciefonds

De uitkering provinciefonds is circa € 0,46 mln. hoger uitgekomen dan de begrotingsraming na wijziging die was gebaseerd op de meicirculaire 2017. Dit komt met name door een hoger accres (€ 0,7 mln.), hogere decentralisatie-uitkeringen (€ 0,1 mln.) en een verwachte nadelige nacalculatie over 2017 bij de meicirculaire 2018 (€ -0,4 mln.).

3. Hogere opcenten motorrijtuigenbelasting

In de begroting 2017 na wijziging was een opbrengst geraamd van € 69,27 mln. De definitieve opbrengst over 2017 bedroeg € 69,84 mln. Het voordelige verschil van € 0,57 mln. is veroorzaakt door ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van het voertuigenbestand in Flevoland.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	449	-165.027	-164.578
Totaal	449	-165.027	-164.578

Bedragen x € 1.000

8.4 Onvoorzien en stelposten

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Middelen

8.4 Onvoorzien en stelposten	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	0	3.683	533	0	533
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	0	3.683	533	0	533

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan	effect op:
		Reserve	Rekening-saldo
Lasten			
1. Stelpost Nieuw beleid	133	0	133
2. Stelpost Onzekerheden perspectiefnota	400	0	400
Totaal lasten	533	0	533

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Stelpost Nieuw beleid

In de ontwerpbegroting was voor nieuw beleid in 2017 een bedrag beschikbaar van € 2,12 mln. In de loop van het jaar zijn door Provinciale Staten diverse besluiten genomen waardoor de raming na wijziging ten tijde van de Zomernota 2017 nog € 0,13 mln. bedroeg. Op dit bedrag is nadien geen beroep meer gedaan.

2. Stelpost Onzekerheden perspectiefnota

In de ontwerpbegroting was voor begrotingsonzekerheden een bedrag opgenomen van € 0,82 mln. In de loop van het jaar zijn door Provinciale Staten diverse besluiten genomen waardoor de raming na wijziging ten tijde van de Zomernota 2017 nog € 0,40 mln. bedroeg. Op dit bedrag is nadien geen beroep meer gedaan.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.4.1 Onvoorzien en stelposten	0	0	0
Totaal	0	0	0

Bedragen x € 1.000

8.5 Bedrijfsvoering

Portefeuillehouder

A.M. Meijer (Financiën)
L. Verbeek (P&O, Inkoop & Aanbesteding, Facilitaire zaken)
M.A. Rijsberman (Communicatie en ICT)

Meer informatie over de bedrijfsvoering is terug te vinden in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Doel (2015-2019)

Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd, zodat de CO2-voetafdruk van aan ons te leveren diensten, werken en producten één van de afwegingscriteria is en zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden betrokken.

Doelrealisatie

Wij hebben voortgang geboekt in de verduurzaming van ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Daarbij is de CO2-voetafdruk één van de afwegingscriteria voor aan ons te leveren diensten, werken en producten. Ook hebben wij in het kader van verduurzaming aan derden gevraagd dat mensen met afstand tot de arbeidsmarkt worden ingezet.

Activiteiten

- We hebben, binnen onze financiële mogelijkheden, er voor gezorgd dat de provinciale inkopen en aanbestedingen bijdragen aan de toename van hernieuwbare energieproductie, minder energieverbruik, het minimaliseren van de milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie (UP 8.10.2).
- We hebben onze aanbestedingen zodanig ingericht, dat we vergeleken met de bestaande situatie verbeteringen bereiken in het gebruik van materialen en energie (UP 8.10.3).
- We hebben de uitvoering van de Participatiewet betrokken bij de uitvoering van inkopen en aanbestedingen (UP 8.10.4).

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Doelrealisatie

De effectiviteit van het bestuur is toegenomen.

Activiteiten

- Wij hebben in samenwerking met de intervisiegroep Planning en control verkend langs welke sporen het instrumentarium voor de planning en control cyclus wordt doorontwikkeld. Verder hebben we besproken hoe we ramingen van kosten en baten hebben verbeterd ('beter ramen'). Uitwerkingen zijn gemaakt voor de perspectiefnota en indicatoren. Ook hebben we het beleid voor risicomanagement gepresenteerd (UP 8.5.1).
- We hebben in onze Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) een onderdeel 'open overheid' opgenomen. In dit kader wordt, in samenwerking met een aantal Flevolandse gemeenten en het waterschap gewerkt aan een platform voor open data. Daarnaast haken we met de MAB in op nieuwe interprovinciale initiatieven op dit gebied (UP 8.5.3).

Middelen

8.5 Bedrijfsvoering	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	42.587	43.045	51.972	47.501	4.470
Baten	-2.836	-2.241	-3.183	-3.242	59
Saldo	39.751	40.804	48.788	44.259	4.529

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan Reserve	effect op: Rekening-saldo
Lasten			
1. Salarisbudget (vacatureruimte)	1.009	106	903
2. Diverse stelposten bedrijfsvoering	587	267	320
3. Inhuur	777	6	771
4. Beoordelen & belonen	148	0	148
5. Medewerkerontwikkeling	163	165	-2
6. Huisvesting	132	0	132
7. Juridische en facilitaire kosten	411	0	411
8. Pand Oostvaardersdijk (voormalig NLE)	87	0	87
9. IV-portfolio	318	0	318
10. Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB)	914	914	0
11. Voorziening Spaarverlof (nieuwe cao)	-347	0	-347
Overige kleine verschillen	270	100	170
Totaal lasten	4.470	1.558	2.912
Baten			
Kleine verschillen	59	0	59
Totaal baten	59	0	59

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

1. Niet (direct) ingevulde vacatures

In 2017 is een aantal vacatures niet, of niet direct ingevuld. Dit heeft tot gevolg dat het salarisbudget niet volledig is benut (3,5% van het totaal begrote budget).

2. Niet ingevulde stelposten binnen de bedrijfsvoering

Binnen de bedrijfsvoering heeft de directie een aantal stelposten tot haar beschikking om bepaalde te verwachten kosten te kunnen dekken. Op de stelpost Personeelsbeleid resteert € 0,12 mln., omdat het alternatief voor de compensatie zorgverzekering nog in een opbouwende fase zit en derhalve in 2017 lagere lasten met zich meebrengt dan begroot. Daarnaast resteert er binnen de stelpost Versterking organisatie € 0,47 mln., waarvan € 0,20 mln. bestemd was voor formatieve uitbreiding als gevolg van het Coalitie-akkoord. Deze stelpost wordt per 2018 ingevuld, maar komt in 2017 ten gunste van het resultaat. De overige € 0,27 mln. wordt toegevoegd aan de reserve Personeel conform besluit van Provinciale Staten bij de Zomernota 2017.

3. Lagere inhuur door projectmatig karakter

Binnen Flevoland wordt voor diverse doeleinden ingehuurd. De afgelopen periode is het aantal (omvangrijke) projecten en programma's binnen de bedrijfsvoering toegenomen, alsmede de daarvoor benodigde inhuur van capaciteit en expertise. Kenmerkend aan deze projecten en programma's is dat deze over jaargrenzen heenlopen, waardoor in enig jaar onderuitputting kan ontstaan vanwege activiteiten die doorlopen in het volgende jaar. Van het beschikbare budget voor inhuur is in 2017 € 3,7 mln. van de € 4,5 mln. benut.

4. Geen beoordelingen als gevolg van nieuwe cao

Door het afsluiten van de nieuwe cao is het onderdeel beoordelen en belonen per 2017 komen te vervallen. Het alternatief, de toevoeging van deze middelen aan het Individueel Keuzebudget, gaat echter pas per 2018 in. Hierdoor ontstaat in 2017 eenmalig een resultaat ad € 0,15 mln. Dat niet het gehele budget resteert komt doordat incidentele beloningen (gratificaties en boter bij de vis) nog wel mogelijk zijn binnen de nieuwe cao.

5. Lagere uitgaven voor medewerkerontwikkeling

Op het budget Medewerkerontwikkeling is een onderuitputting van € 0,16 mln. Dit ontstaat door verloop in het personeelsbestand en cursussen die geen doorgang vinden door externe dan wel interne oorzaken. De onderuitputting op dit budget wordt gestort in de reserve Personeel, conform besluit door Provinciale Staten bij de Zomernota 2017.

6. Project herhuisvesting vertraagd

In 2017 is de realisatiefase van het project Herhuisvesting gestart. Zoals bij de Zomernota 2017 reeds gemeld is dit project ten opzichte van de planning uit 2016 vertraagd. De middelen behorende bij dit budget zijn in 2018 benodigd ter uitvoering van dit project.

7. Facilitaire- en juridische kosten lager dan begroot

De kosten voor energie zijn lager als gevolg van scherpe inkoop en zachte winters. Op het juridisch budget resteren middelen door vertraging binnen een lopend juridisch traject. De kosten voor de facilitaire diensten zijn lager als gevolg van efficiency binnen de uitbesteding en verdergaande digitalisering.

8. Latere overname pand Oostvaardersdijk (voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum)

Doordat het betreffende pand niet per 1 januari, maar per 1 juli is overgenomen, zijn de exploitatielasten voor dit onderdeel lager dan begroot.

9. 2-jarig IV-portfolio loopt door in 2018

Het IV-portfolio bestaat uit de lopende en geplande IV-gerelateerde projecten. Omdat dit vaak langere trajecten zijn met onderliggende samenhang wordt jaarlijks een plan opgesteld met een doorlooptijd van 2 jaar, waarbinnen gedurende het jaar gehierarchiseerd wordt.

10. Lagere kosten voor de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB)

Een aantal onderdelen van het plan voor plateau 2 is niet (volledig) uitgevoerd en doorgeschoven naar plateau 3. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door externe oorzaken (zoals uitstel van de Omgevingswet tot 1-1-2021) en anderzijds doordat de periode voor uitvoering van plateau 2 (circa 6 maanden) eigenlijk te kort is gebleken om gestarte projecten volledig af te ronden. De middelen blijven beschikbaar binnen de reserve en worden in 2018 ingezet.

11. Vorming voorziening Spaarverlof

Als gevolg van de nieuwe cao is het op basis van de verslaggevingsrichtlijnen noodzakelijk dat een voorziening wordt gevormd ter hoogte van het gespaarde verlof (in verband met de verruiming van de mogelijkheden om verlof te sparen en het schrappen van de vervaltermijnen).

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.5.1 Personeel en organisatie	35.244	-2.601	32.643
8.5.2 Financiën	77	0	77
8.5.3 Communicatie	63	0	63
8.5.4 Bestuurlijk-juridische zaken	250	0	250
8.5.5 Facilitaire zaken en Financiële administratie	7.436	-642	6.794
8.5.6 Informatievoorziening	4.432	0	4.432
Totaal	47.501	-3.242	44.259

Bedragen x € 1.000

8.6 Reserves

Portefeuillehouder

A.M. Meijer

Middelen

8.6 Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Lasten	78.935	65.028	82.523	82.678	-156
Baten	-31.670	-38.092	-67.255	-62.473	-4.781
Saldo	47.265	26.935	15.268	20.206	-4.938

Stortingen in reserves	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil	Waarvan effect op rekening- saldo
Algemene reserve	6.349	6.349	0	0
Personeel	900	1.419	-519	0
Grootschalige kunstprojecten	33	33	0	0
Monumentenzorg	147	147	0	0
Strategische projecten	8.396	8.396	0	0
Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.000	1.000	0	0
Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	0	0
Zuiderzeelijngelden	10.494	10.494	0	0
p-MJP/POP	430	430	0	0
Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen	1.938	1.938	0	0
Almere 2.0	4.200	4.200	0	0
Mobiliteit	16.005	22.325	-6.320	0
Beheer en ontwikkeling natuur	3.808	4.335	-527	0
Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infra	0	194	-194	0
Doorgeschoven activiteiten	987	987	0	0
Dekking afschrijvingslasten	19.536	11.801	7.735	0
Economisch Programma	7.400	7.731	-331	0
Totaal stortingen	82.523	82.678	-156	0

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

Een aantal reserves kent een overschrijding ten opzichte van de begroting na wijziging. Deze reserves zijn hieronder toegelicht. De hogere stortingen passen binnen het door Provinciale Staten vastgestelde beleid ten aanzien van de desbetreffende reserves, zoals vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 of nadien genomen besluiten.

1. Personeel

Zoals besloten bij de Zomernota 2017 is de onderuitputting op de personeelsbudgetten Medewerkerontwikkeling, Management development traject, Duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, en stelpost Versterking organisatie toegevoegd aan deze reserve.

2. Mobiliteit

De hogere storting dan begroot wordt veroorzaakt doordat de niet bestede mobiliteitsmiddelen zijn toegevoegd aan de reserve Mobiliteit (€ 0,7 mln.) en doordat de gerealiseerde investeringen in mobiliteitsprojecten (P-MIRT) lager zijn dan begroot, waardoor er minder gestort hoeft te worden in de reserve Dekking afschrijvingslasten (€ 5,6 mln.).

3. Beheer en ontwikkeling natuur

De niet bestede middelen voor natuurbeheer zijn toegevoegd aan de reserve Beheer en ontwikkeling natuur.

4. Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur

Als gevolg van een onderuitputting op de begrotingsposten voor jaarlijks onderhoud zijn de niet bestede middelen in deze egalisatiereserve gestort, ter dekking van overlopende activiteiten.

5. Dekking afschrijvingslasten

Als gevolg van een wijziging in de verslaggevingsregels mogen bijdragen uit reserves met ingang van 2017 niet meer direct in mindering worden gebracht op de vaste activa. Deze bijdragen worden derhalve met ingang van 2017 gestort in deze reserve, zodat de hieruit voortvloeiende hogere afschrijvingslasten in de toekomst gedekt kunnen worden. Doordat de gerealiseerde investeringen in mobiliteitsprojecten (P-MIRT) lager zijn dan begroot, hoeft er minder gestort te worden in de reserve Dekking afschrijvingslasten. Hiervan heeft € 2,1 mln. betrekking op de reserve Strategische projecten (Grote Trap, MOBLA en SBA) en € 5,6 mln. op de reserve Mobiliteit.

6. Economisch Programma

De niet bestede middelen voor het Economisch Programma zijn toegevoegd aan de reserve.

Onttrekkingen aan reserves	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil	Waarvan effect op rekening- saldo
Algemene reserve	-5.015	-5.015	0	0
Personeel	-1.436	-1.310	-126	0
Strategische projecten (diversen)	-20.153	-17.544	-2.609	0
Technische bijstand Europa	-400	-505	105	0
Investeringsimpuls Flevoland-Almere	-3.897	-3.934	37	0
Procesgeldten gebiedsontwikkeling	-1.605	-1.320	-285	0
Infrafonds	-10.667	-10.667	0	0
Bodem	-512	-366	-146	0
Cofinanciering EU-projecten 14-20	-317	-73	-244	0
Zuiderzeelijngelden	-4.498	-6.210	1.712	0
Cofinanciering EU-projecten 07-13	-2.500	-2.986	486	470
p-MJP/POP	-900	-289	-611	0
Nieuwe Natuur	-2.539	-471	-2.068	0
GO-gelden	0	-17	17	17
Egalisatiereserve gladheidbestrijding	0	-151	151	0
Flevokust Haven	0	-3	3	0
Sportaccommodaties c.a.	-65	-65	0	0
Almere 2.0	-7.273	-7.273	0	0
Meerjaren Aanpak bedrijfsvoering	-2.230	-1.316	-914	0
Beheer en ontwikkeling natuur	-1.684	-1.684	0	0
Doorgeschoven activiteiten	-1.114	-1.134	20	20
Economisch Programma	-450	-139	-311	0
Totaal onttrekkingen	-67.255	-62.473	-4.781	507

Bedragen x € 1.000, - = nadeel

Toelichting

De aanwending van bestemmingsreserves is veelal afhankelijk van projectvoortgang en de daarmee gepaard gaande uitgaven. Hierdoor ontstaan verschillen in de onttrekkingen aan de reserves. De verklaringen zijn opgenomen bij de betreffende programmaonderdelen in dit jaarverslag. Een aantal reserves kent een overschrijding ten opzichte van de begroting na wijziging (meer onttrokken dan begroot). Deze reserves zijn hieronder toegelicht (verschil > € 0,1 mln.). De hogere onttrekkingen passen binnen het door Provinciale Staten vastgestelde beleid ten aanzien van de desbetreffende reserves, zoals vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 of nadien genomen besluiten.

1. Technische bijstand Europa

De extra kosten voor technische bijstand zijn onttrokken aan deze egalisatiereserve.

2. Zuiderzeelijngelden

In 2017 is het ZZL-project N50 Ens-Emmeloord afgerekend met Rijkswaterstaat. Deze afrekening was niet begroot, omdat er werd verwacht dat de omvang van de afrekening pas in 2018 bekend zou zijn. In december 2017 zijn Provinciale Staten middels een mededeling hierover geïnformeerd.

3. Cofinanciering EU-projecten 2007-2013

Doordat het programma inmiddels is afgerond is het nut van deze reserve komen te vervallen. Bij de Zomernota 2017 is reeds € 2,5 mln. overgeheveld naar de reserve Strategische projecten. In de jaarrekening 2017 is het nog resterende bedrag (€ 0,5 mln.) eveneens onttrokken aan de reserve.

4. Egalisatiereserve gladheidbestrijding

De extra kosten voor gladheidsbestrijding zijn onttrokken aan deze egalisatiereserve.

Relatie met de productenraming

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.6.1 Mutaties reserves	82.678	-62.472	20.206
Totaal	82.678	-62.472	20.206

Bedragen x € 1.000

8.7 Totale lasten en baten

Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programmaonderdeel	L/B/S	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
8.1 (Inter)nationale samenw. & bestuurlijke positionering	Lasten	7.333	6.924	6.354	4.915	1.438
	Baten	-3.177	-945	-1.095	-989	-106
	Saldo	4.156	5.979	5.258	3.926	1.332
8.2 Bestuurszaken	Lasten	58	93	93	45	48
	Baten	-16	0	0	0	0
	Saldo	42	93	93	45	48
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	314	34	87	449	-362
	Baten	-155.186	-146.546	-163.973	-165.027	1.054
	Saldo	-154.872	-146.513	-163.886	-164.578	692
8.4 Onvoorzien en stelposten	Lasten	0	3.683	533	0	533
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	0	3.683	533	0	533
8.5 Bedrijfsvoering	Lasten	42.587	43.045	51.972	47.501	4.470
	Baten	-2.836	-2.241	-3.183	-3.242	59
	Saldo	39.751	40.804	48.788	44.259	4.529
8.6 Reserves	Lasten	78.935	65.028	82.523	82.679	-156
	Baten	-31.670	-38.092	-67.255	-62.472	-4.783
	Saldo	47.265	26.935	15.268	20.206	-4.938
Totaal programma 8	Lasten	129.227	118.807	141.562	135.589	5.973
	Baten	-192.885	-187.824	-235.506	-231.730	-3.776
	Saldo	-63.658	-69.017	-93.945	-96.142	2.196

Bedragen x € 1.000

III Paragrafen

De indeling van het provinciale jaarverslag is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) inclusief een zevental verplichte paragrafen. In de paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van het jaarverslag) die van belang zijn voor het inzicht.

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid.

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kende in 2017 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

1.1.1 Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenaamde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Het maximumtarief voor 2017 bedroeg 111,0 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast. In 2017 bedroeg het tarief voor Flevoland 78,2 opcenten (2016: 77,4 opcenten). De werkelijke MRB-inkomsten bedroegen in 2017 totaal € 69,8 mln. De zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het Flevolandse tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief⁹) bedroeg in 2017 circa € 30,3 mln.

1.1.2 Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en producten (op basis van de Legesverordening 2016 provincie Flevoland). Bij de tariefstelling zijn in deze legesverordening de volgende uitgangspunten gehanteerd.:

- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn zoveel mogelijk gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers;
- bij de berekening van de tarieven wordt in beginsel een percentage van 100% kostendekkendheid gehanteerd, zodat de ter zake geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten;
- de tarieven worden jaarlijks geïndexeerd (aangepast aan loon- en prijsontwikkelingen);
- er wordt, indien dat nodig wordt geacht, aanvullend getoetst op kostendekkendheid naast de indexerings van de tarieven.

Deze uitgangspunten gelden met ingang van 2018; 2017 is een overgangsjaar.

De provincie heft en int de leges deels zelf en heeft hiervoor deels mandaat gegeven aan Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV), BIJ12 en Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW).

1.1.3 Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de Grondwaterheffingsverordening 2010. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³, waarbij de eerste 10.000 m³ zijn vrijgesteld van heffing. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Met ingang van 1 januari 2010 is het tarief € 1,41 per 100 m³ (sindsdien ongewijzigd).

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, is het verschil toegevoegd of onttrokken aan de voorziening Grondwaterbeheer. In paragraaf 3.3.2 van de Toelichting op de balans (onderdeel IV Jaarrekening) is het verloop van deze voorziening weergegeven.

⁹ In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicomanagement wordt voor de beschikbare belastingcapaciteit uitgegaan van het verschil tussen het Flevolandse tarief en het landelijk gemiddelde.

1.1.4 Nazorgheffing

De provincie Flevoland heeft te maken met drie afvalstortplaatsen, te weten: Het Friese Pad (Emmeloord), Zeeasterweg (Lelystad) en Braambergen (Almere). De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor de financiering van deze plicht is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten voor de komende onderhoudskosten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten vormt het algemeen bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde (doel-)vermogen en de beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de kosten die voortvloeien uit de door de stortplaatsexploitanten ingediende nazorgplannen, welke in opdracht van de provincie door de OFGV goedgekeurd worden. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afgeven van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het benodigde doelvermogen is bereikt. Tot het moment van definitieve sluiting ligt het (financiële) risico dus bij de exploitant.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Deze stortplaats is nog niet gesloten, waardoor er nog wel een eindheffing plaats zal kunnen vinden. Voor de Zeeasterweg is op basis van het ingediende nazorgplan het te realiseren doelvermogen vooralsnog vastgesteld op € 41,24 mln. en de jaarlijkse nazorgheffing is bepaald op € 400.000.

Begin 2017 zijn de rekenmodellen voor het bepalen van onder andere de te verwachten onderhoudskosten in IPO-verband geactualiseerd. De stortplaatsexploitant heeft nieuwe beheerplannen aangekondigd maar die zijn nog niet beschikbaar. Naar aanleiding van het toepassen van de nieuwe rekenmodellen en het actualiseren van de beheerplannen is het mogelijk dat de nazorgheffing voor de nog niet gesloten stortplaatsen vanaf 2018 wijzigt.

1.2 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van Gedeputeerde Staten tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

1.3 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffing ¹⁰	Tarief	2015	2016	2017
Opcenten MRB	per 1-1 (aantal)	76,6	77,4	78,2
Grondwaterheffing	per 100 m ³ (€)	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing	Friese Pad (gesloten) (€)	0	0	0
	Braambergen (open) (€)	0	0	0
	Zeeasterweg (open) (€)	400.000	400.000	400.000

¹⁰ De individuele legestarieven zijn terug te vinden in de Legesverordening provincie Flevoland.

1.4 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2017 weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Provincie	2017
Noord-Holland	67,9
Friesland	69,4
Utrecht	72,6
Noord-Brabant	76,1
Limburg	77,9
Flevoland	78,2
Overijssel	79,9
Zeeland	82,3
Gelderland	89,2
Groningen	88,6
Zuid-Holland	91,4
Drenthe	92,0
Gemiddeld	80,5

Van laag naar hoog gerangschikt nam Flevoland in 2017 de zesde plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief in 2017 bedroeg 80,5 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,85 per 100 m³ tot € 3,17 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt sinds 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de vierde plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017
Opcenten MRB	-51.846	-69.268	-69.836
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat BIJ12	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; mandaat RDW	0	0	-14
Leges; heffing door provincie	-48	-30	-24
Grondwaterheffing	-457	-470	-457
Nazorgheffing	-400	-400	-400
Totaal	-52.751	-67.668	-70.968

Bedragen x € 1.000

Toelichting leges OFGV en BIJ12

Conform afspraak wordt aan de OFGV en BIJ12 een subsidie verstrekt onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom niet in de begroting en jaarstukken van de provincie voor.

RDW

Van de RDW wordt in het kader van het aan hen gegeven mandaat op grond van artikel 149b 7^e lid van de Wegenverkeerswet 1994 jaarlijks een afdracht ontvangen. In 2017 bedroeg deze afdracht € 14.370.

Kostendekkendheid leges

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de kostendekking van de geheven leges in 2017.

Tabel 1.4: Kostendekkendheid leges

	Opbrengsten 2017	Kosten 2017	Kosten- dekkendheid 2017
3.1 Ontgronden (heffing door OFGV)	-94.658	108.104	88%
5.1 Wet Natuurbescherming (heffing door BIJ12)	-17.700	n.b.	n.b.
6.1 Wegenverkeerswet 1994 (heffing door RDW)	-14.370	n.b.	n.b.
6.1 Wegenverkeerswet 1994 (heffing door provincie)	-1.455	1.811	80%
6.2 Fysieke leefomgeving (heffing door provincie)	-22.794	19.764	115%
Totaal (exclusief heffingen door BIJ12 en RDW)	-118.907	129.679	92%

Bedragen x € 1

Voor de aan BIJ12 en RDW gemandateerde heffing en inning van leges geldt het tarievenbeleid van BIJ12 respectievelijk RDW, waardoor kostendekkendheid niet bekend is.

Bij de legestarieven die door de provincie worden bepaald treden in de praktijk jaarlijks afwijkingen op van de 100% kostendekking, omdat het volume en de complexiteit van vergunningen afwijkt van de uitgangspunten bij de gehanteerde tarieven, die gebaseerd zijn op gemiddelden.

In 2016 heeft wederom onderzoek plaatsgevonden naar de mate van kostendekkendheid van de legestarieven 2016. De legestarieven 2017 en 2018 zijn aangepast aan de uitkomsten van dit onderzoek en in beginsel 100% kostendekkend gemaakt. Om de aanpassing van de tarieven 2017 ten opzichte van die van 2016 niet al te fors te laten zijn, is gekozen voor een gefaseerde doorvoering in 2017 en 2018 (50% van het verschil in 2017 en 50% in 2018). Dit verklaart waarom de kostendekkendheid in 2017 afwijkt van 100%.

Bij de nacalculatie van de tarieven 2017 is gerekend met de begrote gemiddelde kosten per eenheid.

2 Weerstandvermogen en risicobeheersing

2.1 Inleiding

De provincie heeft in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden die ervoor kunnen zorgen dat die doelen niet of niet geheel kunnen worden gerealiseerd. Deze risico's zijn opgenomen in het jaarverslag van deze jaarstukken. In deze paragraaf wordt beschreven in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's die de provincie loopt op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten in de begroting/jaarrekening, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. De paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing wordt tweemaal per jaar (bij begroting en jaarstukken) geactualiseerd.

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht wordt besteed aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. De hoogte van het weerstandvermogen is naast het risicoprofiel afhankelijk van de belastingcapaciteit, de vrije ruimte binnen de Algemene reserve en de stelpost Onvoorzien.

Deze paragraaf borduurt voort op de versie uit de Programmabegroting 2018, zijnde de laatst uitgevoerde actualisatie. Vergelijken met de Begroting 2018 is het risicoprofiel in de Jaarstukken 2017 toegenomen van € 14,6 mln. tot € 16,4 mln. De weerstandratio bedraagt 1,4 en ligt daarmee binnen de door Provinciale Staten vastgestelde bandbreedte van 1,1 tot 2,0 (Nota reserves en voorzieningen 2015-2019).

Met het vaststellen van de Perspectiefnota 2017-2021 hebben Provinciale Staten ingestemd met vijf nieuwe uitgangspunten op het gebied van risicomanagement. In navolging hiervan heeft Provinciale Staten in december 2017 de Nota Risicomanagementbeleid 2017 vastgesteld, waarin deze uitgangspunten verder zijn uitgewerkt. Dit vormt het vertrekpunt voor de verdere uitwerking in deze paragraaf.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

De provincie heeft als doel zich te ontwikkelen tot een risicovolwassen organisatie. Concreet betekent deze ambitie dat risicomanagement integraal onderdeel uitmaakt van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Een van de uitgangspunten in dit beleid is dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze in beeld brengen. Om ook goed zicht te hebben op de mate waarin de risico's worden beheerst, worden bij de risico's ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht.

Activiteiten op het gebied van risicomanagement in 2017

In 2017 hebben Provinciale Staten enkele wijzigingen doorgevoerd in de bestuurlijke uitgangspunten van het risicomanagementbeleid. Die zijn via de Perspectiefnota 2017-2021 aan Provinciale Staten voorgelegd. De belangrijkste wijzigingen die effect hebben op deze paragraaf zijn hieronder opgenomen:

- een verbeterd classificatieschema (onder andere voor inschatting van de kans) met een vijf puntsschaal (was een driepuntsschaal). De vijf puntsschaal is beter toepasbaar bij het analyseren van risico's;
- een berekeningswijze waarbij voortaan de financiële gevolgen worden ingeschat en niet meer worden gemaximeerd tot en met € 7.500.000;
- structurele risico's kennen een vermenigvuldigingsfactor van drie. Voor een periode van drie jaar wordt voldoende incidentele weerstandscapaciteit aangehouden om, als het risico zich aandient, de financiële effecten daarvan te kunnen verwerken;
- ook niet financiële risico's (gekwantificeerd) kunnen een onderdeel vormen van deze weerstandsparagraaf;

- afkomen van de beschikbare weerstandscapaciteit. Om te voorkomen dat de weerstandscapaciteit zich langdurig boven de bovengrens bevindt, wordt deze (indien van toepassing) na drie aaneengesloten jaren afgeroomd tot factor 2.

De Nota Risicomanagementbeleid 2017 is in december 2017, na een presentatie in de commissie Bestuur, vastgesteld door Provinciale Staten. De nota is breed gedragen. Zowel de ambtelijke als bestuurlijke organisatie is door middel van presentaties geïnformeerd over de effecten van het nieuwe risicomanagementbeleid.

Een plan van aanpak voor verdere implementatie van risicomanagement is in het najaar 2017 opgesteld. De bewustwording van risicomanagement in de organisatie is toegenomen. De risicomanager wordt steeds vaker “gevonden” als het gaat om advies en begeleiding (zowel bestuurlijk als ambtelijk). Er hebben risicosessies met afdelingen plaatsgevonden volgens het nieuwe beleid en er zijn workshops risicomanagement gegeven.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende risico's die de provincie loopt. Het is uiteraard een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit de Begroting 2018, gebaseerd op gesprekken met directie, management en programmamanagers.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en financiële impact of met behulp van een probabilistische raming (Monte Carlo-methode). Op deze wijze worden de risico's gekwantificeerd, zodat er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt eind 2017 tot een 'top negen' van risico's groter of gelijk aan € 0,3 mln. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden gezien op welke wijze hiermee zal worden omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel 2.1 is de onderverdeling in kanspercentages weergegeven.

Tabel 2.1: Classificatieschema kans

Score kans	Percentage
Zeer klein	10%
Klein	25%
Matig	50%
Groot	75%
Zeer groot	90%

De kwantificering van financiële (maar ook niet financiële) impact van de risico's is gebaseerd op het classificatieschema in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Classificatieschema impact risico's

Score impact	Schades (financieel/ juridisch)	Imago (het bereik ervan)	Informatieveiligheid	Veiligheid (letsel)	Proces
1 Zeer klein	< € 250.000	Enkele personen binnen de provincie	Openbaar: alle informatie die algemeen toegankelijk is voor eenieder. Er is geen schending van deze classificatie mogelijk.	EHBO	Weinig tot geen vertraging in het proces
2 Klein	≥ € 250.000 - < € 500.000	Gehele provincie	Bedrijfsvertrouwelijk: informatie die toegankelijk mag of moet zijn voor alle medewerkers van de eigen organisatie(s). Vertrouwelijkheid is gering. Schending van deze classificatie kan enige (in)directe schade toebrengen.	Gering letsel	Lichte vertraging in het proces
3 Matig	≥ € 500.000 - < € 3.000.000	Plaatselijke pers	Vertrouwelijk: informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor een beperkte groep gebruikers. De informatie wordt ter beschikking gesteld op basis van vertrouwen. Schending van deze classificatie kan serieuze (in)directe schade toebrengen	Blijvend invalide	Hinderlijke vertraging in het proces
4 Groot	≥ € 3.000.000 - < € 7.500.000	Regionale pers	Zeer vertrouwelijk: dit betreft gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan zeer grote schade toebrengen.	Catastrofaal (enkel persoon)	Ernstige vertraging in het proces
5 Zeer groot	≥ € 7.500.000	Landelijke pers	Geheim: dit betreft zeer gevoelige informatie die alleen toegankelijk mag zijn voor de direct geadresseerde. Schending van deze classificatie kan catastrofale schade toebrengen.	Catastrofaal (meerdere personen)	Het proces stopt

In tabel 2.3 zijn de belangrijkste financiële risico's opgenomen. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.3: Risicoprofiel

Nr	Omschrijving risico	Financiële impact	Kans	Incidenteel/ structureel (factor 3)	Risicobedrag (kans x impact x factor) Jaarverslag 2017	Risicobedrag (kans x impact x factor) Begroting 2018	Opmerking
1.	Autolease-maatschappijen	€ 6,6	25%	Structureel	€ 4,9	€ 4,9	
2.	Maritieme Service-haven Noordelijk Flevoland	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 4,0	€ 4,0	Monte Carlo simulatie
3.	Flevokust Haven	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 2,1	€ 2,1	Monte Carlo simulatie
4.	Floriade (Innovatiepaviljoen)	€ 1,4	75%	Incidenteel	€ 1,1	€ 0,0	
5.	Nazorgfonds	€ 1,2	50%	Incidenteel	€ 0,6	€ 0,7	
6.	Informatie-voorziening	€ 7,5	10%	Incidenteel	€ 0,8	€ 0,8	
7.	Hogering / grote projecten	€ 7,5	10%	Incidenteel	€ 0,8	€ 0,8	
8.	OMALA	€ 4,9	10%	Incidenteel	€ 0,5	€ 0,5	
9.	Privacy Persoonsgegevens	€ 5,0	10%	Incidenteel	€ 0,5	€ 0,0	
10.	Overige risico's	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 1,1	€ 0,9	
	Totaal				€ 16,4	€ 14,6	

Bedragen x € 1 mln.

Het actuele risicoprofiel van provincie Flevoland is € 16,4 mln. De weging van de risico's in tabel 2.3 is bepaald door de verwachtingswaardemethode. Uitzonderingen zijn Flevokust Haven en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland, deze zijn gebaseerd op een Monte Carlo simulatie. Bij de verwachtingswaarde methode wordt gerekend met de formule: kans x impact. Indien het een structureel risico betreft wordt de uitkomst van de kans x impact vermenigvuldigd met de factor 3.

Mutaties

De mutaties van de risico's (nieuwe en bestaande) ten opzichte van de begroting 2018 betreffen:

Nieuwe risico's:

- Floriade (Innovatiepaviljoen): Provinciale Staten hebben in 2014 besloten om te investeren in een Innovatiepaviljoen op het Floriade-terrein. In december 2017 is door Provinciale Staten besloten om het investeringskrediet te verhogen. Als onderdeel van het project is een specifieke risicosessie gehouden om risico's te onderkennen en te analyseren. De daaruit onderkende risico's hebben betrekking op hogere kapitaallasten dan begroot als gevolg van een mogelijk duurdere realisatie van het paviljoen, leegstand tijdens de aanloop en expositie en een mogelijk lagere restwaarde bij de (voorgenomen) verkoop van het pand na afloop van de Floriade. De aanbesteding zal in 2018 plaatsvinden.
- Risico Privacy Persoonsgegevens: Het risico bestaat dat ongeoorloofd gebruik wordt gemaakt van persoonsgegevens. Met ingang van 25 mei 2018 is de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) van kracht. Europese wetgeving waar alle organisaties aan moeten voldoen op straffe van een boete.

Gewijzigd risico:

- Nazorgfonds: De ontwikkeling van het fondsvermogen van het Nazorgfonds is geactualiseerd op basis van de rendementscijfers 2017. Gevolg daarvan is dat het risicobedrag is afgenomen tot € 0,6 mln.

In vergelijking met de Begroting 2018 is het risicoprofiel van de provincie Flevoland met circa € 1,8 mln. gestegen van € 14,6 mln. tot € 16,4 mln. De post Overige risico's betreft de som van de overige financiële risico's welke elk lager dan € 0,3 mln. zijn.

De in het risicoprofiel opgenomen risico's betreffen risico's die veelal het gevolg zijn van externe factoren. Hiertegen kan de provincie slechts in relatief beperkte mate beheersmaatregelen nemen. Voor risico's waarop de provincie meer invloed heeft worden passende beheersmaatregelen genomen. Hierbij wordt een afweging gemaakt tussen de mate waarin het risico kan worden beperkt en de kosten hiervan.

2.4 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in incidentele en structurele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit het vrije deel van de Algemene reserve en de post voor onvoorziene uitgaven.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de hoeveelheid middelen die op structurele wijze beschikbaar kan komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit¹¹.

Tabel 2.4: Weerstandscapaciteit

Onderdeel	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016	PB 2018	JV 2017
Incidenteel						
Algemene reserve (vrij deel)	19,4	20,5	21,6	14,7	16,1	21,1
Bestemmingsreserves (vrij deel)	0	0	0	0	0	0
Aandelenbezit	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Incidentele weerstandscapaciteit	19,6	20,7	21,8	14,9	16,3	21,3
Structureel (jaarlijks)						
Belastingcapaciteit	1,9	1,9	1,8	2,0	1,5	1,5
Structurele weerstandscapaciteit	1,9	1,9	1,8	2,0	1,5	1,5
Totaal	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8	22,8

Bedragen x € 1 mln.

De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de Begroting 2018 gestegen als gevolg van een verhoging van de Algemene reserve. Bij de Zomernota 2017 is besloten de Algemene reserve met € 5,0 mln. aan te vullen om daarmee de weerstandscapaciteit te versterken.

Weerstandsvermogen

Door de beschikbare weerstandscapaciteit af te zetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit (voor het afdekken van risico's) kan een uitspraak gedaan worden over het weerstandsvermogen. De weerstandsratio bij het Jaarverslag 2017 bedraagt 1,4.

¹¹ Met ingang van de Programmabegroting 2016 bestaat de belastingcapaciteit uit het verschil tussen de huidige opcenten in Flevoland en het landelijke gemiddelde.

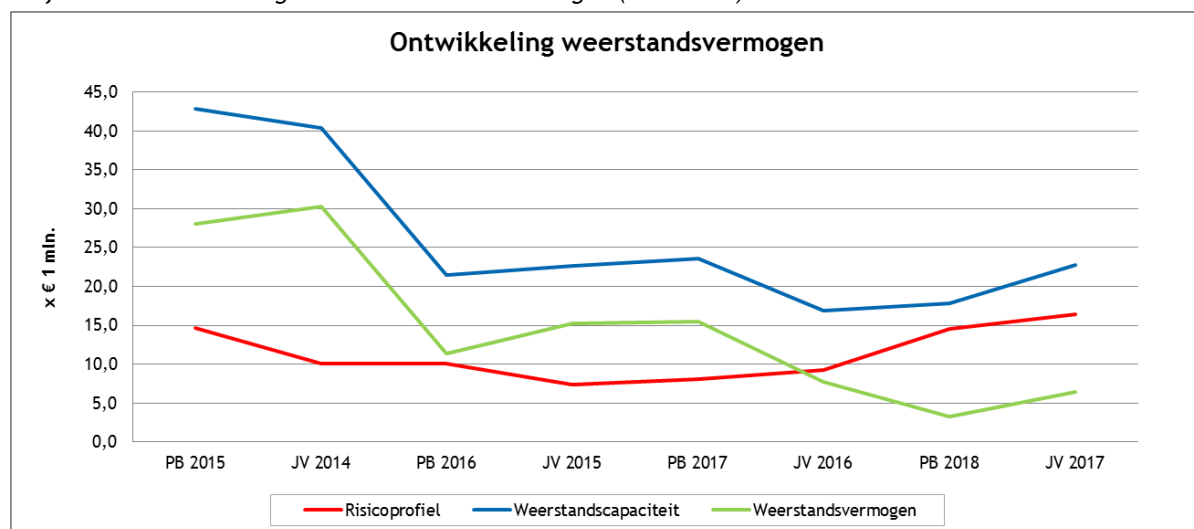
Tabel 2.5 Weerstandsvermogen

	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016	PB 2018	JV 2017
Risicoprofiel (A)	10,1	7,4	8,1	9,2	14,6	16,4
Weerstandscapaciteit (B)	21,5	22,6	23,6	16,9	17,8	22,8
Weerstandsvermogen (=B-A)	11,5	15,2	15,5	7,7	3,2	6,4
Weerstandsratio (=B/A)	2,1	3,1	2,9	1,8	1,2	1,4

Bedragen x € 1 mln.

Tabel 2.5 is grafisch weergegeven in de grafieken 2.1 en 2.2.

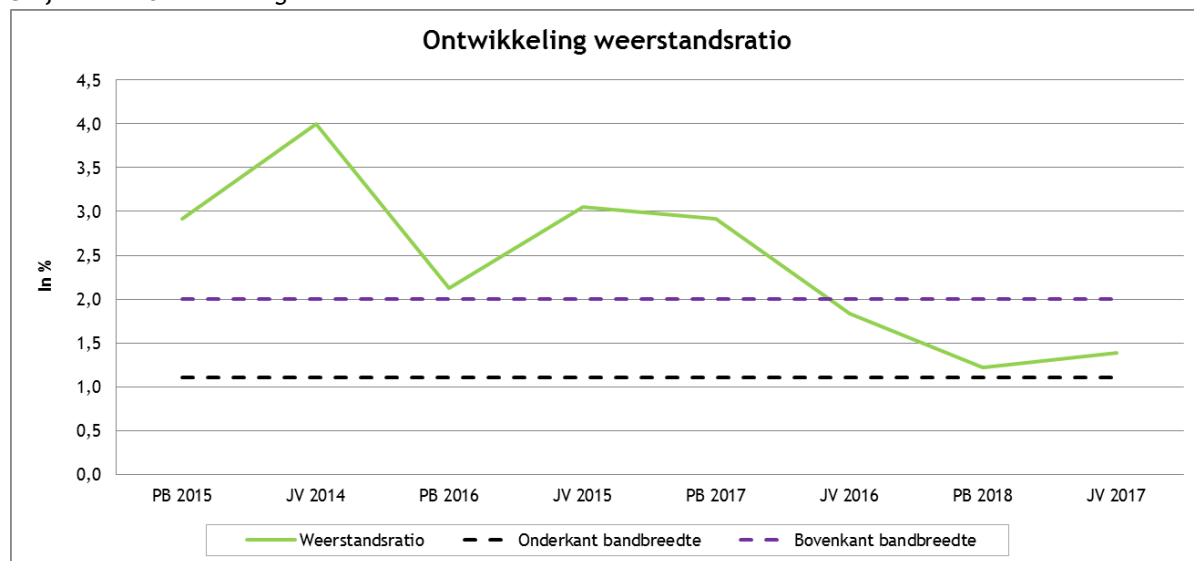
Grafiek 2.1: Ontwikkeling van het weerstandsvermogen (x € 1 mln.)

Door een gestegen weerstandscapaciteit is het weerstandsvermogen en de weerstandsratio ten opzichte van de Begroting 2018 licht gestegen van 1,2 naar 1,4. De weerstandsratio geeft aan dat er voor iedere euro aan risico's € 1,4 beschikbaar is om dit risico mee te dekken. De weerstandsratio ligt binnen de vastgestelde bandbreedte zoals opgenomen de Nota reserves en Voorzieningen 2015-2019 (1,2 tot 2,0).

De ontwikkeling van de weerstandsratio is in grafiek 2.2 zichtbaar gemaakt.

Grafiek 2.2: Ontwikkeling van de weerstandsratio

2.5 Toelichting op de risico's

1. Autoleasemaatschappijen

Provinciale opcenten worden geheven bij de in de provincie wonende of gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Dit zijn auto's en motorrijwielen in bezit van particulieren, bedrijven en van grootwagencapaciteitshouders (leasemaatschappijen). Om die reden is het financieel interessant om autoleasemaatschappijen binnen de provincie te hebben. Een autoleasemaatschappij kan ervoor kiezen om een vestigingsplaats in een andere provincie te kiezen. Hiervoor kunnen meerdere redenen zijn, waarvan de hoogte van het provinciale belastingtarief ten opzichte van andere provincies er één is. Indien autoleasemaatschappijen de provincie verlaten, zal dat leiden tot een derving aan inkomsten uit de opcenten MRB.

Het provinciefonds kent een belastingmaatstaf. Deze heeft een compenserende invloed op de uitkering provinciefonds. Hoe lager de belastingcapaciteit van de provincie, hoe hoger de uitkering uit het provinciefonds. Bij vertrek van een autoleasemaatschappij daalt de belastingcapaciteit van de provincie. Als gevolg van de lagere belastingcapaciteit zal de provinciefondsuitkering toenemen. Deze toename is echter onvoldoende om de lagere belastingopbrengsten volledig te compenseren. Dit komt omdat het rekesttarief voor het provinciefonds lager is dan het werkelijke opcenten tarief dat de provincie hanteert. Op basis van de tarieven voor 2018 zou de compensatie circa 83% van de gederfde MRB-inkomsten bedragen. Een tweede effect is dat ook de onbenutte belastingcapaciteit daalt. Immers, als er minder belastbare voertuigen zijn is ook de opbrengst van een tariefsverhoging kleiner. In de berekening van het risico zijn beide effecten meegenomen.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
25%	Structureel	€ 6,6 mln.	€ 4,9 mln.

Beheersmaatregelen

Door een gematigd opcenten tarief te hanteren kan de provincie de vestigingsplaatskeuze van autoleasemaatschappijen proberen te beïnvloeden. Het tarief in Flevoland bevond zich in 2017 onder het landelijk gemiddelde (zie paragraaf Lokale heffingen).

2. Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland (MSNF)

Provinciale Staten hebben in juli 2017 besloten om de buitendijkse ontwikkeling van de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland risicodragend te ontwikkelen. Momenteel wordt de aanbesteding voorbereid. De verwachting is dat de haven in 2020/2021 kan worden opgeleverd. Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op twee periodes, namelijk in de ontwikkelingsfase en de exploitatiefase. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Daarnaast is er een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben.

De omvang en impact van de risico's zijn geanalyseerd aan de hand van een Monte Carlo risicoanalyse. Medio 2018 zal het aanbestedingsresultaat bekend zijn. Op dat moment actualiseren wij de risicoanalyse omdat de risico's inzake de aanbesteding dan bekend zijn. Er resteren dan nog wel risico's voor de realisatiefase.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 4,0 mln.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

Aanbestedingsfase:

- er is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met het consortium van de beoogde gebruikers van de haven voor de voorbereiding van het project tot aan de aanbesteding;
- afspraken met de huidige grondeigenaren en de beoogde gebruikers worden voor gunning contractueel vastgelegd;

- er zal niet gegund worden bij een aanbestedingsresultaat dat boven budget is.

Realisatiefase:

- monitoring van de financiële en fysieke voortgang van de ontwikkeling door een contractbeheersteam;
- het inzetten van technische specialisten die de ontwikkeling van de haven monitoren en specifieke toets werkzaamheden uitvoeren;
- periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project MSNF aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

Exploitatiefase:

- de haven zal in erfpacht worden uitgegeven aan één contract partij (MSNF BV), waarin de beoogde eindgebruikers zich hebben verenigd. In deze MSNF BV zit een exploitatiebuffer, waarmee gedeeltelijke leegstand door de MSNF BV richting de provincie gedekt wordt;
- hier bovenop is in het risicodossier rekening gehouden met tijdelijk gedeeltelijke leegstand.

3. Flevokust Haven

Provinciale Staten hebben in 2014 besloten om te investeren in de buitendijkse ontwikkeling van de multimodale overslaghaven Flevokust. De ontwikkeling (bouw) van de haven is eind 2016 gestart. Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op twee periodes, namelijk in de ontwikkelingsfase en de exploitatiefase. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Daarnaast is er een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben.

De omvang en impact van de risico's zijn geanalyseerd aan de hand van een Monte Carlo risicoanalyse. Medio 2018 zal de haven in gebruik genomen worden. Op dat moment actualiseren wij de risicoanalyse omdat de risico's inzake de ontwikkeling dan niet meer spelen.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	€ 2,1 mln.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

- monitoring van de financiële- en fysieke voortgang van de ontwikkeling door het contractbeheersteam;
- het inzetten van technische specialisten die de ontwikkeling van de haven monitoren en specifieke toets werkzaamheden uitvoeren;
- het plegen van acquisitie voor het vinden van aanvullende exploitanten;
- samenwerking met de gemeente Lelystad in positionering en profilering van Flevokust Haven;
- samenwerking met de gemeente Lelystad in actieve positionering en profilering van Flevokust Haven bij private en publieke partijen;
- periodieke rapportage over de voortgang van de realisatie van het project Flevokust Haven aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.

4. Floriade (Innovatiepaviljoen)

Provinciale Staten hebben in 2014 besloten om te investeren in een Innovatiepaviljoen op het Floriade-terrein. Inmiddels zijn zowel het ontwerp als de berekening voor de benodigde investering opgesteld. Uit die berekening bleek dat het beschikbare krediet niet toereikend was. In december 2017 is door Provinciale Staten besloten om het investeringskrediet te verhogen. Tevens is vastgesteld dat een risicoreservering van € 1,1 mln. benodigd is, gebaseerd op de uitgevoerde risicoanalyse. In het voorjaar van 2018 wordt de aanbesteding van de bouw uitgevoerd. De ontwikkeling (bouw) van het paviljoen is naar verwachting in het derde kwartaal van 2019 gereed.

Wij onderkennen een aantal risico's die betrekking hebben op drie periodes, namelijk: de ontwikkelingsfase (bouw), de exploitatiefase en fase na afloop van de Floriade. Wanneer de kosten voor de ontwikkeling hoger blijken te zijn dan het geraamde bedrag heeft dat effect op de jaarlijkse kapitaallasten en kan het zijn dat de verwachte opbrengsten uit de exploitatie niet kostendekkend zijn. Afhankelijk van het gebruik van het pand bestaat het risico dat de omzetbelasting over de bouwkosten (deels) niet (volledig) verrekenbaar of compensabel is wat tot een kostenverhoging leidt. Ook onderkennen wij een risico op gedeeltelijke leegstand wat een lagere opbrengst tot gevolg kan hebben. Het is de bedoeling om het gebouw voor en

tijdens de Floriade te gebruiken, waarbij wij er van uitgaan dat het gebouw na afloop van de Floriade in 2023 wordt verkocht. De verkoopwaarde van het pand is nu nog een schatting en zal pas uit de onderhandelingen bekend zijn en mede afhankelijk zijn van de omgeving waarin het pand dan staat.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
75%	Incidenteel	€ 1,4 mln.	€ 1,1 mln.

Beheersmaatregelen

Voor de specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals:

- eisen voor het kwaliteitsniveau zijn hoog, om aantrekkelijkheid voor potentiële gebruikers te vergroten;
- er worden aanvullende financieringsconstructies gezocht, bijvoorbeeld door uitbesteding (exploitatie / catering);
- wij rapporteren twee maal per jaar aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten over de voortgang van het project, vanuit het programma Floriade Werkt!;
- regelmatig wordt de risicoanalyse herhaald en geactualiseerd;
- het paviljoen wordt met behulp van externe expertise zo veel mogelijk aangesloten op de marktbehoefte;
- in de exploitatieberekening is bij de beoordeling van de haalbaarheid al uitgegaan van een gedeeltelijke leegstand;
- voor het gunnen van de opdracht tot bouw van het pand hebben wij een beslissingsmoment gepland waarbij de analyse wordt gemaakt of nog voldaan kan worden aan de randvoorwaarden van het toegekende krediet;
- een deel van de exploitatie kan worden gefinancierd vanuit het programma Floriade Werkt!.

5. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dit vermogen is ondergebracht in het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland (Nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de dekking van toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het Nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Wij onderkennen een risico dat het werkelijke rendement lager is waardoor het vermogen van het Nazorgfonds niet toereikend zal zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Dit risico is tweeledig en ziet toe op de:

1. lange termijn (eeuwigdurend);
2. korte termijn (begrotingshorizon).

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar is, moet er een kapitaalstorting plaatsvinden om er voor te zorgen dat het vermogen over de totale looptijd toereikend is om de onderhoudskosten te dekken. Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Het Friese Pad) is de provincie risicodragers voor dergelijke tekorten. Wij gaan er van uit dat over de lange termijn, namelijk een eeuwigdurende beleggingshorizon, het benodigde gemiddelde rendement van 4,4% haalbaar is.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. De rendementsinkomsten zijn dan ontoereikend om de jaarlijkse nazorgkosten en/of de benodigde aangroei van de voorziening te dekken. Gezien de huidige kapitaalmarkten en de restricties aan het beleggingsprofiel van het fonds bestaat het risico dat het doelrendement niet kan worden gerealiseerd waardoor de provincie het eigen vermogen van het Friese Pad dient aan te vullen. Voor het kwantificeren van dit risico wordt voor de jaren 2018-2021 uitgegaan van een rendement van gemiddeld 2,0%. Dit komt neer op een financiële impact van € 1,2 mln. waarvan de kans van optreden op 50% is geschat.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
50%	Incidenteel	€ 1,2 mln.	€ 0,6 mln.

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een deskundig vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt binnen de (wettelijke) kaders, die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico, gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

6. Informatievoorziening

De komende jaren komt een groot aantal ontwikkelingen op de provincie af. Dit betreft onder andere digitalisering van de dienstverlening, basisregistraties, informatiehuizen in het kader van de omgevingswet, open overheid en privacywetgeving. Gezien deze externe ontwikkelingen moet in de huidige digitale infrastructuur verder worden geïnvesteerd om de basis beter op orde te krijgen. Ook zijn er intern de nodige aandachtspunten op IT-gebied, waaronder wensen/behoefte van afdelingen, noodzakelijke rationalisatie van het systeemlandschap, informatieveiligheid en privacy en een nieuwe visie en strategie op het gebied van IT-sourcing. Deze ontwikkelingen vragen daarom het nodige van de organisatie. Kwetsbare punten hierbij zijn capaciteit en kennis binnen de organisatie. Om een samenhangende infrastructuur/applicatielandschap te creëren is kunde en kennis op het gebied van informatie-architectuur nodig. Het niet tijdig en/of volledig reageren op ontwikkelingen zal leiden tot een gebrekkige IT bij alle afdelingen met alle risico's van dien zoals niet transparante dienstverlening, onjuiste data of inbreuk in systemen. Naast juridische claims kan dit leiden tot extra benodigde investeringen in processen en systemen, waarvan de totale impact wordt geschat op € 7,5 mln.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 7,5 mln.	€ 0,8 mln.

Beheersmaatregelen

Door middel van het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) wordt de basis op orde gebracht en ingespeeld op de hiervoor genoemde interne en externe ontwikkelingen. Met het programma MAB wordt de basis gelegd voor het verbeteren en toekomst vast maken van de informatievoorziening van de provincie. Het 1^e plateau is uitgevoerd in de periode mei 2016 - maart 2017. Het 2^e plateau van het programma MAB (april 2017 - december 2017) wordt medio februari 2018 afgesloten en heeft de nodige inzichten en resultaten opgeleverd. Het plan voor plateau 3 (februari 2018 - december 2018) is op 24 januari 2018 door Provinciale Staten vastgesteld. In dit plateau ligt de nadruk op het opleveren en in gebruik nemen van nieuwe ICT-systemen. Gezien de veelheid aan ontwikkelingen is in juli 2016 besloten om de IT-activiteiten te bundelen en onder professionele sturing te brengen van een nieuwe afdeling Informatievoorziening (IV). Op basis van adviezen uit begin 2017 is een inrichtingsplan voor de afdeling vastgesteld door de directie en zijn medewerkers benoemd op de nieuwe posities. Sinds april 2017 werkt de afdeling in de nieuwe opzet. In de loop van 2017 zijn voor vrijwel alle vacante (door externe inhuurkrachten bezette) posities eigen medewerkers geworven. Met deze (vaste) bezetting van de afdeling IV is een goede "landingsbaan" voor borging van de resultaten van het programma MAB gecreëerd.

7. Aanleg Hogering / grote infrastructurele projecten

De provincie voert een aantal grote infrastructurele projecten uit de komende jaren. Vanwege de omvang van enkele grote projecten en programma's (> € 20 mln.) zijn hier substantiële financiële risico's aan verbonden. De financiële risico's van de reguliere projecten en de grote projecten tot € 20 mln. kunnen binnen het budget van het p-MIRT opgevangen worden, maar de financiële risico's van de grootste projecten en programma's niet. Indien deze financiële risico's bij de grote projecten en programma's optreden, bestaat de kans dat het beschikbare p-MIRT-budget fors wordt overschreden en de uitvoer van andere p-MIRT projecten in gevaar komt. Daarom worden de risico's van de projecten en programma's boven de € 20 mln. opgenomen in de weerstandsparagraaf. Voor project Hogering is dat reeds gedaan, maar voor de resterende grote projecten > 20 mln. nog niet. In de Begroting 2019 zal het bedrag van deze risico's volgens nieuwe rekenmethodieken worden bepaald, overeenkomstig het recent geactualiseerde risicomanagementbeleid. Dit zal dan niet alleen voor het project Hogering plaatsvinden, maar voor alle Infrastructurele projecten en programma's boven de € 20 mln. (dus ook voor de N307 Roggebot-Kampen, het programma Infrastructuur luchthaven en het programma Bruggen en sluisen).

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 7,5 mln.	€ 0,8 mln.

Beheersmaatregelen

Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten. Daarnaast worden de projecten risico gestuurd gemanaged en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

8. OMALA

OMALA N.V. is een verbonden partij van provincie Flevoland. De handelsnaam is Lelystad Airport Businesspark (LAB). Wij hebben twee financiële belangen, namelijk het verstrekte aandelenkapitaal en verstrekte leningen voor de financiering van het werkkapitaal. De ontwikkeling van LAB is in het verleden vertraagd door de latere besluitvorming omtrent het luchthavenbesluit en door de landelijke economische situatie. De ontwikkeling betreft zowel de verwerving als de ontwikkeling en verkoop van gronden.

Wij onderkennen het risico dat er door de vertragingen een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit risico bestaat uit twee onderdelen, namelijk:

- de verkoop van de gronden wordt niet, later of tegen een lagere prijs gerealiseerd,
- de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd.

Wanneer het risico zich voordoet kan het gevolg daarvan zijn dat de waardering van het door de provincie verstrekte kapitaal en de leningen naar beneden bijgesteld moet worden vanwege incurantheid of lagere marktwaarde.

De kans is geschat op basis van een aantal recente ontwikkelingen. Door de verkoop van een grote hoeveelheid grond aan een groot internationaal modeconcern is de achterstand in de grondexploitatie voor een groot deel ingehaald. De samenwerking met Schiphol Real Estate (SRE) in de ontwikkeling van het gebied is bekrachtigd door een getekende overeenkomst. Dit betekent dat de realisatiekans van de kavel Flight District (tegenover de terminal) ook verder is toegenomen. Het risicobedrag was in de Programmabegroting 2018 hier reeds op aangepast.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 4,9 mln.	€ 0,5 mln.

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken zijn de volgende beheersingsmaatregelen ingesteld:

- de bedrijventerreinen rond Amsterdam Lelystad Airport hebben de status 'bijzonder terrein' gekregen, waardoor er ruimere mogelijkheden zijn voor ontwikkeling;
- er zijn concrete beheersingsafspraken gemaakt tussen de betrokken aandeelhouders. Zo moeten alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders;
- de kosten in de grondexploitatie zijn versoberd, onder andere voor het onderdeel bedrijfsvoering;
- de grondexploitatie wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd en vervolgens door de bestuurders en aandeelhouders geëvalueerd;
- voor het verstrekken van leningen is een plafond overeengekomen;
- per kwartaal wordt er door OMALA gerapporteerd aan de aandeelhouders over de voortgang en de financiële positie. Deze rapportages worden zowel ambtelijk als bestuurlijk geëvalueerd en besproken;
- SRE heeft een aandeel overgenomen in Flight District, wat leidt tot risicobeperking voor de provincie.

9. Privacy Persoonsgegevens

Met ingang van 25 mei 2018 zal op alle organisaties die persoonsgegevens beheren de AVG (Algemene Verordening Gegevensbescherming) van kracht zijn. Dit betreft Europese wetgeving waar alle organisaties aan moeten voldoen op straffe van een boete.

Er bestaat een risico dat de organisatie (nog) niet kan voldoen aan de AVG. Het risico betreft de kans op ongeoorloofd gebruik van persoonsgegevens met als gevolg financiële schades (waaronder boetes), waarvan de impact is geschat op € 5,0 mln. Deze gevolgschade is ingeschat op basis van de aard van de processen van de provincie. We zijn een project gestart om de organisatie/processen tijdig op deze wet aan te passen en daarmee het risico op boetes te verlagen en eventuele gevolgschade te beperken.

Kans	Incidenteel / structureel	Financiële impact	Risicobedrag
10%	Incidenteel	€ 5,0 mln.	€ 0,5 mln.

Beheersmaatregelen

- inrichten organisatie op basis van de voorgeschreven stappen om compliant te zijn met de AVG;
- organisatiebewustzijn bevorderen met betrekking tot de omgang met persoonsgegevens.

2.6 Niet financiële risico's

Naast de hiervoor beschreven financiële risico's zijn er ook bestuurlijk relevante niet-financiële risico's te identificeren. Bij het opstellen van de begroting 2019 zullen deze opnieuw worden geïnventariseerd.

Beheer Grote Grazers/dierenwelzijn/initiatiefvoorstel Oostvaardersplassen

In de Oostvaardersplassen leven onder andere grote grazers (heckrunderen, konikpaarden en edelherten). Staatsbosbeheer is als eigenaar van het gebied Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer van de grote grazers. Gedeputeerde Staten zijn - met inachtneming van de toepasselijke regelgeving - verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn en zien toe op de uitvoering van het beheer van de grote grazers door Staatsbosbeheer. In bepaalde omstandigheden, zoals een strenge winter, kunnen genomen besluiten en maatregelen als impopulair worden ervaren. Het risico bestaat dat bij onvolledige, onduidelijke of niet tijdige communicatie de 'impopulaire' maatregelen leiden tot imagoschade van het gebied, Staatsbosbeheer en de provincie.

Kans	Impact
10%	Zeer groot, imago

Beheersmaatregelen

De provincie Flevoland neemt dit uiterst serieus en zorgt ervoor dat de communicatie bij maatregelen helder, tijdig en juist is. Er wordt gewerkt aan de uitvoering van het Initiatiefvoorstel Richtinggevende uitspraken Beleidskader beheer Oostvaardersplassen, waar het dierenwelzijn onderdeel van uitmaakt.

2.7 Financiële kengetallen BBV

Voor de financiële kengetallen en een toelichting daarop wordt verwezen naar paragraaf 1.3 Financiële kengetallen van onderdeel IV Jaarrekening.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

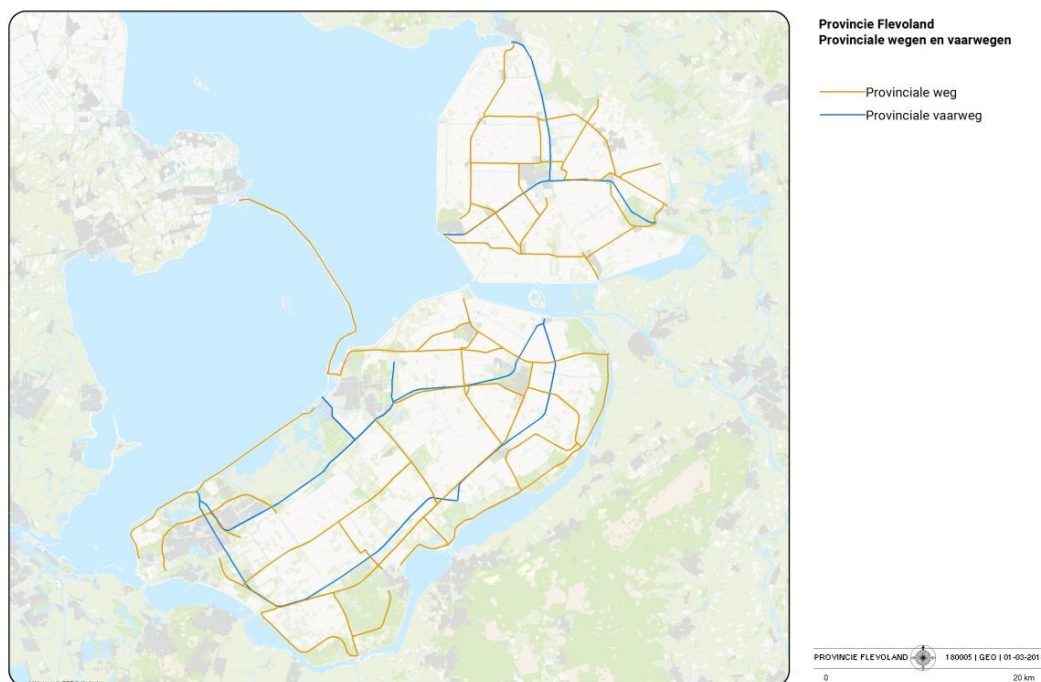
3.1 Algemeen

De provincie is verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. De wegen hebben als primaire functie het regionale verkeer tussen de dorpen en steden af te wikkelen; een kerntaak van de provincie. De bermen bepalen mede het landschappelijk karakter van de provincie.

De vaarwegen betreffen de vaarwegbak, de oeverbeschoeiing, de afmeervoorzieningen (steigers) en de oevers langs vaarten (talud, plasberm en natuurvriendelijke oevers). In tabel 3.1 is opgenomen wat het provinciale areaal onder andere omvat.

Tabel 3.1: provinciaal areaal

Wegen	Weg	618 km
	Fietspad	371 km
	Rotondes	68 stuks
	Bruggen (civiele kunstwerken)	113 stuks
	Duikers (civiele kunstwerken)	95 stuks
	Verkeerslicht locaties	38 stuks
	Lichtmasten	2.218 stuks
Water	Vaarweg	169 km
	Beweegbare bruggen	10 stuks ¹²
	Sluizen	11 stuks
	Passantensteigers	29 stuks
	Oeverconstructies	328 km
	Natuurvriendelijke oevers	n.t.b.
Groen	Bermen, vlak en talud	1.140 hectare
	Bos en sierbeplanting	113 hectare
	Overige gronden	108 hectare
	Bomen	34.415 stuks

¹² Twee beweegbare bruggen van derden zijn bij de provincie in beheer en onderhoud.

De kwaliteit van de provinciale infrastructuur (kapitaalgoederen), bestaande uit het wegennet en het vaarwegennet, wordt gewaarborgd door alle onderdelen op goede wijze in stand te houden. In stand houden is het dagelijks beheer (exploitatie), onderhoud (jaarlijks en niet-jaarlijks) en vervanging. Door een gestructureerde planmatige meerjaren aanpak zetten we de beschikbare middelen zo kostenefficiënt mogelijk in (assetmanagement). Dit wordt mede ondersteund door gebruik te maken van een integraal beheersysteem waarin onder andere schouwresultaten, inspectieresultaten en meldingen als basis dienen om afgewogen keuzes (programmering) te maken.

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

3.2.1 Infrastructuur

Voor alle onderdelen van de provinciale infrastructuur zijn medio 2013 de Strategische Uitvoeringsplannen (SUP's) vastgesteld door het college. De SUP's zijn een middel om keuzes over het niveau van beheer en onderhoud voor de komende jaren inhoudelijk en procesmatig te concretiseren. De SUP's hebben een looptijd van maximaal 5 jaar en beschrijven uniform het onderhoud per thema: het beleid, het areaal, de functies, de keuzemogelijkheden en de kosten. Deze SUP's zijn verwerkt in de Koepelnota Integraal Infra Beheerplan, waarin de kwaliteitsniveaus zijn gerelateerd aan de toekomstige onderzoeksbudgetten. Op 29 januari 2014 hebben Provinciale Staten onderhoudsniveaus vastgesteld op basis van de SUP's.

In totaal zijn zes strategieën (SUP's) opgesteld:

- Weginfrastructuur;
- Kunstwerken;
- Groen langs provinciale wegen;
- Openbare verlichting;
- Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen;
- Vaarwegen.

Binnen de SUP's zijn verschillende onderdelen benoemd. Per onderdeel is een onderhoudsniveau vastgesteld. We maken onderscheid in 3 verschillende niveaus:

- minimumniveau (kostenefficiënt, voldoet aan wat wettelijk is vastgelegd en wordt zodanig uitgevoerd dat schadeclaims worden geminimaliseerd);
- basisniveau (minimumniveau aangevuld met maatregelen die overlast voor gebruikers beperken);
- plusniveau (basisniveau aangevuld met maatregelen die de kwaliteit van de infrastructuur voor de gebruikers verhoogt).

In de programmabegroting wordt jaarlijks weergegeven wat de vastgestelde ambitieniveaus per onderdeel zijn, zoals deze voortvloeien uit de SUP's.

Staat van onderhoud

Als definitie voor achterstallig onderhoud hanteren we: onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet wordt voldaan aan het gestelde kwaliteitsniveau. In 2017 zijn vrijwel alle kwaliteitsniveaus gehaald. Uitzonderingen zijn de kwaliteitsniveaus voor Bomen en Oeverconstructies. Maatregelen om de gestelde kwaliteitsniveaus te bereiken zijn geprogrammeerd in het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).

De provincie Flevoland conformeert zich als weg- en vaarwegbeheerder aan de wettelijke vereisten, maar ook aan het voorkomen van claims en onveilige situaties. Dit gebeurt enerzijds door regelmatige controle van het provinciale areaal door de provinciale toezichthouders op allerlei aspecten waaronder staat van onderhoud en verkeersveiligheid. Mocht een verkeersonveilige situatie zich voordoen dan kan en wordt direct ingegrepen. Tevens worden, door uitvoering te geven aan het MBVI, onder andere verkeersveiligheid bevorderende maatregelen genomen.

Doorlopend onderzoek is nodig om te controleren of het provinciale areaal voldoet aan de met Provinciale Staten afgesproken kwaliteitsniveaus per thema. Gedurende 2017 zijn Provinciale Staten geïnformeerd over

de voortgang van het MBVI. Dit is gebeurd bij de begroting en jaarrekening op basis van de vastgestelde prestatie-indicatoren:

- *veerkeersveiligheid* (percentage van de provinciale wegen welke zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen en percentage van de provinciale wegen welke bij gladheid binnen 4,5 uur zijn gestrooid);
- *kwaliteit wegen* (percentage van de provinciale wegen welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- *kwaliteit kunstwerken* (percentage van de provinciale kunstwerken welke ten minste het onderhoudsniveau basis heeft);
- *kwaliteit oeverconstructies* (percentage van de provinciale oeverconstructies welke ten minste het onderhoudsniveau minimum heeft);
- *doorstroming vaarwegen* (aantal sluizen waarbij de schuttijd meer dan maximaal 1,25 keer de normschuttijd (in minuten) bedraagt).

Alle indicatoren zijn terug te vinden in Programma 6 Mobiliteit.

3.2.2 Provinciehuis en vestigingen

In 2013 is door Provinciale Staten het Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis (MJOP) voor de periode 2014 tot en met 2017 vastgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw, en de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een 3-tal zaken geïnventariseerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen. Het MJOP 2013-2017 is na dit boekjaar afgerond. In 2017 hebben Provinciale Staten het MJOP voor de periode 2018 tot en met 2021 vastgesteld.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging van verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt plaats variërend tussen 5 en 20 jaar, afhankelijk van de voorgeschreven vervangingstermijn. De normering die het Rijk hanteert voor dit type gebouwen is hierbij de leidraad.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook gezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de Financiële verordening provincie Flevoland. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en keuken.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd.

Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis, maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

Bij de Perspectiefnota 2017-2021 is met betrekking tot het onderhoud van de vestigingen in Zeewolde, Dronten en Emmeloord een planmatige aanpak naar analogie van het Provinciehuis vastgesteld. Bij besluitvorming zijn eenmalig middelen aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen toegevoegd. Daarnaast wordt jaarlijks een bedrag in deze voorziening gestort.

3.2.3 Voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum

De provincie heeft per 1 juli 2017 een deel van het vastgoed van het Nieuw Land Erfgoedcentrum overgenomen van de Gemeenschappelijke Regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land. Om de conditie van dit vastgoed te waarborgen is een voorziening gevormd voor het uitvoeren van het niet-jaarlijks onderhoud (voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE). Deze is bij de overname van het vastgoed gevoed met € 0,60 mln., welke over is gekomen uit de hiervoor bestemde voorziening bij de latende partij. Daarnaast wordt jaarlijks € 0,18 mln. in deze voorziening gestort. Ook voor dit pand geldt dat er sprake is van een 3-tal typen uitgaven: naast het meerjaren ofwel niet-jaarlijks onderhoud wordt er onderscheid gemaakt tussen het reguliere jaarlijks onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

3.3 Middelen

In onderstaande tabellen is weergegeven welke kosten gerealiseerd zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provincie, gebaseerd op de daaraan ten grondslag liggende onderhoudsplannen.

Jaarlijks onderhoud

Het jaarlijks onderhoud is ten laste van de jaarlijks daartoe in de exploitatie opgenomen onderhoudsbudgetten gebracht.

Tabel 3.2: Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Landwegen	5.447	5.571	6.317	6.064	6.064	6.064
Vaarwegen	1.929	2.406	1.644	1.875	1.875	1.875
Provinciehuis	408	408	420	420	420	420
Vestigingen	0	88	101	101	101	101
NLE	0	51	103	103	103	103
Totaal	7.784	8.524	8.585	8.563	8.563	8.563

Bedragen x € 1.000

Niet jaarlijks onderhoud (NJO)

Voor de bekostiging van het niet-jaarlijks onderhoud wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan de onderhoudsvoorzieningen NJO (dotatie). De kosten van het niet jaarlijks onderhoud zijn vervolgens rechtstreeks ten laste van deze voorzieningen gebracht¹³.

Tabel 3.3: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Infrastructuur

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	14.201	16.153	18.007	17.179	11.128	13.312
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	8.843	12.247	11.569	11.711	10.703	7.714
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	6.891	10.393	12.397	17.762	8.519	7.337
Stand per 31/12	16.153	18.007	17.179	11.128	13.312	13.689

Bedragen x € 1.000

Tabel 3.4: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	1.702	1.927	2.104	2.149	1.870	2.173
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	351	316	465	465	465	465
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	126	139	420	744	162	1.000
Stand per 31/12	1.927	2.104	2.149	1.870	2.173	1.638

Bedragen x € 1.000

¹³ Op basis van de geraamde onderhoudskosten is het toegestaan dat een onderhoudsvoorziening maximaal één jaar een negatief saldo heeft. In de praktijk wordt altijd bezien of geplande onderhoudswerkzaamheden daadwerkelijk (op dat moment) nodig zijn.

Tabel 3.5: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud Vestigingen

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	745	247	198	-14
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	0	745	85	85	85	85
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	0	0	583	133	297	23
Stand per 31/12	0	745	247	198	-14	48

Bedragen x € 1.000

Tabel 3.6: Ontwikkeling voorziening Niet jaarlijks onderhoud NLE

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1/1	0	0	764	319	178	9
Dotatie aan voorziening t.l.v. exploitatie	0	783	181	181	181	181
Onderhoudskosten t.l.v. voorziening	0	19	626	322	350	223
Stand per 31/12	0	764	319	178	9	-33

Bedragen x € 1.000

4 Financiering

De Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de ministeriële Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regelgeving vormt de basis voor het door Provinciale Staten vastgestelde Treasurystatuut provincie Flevoland.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. De treasury-activiteiten zijn gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasuryfunctie is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitsplanning voor de periode van 10 jaar.

4.1 Ontwikkelingen

schatkistbankieren en onderling lenen

In 2014 is het schatkistbankieren, het verplicht aanhouden van onze overtollige middelen bij het Rijk, ingevoerd. Het schatkistbankieren brengt lage rendementen met zich mee. In de eerste helft van 2017 was er nog sprake van een oplopende liquiditeitsomvang; in de twee helft van dit jaar liep de omvang terug, mede als gevolg van een aantal grotere investeringsprojecten. Naar verwachting zet deze beweging de komende jaren door. Mede als gevolg hiervan is het onderling lenen (aan andere overheden) voorlopig opgeschort. De bestaande uitgezette leningenportefeuille is dan ook niet verder uitgebreid.

Rentetarieven (voor decentrale overheden bij schatkistbankieren)

Het gehele jaar door bedroeg de vergoeding voor saldi aangehouden in rekeningcourant 0,0%. Bij deposito's met een looptijd tot 7 jaar was de rentevergoeding nihil. Bij deposito's met een looptijd langer dan 7 jaar was er wel sprake van een rentevergoeding. Bij deposito's met een looptijd van 30 jaar schommelde de vergoeding rond de 1,25% (met een bandbreedte tussen 1,10% en 1,35%).

Geld- en Kapitaalmarkt

Zowel voor kort- als langlopende uitzettingen lieten de vergoedingen wederom historisch lage standen zien. De 3-maands Euribor bewoog zich nagenoeg het gehele jaar rond de -0,325%. De 10-jaars lening Nederlandse Staat was volatieler en kende uitschieters van 0,8% aan de bovenkant en 0,3% aan de onderkant. Het gemiddelde niveau over het gehele jaar bedroeg circa 0,5%.

4.2 Performance en uitzettingen

Tabel 4.1: Middelen, opbrengst en rendement (treasury-functie)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017
Middelen op 31 december (x € 1 mln.)	185	109	109	157
Middelen gemiddeld (x € 1 mln.)	164	132	132	173
Opbrengst (x € 1.000)	202	175	175	183
Rendement (%)	0,12%	0,13%	0,13%	0,11%

Onder het begrip Middelen wordt verstaan de gelden die in rekening courant worden aangehouden bij de Schatkist (het schatkistbankieren) en de leningen die zijn verstrekt aan gemeenten (het onderling lenen aan openbare lichamen).

Omvang middelen 2017 (per jaareinde en gemiddeld)

Conform verwachting zien we in 2017 een afname van de middelen, van € 185 mln. eind 2016 naar € 157 mln. eind 2017. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door de grote infrastructurele- en investeringsprojecten.

Omvang opbrengst 2017

Er is in de Programmabegroting 2017 uitgegaan van de opbrengst over de op dat moment reeds verstrekte leningen aan gemeenten. Vanwege de lage tarieven (en de teruglopende liquiditeitsomvang in de tweede helft van 2017) hebben er geen nieuwe uitzettingen plaatsgevonden. Over de middelen die waren ondergebracht bij de schatkist bedroeg de rentevergoeding zoals verwacht 0%.

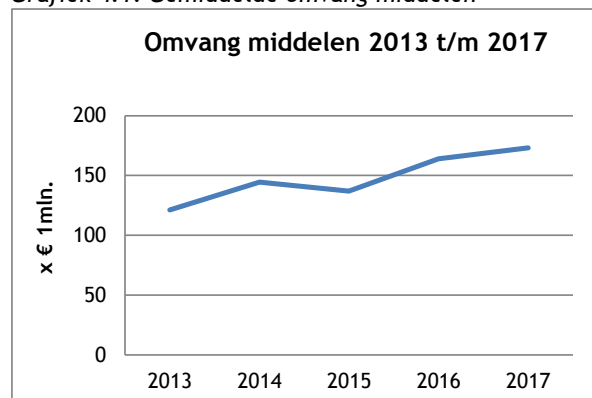
Rendement 2017

Het rendement (%) is licht lager dan het geraamde percentage in de Programmabegroting 2017 (na wijziging). Dit komt doordat het gemiddelde saldo van de middelen hoger was dan begroot en deze middelen volledig bij de schatkist zijn ondergebracht tegen een rentevergoeding van 0,0%. Daardoor is het gemiddeld rendement gedaald.

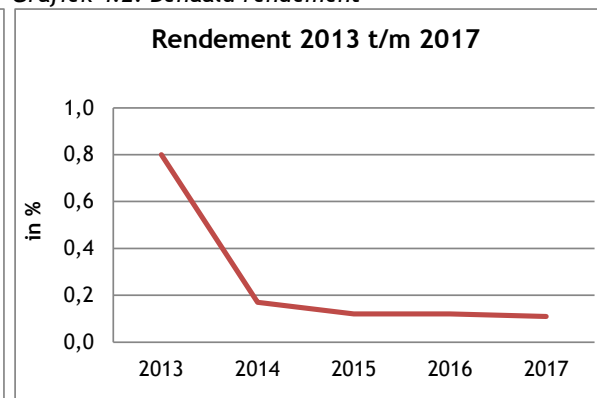
Trend 2013-2017

Over de afgelopen 5 jaren is er sprake van een toegenomen omvang van de middelen, zoals onderstaande grafiek 4.1 aantoont. Deze toename vlakt het laatste jaar af, voornamelijk veroorzaakt door een aantal grotere investeringsprojecten.

Grafiek 4.1: Gemiddelde omvang middelen

Grafiek 4.2: Behaald rendement

Grafiek 4.2 toont het verloop van het behaalde rendement en laat zien dat sinds 2013 het rendement fors daalt en de laatste 4 jaar maar net boven de 0% ligt.

Activiteiten vermogensbeheerder

Het afgelopen jaar waren er weinig contactmomenten met de vermogensbeheerder en zijn er geen nieuwe beleggingen/uitzettingen gedaan. De meerjarige liquiditeitsplanning bood weinig ruimte voor het verstrekken van nieuwe leningen aan openbare lichamen.

In juni 2016 heeft onze vermogensbeheerder (ASR Vermogensbeheer), op verzoek van de provincie, de volgende schattingen afgegeven voor de rente op Onderhandse Leningen Publieke Sector in 2017:

- looptijd 1 jaar: 0,00%
- looptijd 5 jaar/fixe: 0,50%
- looptijd 10 jaar/fixe: 1,00%
- looptijd 10 jaar/lineair: 0,75%

Ultimo 2017 waren de daadwerkelijke tarieven als volgt:

- looptijd 1 jaar: -0,30%
- looptijd 5 jaar/fixe: 0,25%
- looptijd 10 jaar/fixe: 0,95%
- looptijd 10 jaar/lineair: 0,50%

De in 2016 afgegeven verwachting voor 2017 lag gemiddeld genomen zo'n 0,3 procentpunt hoger dan de op dat moment geldende rentetarieven. De vermogensbeheerder verwacht voor 2018 dat de rente gaat stijgen met 0,25% tot 0,50%. Redenen zijn de aantrekkende economie, met een oplopende inflatie, en de afbouw van het obligatie-opkoopprogramma door de Europese Centrale Bank (ECB).

Hieronder is een overzicht opgenomen van de per balansdatum (31 december 2017) verstrekte leningen in het kader van het onderling lenen. Het behaalde rendement over de uitgezette leningen bedroeg in 2017 totaal 0,70% over een gemiddeld uitstaand bedrag van € 26 mln.

Tabel 4.2: Onderling verstrekte leningen aan gemeenten

	Oorspronkelijke hoofdsom (x € 1 mln.)	Oorspronkelijke looptijd (maanden)	Percentage (%)	Einddatum
Gorinchem	8,0	96	1,100	17-07-2022
Heemskerk	7,0	120	0,495	10-03-2025
Veenendaal	11,0	120	0,590	27-05-2025
Meerijstad	5,0	120	0,695	05-01-2026

4.3 Risicobeheer

In het Treasurystatuut worden vier risico's onderkend:

- renterisico: de kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben;
- koersrisico: de garantie dat de hoofdsom in stand blijft gedurende de looptijd van de uitzetting;
- kredietrisico: de kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement;
- liquiditeitsrisico: de kans dat er op korte en/of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.

De renterisiconorm (20% van de vaste schuld per 1 januari) is bedoeld om het renterisico op langlopende schuld te beperken. Aangezien de provincie geen vaste schuld heeft en vooralsnog geen geld voor de lange termijn zal aantrekken, is aan deze norm voldaan.

Er zijn, evenals voorgaande jaren, geen beleggingen gedaan met een koersrisico in zich (aandelen en dergelijke). Koersrisico was dan ook niet aan de orde.

Sinds het invoeren van schatkistbankieren is het kredietrisico voor ons minimaal. Ook bij het onderling lenen is dit risico tot een minimum beperkt.

Er is dit jaar opnieuw gewerkt met een (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de komende 10 jaar. Hierin zijn de uitgaven en inkomsten (vertaald naar geldstromen) zoveel als mogelijk op elkaar afgestemd. Hiermee is het liquiditeitsrisico beheerst en hebben zich geen liquiditeitstekorten voorgedaan.

4.4 Renteschema

Conform voorschriften uit het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) wordt met ingang van 2017 onderstaand renteschema opgenomen. Met dit renteschema wordt inzicht gegeven in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening. Omdat de provincie thans niet over (rentedragende) externe financiering beschikt beperkt dit overzicht zich tot de gerealiseerde rentebaten.

Tabel 4.3: Renteschema 2017

Omschrijving	Bedragen	Bedragen
De externe rentelasten over de korte en lange financiering		0
De externe rentebaten (idem)		-/- 426
Saldo rentelasten en rentebaten		-/- 426
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- 0	
De rente van de projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 0	
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/- 0	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		0
Rente over eigen vermogen		+/- 0
Rente over voorzieningen		+/- 0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		-/- 426
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		-/- 0
Renteresultaat op het taakveld Treasury		-/- 426

Bedragen x € 1.000

Externe rentebaten

Het betreffen hier rentebaten uit leningen verstrekt aan gemeenten (€ 0,18 mln.) en uit leningen verstrekt vanuit de publieke taak (€ 0,24 mln.). De overige voorschreven componenten zijn (vooralsnog) niet van toepassing voor provincie Flevoland.

5 Bedrijfsvoering

Een goede bedrijfsvoering is essentieel voor een adequate uitvoering van de provincietaken. Een goede bedrijfsvoering is niet alleen kwalitatief op orde, maar is ook efficiënt; het legt geen groter beslag op de beschikbare middelen dan strikt noodzakelijk is. De opdracht aan het management is dan ook de kwaliteit en efficiëntie van de bedrijfsvoering te borgen en te optimaliseren. Dat is geen eenmalig project, maar vraagt voortdurende aandacht en inzet.

In deze paragraaf leggen we verantwoording af over wat we in 2017 hebben gedaan om de bedrijfsvoering efficiënter en beter te maken en hoe we daarop hebben gestuurd.

5.1 Sturing en beheersing

Voor de sturing op de kwaliteit en efficiëntie van de bedrijfsvoering beschikken we over een aantal instrumenten.

Doorontwikkeling planning en control cyclus

Het afgelopen jaar is in Provinciale Staten regelmatig over diverse aspecten van de planning en control cyclus (PenC) gesproken. Provinciale Staten hebben de wens uitgesproken over betere sturingsinformatie te willen beschikken. Via een ingestelde intervisiegroep hebben Provinciale Staten inbreng gehad in de voorstellen. Vervolgens hebben we voorstellen aan de commissie Bestuur voorgelegd. De huidige cyclus is het uitgangspunt. Ter verbetering van de sturing en verantwoording is een perspectiefnota op hoofdlijnen geïntroduceerd. Ook is besloten het moment waarop de zomernota wordt aangeboden te wijzigen. Voor een betere budgettering (methoden, raming en planning) en het verbeteren van de sturing en monitoring zijn eveneens voorstellen gedaan aan Provinciale Staten; een traject om te komen tot een verbetering van de indicatoren is in gang gezet.

Interne beheersing

Net als voorgaande jaren besteedt de accountant tijdens zijn controle aandacht aan de interne beheersing. De accountant constateert dat de interne controle waarop hij zich baseert van een blijvend goed niveau is en dat wij continu werken aan verbetering van de interne beheersing. Ook op het gebied van de informatievoorziening en de informatieveiligheid heeft de provincie veel werk verzet en een kwaliteitsslag gemaakt. Onze bekendheid met fiscale aspecten is adequaat. Het beschrijven van (kritische) processen en het uitvoeren van interne controles is een continu proces.

Onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid

Het college onderzoekt op grond van de Provinciewet periodiek de effectiviteit en efficiëntie van het eigen handelen. De onderwerpen voor dergelijke 217a onderzoeken worden door het college gekozen en daarover worden Provinciale Staten geïnformeerd. Ook over de resultaten van deze onderzoeken worden Provinciale Staten geïnformeerd. De afgelopen jaren hebben we onderwerpen op het gebied van samenwerking gekozen. In 2016 en 2017 zijn we samen met de Staten nagegaan hoe de samenwerkingsrelatie tussen Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten kan worden verstevigd. Daarvoor zijn werkgroepen in het leven geroepen. Daarnaast is in 2017 een onderzoek gestart naar een eigentijds financieringsinstrumentarium. Beide onderzoeken worden in het voorjaar 2018 afgerond.

Aanbevelingen Randstedelijke Rekenkamer

Hieronder wordt kort ingegaan op de implementatie van de aanbevelingen die de Randstedelijke Rekenkamer (RRK) in de afgelopen vijf jaren heeft gedaan op de diverse onderwerpen van onderzoek, voor zover deze niet reeds voor 2017 opgevolgd zijn.

Duurzaam inkopen (2012)

De overgenomen aanbevelingen zijn gedeeltelijk uitgewerkt door in de processen en systemen aspecten van duurzaamheid te verwerken. Verder is duurzaamheid uitgewerkt in het geactualiseerde inkoopbeleid (2017); ook vanuit de Staten is het college gevraagd extra aandacht aan duurzaamheid en fair trade te besteden.

IFA (2013)

Met ingang van de jaarrapportage 2014 zijn per project indicatoren opgenomen. De indicatoren en de realisatie maken onderdeel uit van de jaarrapportages. Zo wordt de aanbeveling om tussentijds inzicht te geven in de realisatie opgevolgd. Daarmee zijn de aanbevelingen geïmplementeerd. In verband met het beëindigen van het eerste IFA-programma wordt dit jaar voor het laatst gerapporteerd over de indicatoren.

Geheimhouding (2014)

De overgenomen aanbevelingen passen wij toe. In 2015 hebben de griffie en de organisatie veel aandacht besteed aan het uitwerken van de proceskant van geheimhouding. Vervolgens is consequent gestuurd op het opnemen van de grondslag en argumentatie voor geheimhouding op basis van de Wet openbaarheid bestuur in besluitvormingsnota's en mededelingen. De afgelopen tijd zijn de stukken waar geheimhouding is opgelegd getoetst. En waar dat kan wordt een voorstel met het verzoek tot opheffen van de geheimhouding opgesteld.

Doeltreffendheid TMI regeling (2015)

De laatste jaren zijn diverse onderzoeken gedaan naar de TMI regeling. De conclusies en aanbevelingen uit diverse onderzoeken zijn betrokken bij de uitwerking van het nieuwe Uitvoeringsprogramma Financiering & Support MKB. De aanbevelingen hebben geholpen bij de ontwikkeling van nieuwe instrumenten.

Financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen (2015)

De overgenomen aanbevelingen van de RRK zijn geïmplementeerd.

Informatieveiligheid (2016)

Zoals was toegezegd is aanvullende informatie opgenomen in de paragraaf Bedrijfsvoering van de Programmabegroting 2018 en in deze jaarstukken. Daarnaast zijn de aanbevelingen betrokken bij de diverse verbetertrajecten voor informatievoorziening. De rollen en verantwoordelijkheden en de functiescheiding in de organisatie zijn verder uitgewerkt en worden geïmplementeerd. Ook de aanbeveling aan Gedeputeerde Staten om te zorgen voor de nodige generieke maatregelen en aandacht voor risicoanalyse is opgepakt.

Geluidhinder (2016)

Naar aanleiding van het advies van de Randstedelijke rekenkamer over geluid op provinciale wegen hebben Provinciale Staten in 2016 (proces) afspraken gemaakt over de aanpak van geluidknelpunten. De toename van mobiliteit leidt tot meer geluidknelpunten. Bij de uitwerking van het Actieplan Geluid 2018-2023 wordt de aanpak van de geluidknelpunten in commissieverband besproken. Er zijn extra middelen opgenomen in de Begroting 2018 ter uitvoering van dit actieplan.

Stiltegebieden (2016)

De aanbevelingen beogen de agendering van het onderwerp. Intussen is over de toepassing van de Wet geluidhinder doorgesproken. Daarbij is de bestaande beleidslijn gecontinueerd. Bij de (beleidsneutrale) omzetting van het vigerende beleid komt dit onderwerp terug.

Sturing BRZO (2016)

De overgenomen aanbevelingen hebben wij opgepakt. De aanbevelingen over de kwaliteitsverordening VTH (Vergunningverlening, toezicht en handhaving) en over het ondermandaat zijn afgerond.

Natuurcompensatie (2017)

Het complexe beleidsveld rond natuurcompensatie is in kaart gebracht en inzichtelijk gemaakt. De provincie Flevoland heeft gekozen voor een beperkte regierol. Op basis van de aanbevelingen zijn we overgegaan tot het inzichtelijk maken van de (kwaliteit van de) natuurcompensatie en de geboekte resultaten.

Beheer wegen en kunstwerken (2017)

Uit dit vervolgonderzoek blijkt dat Flevoland een grote ontwikkeling op dit gebied heeft doorgemaakt ten opzichte van het eerste onderzoek (2009). Er is een integraal beheerssysteem op basis waarvan de programmering sterk is verbeterd. Aan de aanbevelingen wordt gewerkt en deze worden betrokken bij de herziening van de Strategische uitvoeringsplannen (2019).

Samenwerking

Flevoland heeft met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht initiatieven ontwikkeld voor samenwerking in de bedrijfsvoering. Deze samenwerking heeft concrete resultaten opgeleverd zoals gezamenlijke activiteiten op het gebied van management development, werving van personeel en fiscaliteit. Daarmee is de samenwerking in de bestaande bedrijfsvoering verankerd. Voor de initiatiefnemers is dit aanleiding geweest om de voor dit doel gecreëerde projectstructuur te beëindigen en de P4-samenwerking in de reguliere bedrijfsvoering verder vorm te laten krijgen.

Integriteit

Ambtelijke integriteit

Kwetsbare functies

Om de integriteitsrisico's bij kwetsbare functies te beperken heeft de provincie een aanvullende beheersmaatregel getroffen. Personen die voor een aanstelling op een kwetsbare functie in aanmerking komen, dienen een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) te overleggen. Het overleggen van een VOG is een vereiste voor zowel vaste medewerkers als inhuurmedewerkers die een kwetsbare functie vervullen. Bij het niet voldoen aan deze vereiste kan de provincie iemand afwijzen voor de betreffende functie.

Integriteitsbeleidsplan

Vertrekpunt voor het uitvoeren en monitoren van het integriteitsbeleid zijn de visie en de doelstellingen op het gebied van integriteit. De provincie kent diverse regelingen, maatregelen en instrumenten die zijn gericht op het bevorderen en bewaken van de ambtelijke integriteit. Om die verschillende beleidsonderdelen op een samenhangende en overzichtelijke manier bij elkaar te brengen is een beleidsplan in voorbereiding, waarin ook de activiteiten en maatregelen voor de komende jaren zijn beschreven. De vaststelling van het beleidsplan door Gedeputeerde Staten is begin 2018 voorzien.

Melden van geschenken

Het provinciaal beleid schrijft voor dat relatieschenken met een waarde van € 50 of meer gemeld dienen te worden. In 2017 zijn 52 relatiegeschenken aangemeld bij de provinciesecretaris.

Melding vermoeden van misstanden

In 2017 zijn geen meldingen van vermoedens van misstanden gedaan bij de provinciesecretaris of bij de externe vertrouwenspersoon Integriteit.

Ambtseed

Vaste medewerkers dienen bij indiensttreding de ambtseed of -belofte af te leggen. In 2017 hebben 60 nieuwe medewerkers de ambtseed of -belofte afgelegd.

Bestuurlijke integriteit

De wettelijke verantwoordelijkheid voor de bestuurlijke integriteit berust bij de commissaris van de Koning. Het college van Gedeputeerde Staten heeft een tweedaagse gehouden die in het teken stond van integriteit en bestuurlijke veiligheid. In 2017 zijn geen meldingen gedaan van een vermoeden van integriteitsschendingen door leden van Gedeputeerde Staten.

5.2 Onderdelen bedrijfsvoering

HRM

Formatie

De provincie hanteert als uitgangspunt dat de organisatie compact, flexibel en efficiënt is. Dat houdt in dat de vaste formatie is afgestemd op de reguliere taken; vast werk door vaste medewerkers, en flexibiliteit wordt versterkt door de inzet van een flexibele schil van externe inhuur. Zoals voor de gehele bedrijfsvoering geldt, is efficiëntie daarbij een wezenlijk uitgangspunt. De formatie is gedimensioneerd op minimale omvang; kwalitatief hoogwaardig en kwantitatief op minimaal niveau. Bij langdurige ziekte, tijdelijke pieken in de werkdruk of bij de behoefte aan specifieke expertise die niet binnen de formatie beschikbaar is, wordt tijdelijk extra capaciteit ingehuurd.

Maar externe inhuur is duurder dan vaste medewerkers. Als er daarom langdurig behoefte is aan eenzelfde soort expertise, kan het efficiënter zijn om deze in de vaste formatie op te nemen. Daarom evalueert de directie op basis van de inhuurgegevens periodiek in samenspraak met het management of bijstelling van de verhouding tussen vaste en flexibele formatie opportuun is.

Eind 2017 is een analyse van de inhuurpatronen gemaakt. Daaruit bleek dat voor ondersteunende taken vooral wordt ingehuurd ter waarneming van zieke medewerkers en openstaande vacatures. De inhuur voor de uitvoering van gebiedsprogramma's bestaat vooral uit expertise op specifieke deelgebieden die in de vaste formatie ontbreekt. Bijna de helft van de totale inhuur in 2017 hield verband met tijdelijke pieken in de werkdruk. Dit had vooral betrekking op de beleidsvorming (waaronder de Omgevingsvisie) en de uitvoering van Infrastructurele projecten, samen goed voor 60% van de totale inhuur in 2017. Voor deze activiteiten is geconcludeerd dat een uitbreiding van de vaste formatie efficiënter zou zijn. Verder bleek uit de inhuuranalyse dat bijna tweederde deel van de inhuur betrekking had op concrete projecten en ook uit door Provinciale Staten vastgestelde programma- of projectbudgetten is gedekt. Het resterende deel werd gedekt uit personele budgetten (post tijdelijk personeel). Deze uit de personele budgetten gedekte inhuur bedroeg 10,3% van de totale salarissom.

Participatiewet

In 2017 zijn drie nieuwe participatiekandidaten aan de slag gegaan bij de provincie. Met een totaal aantal van acht participatiemedewerkers, van wie twee inmiddels in vaste dienst, heeft Flevoland in totaal 7,6 fte door participatiemedewerkers bezet. Dat is meer dan de taakstelling van 5 fte die met het IPO in het kader van de banenafpraak is overeengekomen.

Inmiddels is de banenafpraak minder relevant. Omdat de sector overheid achterblijft in het realiseren van de banenafspraken, heeft de regering de zogeheten Quotumwet ingesteld. Deze wet voert een quotumpercentage in, dat het verplichte aantal arbeidsplaatsen voor participatiemedewerkers relateert aan het totaal aantal verloonde uren, en kent (op termijn) een boetebepaling. Voor Flevoland betekent dat een verplichting van 10 fte aan participatiemedewerkers per 31 december 2018.

Automatisering en informatievoorziening

De constatering dat er fundamentele aanpassingen en investeringen in de kwaliteit van de informatievoorziening nodig zijn om onze taken als overheid ook in de toekomst adequaat te kunnen blijven vervullen, was in 2015 de aanleiding tot het instellen van een speciaal programma; de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB). Ook in 2017 zijn de nodige verbeteringen doorgevoerd op het gebied van informatievoorziening en ICT, zowel bij de afdeling Informatievoorziening (IV) als via de MAB. Daarbij was er bijzondere aandacht voor de onderwerpen informatieveiligheid en privacy.

Afdeling IV

Voor een toekomstbestendige informatievoorziening is een robuuste afdeling nodig die gestructureerd werkt aan verbeteringen. Daarom is de -in 2016 opgerichte- afdeling Informatievoorziening (IV) opnieuw vormgegeven. In de loop van 2017 zijn vrijwel alle posities binnen deze nieuwe afdeling ingevuld. Daarmee is de afdeling op volle sterkte om de uitdagingen voor de komende jaren aan te kunnen. In 2017 zijn we gestart met de realisatie van de vastgestelde strategie voor de selectie van toeleveranciers voor de ICT. Hierdoor wordt de ICT van de provincie beheersbaarder en flexibeler door (meer) gebruik te maken van 'cloud'-diensten. Inmiddels worden de eerste applicaties 'as a service' afgenomen; in 2018 volgen niet alleen andere applicaties, maar ook de ICT-platforms.

Programma MAB

Een belangrijk deel van de projecten waaraan IV werkt is gebundeld in het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB), waarvoor Provinciale Staten een specifiek programmabudget ter beschikking stelden. De uitvoering van dit programma, met ruim 30 onderzoeken en projecten, is in 2016 (met 'plateau 1') gestart en in 2017 voortgezet (met 'plateau 2'). In 2017 werden binnen de MAB onder andere de volgende resultaten behaald:

1. Voorbereiding van de upgrade en herinrichting van het documentair informatiesysteem eDocs. Dit grootste IT-project uit het programma is randvoorwaardelijk voor het uitvoeren van een aantal andere grote software-migraties en wordt in het voorjaar van 2018 afgerond. Met deze mijlpaal is de continuïteit van dit voor de provincie belangrijke systeem geborgd.

2. Selectie van een platform voor het ontvangen van e-facturen. Met dit platform is de provincie in staat om digitale facturen (e-facturen) te ontvangen en verwerken. In 2018 wordt deze oplossing gekoppeld aan het financiële systeem van de provincie, zodat e-facturen automatisch kunnen worden ingelezen.
3. Selectie van een oplossing voor e-formulieren. De provincie wil haar diensten en producten in de nabije toekomst zoveel mogelijk digitaal aanbieden. Daarvoor is eind 2017 een 'formulierenserver' aangeschaft. Met behulp van deze formulierenserver worden in 2018 de eerste digitale e-formulieren op de website van de provincie beschikbaar gesteld. Burgers en bedrijven kunnen daardoor digitaal diensten en producten aanvragen en afhandelen. Daarmee zijn belangrijke stappen gezet op het speerpunt 'digitaal zaken doen'.
4. Digitale ondersteuning Omgevingsvisie. Er is een website ontwikkeld die het proces van de totstandkoming van de nieuwe Omgevingsvisie faciliteert.
5. Open data in project 'Flevoland slimmer!'. Samen met het Waterschap Zuiderzeeland en de gemeenten Lelystad en Almere werkte de provincie twee concrete cases uit op het gebied van open data, die begin 2018 worden gerealiseerd.

De implementatie van de nieuwe Omgevingswet is uitgesteld (tot 1-1-2021), waardoor ook de ontwikkeling van het digitale stelsel is vertraagd en op dit gebied dus minder kon worden gedaan dan voorzien. Eind 2017 zijn de voorbereidingen getroffen voor plateau 3 van de MAB. Op 24 januari 2018 stelden Provinciale Staten het programmaplan voor dit plateau vast. Daarmee kan de verbetering van de informatievoorziening ook in 2018 verder worden vormgegeven.

Informatieveiligheid

Provincies zijn voor de uitvoering van hun taken steeds afhankelijker van informatiesystemen en informatiestromen. De veiligheid van informatie neemt dan ook een steeds belangrijkere positie in. Informatieveiligheid houdt in dat informatie alleen door de juiste personen is te zien en te gebruiken. Ook dient informatie volledig, juist, actueel en op het juiste moment toegankelijk te zijn. Sinds de ondertekening van het Convenant Interprovinciale Regulering Informatieveiligheid eind 2014 werkt de provincie gericht aan het waarborgen van de informatieveiligheid. Deze lijn is in 2017 krachtig doorgezet. Voor de meest relevante en risicovolle applicaties werden zogenaamde 'afhankelijkheids- en kwetsbaarheidsanalyses' uitgevoerd en -waar nodig- verbetermaatregelen vastgesteld en getroffen. Er is (opnieuw) geïnvesteerd in bewustwording bij de afdelingen en medewerkers. Voor het ICT-netwerk werd een tweede penetratietest uitgevoerd. Ook werd het eerder opgestelde plan voor bedrijfscontinuïteit verder verbeterd en afgestemd met het management. De beoogde uitwijkvoorziening kon nog niet worden gerealiseerd; dit is een belangrijk speerpunt voor (voorjaar) 2018. In 2017 is ook een advies en plan van aanpak uitgewerkt voor het verbeteren van het beheer van de toegangsrechten tot applicaties en systemen ('identity & accesmanagement'). Voor de bewaking van de voortgang van alle verbeteracties is in 2017 een 'Governance, Risk en Compliance' tool ingevoerd. Daarnaast zijn er interprovinciaal afspraken gemaakt dat alle provincies volgens de erkende norm ISO27001 gaan werken en zich gaan voorbereiden op certificering.

Privacy

In mei 2018 wordt de Algemene Verordening Gegevensbescherming van kracht. Deze regelgeving geeft burgers een sterkere positie voor wat betreft het gebruik van (zijn) persoonsgegevens. De impact hiervan op organisaties is groot. De provincie bereidt zich hierop voor met een project dat onderdeel uitmaakt van de MAB, met ondersteuning door een externe privacy-expert. In dit kader is het privacybeleid uitgewerkt en vastgesteld, zijn nieuwe procedures uitgewerkt (waaronder het melden van datalekken), de applicaties met persoonsgegevens geanalyseerd, bewerkingsovereenkomsten afgesloten met externe partijen die persoonsgegevens verwerken voor de provincie, de vereiste rollen in de organisatie uitgewerkt (waaronder die van de verplicht gestelde 'functionaris gegevensbescherming') en worden managers en medewerkers geïnformeerd en betrokken op basis van een hiervoor opgesteld communicatieplan. Deze werkzaamheden worden in 2018 voortgezet, zodat de provincie de conform de richtlijnen van de Autoriteit Persoonsgegevens essentiële stappen heeft gezet, en gereed is als de Algemene Verordening Gegevensbescherming op 25 mei 2018 in werking treedt.

Inkoop en aanbesteding

In 2017 hebben we ons inkoop- en aanbestedingsbeleid geactualiseerd. De nieuwe aanbestedingen dragen, daar waar mogelijk, bij aan de toename van hernieuwbare energieproductie, de vermindering van energieverbruik en milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) rechtspersonen waarin we een bestuurlijk én een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

De indeling van de verbonden partijen wordt in lijn met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de notitie Verbonden partijen in vijf categorieën gesplitst. Dit zijn de categorieën: gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, overige verbonden partijen en de organisaties met een maatschappelijk belang.

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Kadernota verbonden partijen 2015 die op 28 oktober 2015 is vastgesteld. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen en beschrijft ook de positie van Provinciale Staten in relatie tot de verbonden partijen.

Volgens de definities is stichting DE-on formeel geen verbonden partij, echter wordt deze wel opgenomen om Provinciale Staten te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert. Dit vraagt ook de nodige ambtelijke inzet en kwaliteit.

Lijst van verbonden partijen

Vennootschappen en coöperaties	Gemeenschappelijke regelingen (GR)
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek
OMALA N.V.	Het Flevolands Archief
Airport Garden City C.V.	Stichtingen en verenigingen
N.V. Afvalzorg Holding	Interprovinciaal Overleg (IPO)
Vitens N.V.	Overige verbonden partij(en)
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
Alliander N.V.	Organisatie(s) met een maatschappelijk belang
	Stichting DE-on

Wijzigingen in de lijst van verbonden partijen

Er zijn geen wijzigingen in de lijst van verbonden partijen ten opzichte van de Programmabegroting 2018.

6.2 Overzicht verbonden partijen

6.2.1 Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.

Naam verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.omfl.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J.N.J. Appelman	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	100%	100%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	112,5	112,5
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	11.670	n.n.b.
Omvang vreemd vermogen	750	n.n.b.
	2016	2017
Financieel resultaat	-55	n.n.b.
Dividend	0	0

**Het eigen vermogen en het resultaat zijn sterk afhankelijk van de ontwikkelingen bij de onderliggende fondsen. Hier zijn geen tussentijdse cijfers van bekend. Op basis hiervan is geen accurate inschatting te maken van omvang van het eigen vermogen, vreemd vermogen en het financieel resultaat ultimo 2017.*

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) is door de provincie opgericht en voert op economisch, recreatief toeristisch en sportief vlak activiteiten uit voor de provincie. De provincie is enig aandeelhouder van de OMFL. Daarnaast is de OMFL aandeelhouder in diverse Flevolandse fondsen, zoals het MKB-fonds en het Technofonds. Met deze fondsen worden Flevolandse bedrijven ondersteund.

Risico's

Een groot deel van het eigen vermogen van de OMFL is belegd in fondsen. Vanuit deze fondsen wordt het Flevolandse MKB ondersteund via aandelen of leningen. Er bestaat het risico dat de bedrijven, waarin wordt geparticipeerd, niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen of failliet gaan.

Beheersmaatregelen

- Vanuit de fondsen worden bedrijven zorgvuldig geselecteerd om de risico's te beperken.
- Vanuit de aandeelhoudersrol houdt de directeur van de OMFL toezicht op de fondsen-BV's.
- De provincie houdt vanuit de aandeelhoudersrol toezicht op de OMFL en daarmee indirect op de fondsen.

6.2.2 OMALA N.V.

Naam verbonden partij	OMALA N.V.
Vestigingsplaats	Lelystad
Juridische vorm	N.V.
Website	www.omala.nl
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman

	31-12-2016	31-12-2017
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	33,33%	33,33%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	25	25
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	225	233
Omvang vreemd vermogen	89	163
	2016	2017
Financieel resultaat	7	7
Dividend	0	0

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

OMALA N.V. is de enig beherend vennoot van Ontwikkeling Maatschappij Airport Garden City (AGC). Vanaf 2016 handelen OMALA N.V. en AGC C.V. onder de handelsnaam Lelystad Airport Businesspark (LAB). Omdat het luchthavenbesluit is genomen kan Amsterdam Lelystad Airport zich ontwikkelen tot luchthaven voor low cost carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De aanleg van provinciale infrastructuur en de aansluiting van een halve afslag op de A6 versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA-gebied.

Risico's en beheersmaatregelen

Deze deelneming is nauw verbonden met Airport Garden City C.V. (6.2.3). Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing.

Wij onderkennen een risico dat door eventuele vertraging in de uitgifte van grond een negatief resultaat kan ontstaan in de grondexploitatie van de ontwikkelingsmaatschappij. Dit is een algemeen risico, verbonden aan de aard van de activiteiten van OMALA. Het risico bestaat uit twee onderdelen, namelijk:

- de verkoop van de gronden wordt niet of later gerealiseerd, en
- de kosten voor de ontwikkeling blijken hoger dan geraamd.

In 2017 is een omvangrijk deel van de gronden reeds verkocht en is een versnelling ingezet van de ontwikkelingswerkzaamheden. Mede daardoor schatten wij de mogelijke financiële impact van het risico voor de provincie laag in. Zie voor een verdere toelichting op het risico en de beheersmaatregelen de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

6.2.3 Airport Garden City C.V.

Naam verbonden partij	Airport Garden City C.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	C.V.	
Website	www.omala.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Amsterdam Lelystad Airport	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman	
	31-12-2016	31-12-2017
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	33,33%	33,33%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	5.220	6.153
Omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Omvang vreemd vermogen	18.433	31.864
	2016	2017
Financieel resultaat	0	0
Dividend	0	0

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. (AGC) is OMALA N.V. Voor AGC zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij OMALA N.V., welke zijn toegelicht onder 6.2.2.

6.2.4 N.V. Afvalzorg Holding

Naam verbonden partij	N.V. Afvalzorg Holding	
Vestigingsplaats	Assendelft	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.afvalzorg.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	10%	10%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	4	4
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	52.517	56.884
Omvang vreemd vermogen	126.928	124.493
	2016	2017
Financieel resultaat	3.897	5.957
Dividend	125	125

*Prognose o.b.v. derde kwartaalrapportage 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven.

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan normaal aandeelhouderschap risico in verband met het zeer beperkte aandeel in het bedrijf. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

6.2.5 Vitens N.V.

Naam verbonden partij	Vitens N.V.	
Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.vitens.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	0,08%	0,08%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	250	250
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	489.100	524.500
Omvang vreemd vermogen	1.249.200	1.198.000
	2016	2017
Financieel resultaat	48.500	46.500
Dividend	17	15

*Prognose o.b.v. Begroting 2018

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.6 N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Naam verbonden partij	N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.bng.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	0,14%	0,14%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	572	572
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	4.486.000	4.953.000
Omvang vreemd vermogen	149.514.000	135.072.000
	2016	2017
Financieel resultaat	369	393
Dividend	77	123

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De bank is door de Rijksoverheid als de vijfde systeembank van Nederland aangemerkt.

De bankinstelling voldoet aan de hoogste (AAA) tot een na hoogste rating (AA) van drie ratingbureaus (S&P-AAA, Moody's-Aaa en Fitch-AA+). Daarnaast geven de aandelen een goed rendement. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.7 Alliander N.V.

Naam verbonden partij	Alliander N.V.	
Vestigingsplaats	Arnhem	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.alliander.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	0,04%	0,04%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	201	201
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	3.864.000	3.851.000
Omvang vreemd vermogen	3.871.000	4.061.000
	2016	2017
Financieel resultaat	282.000	93.000
Dividend	39	48

*Prognose o.b.v. halfjaarbericht 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie. Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhoudersrisico in verband met het zeer beperkte aandeel in de energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

6.2.8 Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Naam verbonden partij	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.ofgv.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks Bestuur	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	34,63%	34,63%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	0	0
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	2.018	2.000
Omvang vreemd vermogen	4.577	4.406
	2016	2017
Financieel resultaat	937	n.n.b.

*Prognose o.b.v. voorlopige jaarrekening 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de deelnemende provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgronding en water ondergebracht bij de OFGV. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.9 Het Flevolands Archief

Naam verbonden partij	Openbaar lichaam Het Flevolands Archief	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.hetflevolandsarchief.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Archiefbeheer	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks Bestuur	
Betrokken bestuurder	L. Verbeek	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	8%
Financieel belang van de provincie (<i>bijdrage</i>)	-	67
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	n.v.t.
Omvang eigen vermogen	-	0
Omvang vreemd vermogen	-	0
	2016	2017
Financieel resultaat	-	0

*Prognose o.b.v. Begroting 2018-2021

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Per 1 juli 2017 is de Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Land Erfgoedcentrum gewijzigd in Gemeenschappelijke Regeling Regionaal Historisch Centrum Het Flevolands Archief. Het Flevolands Archief beheert de overgebrachte archieven van de gemeenten Dronten, Lelystad, Urk en Zeewolde, het Waterschap Zuiderzeeland en de provincie Flevoland. De provincie Flevoland draagt jaarlijks € 0,07 mln. bij in deze regeling.

6.2.10 Interprovinciaal Overleg

Naam verbonden partij	Inter Provinciaal Overleg	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ipo.nl www.bij12.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	1/12	1/12
Financieel belang van de provincie (<i>bijdrage</i>)	1.600	1.600
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	4.306	0
Omvang vreemd vermogen	12.379	960
	2016	2017
Financieel resultaat	1.461	0

*Prognose o.b.v. Najaarsnota IPO-Bestuur december 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De provincie loopt geen substantiële risico's. Aan de hand van financiële (jaarrekening en halfjaarlijkse rapportages) en inhoudelijke rapportages (prioritaire IPO-agenda/Bestuurlijke cockpit, Europese prioritaire agenda en Midyear Reviews) wordt de voortgang gevolgd.

6.2.11 Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland

Naam verbonden partij	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon op basis van Wet milieubeheer	
Website	www.flevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen Bestuur	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer & J.N.J. Appelman (Dagelijks Bestuur) Voltallige college (Algemeen Bestuur)	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	100%	100%
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	0	0
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	0	0
Omvang eigen vermogen	823	413
Omvang vreemd vermogen	22.464	23.789
	2016	2017
Financieel resultaat	-253	-412

*Prognose o.b.v. concept Jaarrekening 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Financiële risico's

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor

doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Dit risico speelt alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad.

Beheersmaatregelen

- Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds.
- Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen met de exploitant op het moment van overdracht van de stortplaats.
- We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
- De nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4.
- In november 2017 zijn het treasurystatuut en de beleggingsmix van de portefeuille van het Nazorgfonds gewijzigd. Het doel van die wijzigingen is om het rendement over het kapitaal in het beleggingsfonds te verbeteren.

6.2.12 Stichting DE-on

Naam verbonden partij	Stichting DE-on	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Stichting	
Website	www.deon-flevoland.org	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Geen	
Betrokken bestuurder	A.M. Meijer	
	31-12-2016	31-12-2017*
Belang/stemrecht van de provincie (<i>aandeel</i>)	n.v.t.	n.v.t.
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	0	0
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	6.500	6.500
Omvang eigen vermogen	-41	-178
Omvang vreemd vermogen	6.817	6.745
	2016	2017
Financieel resultaat	-41	-137

*Prognose o.b.v. jaarplan 2018

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Hoewel Stichting DE-on formeel geen verbonden partij betreft is met Provinciale Staten afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. DE-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen.

Risico's en beheersmaatregelen

Op basis van leningsvoorwaarden loopt de provincie het risico dat de lening in de toekomst mogelijk (deels) oninbaar is. Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de reserve Strategische projecten een bedrag van € 6,5 mln. geormerkt.

7 Grondbeleid

In de provincie wordt grondbeleid ingezet ten behoeve van het realiseren van doelen op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie voert grondbeleid enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid). In beide gevallen is het grondbeleid een instrument om provinciaal beleid te realiseren en geen doel op zich.

Hierbij is het taakgebonden grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur en is het gebiedsgerichte grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het omgevingsplan. Uitgangspunt is dat per ontwikkelingsproject zal worden bezien welk grondbeleidsinstrumentarium daartoe zal worden ingezet.

We hebben ons grondbeleid doorvertaald in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan 2006, de Omgevingsvisie FlevolandStraks welke het visiedeel van het Omgevingsplan 2006 vervangt en de Kadernota Grondbeleid. In deze kadernota zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Voor de grondverwerving ten behoeve van infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen, dat onderdeel is van de administratieve procedure, wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Wij bepalen per concreet project of programma de inzet van provinciale middelen ten aanzien van het actieve grondbeleid en daarbij behorende projectmatige aanpak. Een voorbeeld hiervan is het programma Nieuwe Natuur, waarvoor in het besluit ten behoeve van een werkbudget voor grondverwerving aanvullende voorwaarden zijn opgenomen voor deze grondhandelingen.

We beschouwen de regeling van de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten en private partijen. Indien het provinciale belang dit vereist kan - met instemming van Provinciale Staten - van dit uitgangspunt worden afgeweken. Hiervan is vooralsnog geen sprake. De provincie participeert in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V., waarin wel bouwgrondexploitaties plaatsvinden.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptijdrijving) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom (gebiedsgericht grondbeleid)

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). Deze gronden zijn oorspronkelijk aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied OostvaardersWold en nu opgenomen in het programma Nieuwe Natuur. De netto boekwaarde (inclusief voorziening) van deze gronden bedraagt op 31 december 2017 totaal € 0,9 mln. Deze gronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstallen, vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden. Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden en veelal (tijdelijk) een vaste bestemming kennen worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief. Aan deze gronden wordt geen rente toegerekend.

Inzet gronden

In 2015 is in het kader van het programma Nieuwe Natuur een grondhandelingskader vastgesteld welke toegepast wordt op het sluiten van de realisatieovereenkomsten met de projectindieners, de inzet van de programmagronden hierbij en het tijdelijk beheer van de programmagronden.

Naast de gronden die in bezit zijn van de provincie, zijn er gronden in het programma Nieuwe Natuur ingebracht door terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer en stichting Het Flevo-landschap). Deze gezamenlijk ingebrachte gronden vormen samen de programmagronden die binnen het programma Nieuwe Natuur ingezet worden voor ruiling, verkoop of directe inzet voor de doelstellingen. De programmagronden die nog ingezet moeten worden voor de doelstellingen zijn op dit moment in tijdelijke pacht uitgegeven. De pachtinkomsten komen (na aftrek van beheerskosten) ten goede aan het programma Nieuwe Natuur.

Transacties in 2017

In 2017 is onder regie van de provincie een grondruiling gerealiseerd waarmee beschikbare programmagronden zijn geruild tegen gronden van het Rijksvastgoedbedrijf. Deze ruiling had geen betrekking op programmagronden die in bezit waren, of zijn gekomen, van de provincie. Er hebben zich in het kader van gebiedsgericht grondbeleid in 2017 geen transacties voorgedaan met betrekking tot provinciale gronden.

Waardering grond

Omdat onzekerheid bestaat over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is in voorgaande jaren een voorziening getroffen, welke per 31 december 2017 nog € 1,1 mln. bedraagt. Deze voorziening is in mindering gebracht op de boekwaarde van de grond.

Door middel van onafhankelijke externe geveltaxaties is in 2017 beoordeeld of er indicaties zijn voor een (verdere) waardevermindering van het bezit. Hiervan blijkt geen sprake, voor een aantal percelen is de geschatte marktwaarde inmiddels gestegen. Gezien de nog bestaande onzekerheden over de exacte uitwerking van het programma Nieuwe Natuur bestaat er echter nog onduidelijkheid over de inzet en daarmee de exacte terugverdiencapaciteit van de gronden in eigendom. Met de verdere realisatie van het programma zal, door het aangaan van realisatieovereenkomsten en het realiseren van grondtransacties, hier meer duidelijkheid over ontstaan. Gezien deze onzekerheden en de per heden met de gronden samenhangende verplichtingen blijft de voorziening van € 1,1 mln. gehandhaafd.

IV Jaarrekening

1 Jaarrekening 2017 op hoofdlijnen

1.1 Omvang resultaat

Het rekeningresultaat bedraagt € 7,2 mln. positief. Hieronder is de opbouw van het resultaat weergegeven.

Opbouw resultaat

Zoals uit onderstaande tabel blijkt zijn de totale lasten € 13,0 mln. lager dan de begrotingsraming na wijziging. Daarnaast is sprake van € 0,9 mln. lagere baten. Tenslotte is € 0,2 mln. meer toegevoegd aan de reserves en is € 4,8 mln. minder onttrokken. Hiermee ligt het resultaat € 7,2 mln. hoger dan geraamd.

Tabel 1.1: Opbouw resultaat

Omschrijving	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
Totale lasten	154.676	160.827	191.984	178.936	13.048
Totale baten	-207.672	-187.763	-207.252	-206.342	-910
Saldo van baten en lasten	-52.997	-26.936	-15.268	-27.406	12.138
Toevoegingen reserves	78.935	65.028	82.523	82.679	-156
Onttrekkingen reserves	-31.670	-38.092	-67.255	-62.473	-4.783
Saldo van reservemutaties	47.265	26.936	15.268	20.206	-4.939
Gerealiseerd resultaat	-5.732	0	0	-7.201	7.201

Bedragen x €1.000

1.2 Analyse resultaat

In het jaarverslag is bij de programmaonderdelen een verschillenanalyse opgenomen met daarin een toelichting op de afwijkingen (> € 0,1 mln.) ten opzichte van de begroting na wijziging. Alle afwijkingen tezamen vormen het resultaat na bestemming van de jaarrekening 2017 en bedraagt totaal € 7,2 mln. In onderstaande tabel zijn de verschillen per programmaonderdeel opgenomen.

Tabel 1.2: Verschillen per programmaonderdeel

	Vershil	Waarvan effect op:	
		reserve	Rekening-saldo
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	572	0	572
1.2 Water	88	0	88
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	84	84	0
2.2 Natuur en landschap	642	551	92
3.1 Ondernemerschap en groei	912	806	106
3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie	104	50	54
4.1 Cultuur	392	40	352
4.2 Samenleving en sport	36	0	36
5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten	398	40	358
5.2 Energie en klimaat	132	146	-14
6.1 Openbaar vervoer	493	493	0
6.2 Mobiliteit	332	253	79
6.3 Provinciale infrastructuur	0	0	0
6.4 Instandhouding en realisatie prov. infrastructuur	125	42	83
7.1 Noordelijk Flevoland	-1.578	-1.578	0
7.2 Midden Flevoland	155	156	-1
7.3 Zuidelijk Flevoland	47	0	47
7.4 Nieuwe Natuur	2.069	2.069	0

	Verschil	Waarvan	effect op:
		reserve	Rekening-saldo
8.1 (Inter)nationale samenwerking en best.positionering	1.332	734	598
8.2 Bestuurszaken	48	0	48
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	692	0	692
8.4 Onvoorzien en stelposten	533	0	533
8.5 Bedrijfsvoering	4.529	1.558	2.971
8.6 Reserves	0	-507	507
Eindsaldo	12.138	4.937	7.201

Bedragen x €1.000

Toelichting op verschillen

De belangrijkste oorzaken worden hieronder kort toegelicht (voor verschillen met effect op rekeningsaldo > € 0,25 mln.). Voor een toelichting op de overige verschillen wordt verwezen naar de desbetreffende programmaonderdelen.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling: voordelig saldo € 0,6 mln.

Het voordelig saldo op het programmaonderdeel Ruimtelijke ontwikkeling wordt voornamelijk veroorzaakt doordat na vaststelling van de omgevingsvisie op 8 november 2017 er nog beperkt tijd was voor uitvoering, waardoor een deel van de voorgenomen activiteiten niet in 2017 uitgevoerd kon worden (€ 0,4 mln.). Daarnaast zijn de beschikbare middelen voor de omgevingswet niet volledig ingezet (€ 0,1 mln.), mede doordat de wet is uitgesteld tot 1 januari 2021.

4.1 Cultuur: voordelig saldo € 0,4 mln.

Het voordelig saldo op het programmaonderdeel Cultuur wordt veroorzaakt door diverse relatief kleine posten, waaronder:

- Doordat Batavialand is gestart per 1 juli (in plaats van 1 januari) wordt de verbouwing van het archeologisch depot niet in 2017 maar in 2018 uitgevoerd (€ 0,2 mln.)
- Door de latere start van Batavialand kon een deel van de voorgenomen activiteiten niet meer in 2017 uitgevoerd worden (€ 0,1 mln.)

5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten: voordelig saldo € 0,4 mln.

Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Een aantal activiteiten met betrekking tot het PUL-budget zijn vertraagd of verschoven, mede als gevolg van het uitstel van de omgevingswet (€ 0,1 mln.)
- De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek heeft het positieve rekeningresultaat over 2016 in 2017 uitgekeerd aan de partners (€ 0,3 mln.)

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering: voordelig saldo € 0,6 mln.

Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Onderbesteding op het budget Provinciale Staten. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de kosten voor onderzoek, advies en accountancy lager zijn uitgevallen dan begroot en door terugvordering van de overschotten in de fractiereserves (€ 0,3 mln.)
- Door de renteontwikkeling was de benodigde storting aan de voorziening voor (oud) gedeputeerden (APPA) lager dan begroot (€ 0,2 mln.)

8.3 Algemene dekkingsmiddelen: voordelig saldo € 0,7 mln.

Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- De uitkering provinciefonds is hoger uitgekomen dan de begrotingsraming na wijziging die was gebaseerd op de meicirculaire 2017, onder andere door een hoger accres en hogere decentralisatie-uitkeringen (€ 0,5 mln.)
- Als gevolg van de ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van het voertuigenbestand in Flevoland is de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting hoger dan begroot (€ 0,6 mln.)
- Uit voorzichtigheid is een voorziening voor oninbaarheid getroffen voor een achterstallige rentevordering (€ -0,4 mln.)

8.4 Onvoorzien en stelposten: voordelig saldo € 0,5 mln.

De na de Zomernota 2017 nog resterende stelpost Nieuw Beleid is uiteindelijk niet meer ingezet (€ 0,1 mln.). Tevens is de resterende stelpost onzekerheden Perspectiefnota niet nodig gebleken (€ 0,4 mln.).

8.5 Bedrijfsvoering: voordelig saldo € 3,0 mln.

Het voordelig rekeningsaldo van € 3,0 mln. wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Niet (direct) ingevulde vacatures (€ 0,9 mln.)
- Lagere kosten voor inhuur door projectmatig karakter (€ 0,8 mln.)
- Diverse stelposten bedrijfsvoering niet nodig gebleken (€ 0,3 mln.)
- Budget voor beoordelen & belonen niet volledig ingezet als gevolg van de nieuwe cao (€ 0,1 mln.)
- Vertraging in project herhuisvesting/werkplekaanpassingen (€ 0,1 mln.)
- Facilitaire- en juridische kosten lager dan begroot (€ 0,4 mln.)
- 2-jarig IV-portfolio loopt door in 2018 (€ 0,3 mln.)
- Lagere kosten voormalig vastgoed NLE door latere overnamedatum (€ 0,1 mln.)
- Vorming nieuwe voorziening Spaarverlof als gevolg van de nieuwe cao (€ -0,3 mln.)

Voor een nadere toelichting op de bedrijfsvoeringactiviteiten wordt verwezen naar onderdeel II Programmamaverantwoording, paragraaf 8.5 Bedrijfsvoering.

8.6 Reserves: voordelig saldo € 0,5 mln.

Doordat de bestedingsdoelen voor de reserves Cofinanciering EU-projecten 2007-2013 (€ 0,47 mln.) en GO-gelden (€ 0,02 mln.) zijn komen te vervallen, zijn de daarin nog resterende middelen vrijgevallen ten gunste van het rekeningresultaat. Uit de reserve doorgeschoven activiteiten valt € 0,02 mln. vrij ten gunste van het rekeningresultaat, omdat besteding voor dit bedrag niet in 2017 heeft plaatsgevonden.

1.3 Financiële kengetallen

Onderstaand zijn de op grond van het BBV voorgeschreven financiële kengetallen weergegeven en van een nadere duiding voorzien. Deze kengetallen geven inzicht in de financiële positie van de provincie. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 1.3: Financiële kengetallen (in %)

	Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017
Netto schuldquote	-60	-56	-63
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-80	-58	-82
Solvabiliteitsratio	71	82	78
Grondexploitatie	0	0	0
Structurele exploitatieruimte	26	22	1
Opcenten	94	97	97

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De netto schuldquote van de provincie Flevoland bedraagt 63% negatief in 2017. Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Doordat de provincie geen netto schuld heeft (vorderingen zijn hoger dan schulden), is het percentage negatief. Na correctie voor de verstrekte leningen ligt het percentage op 82% negatief. Het percentage is licht gestegen ten opzichte van 2016, voornamelijk door een afname van de verplichtingen met betrekking tot vooruit ontvangen doelmittelingen (afloop voormalig BDU-regeling).

Solvabiliteit

De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter deel van de activa is gefinancierd met eigen middelen. Voor Flevoland is het solvabiliteitspercentage gestegen naar 78%. De oorzaak van deze stijging ligt met name in de toename van de bestemmingsreserve voor het dekken van de (afschrijvingslasten van de) investeringen. Deze (nieuwe) investeringen worden als gevolg van de wijziging in het BBV voor een hoger bedrag op de balans opgenomen dan in het verleden, omdat bijdragen uit reserves niet meer in één keer in mindering gebracht mogen worden.

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als ‘voorraad’ bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. De provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van de provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de verslaggevingsregels opgenomen als materiële vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel/meerjarig beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Stortingen in en onttrekkingen aan reserves zijn in beginsel incidenteel en hebben alleen een structureel karakter, wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft. Uit het kengetal (1%) blijkt dat de structurele baten en de structurele lasten in 2017 in evenwicht waren. De wijziging ten opzichte van voorgaand jaar en de begroting wordt voornamelijk veroorzaakt door een striktere toepassing van de definitie, waarbij stortingen in reserves met een egaliserend karakter eveneens zijn aangemerkt als structurele last.

Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde percentage. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om zo de structurele baten te verhogen (onbenutte belastingcapaciteit ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief dicht bij het gemiddelde komt. De belastingdruk wordt nader toegelicht in de paragraaf Lokale heffingen.

2 Overzicht baten en lasten in de jaarrekening

2.1 Detaillering baten en lasten per programma

Onderstaande tabellen geven per programma de lasten en -baten van de provincie Flevoland weer, exclusief de mutaties in de reserves. Door afrondingen kunnen kleine verschillen ontstaan.

Tabel 2.1: Lasten provincie Flevoland (exclusief mutaties reserves)

Programma	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
1 Ruimtelijke ontwikkeling en Waterbeleid	1.536	1.753	3.185	2.561	624
2 Landelijk gebied en natuur	6.716	8.951	9.624	8.871	753
3 Economie	4.393	3.961	5.711	4.695	1.016
4 Cultuur, samenleving en sport	9.226	6.659	11.150	10.722	428
5 Energie, milieu en klimaat	6.535	7.044	7.830	7.262	568
6 Mobiliteit	62.733	58.167	71.494	70.956	538
7 Gebiedsontwikkeling	13.245	20.514	23.952	20.958	2.994
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	49.978	50.062	58.418	52.462	5.956
b. Algemene dekkingsmiddelen	314	34	87	449	-362
c. Onvoorzien	0	3.683	533	0	533
Totaal lasten	154.676	160.828	191.984	178.936	13.048

Bedragen x €1.000

Tabel 2.2: Baten provincie Flevoland (exclusief mutaties reserves)

Programma	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Vershil
1 Ruimtelijke ontwikkeling en Waterbeleid	-458	-502	-597	-633	36
2 Landelijk gebied en natuur	-50	-51	-1	25	-26
3 Economie	-23	0	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	-47	0	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	-730	-489	-687	-649	-38
6 Mobiliteit	-33.194	-33.363	-34.091	-34.503	412
7 Gebiedsontwikkeling	-11.956	-3.625	-3.625	-1.323	-2.302
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	-6.029	-3.187	-4.279	-4.232	-47
b. Algemene dekkingsmiddelen	-155.186	-146.546	-163.973	-165.027	1.054
c. Onvoorzien	0	0	0	0	0
Totaal baten	-207.673	-187.763	-207.253	-206.342	-910

Bedragen x €1.000

Tabel 2.3: Saldi lasten en baten provincie Flevoland + mutaties reserves

Programma	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
1 Ruimtelijke ontwikkeling en Waterbeleid	1.078	1.251	2.588	1.928	660
2 Landelijk gebied en natuur	6.666	8.900	9.623	8.896	727
3 Economie	4.370	3.961	5.711	4.695	1.016
4 Cultuur, samenleving en sport	9.179	6.659	11.150	10.722	428
5 Energie, milieu en klimaat	5.805	6.555	7.143	6.613	530
6 Mobiliteit	29.539	24.804	37.403	36.453	950
7 Gebiedsontwikkeling	1.289	16.889	20.327	19.635	692
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	43.949	46.875	54.139	48.230	5.909
b. Algemene dekkingsmiddelen	-154.872	-146.512	-163.886	-164.578	692
c. Onvoorzien	0	3.683	533	0	533
Totaal saldo gerealiseerde baten en lasten (exclusief reserves)	-52.997	-26.935	-15.269	-27.406	12.138
Stortingen in reserves	78.935	65.028	82.523	82.679	-156
Onttrekkingen aan reserves	-31.670	-38.092	-67.255	-62.473	-4.783
Saldo reservemutaties	47.265	26.936	15.268	20.206	-4.939
Gerealiseerd resultaat	-5.732	0	0	-7.201	7.201

Bedragen x €1.000

2.2 Specificatie diverse baten en lasten

A. Algemene dekkingsmiddelen

Conform de voorschriften van het BBV volgt hieronder een specificatie van de algemene dekkingsmiddelen.

Tabel 2.4: Algemene dekkingsmiddelen (baten)

	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Provinciefonds	-97.932	-93.149	-93.820	-94.278	458
Opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB)	-51.846	-52.768	-69.268	-69.836	568
Dividend (zie tabel 2.5)	-1.266	-221	-478	-488	10
Saldo rente (zie tabel 2.6)	-4.142	-408	-408	-426	18
Totaal algemene dekkingsmiddelen	-155.186	-146.546	-163.973	-165.027	1.054

Bedragen x €1.000

Tabel 2.5: Specificatie algemeen dekkingsmiddel: dividend

	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Alliander	-39	-37	-37	-48	11
Enexis	-24	0	0	0	0
Afvalzorg Holding N.V.	-125	-125	-125	-125	0
Bank Nederlandse Gemeenten	-77	-43	-123	-123	0
Vitens	-17	-12	-12	-15	3
Overig (afwikkelingsverschillen)	-984	-5	-181	-177	-4
Totaal dividend	-1.266	-221	-478	-488	10

Bedragen x €1.000

Tabel 2.6: Specificatie algemeen dekkingsmiddel: rente

	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017	Verschil
Rente provincie	-202	-175	-175	-183	8
Overige rentebaten	-255	-233	-233	-243	10
Bespaarde rente	-3.684	0	0	0	0
Totaal rente	-4.142	-408	-408	-426	18

Bedragen x €1.000

Voor een analyse van de verschillen tussen begroting na wijziging en de rekening 2017 wordt verwezen naar de toelichting op de middelen in onderdeel II Programmaverantwoording bij programmaonderdeel 8.3 Algemene dekkingsmiddelen.

B. Kosten van overhead

De provincie Flevoland verantwoordt alle apparaatskosten (personeel en materieel) op het programmaonderdeel 8.5 Bedrijfsvoering. Met ingang van de Jaarstukken 2017 moet in de jaarrekening een overzicht worden opgenomen van de gerealiseerde overheadkosten. Overhead betreft de totale apparaatskosten na aftrek van het personeel dat direct aan de taakvelden moet worden toegerekend. De provincie hanteert hiervoor de door de commissie BBV vastgestelde definitie. De kosten voor de overhead zijn in onderstaande tabel gespecificeerd.

Tabel 2.7: Specificatie kosten van personele- en materiële overhead

	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017
Totaal personeel en organisatie (product 8.5.1)	32.608	35.192	32.644
Af: direct personeel	-16.988	-16.988	-16.038
Saldo personeel en organisatie indirect	15.620	18.204	16.606
Financiën (product 8.5.2)	37	83	77
Communicatie (product 8.5.3)	101	101	63
Bestuurlijk-juridische zaken (product 8.5.4)	214	338	250
Facilitaire zaken en financiële administratie (product 8.5.5)	6.141	7.374	6.794
Informatievoorziening (product 8.5.6)	5.432	5.701	4.432
Totale kosten overhead	27.545	31.801	28.222

Bedragen x €1.000

Uit de verhouding tussen ingezet personeel op directe taken en op (indirecte) ondersteunende taken, volgens de definities van het BBV, is de verhouding voor personele overhead berekend (tabel 2.8).

Tabel 2.8: Specificatie kosten van personele- en materiële overhead

	Begroting 2017 ontwerp	Begroting 2017 na wijziging	Rekening 2017
Personele lasten indirect (ondersteunend) personeel	11.367	11.367	11.187
Personele lasten direct personeel	16.988	16.988	16.038
Personele overhead in %	40	40	41

Bedragen x € 1.000

C. Heffing vennootschapsbelasting

Voor zover de provincie ondernemersactiviteiten verricht is de provincie Vennootschapsbelastingplichtig. Dit betreft voornamelijk enkel de activiteiten in de verbonden partij Airport Garden City C.V. Op basis van de voorlopige jaarcijfers is er in 2017 geen fiscale winst gerealiseerd en is er geen sprake van heffing voor de vennootschapsbelasting.

D. Incidentele lasten en baten

Op basis van de voorschriften in het BBV is hieronder een tabel opgenomen waarin per programma de incidentele en structurele baten en lasten zijn weergegeven. Op basis van deze gegevens, welke in bijlage 3 verder worden gespecificeerd, kan worden geconcludeerd dat er in 2017 sprake is van een materieel structureel evenwicht, aangezien de totale structurele baten hoger liggen dan de totale structurele lasten. Het kengetal structurele exploitatieruimte, welke is opgenomen onder 1.3 Financiële kengetallen, is gebaseerd op onderstaande verdeling van baten en lasten.

Tabel 2.9: Incidentele en structurele lasten en baten (inclusief reservemutaties)

	Incidenteel	Structureel	Totaal
Lasten per programma			
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	614	1.947	2.561
2 Landelijk gebied en natuur	105	8.766	8.871
3 Economie	1.273	3.422	4.695
4 Cultuur, samenleving en sport	4.429	6.293	10.722
5 Energie, milieu en klimaat	137	7.124	7.262
6 Mobiliteit	481	70.474	70.956
7 Gebiedsontwikkeling	546	20.411	20.958
8 Kwaliteit openbaar bestuur	1.785	51.126	52.911
Totaal lasten	9.370	169.565	178.936
Baten per programma			
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	0	-633	-633
2 Landelijk gebied en natuur	38	-13	25
3 Economie	0	0	0
4 Cultuur, samenleving en sport	0	0	0
5 Energie, milieu en klimaat	0	-649	-649
6 Mobiliteit	-285	-34.219	-34.503
7 Gebiedsontwikkeling	0	-1.323	-1.323
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-224	-169.035	-169.259
Totaal baten	-471	-205.871	-206.342
Saldo van lasten en baten	8.899	-36.306	-27.406
Stortingen in reserves	36.467	46.212	82.678
Onttrekkingen aan reserves	-51.183	-11.289	-62.473
Saldo van stortingen en onttrekkingen reserves	-14.717	34.922	20.206
Gerealiseerd resultaat	-5.817	-1.383	-7.201

Bedragen x €1.000

E. EMU-Saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal- en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarden EMU-saldo

Het toegestane EMU-tekort voor medeoverheden (gemeenten, provincies en waterschappen) wordt de macroreferentiewaarde genoemd en bedraagt in 2017 totaal 0,3% van het bruto binnenlands product. Sinds 2016 wordt de EMU-tekortruimte niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met het gevolg dat ook voor 2017 geen referentiewaarden op het niveau van de provincie(s) beschikbaar is.

Tabel 2.10: Bijdrage aan EMU-saldo 2017

	Rekening 2016	Begroting 2017 ontwerp	Rekening 2017
exploitatiesaldo voor mutaties reserves (- = tekort)	52.997	30.509	27.406
+ afschrijvingen ten laste van exploitatie	3.123	3.767	6.292
+ dotaties aan voorzieningen ten laste van exploitatie	11.365	12.598	14.504
- investeringen in vaste activa	-25.829	-71.599	-45.447
+ bijdragen van derden in investeringen	13.660	21.521	10.514
- betalingen ten laste van voorzieningen	-7.363	-14.261	-11.052
Bijdrage aan EMU saldo (- =tekort verhogend)	47.953	-17.465	2.217

Bedragen x €1.000

Het EMU saldo is € 2,2 mln. positief en daarmee positiever dan in de Ontwerpbegroting 2017 werd voorzien. In 2017 hebben diverse begrotingswijzigingen plaatsgevonden die op het EMU-saldo van invloed zijn geweest.

Het grootste verschil (ten opzichte van de Ontwerpbegroting 2017) zit in de gerealiseerde investeringen in vaste activa. De gerealiseerde investeringen in infrastructuur en gebiedsontwikkeling zijn lager dan initieel begroot, voornamelijk als gevolg van een aangepaste fasering van een aantal grote projecten. Hierdoor zijn eveneens de bijdragen van derden in investeringen lager dan initieel begroot. Voor een nadere toelichting op deze projecten wordt verwezen naar programma 6 en 7 in onderdeel II Programmaverantwoording.

F. Verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen en overzicht per taakveld

Op grond van de voorschriften van het BBV bestaat de jaarrekening tevens uit de volgende bijlagen:

- een bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld;
- de bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SiSa-bijlage).

Deze bijlagen zijn opgenomen als respectievelijk bijlage 2 en 4.

2.3 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. Binnen deze wet wordt de bezoldiging van topfunctionarissen genormeerd. De wet geeft specifiek aan wie bij het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen als topfunctionaris wordt aangemerkt en onder de WNT valt. Voor provincie Flevoland zijn dit de secretaris en de griffier. Politieke ambtsdragers vallen niet onder deze wet. De salarissen van andere functionarissen van de provincie moeten ook openbaar gemaakt worden, indien zij de norm overschrijden.

Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de provincie Flevoland van toepassing zijnde regelgeving in 2017:

- Wet normering topinkomens;
- Uitvoeringsbesluit WNT;
- Uitvoeringsregeling WNT;
- Controleprotocol WNT 2017;
- Beleidsregels WNT 2017 bij inwerkingtreding van de Evaluatiewet WNT.

Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor de provincie Flevoland is € 181.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Uit tabel 2.11 blijkt dat er geen sprake is van onverschuldigde betalingen aan topfunctionarissen.

Tabel 2.11: Leidinggevende topfunctionarissen

	T. van der Wal	A. Kost
Functiegegevens	Provinciesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functie vervulling in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging 2017		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	141.945	96.455
Beloningen betaalbaar op termijn	17.907	15.128
Subtotaal bezoldiging	159.852	111.582
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
-/- onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging 2017	159.852	111.582
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functie vervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen 2016	139.932	96.255
Beloningen betaalbaar op termijn	15.625	12.660
Totaal bezoldiging 2016 (nieuw)	155.557	108.915
Totaal bezoldiging 2016 (oud)	165.592	108.114

Bedragen x €1

De hierboven weergegeven bezoldiging 2016 (nieuw) wijkt af van hetgeen is gepresenteerd in de Jaarrekening 2016. Op basis van een door de wetgever verduidelijkte interpretatie van de wet is in overleg met de accountant de berekeningsmethode gewijzigd. De grootste wijziging betreft het aangekocht verlof (buiten het IKB), dat niet langer tot de bezoldiging gerekend dient te worden. Dit heeft geen effect op een onverschuldigde betaling in enig boekjaar omdat de bezoldiging binnen het toegestane maximum blijft.

Toezichthoudende topfunctionarissen

De provincie kent geen toezichthoudend orgaan zoals bedoeld in de WNT. Deze categorie is derhalve niet van toepassing.

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Er hebben in 2017 geen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen plaatsgevonden.

Bezoldiging of ontslaguitkering niet-topfunctionarissen

In 2017 zijn er 2 ontslaguitkeringen aan niet-topfunctionarissen gedaan. Deze hebben niet geleid tot overschrijding van de toepasselijke norm. Er zijn daarnaast geen niet-topfunctionarissen waarvan de bezoldigingsgegevens op grond van de WNT gepubliceerd zouden moeten worden.

3 Balans

Tabel 3.1: Balans

Activa	2017 31 dec.	2016 31 dec.	Passiva	2017 31 dec.	2016 31 dec.
<u>Immateriële vaste activa</u>	0	0			
			<u>Eigen vermogen</u>		
<u>Materiële vaste activa</u>			- Algemene reserve	21.066	19.673
- Investerings met economisch nut	25.786	15.731	- Bestemmingsreserves	213.432	188.887
- Investerings met maatschappelijk nut	79.136	60.550	- Gerealiseerd resultaat	7.201	5.732
Totaal materiële vaste activa	104.922	76.281	Totaal eigen vermogen	241.699	214.292
<u>Financiële vaste activa</u>			<u>Vreemd vermogen</u>		
Kapitaalverstrekkingen aan:			Voorzieningen	32.730	29.278
- Deelnemingen	1.166	1.166			
- Gemeenschappelijke regelingen	0	0			
- Overige verbonden partijen	1.000	1.000			
Leningen aan:					
- Openbare lichamen (art. 1a wet Fido)	23.900	27.200			
- Deelnemingen	0	0			
- Overige verbonden partijen	11.970	10.948			
Overige langlopende leningen	2.350	2.350			
Totaal financiële vaste activa	40.386	42.664			
Totaal vaste activa	145.308	118.945	Totaal vaste passiva	274.429	243.570
<u>Uitzettingen looptijd < 1 jaar</u>			<u>Netto-vlottende schulden looptijd < 1 jaar</u>		
- Vorderingen op openbare lichamen	25.132	19.106	- Overige schulden	10.112	11.975
- Verstrekte kasgeldleningen	500	1.567			
- Rekening-courant verhouding Rijk	130.909	155.741	<u>Overlopende passiva</u>		
- Overige vorderingen	2.385	1.008	- Transitorische verplichtingen	11.013	11.323
Totaal uitzettingen	158.926	177.422	- Vooruit ontvangen doeluitkeringen	10.883	36.396
			- Overige vooruit ontvangen bedragen	2.231	972
<u>Liquide middelen (kas- en banksaldi)</u>	1.844	3.387	Totaal overlopende passiva	24.127	48.691
<u>Overlopende activa</u>					
- Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen	2.590	4.482			
Totaal vlottende activa	163.360	185.291	Totaal vlottende passiva	34.239	60.666
Totaal activa	308.668	304.236	Totaal passiva	308.668	304.236
			Gewaarborgde geldleningen	816	3.002

Bedragen x € 1.000

3.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De balans biedt inzicht in de vermogenspositie van de provincie. In de volgende paragrafen is de toelichting op de balans opgenomen.

Algemeen

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De waarderingsgrondslagen zijn vastgelegd in de Financiële verordening provincie Flevoland.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De algemene grondslag voor de waardering van activa, alsmede voor de resultaatbepaling, is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Tenzij bij het desbetreffende balansonderdeel anders is vermeld, worden de passiva opgenomen tegen de nominale waarde.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden vóór het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Wijzigingen BBV

Het BBV is bij wijzigingsbesluit van 5 maart 2016 gewijzigd. De hieruit voortvloeiende wijzigingen waren reeds verwerkt in de Programmabegroting 2017 en hebben nu ook hun weerslag gekregen in deze jaarrekening. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- het niet meer toerekenen van interne rente;
- het (bruto) activeren van investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut (bijdragen uit reserves worden niet meer direct in mindering gebracht op het actief);
- het opnemen van een bijlage met een overzicht van de gerealiseerde baten en lasten op de door het BBV voorgeschreven taakvelden (zie bijlage 2);
- het opnemen van een overzicht van de kosten van overhead (zie par. 2.2 van onderdeel IV Jaarrekening).

Verbonden partijen

Organisaties die volgens de definitie van het BBV kwalificeren als verbonden partij zijn opgenomen en toegelicht in paragraaf 6 Verbonden partijen. Overeenkomstig de voorschriften van het BBV worden deze verbonden partijen niet geconsolideerd in de jaarrekening van de provincie.

Vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut

De materiële vaste activa met economisch nut zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, vermeerderd met bijkomende kosten en verminderd met bijdragen van derden en cumulatieve afschrijvingen. De activa worden lineair afgeschreven. Met ingang van 2017 vinden er geen annuïtaire afschrijvingen meer plaats. Na afstoting van materiële vaste activa worden boekwinsten of verliezen ten gunste of ten laste van de exploitatie verantwoord. Investerings < € 50.000 worden niet geactiveerd.

Tabel 3.2: Materiële vaste activa met economisch nut

	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	n.v.t.
Gebouwen (inclusief kleine aanpassingen in de resterende looptijd)	30
Grote motorvoertuigen	30
Technische installaties bedrijfsgebouwen, overige motorvoertuigen	15
Kantoormeubilair, veiligheidsvoorzieningen bedrijfsgebouwen	10
Kantoorapparatuur, telefooninstallatie, automatiseringsapparatuur en - programmatuur, telecombekabeling, motorvoertuigen	5
Servers	3

Binnen de provincie Flevoland zijn geen investeringen met economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven. Deze categorie is dan ook niet opgenomen in de balans.

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut betreffen voornamelijk infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals aanleg en reconstructie van wegen, vaarwegen, bruggen, viaducten, groen en kunstwerken. Deze worden vermeerderd met bijkomende kosten en onder aftrek van bijdragen van derden geactiveerd. Als gevolg van het gewijzigde BBV worden bijdragen uit bestemmingsreserves niet meer op het actief in mindering gebracht. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd. Deze activa worden eveneens lineair afgeschreven.

Tabel 3.3: Materiële vaste activa met maatschappelijk nut

	Afschrijvingstermijn in jaren
Verhardingen en kunstwerken	40
Overige investeringen in de openbare ruimte	20

De resterende gronden die in het verleden zijn aangekocht voor het voormalig OostvaardersWold zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met eventuele bijdragen van derden en verminderd met een voorziening voor waardevermindering. Omdat onzekerheid bestond over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is bij de jaarrekening 2012 een voorziening getroffen, welke per 31-12-2017 nog € 1,1 mln. bedraagt. Deze grondposities worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur. Per perceel wordt de boekwaarde getoetst aan de opbrengstwaarde, om vast te stellen of er sprake is van (verdere) waardevermindering. Indien de opbrengstwaarde lager is dan de marktwaarde wordt een waardevermindering geboekt. Ultimo 2017 is beoordeeld of er sprake is van dergelijke waardeverminderingen. Hiervan blijkt geen sprake.

Materiële vaste activa welke in erfpacht zijn uitgegeven

In de materiële vaste activa is een beperkt aantal gronden opgenomen welke in erfpacht zijn uitgegeven. Dit betreft voornamelijk grond langs provinciale wegen die in erfpacht zijn uitgegeven aan pompstationhouders en ondergrond van de gesloten stortplaats Friese Pad. Dit betreft in totaal circa 28,65 hectare grond met een totale boekwaarde van circa € 0,01 mln. De totale erfpachtopbrengst van deze grond bedraagt jaarlijks circa € 0,05 mln.

Financiële vaste activa

Binnen de financiële vaste activa zijn de volgende categorieën te onderscheiden:

- Participaties in het aandelenkapitaal van vennootschappen: deze zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Tot dusver is een afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt boven de verkrijgingprijs. Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.
- Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en verstrekte langlopende leningen: deze zijn opgenomen tegen de nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.
- Bijdragen aan activa van derden: deze worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met de afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de gestelde voorwaarde moet bijdragen aan de publieke taak.

Vlottende activa

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt bepaald op basis van de geschatte inningskansen per individuele vordering (statische methode).

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa zijn verantwoord tegen de nominale waarde.

Vaste passiva (reserves en voorzieningen)

De reserves en voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Uitzondering hierop is de pensioenvoorziening voor (oud) gedeputeerden (APPA); deze is berekend op basis van recente actuariële grondslagen zoals toegelicht in bijlage 1 Toelichting reserves en voorzieningen. Aan de voorzieningen wordt geen rente toegevoegd.

Vlottende passiva

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling om het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

3.2 Toelichting op de balans (activa)

3.2.1 Materiële vaste activa

Tabel 3.4: Onderdelen materiële vaste activa

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Investerings met economisch nut	25.786	15.731
Investerings met maatschappelijk nut	79.136	60.550
Totaal	104.922	76.281

Bedragen x €1.000

Het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut is in onderstaande tabel uiteengezet.

Tabel 3.5: Boekwaarde investeringen met een economisch nut en met maatschappelijk nut

	Boekwaarde per 1 januari 2017	Ver- meer- deringen	Ver- min- deringen	Bij- dragen derden	Afschrij- -ving 2017	Boekwaarde per 31 december 2017
1. Investerings met economisch nut						
Bedrijfsgebouwen:						
a. provinciehuis	10.461	30	0	0	656	9.835
b. Nieuwland Erfgoedcentrum	0	5.346			2.495	2.851
c. steunpunten	432	39	0	0	36	435
Machines, apparaten en installaties	4.735	909	0	0	1.185	4.459
Grond-, weg- en waterbouw:						
a. gronden en terreinen*	0	10.388	0	2.395	0	7.993
b. onderhanden werk	0	0	0	0	0	0
Overige materiële vaste activa	103	140	0	0	30	213
Totaal investeringen met economisch nut	15.731	16.852	0	2.395	4.402	25.786
2. Investerings met maatschappelijk nut						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:						
a. verhardingen (wegen, fietspaden, etc.)	58.249	26.927	0	8.115	1.632	75.429
b. kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	619	964	0	4	133	1.446

	Boekwaarde per 1 januari 2017	Ver- meer- deringen	Ver- min- deringen	Bij- dragen derden	Afschrij- -ving 2017	Boekwaarde per 31 december 2017
c. openbare verlichting	782	0	0	0	125	657
d. gronden en terreinen*	900	704	0	0	0	1.604
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	60.550	28.595	0	8.119	1.890	79.136
Totaal materiële vaste activa	76.281	45.447	0	10.514	6.292	104.922

* In de materiële vast activa zijn onder de gronden en terreinen ook de in erfpacht uitgegeven gronden (circa 28,65 hectare met een boekwaarde van 0,1 mln.) opgenomen. Bedragen x €1.000

Voorziening Gronden OostvaardersWold

De voorziening die in 2012 gevormd is in verband met het waarderingsrisico van de gronden OostvaardersWold (€ 1,1 mln.) is in mindering gebracht op de boekwaarde van de gronden (onderdeel Investerings met maatschappelijk nut, Gronden en terreinen).

Afschrijvingen

De afschrijvingen over 2017 bedragen circa € 6,3 mln. In 2017 is het Nieuw Land Erfgoedcentrum door de provincie aangekocht, dit pand is middels een extra afschrijving van € 2,5 mln. afgewaardeerd naar de marktwaarde van € 2,9 mln. Verder hebben er in 2017 geen afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen plaatsgevonden.

Verklaring mutatie boekwaarde materiële vaste activa

De boekwaarde van de materiële vaste activa is in 2017 gestegen met circa € 28,6 mln. In tabel 3.6 zijn de grootste investeringen weergegeven.

Tabel 3.6: Geactiveerde investeringsuitgaven 2017

	Vermeerderingen 2017	Bijdragen derden 2017	Netto investerings
Bedrijfsgebouwen			
Nieuw Land Erfgoedcentrum	5.346	0	5.346
Totaal bedrijfsgebouwen	5.346	0	5.346
Grond-, weg- en waterbouw			
Overslaghaven Flevokust	10.388	2.395	7.993
Totaal grond-, weg- en waterbouw	10.388	2.395	7.993
Infrastructuur en mobiliteit			
Watersportstrand	704	0	704
Amsterdam Lelystad Airport	1.870	1.835	35
Gooiseweg aanleg tweede rijbaan	187	3.453	-3.266
Waterlandseweg	5.822	469	5.353
Passage Dronten	8.874	150	8.724
Lage dwarsvaart	1.086	0	1.086
Aansluiting A6	513	513	0
Hogering	968	530	438
Totaal infrastructuur en mobiliteit	20.024	6.950	13.074
Bedrijfsvoering			
Automatisering	898	0	898
Totaal bedrijfsvoering	898	0	898
Overige	8.792	1.170	7.622
Totaal	45.447	10.514	34.933

Bedragen x € 1.000

Als gevolg van een wijziging van het BBV worden vanaf 2017 geen bijdragen uit reserves meer in mindering gebracht op de activa.

3.2.2 Financiële vaste activa

In onderstaande tabel is het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2017 weergegeven.

Tabel 3.7: Verloop financiële vaste activa in 2017

	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde per 31 december 2017
Kapitaalverstrekkingen aan:				
- deelnemingen (a)	1.166	0	0	1.166
- overige verbonden partijen (b)	1.000	0	0	1.000
Leningen aan:				
- openbare lichamen - art. 1a Wet Fido (c)	27.200	0	3.300	23.900
- deelnemingen	0	0	0	0
- overige verbonden partijen (d)	10.948	1.400	200	12.148
- voorziening Oninbare leningen (d)	0	-178	0	-178
Overige langlopende leningen (e)	2.350	0	0	2.350
Totaal financiële vaste activa	42.664	1.222	3.500	40.386

Bedragen x € 1.000

In onderstaande tabellen worden de diverse posten gespecificeerd.

Tabel 3.8: Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

a. Deelnemingen (aandelen)	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde per 31 december 2017
Alliander	201	0	0	201
Vitens N.V.	250	0	0	250
BV Afvalzorg Deponie	4	0	0	4
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	114	0	0	114
OMALA N.V.	25	0	0	25
N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten	572	0	0	572
Totaal deelnemingen	1.166	0	0	1.166

Bedragen x €1.000

Tabel 3.9: Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

b. Overige verbonden partijen	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde per 31 december 2017
Airport Garden City C.V.	1.000	0	0	1.000
Totaal deelnemingen	1.000	0	0	1.000

Bedragen x €1.000

Tabel 3.10: Leningen aan openbare lichamen

c. Openbare lichamen	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Boekwaarde per 31 december 2017
Lening u/g Gemeente Gorinchem	6.000	0	1.000	5.000
Lening u/g Gemeente Heemskerk	6.300	0	700	5.600
Lening u/g Gemeente Veenendaal	9.900	0	1.100	8.800
Lening u/g Gemeente Meierijstad	5.000	0	500	4.500
Totaal leningen openbare lichamen	27.200	0	3.300	23.900

Bedragen x €1.000

Er zijn in 2017 geen nieuwe leningen verstrekt aan openbare lichamen. Voor de bestaande leningen hebben de aflossingen conform het reguliere aflossingsschema plaatsgevonden.

Tabel 3.11: Leningen aan overige verbonden partijen

d. Overige verbonden partijen	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeerderingen	Verminderen	Boekwaarde per 31 december 2017
Airport Garden City C.V.	4.453	1.400	200	5.653
DE-on	6.495	0	0	6.495
Voorziening Oninbare leningen	0	-178	0	-178
Totaal leningen aan overige verbonden partijen	10.948	1.222	200	11.970

Bedragen x €1.000

In 2017 zijn drie nieuwe rentedragende leningen, allen met een looptijd van één jaar, verstrekt aan Airport Garden City C.V. (100% dochter van deelneming OMALA N.V.) voor een totaalbedrag van € 1,4 mln. Daarnaast heeft er een aflossing plaatsgevonden van € 0,2 mln. De totaal uitstaande hoofdsom past binnen de met Airport Garden City C.V. gemaakte financieringsafspraken (maximale kredietfaciliteit van € 9,5 mln.). Uit voorzichtigheid is een deel van de lening DE-on voorzien voor een bedrag van € 0,18 mln.

Tabel 3.12: Overige langlopende geldleningen

e. Overige langlopende leningen	Boekwaarde per 1 januari 2017	Vermeerderingen	Verminderen	Boekwaarde per 31 december 2017
Lening Reedewaard	1.950	0	0	1.950
Lening Kredietbank Nederland MKB	400	0	0	400
Totaal	2.350	0	0	2.350

Bedragen x €1.000

In 2014 is in het kader van het Investeringsprogramma Flevoland-Almere een lening verstrekt aan Stichting Thuishaven voor de realisatie van het project Reedewaard. De betaling van tot op heden vervallen rente- en aflossingstermijnen is overeenkomstig de leenovereenkomst opgeschort.

Op 20 mei 2014 hebben Provinciale Staten besloten maximaal € 2 mln. beschikbaar te stellen aan de Stichting Kredietbank Nederland ten behoeve van het MKB Doorstartfonds Flevoland. De overeenkomst heeft een looptijd tot 30 juni 2019. Aflossing vindt plaats na beëindiging van het fonds.

3.2.3 Vlottende activa

De in de balans opgenomen uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar zijn in onderstaande tabel gespecificeerd.

Tabel 3.13: Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Vorderingen op openbare lichamen	25.132	19.106
Verstekte kasgeldleningen	500	1.567
Rekening-courant verhouding Rijk	130.909	155.741
Overige vorderingen	2.881	1.043
Af: voorziening wegens oninbaarheid overige vorderingen	-496	-35
Totaal	158.926	177.422

Bedragen x €1.000

Vorderingen op openbare lichamen

Deze balanspost heeft voornamelijk betrekking op de nog te ontvangen omzetbelasting uit het btw-compensatiefonds over 2017 (€ 16,6 mln.) en de nog te ontvangen opcenten motorrijtuigenbelastingen van december (€ 5,9 mln.). Daarnaast zijn hierin ook begrepen nog te ontvangen bedragen van medeoverheden, bijvoorbeeld gemeentelijke cofinanciering of terugvordering van teveel betaalde subsidies.

Verstrekte kasgeldleningen

In 2017 is een kasgeldlening van € 0,5 mln. verstrekt aan Airport Garden City C.V. Van de twee op de beginbalans uitstaande kasgeldleningen aan Airport Garden City C.V. is er één in 2017 afgelost (€ 1,4 mln.), de andere lening (€ 0,2 mln.) is omgezet in een langlopende lening.

Rekening-courant verhouding met het Rijk

Door de invoering van het schatkistbankieren is de provincie verplicht haar overtollige liquide middelen bij het Rijk aan te houden. De daling van de rekening-courant verhouding met het Rijk van circa € 25 mln. wordt vooral veroorzaakt door investeringen in een aantal grote infrastructurele projecten en de vervroegde uitbetaling van resterende BDU-gelden voor een bedrag van circa € 14,2 mln.

Overige vorderingen

Onder deze post is een vordering opgenomen op OV Regio IJsselmond N.V. van circa € 2 mln. Dit als gevolg van de definitieve vaststelling in 2017 van verstrekte subsidiegelden over de periode december 2012 tot en met december 2015.

Voorziening wegens oninbaarheid overige vorderingen

Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening van circa € 0,5 mln. in mindering gebracht op de overige vorderingen. Uit voorzichtigheid is de voorziening verhoogd in verband met een achterstallige rentevordering.

3.2.4 Liquide middelen

Tabel 3.14: Specificatie van de liquide middelen

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Voorraad VVV bonnen	1	3
Banksaldi	1.843	3.384
Totaal	1.844	3.387

Bedragen x €1.000

Met tabel 3.15 wordt inzicht gegeven in de mate van benutting van het drempelbedrag dat in het kader van het verplicht schatkistbankieren voor openbare lichamen is geïntroduceerd. Hieruit blijkt dat wij in 2017 het drempelbedrag niet hebben overschreden.

Tabel 3.15: Benutting drempelbedrag schatkistbankieren 2017

1	Drempelbedrag	1.657			
		1^e	2^{de}	3^{de}	4^{de}
		kwartaal	kwartaal	kwartaal	kwartaal
2	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.185	1.337	954	1.114
3a = 1 > 2	Ruimte onder het drempelbedrag	472	320	703	543
3b = 2 > 1	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

Bedragen x € 1.000

3.2.5 Overlopende activa

Tabel 3.17: Specificatie overlopende activa

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Waarborgsommen	8	8
Vooruitbetaalde kosten	593	1.389
Nog te ontvangen baten	1.989	3.085
Totaal	2.590	4.482

Bedragen x € 1.000

De overlopende activa hebben betrekking op reeds in 2017 vooruitbetaalde kosten voor het boekjaar 2018, en nog in 2018 te ontvangen baten die betrekking hebben op het boekjaar 2017.

3.3 Toelichting op de balans (passiva)

3.3.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de Algemene reserve en de bestemmingsreserves. De Algemene reserve is vrij te besteden en dient ter dekking van algemene risico's. De bestemmingsreserves bestaan uit middelen die gealloceerd zijn aan specifieke bestemmingen. De kaders zijn opgenomen in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019. In tabel 3.18 is de opbouw van en de ontwikkeling in het eigen vermogen opgenomen.

Tabel 3.18: Opbouw en ontwikkeling in eigen vermogen

	Eind- saldo 2016	Resul- taat 2016	Begin- saldo 2017	Bij 2017	Af 2017	Eind- saldo 2017
A001 Algemene reserve	19.673	59	19.732	6.349	-5.015	21.066
Algemene reserve	19.673	59	19.732	6.349	-5.015	21.066
B003 Personeel	776	90	866	1.419	-1.310	975
B006 Grootschalige kunstprojecten	390	0	390	33	0	423
B008 Monumentenzorg	340	0	340	147	0	487
B009 Strategische projecten	43.649	4.766	48.415	8.396	-17.544	39.267
B011 Sportaccommodaties c.a.	395	0	395	0	-65	330
B016 Zuiderzeelijngelden	12.364	0	12.364	10.494	-6.210	16.648
B017 Technische bijstand Europa	1.261	0	1.261	0	-505	756
B022 Cofinanciering EU-projecten 07-13	2.986	0	2.986	0	-2.986	0
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	12.568	0	12.568	0	-3.934	8.634
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	945	0	945	1.000	-1.320	625
B026 Infrafonds	10.667	0	10.667	0	-10.667	0
B027 p-MJP/POP	8.092	-40	8.052	430	-289	8.193
B028 GO-gelden	17	0	17	0	-17	0
B029 Bodem	4.672	0	4.672	0	-366	4.306
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	481	0	481	0	-151	330
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.761	0	2.761	900	-73	3.588
B032 Nieuwe Natuur	16.257	0	16.257	0	-471	15.786
B033 Activering vervangingsinvesteringen	8.351	0	8.351	1.938	0	10.289
B034 Flevokust Haven	7.300	0	7.300	0	-3	7.297
B035 Almere 2.0	10.365	0	10.365	4.200	-7.273	7.292
B036 Jaarlijks onderhoud infrastructuur	512	0	512	194	0	706
B037 Mobiliteit	29.953	0	29.953	22.325	0	52.278

	Eind-saldo 2016	Resultaat 2016	Begin-saldo 2017	Bij 2017	Af 2017	Eind-saldo 2017
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	4.392	-283	4.109	4.335	-1.684	6.760
B039 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	5.475	0	5.475	0	-1.316	4.159
B040 Doorgeschoven activiteiten	214	1.140	1.354	987	-1.134	1.207
B042 Dekking afschrijvingslasten	0	0	0	11.801	0	11.801
B043 Economisch Programma	3.704	0	3.704	7.731	-139	11.296
Bestemmingsreserves	188.887	5.673	194.560	76.330	-57.457	213.432
Totaal reserves	208.560	5.732	214.292	82.679	-62.473	234.498

Bedragen x €1.000

De totale omvang van de reserves is in 2017 toegenomen met € 20,2 mln. (begroot € 15,3 mln.). Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de reserve Mobiliteit en de reserve Dekking afschrijvingslasten. Als gevolg van een wijziging van de verslaggevingsregels van het BBV mogen bijdragen uit reserves niet meer in één keer in mindering gebracht worden op investeringen. Deze middelen blijven derhalve beschikbaar in de reserve en vallen vrij naar gelang de afschrijving van de desbetreffende investeringen. Tevens neemt de reserve Zuiderzeelijngelden toe met circa € 4,3 mln. doordat het Rijk de resterende Zuiderzeelijngelden heeft overgemaakt naar de provincie en dit pas in latere jaren tot besteding komt. Een nadere toelichting op deze mutaties is opgenomen in programmaonderdeel 8.6 Reserves. In bijlage 1 Toelichting reserves en voorzieningen zijn de individuele mutaties in de reserves weergegeven. Daar is ook een nadere toelichting opgenomen op de doelstellingen van de reserves.

3.3.2 Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de provincie. Het verloop van de voorzieningen in 2017 is in onderstaand overzicht weergegeven.

Tabel 3.19: Verloop voorzieningen

	Boekwaarde per 1 januari 2017	Toe- voeging	Ont- trekking	Boekwaarde per 31 december 2017
Niet jaarlijks onderhoud:				
- Infrastructuur	16.153	12.247	10.393	18.007
- Vestigingen	0	745	0	745
- NLE	0	783	19	764
- Provinciehuis	1.927	316	139	2.104
Totaal niet jaarlijks onderhoud	18.080	14.091	10.551	21.620
Grondwaterbeheer	874	0	70	804
Pensioenen (oud) leden GS (APPA)	7.653	65	174	7.544
Reorganisatie bedrijfsvoering	1.205	0	257	948
Garantstelling personeel NLE	1.466	0	0	1.466
Spaarverlof	0	348	0	348
Totaal overige verplichtingen	11.198	413	501	11.110
Totaal voorzieningen	29.278	14.504	11.052	32.730

Bedragen x €1.000

De voorzieningen zijn in totaal met € 3,5 mln. gestegen. Met ingang van 2017 is er een voorziening voor niet jaarlijks onderhoud gevormd voor de vestigingen (voorheen steunpunten) en het overgenomen vastgoed NLE. De dotaties en onttrekkingen zijn gebaseerd op meerjarige onderhoudsplannen. Daardoor kan er in een jaar sprake zijn van hogere uitgaven (aanwending) dan dotaties, dit is inherent aan het karakter van dergelijke voorzieningen, welke bedoeld zijn om de onderhoudskosten gelijkmatig over de jaren heen te verdelen.

In 2017 is een nieuwe voorziening Spaarverlof gevormd. In de CAO 2017-2018 is vastgelegd dat met ingang van 1 januari 2018 de vervalttermijn van het bovenwettelijk en aangekocht (IKB) verlof komt te vervallen. Daarnaast zijn de mogelijkheden voor het extra sparen/aankopen van verlof verruimd. Conform het BBV is hiervoor een voorziening ingesteld. De hoogte van de voorziening is gebaseerd op het aantal gespaarde verlofuren en bedraagt per 31 december 2017 € 0,35 mln.

Voor een nadere toelichting op het doel van de voorzieningen wordt verwezen naar bijlage 1 bij deze jaarstukken. Hierin zijn tevens de voorzieningen weergegeven die conform de voorschriften van het BBV gesaldeerd zijn met de activa (voorzieningen voor oninbare vorderingen en de voorziening Gronden OostvaardersWold).

3.3.3 Vlottende passiva

Netto-vlottende schulden looptijd < 1 jaar

De belangrijkste schulden op korte termijn bestaan uit te verrichten betalingen aan crediteuren die op de balansdatum nog niet zijn voldaan. Dit zijn doorgaans facturen waarvan de betaaltermijn op balansdatum nog niet was vervallen. Deze zijn begin 2018 vrijwel geheel afgewikkeld. De post Overige heeft eind 2017 betrekking op salarisrekeningen en betreft nog te betalen bedragen over 2017. Het verloop van de vlottende passiva is in onderstaand overzicht weergegeven.

Tabel 3.20: Verloop overige schulden

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Crediteuren	8.848	9.533
Overige	1.264	2.442
Totaal	10.112	11.975

Bedragen x €1.000

Overige

Het verschil ten opzichte van 2016 wordt voor een groot deel veroorzaakt doordat er in 2016 een schuld van circa € 1,2 mln. was opgenomen voor nog af te dragen omzetbelasting (btw). In 2017 is er per balansdatum sprake van een vordering omzetbelasting die opgenomen is onder de vlottende activa.

Overlopende passiva

Het gaat bij overlopende passiva voornamelijk om nog door de provincie te betalen subsidies en goederen en diensten die zijn toegekend of geleverd in 2017, waarvan de eindafrekening en betaling in 2018 zal plaatsvinden. Het verloop van de overlopende passiva is in tabel 3.21 weergegeven.

Tabel 3.21: Verloop overlopende passiva

	Boekwaarde per 31 december 2017	Boekwaarde per 31 december 2016
Transitorische verplichtingen	11.013	11.323
Vooruit ontvangen doeluitkeringen	10.883	36.396
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.231	972
Totaal	24.127	48.691

Bedragen x €1.000

Vooruit ontvangen doeluitkeringen

De vooruit ontvangen doeluitkeringen hebben betrekking op rijksbijdragen of bijdragen van derden die voor een specifiek doel zijn ontvangen. Deze dienen of nog te worden besteed aan het specifieke doel dan wel te worden terugbetaald.

Tabel 3.22: Verloop vooruit ontvangen doeluitkeringen per programma

Programma	Doeluitkering	1 januari 2017	Toevoeging	Onttrekking	31 december 2017
Economie	Samenwerking leven lang leren	32	0	0	32
Cultuur c.a.	Cultuur convenant archeologie	59	0	0	59
Mobiliteit	BDU-Algemeen	23.261	8.341	31.602	0
Gebiedsontwikkeling	Floriade werkt!	1.860	0	275	1.585
	Subtotaal programma's	25.212	8.341	31.877	1.676
Investeringsagenda	EHS compensatie	4.516	0	0	4.516
	Beter benutten Flevokust Haven	1.464	930	2.394	0
	Aansluiting A6	5.204	0	513	4.691
	Totaal	36.396	9.271	34.784	10.883

Bedragen x €1.000

BDU

Met ingang van 1 januari 2016 is de wet BDU (Brede Doel Uitkering) verkeer en vervoer afgeschaft en ontvangt de provincie een bijdrage voor verkeer en vervoer via het provinciefonds. De niet bestede BDU middelen die vóór 1 januari 2016 ontvangen waren dienden nog besteed te worden conform de Wet BDU verkeer en vervoer. In 2017 zijn de laatste BDU-middelen besteed. De nieuwe middelen worden vanaf 2016 niet meer onder de doeluitkeringen op de balans verantwoord maar voor zover niet besteed toegevoegd aan de reserve Mobiliteit.

Floriade werkt!

Vanuit het Fonds Verstedelijking Almere is een subsidie van totaal € 2 mln. ontvangen voor activiteiten in het kader van het programma Floriade Werkt!. Het resterende saldo is opgenomen onder de vooruit ontvangen doeluitkeringen.

Compensatie Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

De middelen hebben betrekking op van derden ontvangen bijdragen die ingezet dienen te worden voor de realisatie van natuurcompensatieverplichtingen. Deze compensaties worden gerealiseerd binnen het programma Nieuwe Natuur.

Beter Benutten Flevokust Haven

Van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is in het kader van Beter Benutten een bijdrage voor het project Flevokust Haven ontvangen. De gehele bijdrage (circa € 2,4 mln.) is in 2017 ingezet voor de gerealiseerde investeringen.

Halve aansluiting A6

In 2016 is van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat de eerste bijdrage (€ 5,5 mln.) ontvangen voor het realiseren van de halve aansluiting op de A6. Van dit bedrag is tot en met 2017 totaal € 0,8 mln. uitgegeven, het restantbedrag zal in de komende jaren worden uitgegeven.

3.4 Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

In deze paragraaf zijn belangrijke financiële rechten en verplichtingen opgenomen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is gebonden en die niet uit de balans blijken.

A. Leaseverplichtingen

De provincie Flevoland heeft een aantal leaseverplichtingen waarvan de contractduur eindigt na de balansdatum. De totale waarde van deze contracten bedraagt € 0,99 mln., waarvan € 0,4 mln. een looptijd heeft van korter dan 1 jaar. De betreffende contracten worden hieronder per type toegelicht. Het langstlopende contract heeft een einddatum medio 2021.

Leaseauto's

In totaal worden 39 auto's geleased. Voor iedere auto is een apart leasecontract gesloten, welke vallen onder het raamcontract dat de provincie heeft met de leasemaatschappij. De totale waarde van de contracten bedraagt € 0,94 mln. waarvan € 0,35 mln. een looptijd heeft van korter dan 1 jaar.

Repro en multifunctionals

De provincie heeft leasecontracten aangaande repro-producten. De waarde van deze contracten bedraagt per balansdatum € 0,05 mln. en hebben een looptijd heeft van korter dan 1 jaar. Het contract loopt tot medio 2018.

B. Overige niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Verhuur vleugel provinciehuis

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) huurt een vleugel van het pand waar de provincie Flevoland eigenaar van is. Hiervoor ontvangt de provincie jaarlijks een vergoeding van € 0,20 mln. Daarnaast ontvangt de provincie € 0,09 mln. uit het doorberekenen van services omtrent de verhuur. Het contract loopt tot medio 2022. De OFGV huurt daarnaast ook meubilair van de provincie Flevoland tegen een jaarlijkse vergoeding van € 0,03 mln. Dit contract loopt tot en met 2022. De totaalwaarde van dit contract bedraagt per balansdatum € 1,42 mln., waarvan 0,29 mln. met een looptijd korter dan een jaar.

Verhuur pand Oostvaardersdijk

Het pand aan de Oostvaardersdijk (voormalig Nieuwland Erfgoedcentrum) wordt door de provincie Flevoland deels verhuurd aan twee huurders; te weten de stichting Erfgoedpark Batavialand en Het Flevolands Archief. De huur loopt tot medio 2027 en bedraagt op jaarbasis ruim € 0,6 mln. De totale contractwaarde op balansdatum is € 5,9 mln.

Onderhoudsbestekken

De provincie heeft een aantal meerjarige onderhoudsbestekken voor de provinciale infrastructuur. Hiervan wordt op basis van schattingen het bedrag over de jaren verdeeld. Per jaar leggen we de verplichting vast. Als de verplichting niet volledig is uitgeput nemen we het restant op als aparte verplichting in het volgende jaar. Op deze manier blijft inzichtelijk hoeveel we hebben benut van de opdracht. Per balansdatum is de contractwaarde € 2,4 mln., waarbij het langstlopende contract tot medio 2019 loopt.

Openbaar vervoer

In het kader van het openbaar vervoer heeft de provincie twee langlopende verplichtingen welke niet in de balans zijn opgenomen. Ten eerste betreft het de concessie IJsselmond. De verwachte jaarlijkse verplichting bedraagt € 12,6 mln. De looptijd van dit contract is tot 8 december 2023. Tussentijdse bijstellingen zijn mogelijk. Tegenover deze jaarlijkse verplichting staan de geschatte reizigersopbrengsten van € 5,4 mln. per jaar, die door de vervoerder worden geïnd. Deze bedragen worden jaarlijks geïndexeerd. Per saldo bedraagt de verplichting € 7,2 mln.

Daarnaast heeft de provincie een langlopend convenant met de provincie Fryslân afgesloten in het kader van de HOV-verbinding Groningen-Emmeloord, voor het traject Lemmer-Emmeloord. De afspraak is dat de provincie jaarlijks een exploitatiebijdrage verschuldigd is van € 0,28 mln. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. Het convenant heeft een looptijd tot 9 december 2020.

C. Verplichtingen natuurbeheer

In 2014 is landelijk afgesproken om de doorlopende natuurverplichtingen, voor de decentralisatie van de natuurtaken, te vermelden onder de niet uit de balans blijvende verplichtingen. De subsidieaanvragen voor natuurbeheer (vanuit de SNL) worden voor de provincie uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). Zij hebben een overzicht van de doorlopende verplichtingen ultimo 2017 verstrekt. Het totaalbedrag van deze doorlopende verplichtingen per 31 december 2017 is voor Flevoland € 7,99 mln. Deze verplichtingen kunnen worden gedekt vanuit de uitkering Natuur van de komende jaren (2018 en verder), die via het provinciefonds wordt verstrekt.

D. Gewaarborgde geldleningen

Tabel 3.23: Gewaarborgde geldleningen

Borg voor lening aan:	Oorspronkelijk bedrag	Waarborg provincie 1 januari 2017	Mutaties waarborg 2017	Waarborg provincie 31 december 2017
Stichting Groenfonds (1,2%)	101.204	852*	-104	748
Stichting Nieuw Land (100%)	4.400	2.082	-2.082	0
Fiber Flevo (100%)	68	68	0	68
Totaal	105.672	3.002	-2.186	816

*Op basis van de rapportage van het Groenfonds is dit saldo gecorrigeerd ten opzichte van de Jaarstukken 2016 (was 953).

Bedragen x €1.000

Er hebben in 2017 geen betalingen plaatsgevonden inzake borg- en garantiestelling.

Stichting Groenfonds

De provincie Flevoland staat borg voor 1,2% van de geldleningen aangegaan door de stichting Groenfonds ten behoeve van de uitvoering van het natuurbeleid.

Nieuw Land Erfgoedcentrum

In 2017 heeft de provincie het vastgoed van het voormalig Nieuw Land Erfgoedcentrum aangekocht. De gewaarborgde geldlening is met het aankoopbedrag afgelost waardoor de borgstelling is vervallen.

Fiber Flevo

Aan Fiber Flevo is een borgstelling verleend voor een bedrag van € 68.000 met een looptijd tot en met 31 december 2017. Naar verwachting zal geen beroep worden gedaan op deze borgstelling.

E. Overige meerjarige financiële rechten en verplichtingen

Jaarlijks worden interne controles uitgevoerd op de financiële rechtmatigheid van inkopen en aanbestedingen. In 2017 is één afwijking geconstateerd waarbij een opdracht na meerdere uitvragen uiteindelijk ten onrechte niet Europees is aanbesteed. Deze afwijking bedraagt ca. 0,25% van ons begrotingstotaal en valt daarmee ruim binnen de controletolerantie die Provinciale Staten heeft vastgesteld.

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de afwijking voor 2017.

Tabel 3.24: Afwijkingen financiële rechtmatigheid inkopen en aanbestedingen

	Afwijking 2017
Totaal	634

Bedragen x €1.000

Kredietfaciliteit

De provincie Flevoland heeft een kredietfaciliteit bij de Bank Nederlandse Gemeenten voor een bedrag van € 4,5 mln.

Bijlagen

Behorend bij de jaarrekening:

1. Toelichting reserves en voorzieningen
2. Verdeling van de lasten en baten over de taakvelden
3. Incidentele lasten en baten
4. Single information Single audit (SiSa)

Overig:

5. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

1 Toelichting reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht waarin het beleid uiteen wordt gezet. In december 2015 is de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 vastgesteld. Hieronder worden in het kort de in de nota opgenomen toelichtingen bij de bestaande reserves en voorzieningen vermeld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de in de reserve benoemde bestedingsdoelen. Voor een deel zijn de hierin opgenomen middelen reeds geoormerkt voor specifieke activiteiten. Dit is in het overzicht van de desbetreffende reserves weergegeven.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De algemene reserve is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is. Deze reserve wordt gevoed uit incidentele meevallers en rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven. Voor de algemene reserve is een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de bandbreedte van toepassing is. Hieraan wordt ultimo 2017 voldaan.

De algemene reserve maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit van de provincie. De noodzakelijke minimumomvang van de algemene reserve wordt mede bepaald door het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing toegelicht. Voor de algemene reserve bestaat geen bestedingsplan. Ultimo 2017 is er nog één oormerk aanwezig binnen de algemene reserve. Het restantsaldo in de algemene reserve kan als 'vrije' ruimte worden beschouwd voor de weerstandscapaciteit.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
A001 Algemene reserve	19.732	6.349	-5.015	21.066	22
Bij					
Reguliere storting		1.000			
Versterking weerstandscapaciteit (Zomernota 2017)		4.993			
Storting i.v.m. voorfinanciering aankoop vastgoed NLE		356			
		6.349			
Af					
Aankoop vastgoed NLE (boekverlies)			-2.495		
Ontvlechting NLE			-1.395		
Provinciaal archeologisch depot			-249		
Opleiding Gedeputeerde Staten (resultaatbestemming 2016)			-59		
Project werkplekaanpassing/huisvesting			-717		
Achternvang lening Berechja (overheveling naar Strat.projecten)			-100		
			-5.015		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Subsidie opruimen drugsafval					22

Personeel (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor wij verplichtingen aan mogen gaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) bovenformatieve formatieplaatsen;
- tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden);
- personele knelpunten;
- vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden);
- complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten;
- organisatieontwikkeling;
- kosten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering;
- kosten voortvloeiend uit afspraken gemaakt in de cao.

Bij de Zomernota 2017 is de doelstelling van deze reserve verruimd en de naam gewijzigd (voorheen: reserve Personele frictiekosten). Met ingang van 2017 worden de overschotten/tekorten op de personele budgetten voor: medewerkerontwikkeling, management development traject, duurzame inzetbaarheid en mobiliteit, en stelpost versterking organisatie bij de jaarrekening toegevoegd of onttrokken aan deze reserve. Deze bredere inzet van budgetten maakt een meer programmatische aansturing mogelijk, waardoor de budgetten beter worden benut en tijdelijk extra personeelslasten beter kunnen worden opgevangen. Hierdoor kan de directie voor wat betreft de personele budgetten beter inhoud geven aan haar verantwoordelijkheid om de bedrijfsvoering binnen de bestaande budgetten uit te voeren en zich daarbij te conformeren aan de cao. De omvang van deze reserve wordt per bestuursperiode vastgesteld.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personeel	866	1.419	-1.310	975
Bij				
Reguliere storting		900		
Onderuitputting diverse personeelsbudgetten		519		
		1.419		
Af				
Frictiekosten 2017			-1.310	

Grootschalige kunstprojecten (NR: B006)

De reserve heeft de volgende doelen:

- Onderhoud en beheer van de 7 landschapskunstwerken;
- Realisatie van landschapskunstwerken;
- Toepassing 1% kunstregeling bij investeringen in infrastructuur, verbouwing, nieuwbouw of aankoop van provinciale gebouwen door de provincie die een bedrag van 10 miljoen euro te boven gaan.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B006 Grootschalige kunstprojecten	390	33	0	423
Bij				
Reguliere storting		33		

Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B008 Monumentenzorg	340	147	0	486
Bij				
Reguliere storting		147		

Strategische projecten (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die van strategisch belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie. Het gaat daarbij doorgaans om majeure projecten die naar hun omvang niet binnen de jaarlijks in de begroting beschikbare middelen kunnen worden opgevangen. Gelet op de omvangrijke bedragen die veelal met het uitvoeren van majeure projecten zijn gemoeid en de noodzaak om tot verdere ontwikkeling van de provincie te komen, is een substantiële reserve de komende jaren noodzakelijk.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- het gaat om - veelal grootschalige - projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland;
- op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting thuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	48.415	8.396	-17.544	39.267	53.479
Bij					
Reguliere jaarlijkse storting (uit algemene middelen)		4.253			
Reguliere jaarlijkse storting (voormalig middelen zorginnovatie)		308			
Overheveling uit reserve Gebiedsontwikkeling		835			
Overheveling uit reserve Technische Bijstand (Perspectiefnota 2017)		400			
Overheveling uit reserve Cofinanciering EU 2007-2013 (Perspectiefnota 2017)		2.500			
Achtereenvolgende lening Berechja (overheveling uit Algemene reserve)		100			
		8.396			
Af					
Procesgelden Omgevingsvisie FlevolandStraks			-290		
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied			-39		
Procesgeld snel internet buitengebied			-36		
Procesgeld Nationaal Park Nieuw Land			-232		
Herstructureringsprogramma bedrijventerreinen			-469		
Versterking economisch vestigingsklimaat Lelystad Airport Businesspark			-4.000		
Overheveling naar reserve Economisch Programma			-4.500		
Subsidie Technocampus			-139		
Monitoring en evaluatie Economisch Programma			-100		
Stichting Erfgoedpark Batavialand (archeologisch depot en doorontwikkeling)			-836		
Voorbereidingen viering 100 jaar Zuiderzeewet			-100		
Ontwikkeling cultuurmonitor			-19		
Zwemwaterbebording			-10		
Regiefunctie ontsluiting luchthaven Amsterdam Lelystad Airport			-17		
Voorverkenningen mobiliteit en infrastructuur			-100		
Voorbereidingskosten Kornwerderzand			-64		
Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad			-5		
Bijdrage project Marker Wadden			-3.400		
Digitalisering Statenwerk			-125		
Bijdrage aan stelpost Nieuw Beleid			-75		
Overheveling naar reserve Beheer en ontwikkeling natuur (RVO)			-1.684		
MOBLA - Bereikbaarheid luchthaven (naar reserve Dekking afschrijvingslasten)			-111		
Fietspad Grote Trap (naar reserve Dekking afschrijvingslasten)			-203		
Stedelijke Bereikbaarheid Almere (naar reserve Dekking afschrijvingslasten)			-989		
			-17.544		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Omgevingsvisie					3

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B009 Strategische projecten	48.415	8.396	-17.544	39.267	53.479
Borgstelling internet buitengebied					68
Procesgeld internet buitengebied					64
Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied					1.778
Poorten Nationaal Park Nieuw Land					3.000
Procesgeld Nationaal Park Nieuw Land					285
Landschapsbeheer					50
Nota Natuur					2.000
Spirocan					1.500
Economisch Programma: PoC fonds					4.000
Economisch Programma: Monitor					150
Kredietfaciliteit MKB doorstartfonds					500
Scala					49
Herstructureringsprogramma bedrijven					994
Economische clusters					100
Gebiedspromotie & toerisme					150
Achtervang lening Berechja					100
Regiegroep techniek en gebiedspromotie					83
100 jaar Zuiderzeewet					150
Toeristisch Recreatieve Benutting Flevolandse monumenten					150
Evaluatie OFGV					40
Werelderfgoed Schokland					500
Cultuurbeleid 17-20					631
Krachtige samenleving					1.500
Monitoring natuurlandschap					5
Kunstwerk 100 jaar Zuiderzeewet					300
Waterloopbos					1.000
Hernieuwbare energie					500
Duurzaamheid (escrow Jaarrekening 2015)					71
Zwemwaterborden					20
Achtervang lening DE-on (-/- getroffen voorziening voor oninbaarheid)					6.317
Fietspadennetwerk					2.000
Haalbaarheidsonderzoeken mobiliteit					100
Kornwerderzand					1.436
Kwaliteitsimpuls OV					255
Bereikbaarheid Luchthaven (MOBLA)					1.360
Fietspad Grote Trap					2.197
Stedelijke bereikbaarheid Almere (SBA)					7.065
Regiefunctie ontsluiting luchthaven					187
Oostrand Dronten					500
HOV Luchthaven (infrastructuur)					1.000
Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad					154
Spoorwegennetwerk Flevokust Haven					3.000
Kapitaallasten Innovatiepaviljoen Floriade Werkt!					700
Trintelzand					1.000
Markerwadden					1.300
Statengriffie					250
ICT					448
Informatietechnologie					400
GLB/POP3					3.000
Inzet nieuw beleid					1.069
Totaal oormerken					53.479

Het bedrag aan geoormerkte gelden is hoger dan de omvang van de reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de besteding van geoormerkte gelden over meerdere jaren zal plaatsvinden en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2017 zijn opgenomen.

Sportaccommodaties/grootschalige sportevenementen (NR: B011)

De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan:

- de stimulering van een voor Flevoland toereikend sportvoorzieningsniveau;
- subsidie voor sportaccommodaties met een provinciale of landelijke betekenis;
- grote sportevenementen.

De bestedingsdoelen van de reserve zijn opgenomen in de Sportnota 2013-2016. De uitvoering van de sportnota is opgedragen aan Gedeputeerde Staten. Aanvragen worden getoetst aan de Sportnota. Gedeputeerde Staten heeft in 2016 besloten het sportbeleid tot en met 2018 te verlengen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sportaccommodaties c.a.	395	0	-65	330
Af				
Bijdrage Nederlands- en Europees Kampioenschap Triathlon			-65	

Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond; daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2020). Het Rijk heeft de resterende bijdrage voor de gehele periode volledig voldaan in 2017.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B016 Zuiderzeelijngelden	12.364	10.494	-6.210	16.648	5.481
Bij					
Ontvangen ZZL bijdrage Rijk		10.494			
Af					
Stichting Erfgoedpark Batavialand			-1.950		
Provinciale bijdrage projecten ZZL			-3.793		
Bijdragen aan Luchthavenfonds			-69		
Ontsluiting luchthaven (naar reserve Dekking afschrijvingslasten)			-398		
			-6.210		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Provinciale bijdrage Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland					5.000
Luchthavenfonds					481
Totaal oormerken					5.481

Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten hebben geen gelijkmatig verloop. Met deze egaliseringsreserve kunnen de schommelingen in de kosten van technische bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	1.261	0	-505	756
Af				
Egalisatie kosten technische bijstand Europese programma's			-105	
Overheveling overtollig saldo naar Strategische projecten			-400	

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	1.261	0	-505	756
			-505	

Cofinanciering EU-projecten 2007-2013 (NR: B022)

Het doel van de reserve was om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2007-2013 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. Omdat het programma is afgerond is het doel van deze reserve komen te vervallen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B022 Cofinanciering EU-projecten 2007-2013	2.986	0	-2.986	0
Af				
Nagekomen programmakosten			-17	
Overheveling overtollig saldo naar Strategische projecten			-2.500	
Vrijval restant middelen i.v.m. opheffen van reserve			-470	
			-2.986	

Investeringsimpuls Flevoland-Almere (NR: B024)

De provincie wil met het IFA in de periode 2007-2020 het volgende realiseren:

- krachtige impulsen voor de ontwikkeling van een uniek stedelijk klimaat in Almere en het versterken van de economische positie van Almere binnen de Noordvleugel van de Randstad;
- impulsen voor ideeën, ondernemingen en mensen, waardoor Almere duurzaam aantrekkelijk blijft en waarbij het gaat om investeringen in de sociale, culturele en economische infrastructuur.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	12.568	0	-3.934	8.634	1.950
Af					
Bijdrage diverse projecten IFA			-3.934		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Stichting Thuishaven, risico achtergestelde lening Reedewaard					1.950

Procesgelden gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de speerpunten is externe deskundigheid nodig, die kan wisselen afhankelijk van de fase waarin het speerpunt zich bevindt. Voor elk speerpunt wordt een bestuursopdracht door Provinciale Staten vastgesteld, waarbij inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de speerpunten zullen worden gedaan. Vanwege het ongelijkmatig verloop van de uitgaven is een reserve ingesteld; hierdoor wordt het jaarlijks beslag op de begroting geëgaliseerd.

Jaarlijks wordt een bedrag aan de reserve toegevoegd waaruit de proceskosten worden betaald. Niet bestede middelen worden via de reserve meegenomen naar het volgende jaar. Indien in een jaar extra middelen nodig zijn worden deze in eerste instantie uit deze reserve onttrokken.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	945	1.000	-1.320	625	384
Bij					
Reguliere storting		1.000			
Af					
Procesgeld Noordelijk Flevoland			-11		
Procesgeld Amsterdam Lelystad Airport			-117		
Procesgeld Markermeer IJmeer			-65		
Procesgeld Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland			-219		

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B025 Procesgeld en gebiedsontwikkeling	945	1.000	-1.320	625	384
Procesgeld Floriade Werkt!			-73		
Overheveling naar reserve Strategische projecten			-835		
			-1.320		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Procesgeld en Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland					384

Infrafond (NR: B026)

De primaire functie van de reserve Infrafond was sparen om investeringen in de bereikbaarheid en verkeersveiligheid van de provincie Flevoland (deels) in één keer af te dekken. Als gevolg van een wijziging in 2016 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is een dergelijke eenmalige dekking niet meer toegestaan en worden deze zogenoemde investeringen met maatschappelijk nut sinds 2017 anders verwerkt dan tot en met 2016 gebruikelijk was. Het doel van de reserve is daarmee vervallen en derhalve is de reserve opgevoerd. De resterende middelen zijn overgeheveld naar de reserve Mobiliteit.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B026 Infrafond	10.667	0	-10.667	0
Af				
Overheveling restant middelen naar reserve Mobiliteit			-10.667	

p-MJP/POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het p-MJP 2007-2013 en POP3 2014-2020 beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het programma is gelijkmatig beschikbaar. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze equalisatiereserve ingesteld.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 p-MJP/POP	8.052	430	-289	8.193
Bij				
Reguliere storting provinciale cofinanciering POP3		430		
Af				
Provinciale cofinanciering voor het programma POP3			-147	
Uitvoeringskosten programma POP3			-142	
			-289	

GO-gelden (NR: B028)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede GO-gelden beschikbaar te houden voor latere jaren zodat de afspraken uit de cao kunnen worden gerealiseerd. Deze middelen komen niet meer tot besteding; het doel van de reserve is komen te vervallen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B028 GO-gelden	17	0	-17	0
Af				
Vrijval restant middelen i.v.m. opheffen reserve			-17	

Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten in het kader van het meerjarenprogramma Bodem. Het betreft bodemsaneringen en projecten in het kader van het programma Duurzaam gebruik van de ondergrond. Dit ter uitvoering van het met het Rijk afgesloten Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties. In 2015 is een vervolgconvenant Bodem en ondergrond 2016-2020 afgesloten. De voeding vindt plaats uit nog niet bestede van het Rijk (te) ontvangen (decentralisatie-)uitkeringen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B029 Bodem	4.672	0	-366	4.306
Af				
Duurzaam bodemgebruik			-366	

Egalisatiereserve gladheidbestrijding (NR: B030)

Het doel van deze egalisatiereserve is om voor de korte en langere termijn een flexibelere buffer te creëren om de sterk wisselende inzet (en kosten) ten behoeve van de gladheidbestrijding op te vangen, zonder dat in het reguliere onderhoudsprogramma moet worden ingegrepen. De egalisatiereserve is bij de instelling eenmalig gevoed met € 325.000 uit het rekeningresultaat 2011. Vervolgens vindt voeding plaats uit batige saldi op de begrotingspost gladheidbestrijding in de jaren dat er lage kosten worden gemaakt. Het maximale saldo is € 500.000. Dit betreft een gedelegeerde reserve.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	481	0	-151	330
Af				
Egalisatie extra kosten voor gladheidsbestrijding			-151	

Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2014-2020 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten in het kader van het Europese programma 2014-2020. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.761	900	-73	3.589
Bij				
Reguliere storting		900		
Af				
Operationeel Programma Kansen voor Flevoland 2014-2020			-50	
Interreg V			-23	
			-73	

Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen alsmede de in het kader van het voormalig OostvaardersWold verkregen grondposities worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur en de afwikkeling van het voormalig OostvaardersWold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een aparte reserve ingesteld.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	16.257	0	-471	15.786
Af				
Saldo programma Nieuwe Natuur 2017			-471	

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Op basis van de Koepelnota integraal infra beheer is een totaal dekkingssamenstelling gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het beschikbare budget voor de stille lasten (€ 4,5 mln. per jaar vanaf 2014). Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere

jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken. Deze egaliseringsreserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te dekken.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egaliseringsreserve activering vervangingsinvesteringen	8.351	1.938	0	10.289
Bij				
Egalisatie onderuitputting budgetten vervangingsinvesteringen		1.938		

Flevokust Haven (NR: B034)

Met het genomen investeringsbesluit Flevokust is besloten om de middelen die binnen de reserve Zuiderzeelijngelden gereserveerd waren voor de ontwikkeling van de buitendijkse haven, in 2015 over te hevelen naar de ingestelde reserve Flevokust Haven. De exploitatieberekening die ten grondslag ligt aan het genomen investeringsbesluit laat een onrendabele top zien. De met het project gemoeide kosten (inclusief interne rente) zijn hoger dan de te verwachten opbrengsten. De reserve dient ter dekking van deze onrendabele top, zodat het geen (aanvullend) beslag op de algemene middelen legt. In enig jaar optredende exploitatietekorten of waardeverminderingen worden derhalve gedekt uit deze reserve.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B034 Flevokust Haven	7.300	0	-3	7.297
Af				
Dekking exploitatiesaldo Flevokust Haven 2017			-3	

Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het Fonds Verstedelijking Almere beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Tevens worden de middelen hiermee gescheiden van de afronding van het lopende IFA-programma zodat de omvang van de beschikbare middelen transparant blijft. Bestedingen ten laste van de reserve Almere 2.0 vinden plaats op basis van een door Provinciale Staten vastgesteld jaarprogramma Fonds Verstedelijking Almere (inclusief eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B035 Almere 2.0	10.365	4.200	-7.273	7.292	8.000
Bij					
Reguliere storting		4.200			
Af					
Bijdrage Fonds Verstedelijking Almere Jaarprogramma 2017			-7.273		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Economische making of Floriade					8.000

Het bedrag aan geoormerkte gelden is hoger dan de omvang van de reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de besteding van geoormerkte gelden over meerdere jaren zal plaatsvinden en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2017 zijn opgenomen.

Egaliseringsreserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: B036)

Door de egaliseringsreserve jaarlijks onderhoud infrastructuur kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Na afloop van de vierjaarlijkse periode valt het restant van de egaliseringsreserve volledig vrij ten gunste van de algemene middelen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur	512	194	0	705
Af				
Onderuitputting budgetten jaarlijks onderhoud		194		

Mobiliteit (NR: B037)

De reserve wordt ingezet ter dekking van de kosten voor openbaar vervoer, verkeers- en mobiliteitsmanagement, verkeersveiligheid en infrastructurele projecten. De primaire functie van de reserve is om schommelingen in de inzet van deze middelen te egaliseren en de middelen vanuit de decentralisatie uitkering voor Verkeer & Vervoer beschikbaar te houden. Het instellen van de reserve draagt bij aan het uitvoeren van het Coalitieakkoord 2015-2019 dat stelt dat de huidige budgetten voor openbaar vervoer en infrastructuur in stand worden gehouden, ook als de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU) is overgeheveld naar het provinciefonds. De bestedingsdoelen zijn identiek aan de bestedingsdoelen van de oude BDU-bestedingen en zijn opgenomen in het p-MIRT. Daarin wordt inzicht gegeven in de specifieke bestedingsdoelen van de middelen. Het betreft een gedelegeerde reserve voor zowel stortingen als onttrekkingen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B037 Mobiliteit	29.953	22.325	0	52.278	11.033
Bij					
Resterende middelen uit Infrafonds (i.v.m. opheffen reserve)		10.667			
Reguliere storting conform begroting (middelen AROV)		3.012			
Reguliere storting conform begroting (voormalig Infrafonds)		2.132			
Reguliere storting conform begroting (loon & prijscompensatie)		180			
Beschikbare middelen voor mobiliteit uit provinciefonds		33.500			
Overheveling naar reserve Dekking afschrijvingslasten (invest. 2017)		-10.895			
Exploitatielasten Mobiliteit		-16.271			
		22.325			
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Bijdrage N50					500
Busbanen					10.533
Totaal oormerken					11.033

Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het natuurbeleid. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	4.109	4.335	-1.684	6.761
Bij				
Reguliere storting conform begroting		2.124		
Overheveling uit reserve Strategische projecten (RVO)		1.684		
Onderuitputting uitvoeringsbudgetten natuur		528		
		4.335		
Af				
Dekking dubbele last beheer natuurgebieden i.v.m. beheerwijziging			-1.684	

Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (NR: B039)

Bij de instelling van de reserve is deze eenmalig met € 6,5 mln. gevoed vanuit de algemene reserve. Jaarlijks zullen de eventuele overschotten op eenmalige ICT-middelen worden toegevoegd aan de reserve. De reserve wordt ingezet voor de kosten die gemaakt worden voor de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB).

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B039 Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering	5.475	0	-1.316	4.159
Af				
Uitvoering Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering in 2017			-1.316	

Doorgeschoven activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Het gaat daarbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Deze middelen zijn uitsluitend gedurende het volgende begrotingsjaar binnen de reserve beschikbaar en vallen vrij in het rekeningresultaat indien besteding niet tijdig heeft plaatsgevonden. Omdat deze besteding pas geraamd wordt zodra daar concreet zicht op is komt deze trekking nog niet in het verloopoverzicht tot uitdrukking. Tot en met 2015 werd voor dergelijke overhevelingen gebruik gemaakt van de reserve Strategische projecten. Voor meer transparantie en een betere beheersbaarheid is voor de instelling van een aparte reserve gekozen.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B040 Doorgeschoven activiteiten	1.354	987	-1.134	1.207
Bij				
Herprioritering budget omgevingswet (Zomernota 2017)		200		
Essentaksterfte (Zomernota 2017)		50		
Archeologisch depot (Zomernota 2017)		160		
Cultuureducatie VO		100		
Haalbaarheidsonderzoek Smart Mobility		60		
Tijdelijk personeel (Zomernota 2017)		110		
Resultaatbestemming 2016: tijdelijk personeel niet nodig gebleken		-220		
Doorgeschoven activiteiten werkplekaanpassing (Zomernota 2017)		527		
		987		
Af				
Procesgelden omgevingswet			-50	
Gebiedspromotie			-100	
Procesgelden cultureel erfgoed			-64	
Kwaliteitsimpuls OFGV			-50	
Vrijval niet ingezette middelen Gateway Review			-20	
Afronding diverse projecten uit 2016 in 2017			-510	
Juridische kosten			-67	
Benchmark WaarStaatJeProvincie.nl			-20	
Uitvoering I&A-plan			-253	
			-1.134	

Dekking afschrijvingslasten (NR: B042)

De primaire functie van deze reserve is de (extra) afschrijvingslasten te dekken, om deze zodoende te egaliseren en daarmee de exploitatieruimte van de provinciale begroting stabiel te houden. De reserve wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten voor investeringen in activa met maatschappelijk nut. De hoogte van de onttrekking uit de reserve is afhankelijk van de afschrijvingslasten, zoals deze jaarlijks voortvloeien uit de staat van activa. Het betreft een gedelegeerde reserve.

Per 1 januari 2017 is het volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) niet meer toegestaan om bijdragen uit het eigen vermogen (reserves) of uit de eigen exploitatie direct in mindering te brengen op het te activeren bedrag van investeringen in maatschappelijk nut. Als gevolg van deze wetswijziging stijgt de hoogte van de te activeren activa aanzienlijk, met als gevolg een toename van de jaarlijkse structurele afschrijvingslasten. Deze hogere structurele lasten kunnen een negatief effect hebben op de beschikbare begrotingsruimte. Om dit effect te voorkomen zijn de (reeds gereserveerde en voorgenomen) bijdragen aan investeringen apart gezet in deze reserve om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Over de gehele looptijd van de activa is het effect budgetneutraal, het betreft een financieel technische wijziging.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B041 Dekking afschrijvingslasten	0	11.801	0	11.801
Bij				
uit reserve Strategische projecten (Grote trap, MOBLA en SBA)		1.304		
uit reserve Zuiderzeelijngelden (ontsluiting luchthaven)		398		
uit reserve Mobiliteit (investeringen p-MIRT 2017)		10.895		
Dekking extra afschrijvingslasten a.g.v. BBV-wijziging		-796		
		11.801		

Economisch Programma (NR: B043)

Doel van deze reserve is een duidelijk label geven aan de middelen voor het Economisch Programma. Daarnaast wordt de onvoorspelbaarheid van inzet van middelen opgevangen door de middelen niet direct actief op de programmabegroting te zetten. Deze reserve is gedelegeerd aan Gedeputeerde Staten. Op basis van doelbereik en voortgang kan met behoud van snelheid uit deze reserve geput worden.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12	Oormerk
B043 reserve Economisch Programma	3.704	7.731	-139	11.296	10.761
Bij					
Versterking economisch vestigingsklimaat Lelystad Airport Businessp.		2.900			
Overheveling uit reserve Strategische projecten		4.500			
Onderuitputting uitvoeringsbudgetten Economisch Programma		331			
		7.731			
Af					
Uitvoering Human Capital agenda			-139		
Specifieke oormerken 31-12-2017					
Human Capital agenda					1.361
Financiering en support					2.000
Internationaal Ondernemerschap					1.500
Groeihuis					1.500
Netwerkversterkend ondernemerschap					1.000
Groeimakelaarschap					500
Versterking economisch vestigingsklimaat					2.900
Totaal oormerken					10.761

Voorzieningen

Grondwaterbeheer (NR: V005)

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan. De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	874	0	70	804
Af				
Egalisatie kosten grondwaterbeheer 2017			70	

Niet-jaarlijks onderhoud provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het Provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	1.927	316	-139	2.104
Bij				
Reguliere storting		316		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-139	

Niet-jaarlijks onderhoud infrastructuur (NR: V025)

De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden één maal per vijf jaar aangeboden aan Provinciale Staten. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V025 NJO infrastructuur	16.153	12.247	-10.393	18.008
Bij				
Reguliere storting		12.247		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsprogramma's			-10.393	

Niet-jaarlijks onderhoud Vestigingen (NR: V043)

De voorziening is bedoeld om de vestigingen (voorheen: steunpunten) en de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat bij de Perspectiefnota 2017-2021 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2018-2021.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V043 NJO Vestigingen	0	745	0	745
Bij				
Reguliere storting		745		

Niet-jaarlijks onderhoud NLE (NR: V044)

De voorziening is bedoeld om het deel van het vastgoed dat voorheen in eigendom was van Nieuw Land Erfgoedcentrum, en sinds 2017 in eigendom van de provincie Flevoland is, inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjaren onderhoudsplan, waarin voor een langere periode een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen. Dit onderhoudsplan wordt om de 4 jaar door Provinciale Staten vastgesteld. Omdat het eigendom per 2017 is overgegaan, zal naar verwachting medio 2021 een nieuw plan worden voorgelegd voor de volgende periode (2022-2025).

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V044 NJO NLE	0	783	-19	-764
Bij				
Reguliere storting		783		
Af				
Uitvoering onderhoud volgens onderhoudsplan			-19	

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioenaanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner, Loyalis Maatwerk Administraties. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- Ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;
- Rekenrente van DNB;
- Overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS;
- Pensioenrichtleeftijd (thans 67 jaar);
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	7.893	65	-174	7.544
Bij				
Reguliere storting o.b.v. actuariële berekeningen		65		
Af				
Pensioenbetalingen (oud) leden GS			-174	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat vorderingen oninbaar zijn.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	35	57	-28	64
Bij				
Aanvulling voorziening o.b.v. oninbare vorderingen (statisch)		57		
Af				
Aanwending voorziening t.b.v. oninbare vorderingen			-28	

Oninbare leningen (NR: V037)

De voorziening is bedoeld ter dekking van het risico dat uitgezette leningen oninbaar zijn.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V037 Oninbare leningen	0	178	0	178
Bij				
Voorziening lening DE-on (i.v.m. negatief eigen vermogen)		178		

Reorganisatie bedrijfsvoering (NR: V039)

De ambities ten aanzien van de bedrijfsvoering zijn verwoord in een visiedocument. Met dit document als uitgangspunt is een businesscase opgesteld. Aan de hand van deze businesscase is een halvering van het aantal ondersteunende afdelingen naar 3 afdelingen en een inkrimping van de formatie met 26 fte's gerealiseerd. Dit leidt er toe dat er vanaf 2017 een structurele besparing van € 2,6 mln. is bereikt. Omdat op een zorgvuldige manier te doen, zullen incidentele proces- en frictiekosten moeten worden gemaakt. Daarvoor is deze voorziening gevormd.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V039 Reorganisatie bedrijfsvoering	1.205	0	-256	948
Af				
Aanwending voorziening t.b.v. frictiekosten			-256	

Gronden OostvaardersWold / Nieuwe Natuur (NR: V040)

De voorziening is gevormd om het risico af te dekken dat de geactiveerde gronden OostvaardersWold met verlies (verkoopprijs lager dan de boekwaarde) worden afgestoten.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V040 Gronden OVW / Nieuwe Natuur	1.102	0	0	1.102

Garantstelling personeel NLE (NR: V045)

Deze voorziening is gevormd voor het provinciale aandeel in de garantstelling van de GR NLE voor het NLE-personeel na de overgang van dat personeel naar Batavialand. Er wordt alleen een beroep gedaan op de garantstelling in het geval dat Batavialand failliet gaat. Het aandeel van de provincie Flevoland in de garantstelling is conform het in de gemeenschappelijke regeling vastgestelde percentage van verdeling van de bijdragen van de GR-deelnemers bij tekorten, zoals vastgelegd in de bijlage bij de tekst van de gemeenschappelijke regeling uit 2004.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V045 Garantstelling personeel NLE	1.466	0	0	1.466

Spaarverlof (NR: V047)

In 2017 is een nieuwe voorziening Spaarverlof gevormd. In de CAO 2017-2018 is vastgelegd dat met ingang van 1 januari 2018 de vervalttermijn van het bovenwettelijk en aangekocht (IKB) verlof komt te vervallen. Daarnaast zijn de mogelijkheden voor het extra sparen/aankopen van verlof verruimd. Conform het BBV is hiervoor een voorziening ingesteld. De hoogte van de voorziening is gebaseerd op het aantal gespaarde verlofuren en de geldende uurtarieven per balansdatum.

Specificatie jaarrekening 2017

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V047 Spaarverlof	0	348	0	348
Bij				
Voeding voorziening o.b.v. gespaard verlofsaldo		348		

2 Verdeling van de lasten en baten over de taakvelden

Lasten per programma naar taakveld (inclusief directe personele lasten)	Rekening 2017
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	
3.3 Kwantiteit grondwater	482
3.9 Water, overige baten en lasten	563
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	764
8.1 Ruimtelijke ordening	2.526
8.2 Volkshuisvesting	65
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	4.400
2 Landelijk gebied en natuur	
5.2 Beheer natuurgebieden	8.987
5.3 Beheer flora en fauna	484
5.9 Natuur, Overige baten en lasten	-27
6.3 Kennis en innovatie	57
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	97
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	9.598
3 Economie	
6.3 Kennis en innovatie	984
6.4 Recreatie en toerisme	0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	4.559
Totaal 3 Economie	5.543
4 Cultuur, samenleving en sport	
7.1 Cultuur	8.261
7.2 Maatschappij	2.081
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	748
0.6 Overhead	116
Totaal 4 Cultuur, samenleving en sport	11.206
5 Energie, milieu en klimaat	
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	6
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	0
3.5 Kwaliteit grondwater	198
4.1 Bodembescherming	1.380
4.4 Vergunningverlening en handhaving	4.268
4.6 Duurzaamheid	1.065
4.9 Milieu, overige baten en lasten	661
5.2 Beheer natuurgebieden	0
5.9 Natuur, overige baten en lasten	339
7.1 Cultuur	50
8.1 Ruimtelijke ordening	370
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	8.338
6 Mobiliteit	
2.1 Landwegen	39.781
2.2 Waterwegen	3.265
2.3 Openbaar vervoer	32.653
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.740
3.1 Waterkeringen	106
Totaal 6 Mobiliteit	77.546
7 Gebiedsontwikkeling	
5.1 Natuurontwikkeling	1.055

Lasten per programma naar taakveld (inclusief directe personele lasten)	Rekening 2017
5.9 Natuur, overige baten en lasten	72
6.2 Logistiek	288
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	20.777
8.3 Stedelijke vernieuwing	41
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	22.233
8 Kwaliteit openbaar bestuur	0
0.1 Uitkering provinciefonds	0
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	0
0.3 Geldleningen en uitzettingen	612
0.4 Deelnemingen	0
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0
0.7 Vennootschapsbelasting	0
0.8 Mutaties reserves	82.678
1.1 Provinciale Staten	1.879
1.2 Gedeputeerde Staten	1.297
1.3 Kabinetszaken	3
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	0
1.6 Openbare orde en veiligheid	83
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	1.108
3.9 Water, overige baten en lasten	184
4.4 Vergunningverlening en handhaving	0
5.9 Natuur, overige baten en lasten	990
6.1 Agrarische aangelegenheden	913
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.539
0.6 Overhead	31.464
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	122.751
Totaal Lasten	261.614

Baten per programma naar taakveld	Rekening 2017
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	
3.3 Kwantiteit grondwater	-526
3.9 Water, overige baten en lasten	-25
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-21
8.1 Ruimtelijke ordening	-60
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-633
2 Landelijk gebied en natuur	
5.2 Beheer natuurgebieden	-13
5.9 Natuur, overige baten en lasten	38
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	25
5 Energie, milieu en klimaat	
3.5 Kwaliteit grondwater	0
4.1 Bodembescherming	-421
4.4 Vergunningverlening en handhaving	6
4.6 Duurzaamheid	-11
4.9 Milieu, overige baten en lasten	-92
8.1 Ruimtelijke ordening	-132
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	-649
6 Mobiliteit	
2.1 Landwegen	-2.524

Baten per programma naar taakveld	Rekening 2017
2.2 Waterwegen	-83
2.3 Openbaar vervoer	-31.850
29 Verkeer en vervoer, ov. Baten&lasten	-46
Totaal 6 Mobiliteit	-34.503
7 Gebiedsontwikkeling	
5.1 Natuurontwikkeling	-358
6.2 Logistiek	0
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-966
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	-1.323
8 Kwaliteit openbaar bestuur	
0.1 Uitkering provinciefonds	-94.278
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-70.012
0.3 Geldleningen en uitzettingen	-426
0.4 Deelnemingen	-312
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-1.015
0.8 Mutaties reserves	-62.473
0.9 Resultaat	7.201
1.2 Gedeputeerde Staten	-30
6.1 Agrarische aangelegenheden	-86
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	-873
0.6 Overhead	-2.227
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	-224.531
Totaal Baten	-261.614

Bedragen x € 1.000

3 Incidentele lasten en baten

Incidentele lasten en baten 2017	Lasten	Baten
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid		
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling		
12 Overheidsparticipatie	44	
13 Omgevingswet	552	
98 Afwikkelingsverschillen	-5	
1.2 Water		
13 Grondwaterbeleid en drinkwater	26	
98 Afwikkelingsverschillen	-4	
2 Landelijk gebied en natuur		
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied		
11 Beleidsontwikkeling landelijk gebied	40	
11 Digitale ontsluiting buitengebied	36	
2.2 Natuur en landschap		
23 Nationaal Park Oostvaardersplassen	232	
25 Grote grazers	54	
98 Afwikkelingsverschillen	-257	38
3 Economie		
3.1 Ondernemerschap en groei		
16 Herstructurering bedrijventerreinen	469	
27 Financiering & support	500	
29 Human Capital agenda	286	
98 Afwikkelingsverschillen	-104	
3.2 Recreatie en toerisme inclusief gebiedspromotie		
13 Actieplan recreatie en toerisme	121	
4 Cultuur, samenleving en sport		
4.1 Cultuur		
19 Batavialand	4.296	
23 100 jaar Zuiderzeewet	107	
24 Rijksmonument Waterloopbos	28	
98 Afwikkelingsverschillen	-3	
5 Energie, milieu en klimaat		
5.1 Milieu inclusief omgevingsdiensten		
14 Impuls Omgevingsveiligheid	102	-6
98 Afwikkelingsverschillen	-131	6
5.2 Energie en klimaat		
14 Duurzaamheid en energie	-12	
98 Afwikkelingsverschillen	178	
6 Mobiliteit		
6.1 Openbaar vervoer		
98 Afwikkelingsverschillen	355	-248
6.2 Mobiliteitsbeleid		
12 Voorverkenningen infrafonds	17	
15 Verbreding sluizen Kornwerderzand	64	
98 Afwikkelingsverschillen	-8	
6.3 Nieuwe infrastructuur		
98 Afwikkelingsverschillen	-5	
6.4 Bestaande infrastructuur		
98 Afwikkelingsverschillen	59	-37

Incidentele lasten en baten 2017	Lasten	Baten
7 Gebiedsontwikkeling		
7.1 Noordelijk Flevoland		
13 Servicehaven Noordelijk Flevoland	219	
7.2 Midden Flevoland		
11 Luchthaven Lelystad	117	
11 Procesgelden Rijksvastgoed Lelystad	5	
7.3 Zuidelijk Flevoland		
15 Procesgeld Floriade	73	
7.4 Nieuwe Natuur		
07 Gronden OVW Nieuwe Natuur	79	
14 Verrekening kosten boeren	53	
8 Kwaliteit openbaar bestuur		
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering		
11 Interreg V	70	-47
11 p-MJP Coördinatie	6	
12 Representatie	9	
98 Afwikkelingsverschillen	-251	
8.3 Algemene dekkingsmiddelen		
98 Afwikkelingsverschillen	433	-177
8.5 Bedrijfsvoering		
17 Meerjaren Aanpak bedrijfsvoering	1.316	
19 Kosten ex werknemers	207	
98 Afwikkelingsverschillen	-5	
8.6 Reserves		
11 Algemene reserve	6.349	-5.015
13 Grootschalige kunstprojecten	33	
14 Monumentenzorg	147	
15 Strategische projecten	8.396	-17.544
16 Zuiderzeelijngelden	10.494	-6.210
18 Cofinanciering EU-projecten 07-13		-2.986
19 Investeringsimpuls Flevoland-Almere		-3.934
20 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.000	-1.320
21 Infrafonds	0	-10.667
22 p-MJP/POP	430	-289
24 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	-73
26 Nieuwe Natuur		-471
27 Flevokust Haven		-3
34 Doorgeschoven activiteiten	987	-1.134
35 Meerjaren aanpak bedrijfsvoering		-1.316
38 Economisch Programma	7.731	-139
39 Sportaccommodaties c.a.		-65
40 GO-gelden		-17
Eindtotaal	45.837	-51.654

Bedragen x €1.000

4 Single information Single audit (SiSa)

								
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties								
SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018								
lenW	E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteitsmaatregelen en Besluit milieusubsidies Provincies	Besteding (jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Besteding (jaar T) ten laste van eigen bijdrage provincie zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL	Teruggestort/verrekenend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie
			Aard controle R Indicatornummer: E11 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 05	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 06
			€ 0	-€ 6.367	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording Ja/Nee	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van eigen middelen (provincie)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van bijdragen door derden =contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 12
		Ja	€ 378.977	€ 869.923	€ 5.624	€ 13.322	€ 125.590	
		Cumulatieve terugstorting (t/m jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van provinciale middelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) door medeoverheden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van eigen bijdrage medeoverheden zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van medeoverheid (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van rentebaten medeoverheden op door provincie verstrekte bijdrage NSL		
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 13	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 14	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 15	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 16	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 17		
		€ 0	€ 869.341	€ 9.396	€ 101.959	€ 0		
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
			Aard controle R Indicatornummer: E27 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 05	
		€ 23.261.033	-€ 174.042	€ 23.101.063	€ 334.012	€ 0		

5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Provinciale Staten van provincie Flevoland

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de activa en passiva per 31 december 2017 en van de baten en lasten over 2017, in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat is vastgesteld door de Gedeputeerde Staten op 4 juli 2017.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017 van provincie Flevoland te Lelystad ('de provincie') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- het overzicht van baten en lasten over 2017;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen;
- de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is het BBV.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader dat is vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 4 juli 2017 en de Regeling controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

RMDWJDX7F6CY-1015747765-34

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van provincie Flevoland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel belang' wordt toegelicht in de sectie 'Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening'.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor de jaarrekening als geheel is bepaald op EUR 2.600.000 (2016: EUR 2.362.000) waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% bedraagt en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2017.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 130.000 (2016: EUR 118.000) rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmarekening en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Provinciewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en de Provinciale Staten

Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Flevoland is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, alsmede voor het opstellen van het programmaverslag in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, en voor
- de rechtmatige totstandkoming van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, en ten slotte
- een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De Provinciale Staten zijn als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Provinciewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 17 april 2018
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V

Origineel getekend door drs. J.L. Sebel RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2017 van provincie Flevoland

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader dat is vastgesteld door de staten op 14 december 2017 het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing van de provincie.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte criteria voor de financiële rechtmatigheid en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.